

**HANDELSHØJSKOLEN
I KØBENHAVN**

- Beretning over forskningsaktiviteter, publikationsvirksomhed m.v. for kalenderåret 1988.

**HANDELHØJSKOLEN
I KØBENHAVN**

- Beretning over forskningsaktiviteter, publikationsvirksomhed
m.v. for kalenderåret 1988.

**Handelshøjskolen
juni 1989.**

	Side
A. HANDELSHØJSKOLENS FÆLLESADMINISTRATION	
I. Styrelsesrådet	2
II. Konsistorium	3
1. Opgaver og sammensætning	3
2. Udvalg nedsat af konsistorium	4
III. Handelshøjskolens økonomi	7
 B. DET ERHVERVSØKONOMISKE FAKULTET	 16
I. Almindelig beretning	17
1. Dekanens årsberetning	17
II. Det økonomiske fakultet	19
Virksomhed og struktur	19
1. Det økonomiske fakultetsråd	19
1.1 Udvalg nedsat af det økonomiske fakultetsråd	19
2. Det økonomiske fakultetsstudienavn	20
2.1 Fakultetsstudienavnenes opgaver	20
2.2 Det erhvervsøkonomiske fakultetsstudienavn	21
2.3 Udvalg nedsat af det økonomiske fakultets- studienavn	21
3. De økonomiske fagstudienavn	24
III. Institutter og centre ved det økonomiske fakultet	28
1. Institut for Afsætningsøkonomi	28
1.1 Oprettelse og formål	28
1.2 Medarbejdere	28
1.3 Instituttets ledelse	29
1.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	29
1.5 Anden forskningsaktivitet	34
2. Institut for Anvendt Datalogi og Systemvidenskab	39
2.1 Oprettelse og formål	39
2.2 Medarbejdere	39
2.3 Instituttets ledelse	40
2.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	40
2.5 Anden forskningsaktivitet	53

3.	Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning	56
3.1	Oprettelse og formål	56
3.2	Medarbejdere	56
3.3	Instituttets ledelse	57
3.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	57
3.5	Anden forskningsaktivitet	62
3 A.	Erhvervsfremme og Iværksættergruppen	65
3 A.1	Oprettelse og formål	65
3 A.2	Medarbejdere	66
3 A.3	Ledelse	66
3 A.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	66
3 A.5	Anden forskningsaktivitet	68
4.	Institut for Erhvervsret og Revision	69
4.1	Oprettelse og formål	69
4.2	Medarbejdere	69
4.3	Instituttets ledelse	70
4.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	70
5.	Institut for Erhvervsøkonomi og Ledelse	74
5.1	Oprettelse og formål	74
5.2	Medarbejdere	75
5.3	Instituttets ledelse	75
5.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	76
5.5	Anden forskningsaktivitet	78
6.	Institut for Europæisk Markedsret	79
6.1	Oprettelse og formål	79
6.2	Medarbejdere	79
6.3	Instituttets ledelse	80
6.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	80
6.5	Anden forskningsaktivitet	81
7.	Institut for Finansiering	83
7.1	Oprettelse og formål	83
7.2	Medarbejdere	83
7.3	Instituttets ledelse	84
7.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	84
7.5	Anden forskningsaktivitet	89
8.	Institut for Informatik og Økonomistyring	91
8.1	Oprettelse og formål	91
8.2	Medarbejdere	92
8.3	Instituttets ledelse	93
8.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	94
8.5	Anden forskningsaktivitet	103

9.	Institut for International Økonomi og Virksomhedsledelse	108
9.1	Oprettelse og formål	108
9.2	Medarbejdere	108
9.3	Instituttets ledelse	109
9.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	109
9.5	Anden forskningsaktivitet	116
10.	Institut for Nationaløkonomi	116
10.1	Oprettelse og formål	116
10.2	Medarbejdere	117
10.3	Instituttets ledelse	117
10.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	118
10.5	Anden forskningsaktivitet	121
11.	Institut for Organisation og Arbejdssociologi	122
11.1	Oprettelse og formål	122
11.2	Medarbejdere	123
11.3	Instituttets ledelse	124
11.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	124
11.5	Anden forskningsaktivitet	151
12.	Institut for Regnskabsvæsen og Økonomistyring	157
12.1	Oprettelse og formål	157
12.2	Medarbejdere	157
12.3	Instituttets ledelse	158
12.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	158
12.5	Anden forskningsaktivitet	162
13.	Institut for Teoretisk Statistik	163
13.1	Oprettelse og formål	163
13.2	Medarbejdere	163
13.3	Instituttets ledelse	164
13.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	164
13.5	Anden forskningsaktivitet	168
14.	Institut for Trafik-, Turist- og Regionaløkonomi	170
14.1	Oprettelse og formål	170
14.2	Medarbejdere	170
14.3	Instituttets ledelse	170
14.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	170
14.5	Anden forskningsaktivitet	173
15.	Center for Uddannelsesforskning	176
15.1	Oprettelse og formål	176
15.2	Medarbejdere	176
15.3	Instituttets ledelse	177
15.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	177
15.5	Anden forskningsaktivitet	181

16.	Center for Revision	183
16.1	Oprettelse og formål	183
16.2	Medarbejdere	183
16.3	Instituttets ledelse	183
16.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	183
16.5	Anden forskningsaktivitet	187
Bilag 1:	Fakultetets økonomi	189
Bilag 2:	Fortegnelse over institutternes og centrenes adresser	192
C.	CENTER FOR SPROG/ØKONOMI	194
1.1	Oprettelse og formål	195
1.2	Medarbejdere	195
1.3	Centrets ledelse	195
1.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	195
1.5	Anden forskningsaktivitet	196
D.	DET ERHVERVSSPROGLIGE FAKULTET	197
I.	Almindelig beretning.	198
1.	Dekanens årsberetning	198
II.	Det erhvervssproglige fakultet	199
	Virksomhed og struktur	
1.	Det erhvervssproglige fakultetsråd	199
1.1	Udvalg nedsat af det erhvervssproglige fakultetsråd	199
2.	Det erhvervssproglige fakultetsstudienavn	202
2.1	Udvalg nedsat af det erhvervssproglige fakultets- studienavn	202
3.	De erhvervssproglige fagstudienavn	203
III.	Institutter og centre ved det erhvervssproglige fakultet	205
1.	Institut for Engelsk	205
1.1	Oprettelse og formål	205
1.2	Medarbejdere	205
1.3	Instituttets ledelse	206
1.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	207

2.	Institut for Datalingvistik	214
2.1	Oprettelse og formål	214
2.2	Medarbejdere	214
2.3	Instituttets ledelse	214
2.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	215
2.5	Anden forskningsaktivitet	217
3.	Institut for Erhvervspraksis	218
3.1	Oprettelse og formål	218
3.2	Medarbejdere	218
3.3	Instituttets ledelse	218
3.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	218
4.	Institut for Fransk	220
4.1	Oprettelse og formål	220
4.2	Medarbejdere	220
4.3	Instituttets ledelse	221
4.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	221
4.5	Anden forskningsaktivitet	226
5.	Institut for Spansk	228
5.1	Oprettelse og formål	228
5.2	Medarbejdere	228
5.3	Instituttets ledelse	229
5.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	229
5.5	Anden forskningsaktivitet	233
6.	Institut for Tysk	235
6.1	Oprettelse og formål	235
6.2	Medarbejdere	235
6.3	Instituttets ledelse	236
6.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	236
7.	Center for Konferencetolkning	241
7.1	Oprettelse og formål	241
7.2	Medarbejdere	241
7.3	Centrets ledelse	242
7.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	242
8.	Fagsprogligt Center	243
8.1	Oprettelse og formål	243
8.2	Medarbejdere	243
8.3	Centrets ledelse	243
8.4	Afsluttede og igangværende publikations- virksomhed	243
8.5	Anden fagsproglig og international aktivitet	244

9.	Terminologiaafdelingen	245
9.1	Oprettelse og formål	245
9.2	Medarbejdere	245
9.3	Afdelingens ledelse	245
9.4	Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed	245
9.5	Anden forskningsaktivitet	246
10.	Afdeling for Tegnsprogstolkning	248
10.1	Oprettelse og formål	248
10.2	Medarbejdere	248
11.	Afdeling for Social & Medicinsk Tolkning	249
11.1	Oprettelse og formål	249
11.2	Medarbejdere	249
12.	Publikationsvirksomhed	250
12.1	Copenhagen Studies in Language (CEBAL-serien) ...	250
12.2	SPRINT	250
12.3	ARK	250
Bilag 1: Fortegnelse over institutternes og centrenes adresser		252
E. HANDELSHØJSKOLENS BIBLIOTEK		253
1.1	Oprettelse og formål	254
1.2	Personale	254
1.3	Ledelse	255
1.4	Beretning iøvrigt	255
2.0	Informations- og projektkontoret	261

A. HANDELHØJSKOLENS FÆLLESADMINISTRATION

I. STYRELSESRÅDET

Styrelsesrådet består af 11 medlemmer, af hvilke Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse vælger 6 medlemmer som en alsidig repræsentation for erhvervslivet. De studerende ved Handelshøjskolen vælger for ét år ad gangen to medlemmer og de teknisk/administrative medarbejdere vælger for tre år ad gangen ét medlem. Rektor og prorektor er fødte medlemmer af Styrelsesrådet.

Sammensætning:

Bankdirektør Hans Paaschburg (formand); bankdirektør Bodil Nyboe Andersen; direktør Niels Kjeldsen; direktør Jørgen Søltøft; direktør Asger Aamund; økonomidirektør Gregers Jenssen-Tusch; rektor, lektor Finn Junge-Jensen; prorektor, lektor Lise-Lotte Hjulmand; kontorfuldmægtig Jytte Beckert; cand.merc.-stud. Jette Arildsen; cand.merc.-stud. Janne Bollingberg.

Sekretær: Administrator Kurt Pøder i samarbejde med fuldmægtig Merete Trolle.

Styrelsesrådet har i beretningsperioden afholdt fire møder.

II. KONSISTORIUM

1. Opgaver og sammensætning

Ifølge statuttens §16 er Konsistorium Handelshøjskolens øverste kollegiale organ. Det afgør sager, der vedrører højskolen som helhed, herunder fordeling af højskolens bevillinger efter indstilling fra Konsistoriums budget- og forretningsudvalg, udarbejdelse af indstilling til undervisningsministeren om oprettelse og nedlæggelse af institutter efter indstilling fra et fakultetsråd, fastsættelse af institutrådenes sammensætning efter indstilling fra fakultetsrådet, fastsættelse af fakultetsstudienævet's medlemstal og sammensætning, planlægning af højskolens udbygning, herunder optagelse af nye aktiviteter, oprettelse og nedlæggelse af professorater efter indstilling fra fakultetsråd samt sager i øvrigt, som i henhold til gældende retsregler kræver Konsistoriums udtalelse eller beslutning.

Fødtede medlemmer af Konsistorium er rektor, der tillige er formand, prorektor og dekanerne for de to fakulteter. Administrator og overbibliotekaren deltager i Konsistoriums møder uden stemmeret.

Sammensætning:

Rektor, lektor Finn Junge-Jensen (formand) (øk); prorektor, lektor Lise-Lotte Hjulmand (næstformand) (sp); dekan, lektor Bente Kristensen (sp); dekan, lektor Laue Stetting (øk); professor Niels Davidsen-Nielsen (sp) til 26.9.88, derefter lektor Finn Sørensen (sp); lektor Inge Gorm Hansen (sp); lektor Lita Lundquist (sp); lektor Poul Rosbach (sp) til 19.5.88, derefter kandidatstipendiat Dorte Salskov-Iversen (sp); afdelingsleder Orla Brandt Jensen (øk); professor Søren Lauesen (øk); professor Niels Christian Nielsen (øk); lektor Jørgen Kai Olsen (øk); assistent Hanne Gregersen; bibliotekar Elizabeth Knudsen; overassistent Jytte Mulvad; SPRØK-stud. Jesper Andersen; HA-stud. Morten Flatau; cand.merc.-stud. Marianne Marholt; EG-stud. Henrik Stockfleth Olsen; HA-stud. Jens Hagenau til 23.6.88, derefter HA-stud. Pernille Corneliussen; cand.merc.-stud. Martin Bille Hansen.

Deltagere uden stemmeret: Administrator Kurt Poder; overbibliotekar Michael Cotta-Schønberg.

Sekretar: Fuldmægtig Merete Trolle.

2. Udvalg nedsat af Konsistorium

a. Budget- og forretningsudvalget

Rektor er født medlem af udvalget. Administrator, dekanen for Det erhvervsproglige Fakultet, dekanen for Det økonomiske Fakultet og overbibliotekaren deltager i udvalgets møder uden stemmeret.

Budget- og forretningsudvalget udarbejder, blandt andet på grundlag af forslag fra hovedområderne, højskolens samlede budgetforslag. Udvalget træffer endvidere afgørelse om sager, som efter Konsistoriums bemyndigelse er henlagt til udvalget.

Sammensætning:

Rektor, lektor Finn Junge-Jensen (formand); lektor Inge Gorm Hansen; prorektor, lektor Lise-Lotte Hjulmand, professor Niels Christian Nielsen; assistent Hanne Gregersen; cand.merc.-stud. Marianne Marholt; EG-stud. Henrik Stockfleth Olsen.

Sekretær: Fuldmægtig Merete Trolle.

b. Bladudvalget

Bladudvalget træder sammen mindst én gang pr. semester samt i tilfælde af konflikter inden for redaktionsgruppen eller mellem denne og de styrende organer eller andre grupper af personer eller enkeltpersoner.

Bladudvalget har som en vigtig opgave funktionen som "varmeskjold" for redaktionsgruppen og i særdeleshed for den faste redaktør, således at der ikke gribes ind i redaktionsarbejdet udefra, så længe bladets rammeordning overholdes. Baggrundsgruppen skal dermed sikre en fri og demokratisk meningsudveksling og informationsformidling for hele højskolen.

Bladudvalget træffer beslutninger om de overordnede principper for bladets drift og for alle forhold i forbindelse med bladet, bortset fra budgettets størrelse, den faste redaktørs stillingsart og -omfang og de rådgivende redaktørers maksimale årlige timeforbrug, der afgøres af Konsistorium efter indstilling fra bladudvalget.

Bladudvalget har ikke ansvar for hverken de enkelte numre, bladets drift eller overholdelse af bladets budget.

Bladudvalget gennemser opstillingen over ~~det~~ forløbne års forbrug og det kommende års budgetforslag og føjer eventuelt bemærkninger til det sidste, inden den faste redaktør sender det til Konsistoriums budget- og forretningsudvalg.

Bladudvalget foretager indstilling til rektor om ansættelse og afskedigelse af den faste redaktør.

Bladudvalgets formand attesterer lønsedler/"frigørelsesbreve" for

de rådgivende redaktører samt for den faste redaktør med hensyn til dennes overarbejde.

Sammensætning:

Lektor Jørgen Alsø, lektor Cai F. Christensen, overassistent Liza Kløcker-Larsen, assistent Kirsten Davidsen, SPRØK-stud. John Damm, cand.merc.-stud. Henrik Sjørring Johansen. Observatør: Jens Hagenau.

Sekretær: Assistent Annie Løkke.

c. Informationsudvalget

Informationsudvalget har til opgave at stille forslag til Konsistorium om de overordnede mål for højskolens kommunikationspolitik samt om de midler, der bør tages i anvendelse for at informere

1. erhvervslivet, politikerne og den øvrige offentlighed om højskolens forsknings- og uddannelsesvirksomhed
2. potentielle studerende om højskolens studier
3. højskolens studerende, censorer, lærere og administrative medarbejdere om aktiviteter og forhold af interesse for disse grupper.

Informationsudvalget har desuden til opgave at stille forslag om organisationen af højskolens informationstjeneste.

Arbejdet med højskolens arbejdspladsavis henlægges dog under Konsistoriums bladudvalg, der samarbejder med informationsudvalget, hvor det skønnes relevant.

Sammensætning:

Lektor Karen Stetting, lektor Cai F. Christensen, assistent Hanne Gregersen, assistent Anne Bjällby, SPRØK-stud. Stine Lyngbo, HJ-stud. Sven-Eric Bertelsen. Kommitteret: Lektor Lita Lundquist.

Sekretær: Fuldmægtig Finn Kjerulff Hansen.

d. Stipendienævnet

Udvalget har til opgave at træffe afgørelse/afgive indstilling om fordeling af de legat- og lånemidler, der stilles til rådighed for højskolens studerende, herunder tillige administrationen af statens uddannelsesstøtte.

Sammensætning:

~~Rektor~~ Finn Junge-Jensen (formand), lektor Jørgen Alsø, lektor Hanne Hartvig Larsen, assistent Hanne Døssing, can.merc.-stud. Marianne Marholt, cand.merc.-stud. Anders Johannes Kristensen, HJ-stud. Mette Reisman, HA-stud. Martin Bille-Hansen.

Sekretær: Fuldmægtig Per Boje Jensen.

e. Valgudvalget

Valgudvalget forestår valget til de styrende organer ved Handelshøjskolen og udøver sine beføjelser i henhold til Undervisningsministeriets bekendtgørelse om afholdelse af valg til de styrende organer på de videregående uddannelsesinstitutioner.

Sammensætning:

Prorektor Lise-Lotte Hjulmand (formand), lektor Hjalte Rasmussen, assistent Hanne Gregersen, undervisningsassistent Birthe Pass, cand.merc.-stud. Jette Arildsen, HJ-stud. Sven-Eric Bertelsen.

Sekretær: Assistent Tine Sivebæk Kristensen.

III. HANDELSHØJSKOLENS ØKONOMIHøjskolens regnskab for 1987 (1.1.-31.12.)
Udgifter (excl. tilskud):

Lønninger (incl. beskæftigelsesordninger)	kr. 160.304.423
Særlige ydelser	kr. 20.960
Tjenesterejser og studierejser	kr. 859.447
Kontorhold	kr. 7.589.101
Indbinding af bøger til biblioteket	kr. 165.899
Fremmede tjenesteydelser, herunder EDB kørsel, rengøring, konsulentonorar, transport af materiel m.v.	kr. 8.652.903
Køb af undervisnings- og eksamensmateriale	kr. 896.582
Anskaffelse af materiel, maskiner, undervisningsinventar, kontorinventar m.v.	kr. 10.411.544
Anskaffelse af bøger og tidsskrifter til biblioteket	kr. 2.537.199
Driftsmidler, herunder el, vand, varme	kr. 5.002.492
Reparations-, og vedligeholdelsesarbejde	kr. 3.611.023
Husleje	kr. 31.524.071
Kommunale skatter og afgifter	kr. 58.801
Renter	kr. 212.400
Betaling til regionale EDB-centre	kr. 26.259
Diverse	<u>kr. 194.072</u>
Samlede udgifter	<u>kr. 232.069.176</u>

Indtægter (excl. indtægtsdækket virksomhed)

Salg af undervisningsmateriale m.v.	kr. 645.082
Kommunale refusioner	kr. 2.010.085
Diverse indtægter	<u>kr. 1.185.747</u>
Samlede indtægter	<u>kr. 3.840.914</u>

Tilskud (udgifter afholdt med hjemmel i tilskudskonto):

Løn til seniorstipendiater og kandidatstipendiater	kr.	3.917.529
Ekskursioner for studerende	kr.	476.253
Kantinetilskud	kr.	630.100
Tilskud til internationale studie- og praktikophold	kr.	939.993
Tilskud til andre internationale uddannelsesaktiviteter	kr.	443.096
Tilskud til udvikling af nye uddannelsestilskud	<u>kr.</u>	<u>1.085.202</u>
	<u>kr.</u>	<u>7.492.173</u>

Indtægtsdækket virksomhed

Udgifter	<u>kr.</u>	<u>838.913</u>
----------	------------	----------------

Indtægter

Ikke-disponible indtægter	kr.	143.213
Disponible indtægter	<u>kr.</u>	<u>1.288.912</u>
Indtægter i alt	<u>kr.</u>	<u>1.432.125</u>

Handelshøjskolen har i 1987 modtaget følgende tilskud fra private og offentlige tilskudsgivere bortset fra de statslige forskningsråd.

Det erhvervsøkonomiske fakultet.

HHK's informationsprogram/FUHU	kr.	167.500
HA-intro/FUHU	kr.	4.800
Undervisningsbistand/FUHU	kr.	62.296

Institut for afsætningsøkonomi

Dansk erhvervsliv pris for afsætningsøkonomisk forskning/	kr.	20.000
---	-----	--------

Institut for erhvervsret og revision

Studierejse til England/John Andersen	kr.	15.000
Bogindkøb/Arthur Andersen og Co.	kr.	15.000

Institut for erhvervsøkonomi og ledelse

Seminarafholdelse/A.P.Møllers Støttefond/ Foren. af Statsaut Revisorer	kr.	30.000
HD-seminar/FUHU	kr.	19.000

Institut for europæisk markedetsret

HJ-studieprogram i London/FUHU	kr.	36.933
--------------------------------	-----	--------

Institut for finansiering

Forskningsmidler/Lunds Universitet	kr.	86.064
Forskningsmidler/Foren for Rätsekonomi Lund	kr.	10.000

Institut for organisation og arbejdssociologi

Nye produktionsformer i industrien	kr.	10.000
Medarbejderejede virksomheder/Nordisk Ministerråd	kr.	15.000
Haward kursus TS/Dansk Medicinalindustri	kr.	710.000
Chip/TS/Teknologistyrelsen	kr.	100.000
Evaluering på tværs/Administrations- departementet	kr.	100.000
Arbetslivet ock barnen/Arbetslivscentrum	kr.	224.345
Harward Med./Lundbeck-fonden	kr.	100.000

Kursus biomedicin/Diverse deltagere	kr.	397.591
Forsknings- og udviklingsprojekt/FUHU	kr.	25.520
Studierejse Groningen/FUHU	kr.	37.400
Gæsteforskerophold/FUHU	kr.	13.440
Idrætsforeninger under forandring/Idrættens Forskningsråd	kr.	1.000

Institut for regnskabsvæsen og økonomistyring

Dan Account/ Den Danske Bank/Privatbanken	kr.	148.000
---	-----	---------

Institut for trafik- turist- og regionaløkonomi

Kemi/Planstyrelsen	kr.	70.506
Energiforbrug og transport/Cowi Consult A/S	kr.	32.000
SAS-prognose projekt	kr.	5.000

Institut for internationaløkonomi og virksomhedsledelse.

Studierejse/Arthur Andersen og Co.	kr.	15.000
Forskningsassistance Dansk Metalarbejder forbund/Erhvervsøkonomisk Forlag.	kr.	48.000
Forskningsmidler/Statoil	kr.	50.000

Institut for informatik og økonomistyring.

Selvbetjeningsteknik i finanssektoren/Teknologistyrelsen	kr.	603.000
--	-----	---------

Institut for erhvervs- og samfundsforskning

Dynamisk specialisering/Teknologistyrelsen	kr.	133.000
Forprojekt om virksomheder/Arbejdsministeriet	kr.	125.000
Arbejdsmiljø og internatioanl konkurrence/Nordisk Ministerråd	kr.	378.000
Strukturpolitikens metodik/Planstyrelsen	kr.	64.050
VPL-vikarprojekt/Arbejdsministeriet	kr.	167.000
EDB-udstyr/Ib Henriksens Fond	kr.	15.000
Studierejse til Kingston/FUHU	kr.	6.000
Seminar på refugiet Fuglsang/FUHU	kr.	20.000

Institut for anvendt datalogi og systemvidenskab

Teknokosmos/Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S	kr.	20.000
Forsknings Tidsskrifter/Handelsbanken/Privatbanken/ Den Danske Bank	kr.	30.000
EDB-undersøgelsen/Hewlett-Packard	kr.	15.000

Iværksættergruppen

Ny produktion i lokalsamfund/FUHU	kr.	100.000
-----------------------------------	-----	---------

Centraladministrationen

Tilskud til gæsteforelæsere/FUHU	kr.	85.000
Årsfest/FUHU	kr.	68.000
Studierejser/FUHU	kr.	40.000
Inventarindkøb/FUHU	kr.	61.244
Etablering/reablering af skrivemaskinestue/ FUHU	kr.	60.000
International studietur/FUHU	kr.	125.000

Det erhvervssproglige fakultet.Institut for datalingvistik

NORD datalingvistikdage/FUHU	kr.	25.000
Undersøgelse af systemer til datamatisk over- sættelse/Egmond H. Petersens Fond	kr.	85.000

Institut for engelsk

Studierejse til York/FUHU	kr.	62.629
Studierejse til London/FUHU	kr.	52.630
Forskningsophold, Cranfield School/FUHU	kr.	50.000

Institut for fransk

Studierejse til Moskva/FUHU	kr.	25.500
Studierejse til Paris/FUHU	kr.	27.210
Studierejse til Italien/FUHU	kr.	31.500
Studieophold Stanford Uni/FUHU	kr.	20.000

Institut for Tysk

Studierejse til Berlin/FUHU	kr.	29.100
Studierejse til Wien/FUHU	kr.	16.840

Terminologiafdelingen

Juridisk ordbog/Egmond H. Petersen Fond	kr.	134.000
---	-----	---------

Center for konferencetolkning

Grønlands Handelsskole/ Handelsskolen i Godthåb	kr.	30.426
--	-----	--------

SPRØK

Studierejse til Paris/FUHU	kr.	38.068
Studierejse til London/FUHU	kr.	22.200
Studierejse til Spanien/FUHU	kr.	59.434
Studierejse til AlgerietFUHU	kr.	40.674

Handelshøjskolen har i 1987 modtaget følgende midler fra de statslige forskningsråd.

Institut for afsætningsøkonomi

Receptions- og effektanalyse af den trykte kommercielle kommunikation/SSF	kr.	435.493
Teorier for prisfastsættelse af optioner i relation til det danske kapitalmarked/SSF	kr.	36.990
Ophold for udenlandske gæsteforelæsere/SSF	kr.	34.830

Institut for erhvervsøkonomi og ledelse

Offentlige styrelses håndteringsmåder/SSF	kr.	70.000
---	-----	--------

Institut for organisation og arbejdssociologi

Arbejdskonflikter/SSF.	kr.	24.260
Sociale bevægelser/SSF	kr.	14.635
Teknologi og hverdagsliv/Teknologistyrelsen/SSF	kr.	359.736
Køn, lederskab og organisation/SSF	kr.	369.183
Strukturering af inf. feltet/Teknologistyrelsen/SSF	kr.	240.800
Europæisk fagbevægelse/SSF	kr.	105.000
Den offentlige sektor og samfundsøkonomien/SSF	kr.	980.000
Arbejdskonflikter i Skandinavien/SSF	kr.	231.535
Kulturelle foreninger under forandring/SSF	kr.	214.000
Kulturparametre II./SSF	kr.	316.254
Arbejds møde om refleksivitet/SSF	kr.	18.230

Institut for trafik- turist- og regionaløkonomi.

Studentermedhjælp/SSF	kr.	18.354
-----------------------	-----	--------

Institut for international økonomi og virksomhedsledelse.

Kultur barrierer/SSF	kr.	40.550
Udviklingsprocessens struktur/DANIDA/SSF	kr.	57.532

Institut for informatik og økonomistyring.

Effektiv forskning/SSF	kr.	297.641
Styringsadfærd og informationsanvendelse/SSF	kr.	185.000
Gruppe beslutningsstøttesystem/SSF	kr.	53.584
Evaluation af research/SSF	kr.	56.677

Institut for erhvervs- og samfundsforskning

Distancearbejde/SSF	kr.	24.946
---------------------	-----	--------

Center for uddannelsesforskning

FUKA-projektet/SSF	kr.	17.064
Virksomhedsteoretisk forskningsprogram/SSF	kr.	94.150
Gæsteophold/SSF	kr.	9.310

Institut for anvendt datalogi og systemvidenskab.

Dialog systemer. STVF	kr.	310.000
Planlægningsteoretisk rationalitet/SSF	kr.	138.930

Det erhvervsproglige fakultet.Institut for datalingvistik

Danterm systemprojektet/SHF	kr.	117.600
-----------------------------	-----	---------

Institut for engelsk

Oprettelse af tekstkorpus/SHF	kr.	138.000
-------------------------------	-----	---------

Institut for fransk

Kollokvium i Slavo-Romansk sprog/FUHU/SHF	kr.	55.000
Seminar fagsprogligt tekstkorpus/SHF	kr.	2.468

Institut for tysk

Oversættelse af ordbøger/SHF	kr.	240.000
Fagsprog/SHF	kr.	90.000

STIPENDIER OG STUDIELÅN

I 1987/1988 er der til højskolens studerende uddelt stipendier, bevilget af private legat- og fondsbestyrelser:

Evers & Co.' Studiefond	kr. 15.000,-
William og Anna Evers Legat	kr. 18.000,-
Garvermester C.W. Gerickes Legat	kr. 32.000,-
Købmand Sven Hansen og Hustru Ina Hansens Fond	kr. 80.000,-
Generalkonsul Frode Hedorf og Hustrus Fond	kr. 307.000,-
Reinholdt W. Jorck og Hustrus Fond	kr. 145.000,-
H.O. Langes Fond	kr. 250.000,-
Frederik Larsens Fond	kr. 119.000,-
Grosserer Holger Laage-Petersen og Hustrus Fond	kr. 75.000,-
Otto Mønstedts Fond	kr. 80.000,-
Konsul Axel Nielsens Mindelegat	kr. 255.000,-
William Michaelsens Legat	kr. 24.800,-
Grosserer Laurits Svendsens Legat	kr. 40.000,-
Peter og Emma Thomsens Legat	kr. 96.000,-
Foreningen "Studenternes Venner"	kr. 13.000,-
Verner Olsens Mindelegat	kr. 3.600,-
F.L. Smidth's Jubilæums Legat	kr. 34.000,-
Direktør Andreas Sørensen og Hustrus Fond	kr. 47.800,-
Jørgen Buchs Fond	kr. 70.000,-

FORENINGEN TIL UNGE HANDELSMENDS UDDANNELSE

Legater til studiehjælp	kr. 42.000,-
Legater til uddannelse i udlandet	kr. 98.800,-

Der er desuden ydet støtte til højskolens studerende fra Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte efter de gældende regler i lovgivningen om uddannelsesstøtte.

B. DET ERHVERVSØKONOMISKE FAKULTET

B DET ERHVERVSØKONOMISKE FAKULTET

I DEKANENS ÅRSBERETNING

Også i 1988 befandt fakultetet sig i den ulige kamp mellem institutternes sprudlende nye initiativer og ministeriets ubønhørlige langtidsplaner om budgetbegrænsninger. Og vi har i 1988 som tidligere oplevet spredte detonationer fra den ligeledes ulige kamp mellem en beskeden centraladministration og de stærkt stigende administrative opgaver.

Men 1988 var også året, hvor fakultetsrådet så problemerne lige i øjnene: vi vedtog en økonomisk langtidsplan, der giver fakultetet albuerum til at støtte nye faglige aktiviteter i de kommende år, og vi gennemførte en administrativ reform, der giver vore institutter og studienævn muligheder for, at de selvstændigt kan leve op til de faglige krav, som styrelsesloven stiller til dem.

I stedet for de traditionelle kortsigtede sparekrav fra semester til semester vedtog vi en budgetreform, der er i overensstemmelse med fakultetets egne rammer i årene til 1991. Den forudsætter betydelige administrative rationaliseringer og uddannelsesaktiviteter, og den indebærer nedskæringer på undervisningsbudgetterne på 20-25%. Til gengæld giver den alle studienævn sikre rammer for, at de kan gennemføre en langtidsplanlægning og en strukturtilpasning, der i øvrigt er påkrævet af andre gode grunde.

Den administrative reform supplerer budgetreformen. Studienævnsadministrationen blev i 1988 styrket, men fik til gengæld også ansvaret for, at studienævnenes beslutninger om nye studieordninger og eksamensbestemmelser nu også kan - og skal - gennemføres med de administrative ressourcer, der er til studienævnenes rådighed.

Institutterne fik tilsvarende en væsentlig udvidelse af egne budgetrammer. Til gengæld blev de hidtidige "frie goder" i form af fotokopiering, småanskaffelser etc, nu lagt ind i budgetrammerne. Strømmen af ad-hoc-ansøgninger til fakultetet om forlængerledninger, lokaltransporter og te-arrangementer er hermed afbrudt med henvisning til de lokale rammer.

For både studienævn og institutter er bemyndigelse og ansvar hermed samlet i ét led.

Der blev i hvert fald taget afgørende skridt i denne retning i 1988. Men fakultetet og højskolen har stadig et centertungt ansvar for, at den administrative "infrastruktur" nu også etableres i 1989 efter planerne: den administrative edb-reform, uddannelsen af medarbejderne til det nye regi, det nye telefonanlæg, forsøget med betjentenes engagement i informationsmiljøerne, gennemførelsen af didaktikreformen.

Fakultetets udvalg ydede deres enestående bidrag til, at 1988 blev et frugtbart år.

Et fællesudvalg med sprog gennemførte i 1988 det store og grundlæggende forberedelsesarbejde til edb-moderniseringen af studieadministrationen, grundlaget for en udbudsforretning i begyndelsen af 1989 med deltagelse af syv indbudte leverandører.

Lokaleudvalget bidrog med nye forbedringer af de fysiske arbejdsmiljøer for studerende og forskere. Det gennemførte tiltrængte moderniseringer af studiesekretariatsmiljøerne, indrettede et nyt informationsmiljø i Nansensgade og nye "hjemmeregioner" for MØK, DØK- og JØK-studerende, moderniserede studenternicherne i Turesensgade og udarbejdede en færdig plan til en ny studentervenlig Desiré-cafe og et nyt informationskontor i stueetagen på JTP. Udvalget løste også en række "ømme" problemer med placeringen af Europæisk Markedsret, Center for Uddannelsesforskning, Statistik og det nye Center for Revision.

EDB-udvalget fastholdt i 1988 fakultetets etablerede edb-standard, dog udvidet med en fakultetsstandard for bærbare PC'ere. Det gennemførte et omfattende analyse- og planlægningsarbejde m.h.t. edb-netværk, elektronisk post, grafik m.v. Endelig udarbejdede udvalget forslag til en forenklet struktur, der indebar integrering af de to styregrupper i én fælles edb-organisation.

Initiativudvalget for forskningen gav omverdenen et godt indblik i konkrete forskningsaktiviteter på fakultetet med publikationen "Forskning 88", og indadtil startede udvalget en løbende forskningsevaluering med deltagelse af udenlandske forskere med et førstehåndskendskab til nogle af institutterne. Ikke mindst takket være forskningsudvalgets indsats fik fakultetet bedste karakter hos Forskerakademiet m.h.t. udnyttelsen af introstipendier, gæsteprofessorer og nye initiativer m.h.t. samfinansiering med erhvervslivet af ekstra stipendier. Udvalget udarbejdede også forslag til den vanskelige fordeling af fakultetets grundforskningsmidler.

Fakultetsrådet godkendt i 1988 én doktordisputats og nedsatte bedømmelsesudvalg for yderligere 3 indleverede disputatser.

Licentiatudvalget, der nu hedder Forskeruddannelsesudvalget, gav uddannelsen af de unge forskere nye løft, ikke alene i form af konkrete uddannelseskurser, men også i form af mere generel bistand til de Ph.D-studerende og deres vejledere, f.eks. i form af en fremragende skriftlig vejledning, morgenkaffemøder og mundtlige vejledninger.

Fakultetet godkendte i 1988 4 Ph.D-afhandlinger og nedsatte bedømmelsesudvalg for yderligere 3 indleverede afhandlinger.

Det internationale udvalg gav fakultetets internationale politik mange nye skub fremad: det internationale APIM-samarbejde blev plejet og udvidet således, at udenlandske Business School nu må stå i kø for at være med. Fakultetets engagement i det europæiske ERASMUS-program kom godt fra start, og det internationale udvalg sikrede ikke alene, at HHK blev medlem af "the inner circle" i det europæiske merit-overførsningsprogram ECTS, men fulgte samar-

bejdet til dørs med en kolossal arbejdsindsats. Fakultetet kom også med i NORDPLUS-samarbejdet i 1988.

Alt i alt har fakultetet nu samarbejdsaftaler med 36 udenlandske Business Schools, alle omfattende udveksling af studerende og mange også udvekslinger af lærere og forskere.

På uddannelsesfronten bidrog både HA- og Fakultetsstudienævnet konstruktivt til egentlige samarbejdsaftaler med handelshøjskoleafdelingerne i Slagelse og Nykøbing F, der begge har fået ministeriets godkendelse af, at de kan udbyde HA-studier. Som et led i samarbejdet deltog HD-studienævnet ved fremsendelsen af en særartale om HD i Regnskabsvæsen i Slagelse.

En gruppe af fakultetets lærere var særdeles aktive ved etableringen af et nyt studieudbud i industriel design i samarbejde med Arkitektskolen, Skolen for Brugskunst, DTH og DIA, og en anden gruppe stod bag oprettelsen af Scandinavian Consortium for Organizational Research, SCANCOR, på Stanford University.

Revisionsstudiet fik nye udviklingsmuligheder med tiltrædelsen af en ny professor og oprettelsen af det nye Center for Revision. Planen om et nyt HA-International-studium, der mødte modstand i FLUSA, blev holdt i live i HA-studienævnet, og der er nu håb om, at studiet kan gennemføres i en lidt revideret form.

Lauge Stetting
Dekan

II DET ERHVERVSØKONOMISKE FAKULTET - VIRKSOMHED OG STRUKTUR

1. Det erhvervsøkonomiske Fakultetsråd

Sammensætning:

VIP: Afdelingsleder Lauge Stetting (dekan); professor Niels Blomgren-Hansen (orlov - fra 1.7.88); lektor Jens Frøslev Christensen; lektor Jens Oluf Elling; lektor Hans Engstrøm (fra 1.12.88); professor Ernst Lykke Jensen; lektor Bodil Olai Hansen (indtil 1.3.88) adjunkt Hanne Foss Hansen; lektor Stig Ingebrigtsen, lektor Hanne Hartvig Larsen (indtil 30.11.88); lektor Lars Lund (fra 1.3.-30.6.88) lektor Hjalte Rasmussen; lektor Stig Ree; lektor Ann Westenholz.

TAP: Kontorfuldmægtig Inge Andersen, kancellist Lis Kofoed; kontorfuldmægtig Annelise Klüwer.

STUD: Eva Zeuthen Bentzen (indtil 1.3.88); Jan Heje (indtil 1.9.88); Katrine Kirk (fra 1.9.88); Susanne Leed, Carsten Hellmann Nielsen; Allan Rasmussen, Niels Remtoft (fra 1.3.88) Christian Peytz.

1.1 Udvalg nedsat af Det erhvervsøkonomiske Fakultetsråd

Budget- og Forretningsudvalget:

VIP: Afdelingsleder Lauge Stetting (formand); lektor Gert Bech-

lund; lektor Jens Oluf Elling; lektor Ann Westenholz.
 TAP: Kancellist Lis Kofoed.
 STUD: Carsten Hellmann Nielsen, Allan Rasmussen

Boqudvalget:

Lektor Tore Kristensen; lektor Tage Henriksen; lektor Heine Andersen; lektor Flemming Poulfeldt; lektor Elisabeth Thuesen; lektor Johannes Mouritsen; adjunkt Dian Kjærgaard; lektor Klaus Møller Hansen; lektor Lars Grønholdt; adjunkt Lanni Füssel; professor Vagn Greve, adjunkt Michael Andersen, stud. Anne Hefting; stud. Kristian Olesen.

Edb-udvalget:

Professor Søren Lauesen (formand); lektor Eric Bentzen; lektor Per Flensborg; stud. Søren Jeppesen; stud. Lars Røntved Petersen; kontorfuldmægtig Annelise Klüwer, TAP.

Initiativudvalget for forskningen:

lektor Finn Borum (formand); adjunkt Hanne Foss Hansen; professor Michael Møller; lektor Tore Kristensen; lektor Peter Maskell; stud. Kristian Philipsen; stud. Adam Wørtzner-Andersen; overassistent Liza Klöcker-Larsen, TAP.

Internationaliseringsudvalget:

Lektor Harald Vestergaard (formand); lektor Flemming Poulfeldt, lektor Ole Fogh Kirkeby; stud. Eva Zeuthen Bentzen; stud. Allan Rasmussen.

Licentiatudvalget:

Lektor Christian Knudsen (formand); lektor Hans Siggaard-Jensen; adjunkt Hanne Foss Hansen; kandidatstipendiat Susse Georg; forskningsstipendiat Hans-Henrik Hansen; kandidatstipendiat Lasse Henningsen.

Lokaleudvalget:

Lektor Gert Bechlund (formand); lektor Hjalte Rasmussen; stud. Søren Stahlfest Møller; assistent Alice Malcolm, TAP.

Lærerrejseudvalget:

Afdelingsleder Lauge Stetting (formand), lektor Tage Skjøtt-Larsen.

Normudvalget:

Afdelingsleder Lauge Stetting (formand); Kurt Pøder (tilforordnet); Sten Buhl (Censorkollegiet); Claus Wildt (Timelærerforeningen); adjunkt Hanne Foss Hansen (Amanuensisrådet); lektor Hans Stubbe Solgaard (Amanuensisrådet).

2. Det erhvervsøkonomiske Fakultetsstudienævn

2.1 Fakultetsstudienævnens opgaver

Ifølge statuttens §§ 49-54 har fakultetsstudienævnene følgende opgaver og beføjelser: Fastlæggelse af indbyrdes kompetence

mellem fakultetstudienævnet og de øvrige studienævn; alle spørgsmål om generelle regler for eksamen, karaktergivning, undervisning og studieordninger inden for rammerne af gældende bekendtgørelse om adgangsbetingelser, eksamen m.v. efter indstilling fra de(t) berørte fagstudienævn; afgørelser af ankesager i forbindelse med dispensationer for studie- og eksamnesordninger; afgørelser i forbindelse med ankesager ved besættelse af stillinger som undervisningsassistenter.

2.2. Det erhvervsøkonomiske Fakultetsstudienævn

Sammensætning:

Lektor Cai F. Christensen (formand), cand. merc.-studerende Henrik Sjørring Johansen (næstformand), professor Flemming Agersnap, professor Torben Agersnap, erhvervsøk. jur.-studerende Jørn Andersen (til 18/5), adjunkt Merete Christiansen, erhvervsøk. dat.-studerende Michael Egmont-Petersen, sprog-økonomi-studerende Jomo Elg (fra 20/4), HD-studerende Alexis Gutierres (fra 26/10), HD-studerende Niels Ole Hegglund, lektor Uffe Jacobsen, cand. merc. aud.-studerende Bo Johansen, erhvervsøk. jur.-studerende Kenneth Tang Lærke (fra 15/6), erhvervsøk. mat.-studerende Jesper Markussen, lektor Jan Mouritsen, HD-studerende Vibeke Møller (til 21/9), lektor H. Duelund Nielsen, HA-studerende Peter Mølgaard Nielsen, sprog-økonomi-studerende Kristian Olesen (til 16/3), lektor Robert Sloth Pedersen, HD-studerende Lars Rønved Petersen, ekstern lektor Erling Rasmussen, lektor Henrik Schaumburg-Müller

Sekretariat: fuldmægtig Thorkild Kristoffersen

2.3. Udvalg nedsat af Det erhvervsøkonomiske fakultetsstudienævn

Forretningsudvalget:

Lektor Cai F. Christensen (formand), cand. merc.-studerende Henrik Sjørring Johansen (næstformand), lektor Jan Mouritsen, HD-studerende Lars Rønved Petersen

HD-udvalg:

Kommissorium:

HD-udvalget har til opgave at fungere som støttegruppe for handelshøjskolens repræsentanter i det af Direktoratet ifølge bekendtgørelse nr. 433 af 28/8 1984 § 21 nedsatte kontaktudvalg (HD-fællesudvalget).

Dernæst skal HD-udvalget drøfte og afgive indstilling til fakultetsstudienævnet i enhver sag vedrørende HD-uddannelsesområdet, som bemeldte nævn måtte henvise til forhandling i udvalget.

Endelig kan HD-udvalget drøfte ethvert spørgsmål af hel eller delvis fælles interesse for HD-studierne ved HHK. Sådanne spørgsmål, det være sig om uddannelsens mål, uddannelsesprofilen, uddannelsens indhold og fagsammensætning, forhold mellem specia-

lerne herunder etablering af nye specialer, eksamensregler, tilførsel og anvendelse af ressourcer, administrative forhold, adgangsbetingelser eller andet, kan rejses i udvalget af et medlem og/eller af et eller flere HD-fagstudienævn.

Sammensætning:

Cai F. Christensen (formand), adjunkt Merete Christiansen. HD-studerende Lars Erik Elbæk, HD-studerende Philip Fleischer, lektor Paul Lindgreen, professor Michael Møller, lektor H. Duelund Nielsen, lektor Jens Carl Ry Nielsen, HD-studerende Lars Rønved Petersen, lektor Harald Vestergaard

Udvalg vedr. fælles HA/Cand.merc.-problemer:

Kommissorium:

Udvalgets primære opgave er at analysere de langsigtede, overordnede, fælles HA/Cand. merc.-problemer, herunder især:

- 1) En kritisk belysning af HA's funktion som kompetencegivende mellemuddannelse til erhvervslivet og til videre studium på Cand. merc.:
  - hvor mange dimittender holder op efter HA, hvor mange læser videre?
  - hvorledes går det HA-dimittenderne (dimittender, der ikke læser videre) i erhvervslivet?
  - skal HA's funktion som kompetencegivende mellemuddannelse til erhvervslivet styrkes? I bekræftende fald med hvilke midler?
  - skal HA's funktion som adgangsgivende uddannelse til videre studium på Cand. merc. styrkes? I bekræftende fald med hvilke midler?
- 2) En belysning af problemer vedrørende adgang fra HA til Cand. merc., herunder DVU's bevillingsmæssige regulering af overgangsfrekvensen.
- 3) En belysning af muligheder for uddannelses- og studiemæssige fordele ved en eventuel samlet 5-årig studietilrettelæggelse for HA og Cand. merc.
  - kan der ved en samlet tilrettelæggelse opnås fordele, som vil kunne bidrage til en højnelse af det samlede uddannelsesniveau? I bekræftende fald, hvilke hovedelementer i studietilrettelæggelsen skal der da fokuseres på?
  - hvorledes sikres det, at HA i givet fald fortsat vil være kompetencegivende i erhvervslivet?

Der ønskes en afrapportering til fakultetsstudienævnet om udvalgets arbejde september 1989.

Udvalgets primære opgave er at analysere de langsigtede, overordnede, fælles HA/Cand. merc.-problemer, herunder især:

- 1) En kritisk belysning af HA's funktion som kompetencegivende mellemuddannelse til erhvervslivet og til videre studium på Cand. merc.:
  - hvor mange dimittender holder op efter HA, hvor mange læser videre?
  - hvorledes går det HA-dimittenderne (dimittender, der ikke læser videre) i erhvervslivet?
  - skal HA's funktion som kompetencegivende mellemuddannelse til erhvervslivet styrkes? I bekræftende fald med hvilke midler?
  - skal HA's funktion som adgangsgivende uddannelse til videre studium på Cand. merc. styrkes? I bekræftende fald med hvilke midler?
- 2) En belysning af problemer vedrørende adgang fra HA til Cand. merc., herunder DVU's bevillingsmæssige regulering af overgangsfrekvensen.
- 3) En belysning af muligheder for uddannelses- og studiemæssige fordele ved en eventuel samlet 5-årig studietilrettelæggelse for HA og Cand. merc.
  - kan der ved en samlet tilrettelæggelse opnås fordele, som vil kunne bidrage til en højnelse af det samlede uddannelsesniveau? I bekræftende fald, hvilke hovedelementer i studietilrettelæggelsen skal der da fokuseres på?
  - hvorledes sikres det, at HA i givet fald fortsat vil være kompetencegivende i erhvervslivet?

Der ønskes en afrapportering til fakultetsstudienævnet om udvalgets arbejde 1. marts 1989.

Sammensætning:

1.1. 88 - 17.3.88

Lektor Jens Schou-Christensen, cand. merc.-studerende Janne Bollingberg, HA-studerende Henrik Sjørring Johansen, HA-studerende Johs Kristensen, lektor Oral Nielsen, lektor Steen Scheuer

17.3. 1988 - 31.12. 1988

Lektor Cai F. Christensen, lektor Uffe Jacobsen, lektor Ole Fogh Kirkeby, HA-studerende Claus Lyngerå, cand. merc.-studerende Søren Stahlfest Møller, HA-studerende Peter Mølgaard Nielsen

Baggrundsgruppe for HHK's repræsentanter i Merc.-udvalget:

Sammensætning:

1.1. 1988 - 26.5. 1988

Professor Niels Bjørn-Andersen, lektor Cai F. Christensen
 professor Børge Dahl, cand. merc.-studerende Lars Frode Frederiksen,
 adjunkt Carsten Krogholt Hansen, cand. merc.-studerende
 Jesper Haure, cand. merc.-studerende Henrik Sjørring Johansen,
 erhvervsøk. jur.-studerende Jens Lunn, HA-studerende Claus Lyngeraa,
 lektor Niels Mygind, erhvervsøk. dat.studerende Lene Pries
 Olsen, lektor Robert Sloth Pedersen, sprog-erhvervsøk.-studerende
 Morten Ry

Interimstudienævn for HD 2. del Informatik og Økonomistyring:

Sammensætning:

Kandidatstipendiat Lars Ginnerup, HD-studerende Bo Johansen,
 lektor Jan Mouritsen, lektor Peter Neergaard, HD-studerende
 Preben Olsen, HD-studerende Tune Hein Sørensen

3. De erhvervsøkonomiske fagstudienævn

HA-Studienævnet:

Sammensætning:

Lektor Steen Scheuer (formand); lektor Carsten Krogholt Hansen;
 lektor Svend Marker-Larsen; lektor Uffe Christian Jacobsen;
 lektor Jens Overø; HA-stud. Claus Lyngeraa (næstformand, (udtrådt
 01.11.88)); HA-stud. Lorenz Foss Hansen (fra 01.11.88.); HA-stud.
 Katrine Kirk; HA-stud. Anne Hefting; HA-stud. Gert Viltsborg
 Jonassen; HA-stud. David Gram.

Sekretariat: AC fuldmægtig Greta Andersen (indtil 01.05.88);
 overassistent Bente Christensen; kontorfuldmægtig: Anne Terese
 Strube (indtil 1.10.88); assistenter: Lis Lund; Torben Hansen
 (fra 15.3.88); Henrik Vaarby (fra 15.8.88); Lotte Nørregaard (fra
 1.9.88).

Cand.merc.-studienævnet

Sammensætning:

Adjunkt, mag.art. Christian Alsted; lektor cand.merc. Kristian
 Kreiner; lektor, cand.polit. Vagn Thorsgaard Jacobsen; lektor,
 mag.art. Ole Fogh Kirkeby (formand); lektor, mag.scient.soc.
 Mette Mønsted; stud.merc., Søren Stahlfest Møller; stud.merc.
 Hans-Henrik T. Ohlsen; stud.merc. Pernille Jørgensen (næstfor-
 mand); stud.merc. Annie Løkke (til 18/5.88); stud.merc. Lars
 Frode Frederiksen (fra. 18/5-88); stud.merc. Poul Henrik Nielsen.

Sekretariat: kontorfuldmægtig Vibeke Bøget Johnson (barselsorlov
 fra 31.10.88); assistenter: Grete Beck (fra 1.11.88); Svend
 Davidsen; Judith Ziegler.

Cand.merc.aud.-studienævnet:

Sammensætning:

Professor Vagn Greve (formand); stud.merc.aud. Bo Johansen (næstformand); lektor Poul Olsen; lektor Hans Viggo Godsk Pedersen; lektor Dennis Clausen; lektor Ulrik Gorm Møller; stud.merc.aud. Claes Riber; stud.merc.aud. Randi Toftlund Larsen; stud.merc.aud. Henrik Schneller; stud.merc.aud. Karsten Andersen.

Styringsgruppen for revisionsstudiets tværfaglige seminar:

Styringsgruppen, der er et af studienævnet nedsat udvalg, har til opgave at godkende indleverede emneforslag og disses holdindplacering.

Sammensætning:

Lektor Cai F. Christensen; lektor Dennis Clausen; lektor Hans Viggo Godsk Pedersen; lektor Kjeld Hemmingsen; professor Poul Milhøj; lektor Jan Molin; lektor Johannes Mouritsen; forsknings

bibliotekar Helge Pedersen; lektor Robert Sloth Pedersen (formand); lektor Flemming Poulfeldt; lektor Elisabeth Thuesen; kandidatstipendiat Anne Loft; lektor Britt-Mari Blegvad; lektor Jørgen Kai Olsen; lektor Christian Knudsen.

Sekretariat: kancellist Lizzi Reimann.

Studienævnet for erhvervsøkonomi/jura:

Sammensætning:

Lektor Ruth Nielsen (formand); HJ-stud. Allan Fenger (næstformand); HJ-stud. Jørn Andersen; lektor Britt-Mari Blegvad; professor Ole Lando; HJ-stud. Jens Lunn; ekstern lektor Erling Rasmussen; HJ-stud. Kenneth Skou

Sekretariat: overassistent Birthe Bodholt; assistent Ulla Agger.

Studienævnet for erhvervsøkonomi/datalogi:

Sammensætning:

Professor Niels Bjørn-Andersen (formand), øk/dat-stud. Lene Pries Olsen (næstformand), professor Torben Agersnap, lektor Eric Bentzen, øk/dat-stud. Morten Borup, lektor Henning Jacobsen, øk/dat-stud. Stefan Jürgensen, øk/dat-stud. Lisbeth Olsen, øk/dat-stud. Steen Pries Olsen, adjunkt Elin Rønby Pedersen. Suppl.: øk/dat-stud. Anita Bjørg Dalegaard, øk/dat-stud. Niels Henrik Kaae.

Sekretariat: kancellist Lise Hansen.

Studienævnet for Erhvervsøkonomi/Matematik:

Sammensætning:

Lektor Søren Heede (formand); erhvervsøk./mat.-stud. Kim Schrøder; erhvervsøk./mat.-stud. Alan Hueg; erhvervsøk./mat.-stud. Gitte Bech; erhvervsøk./mat.-stud. Henrik Schönemann; professor Peter Pruzan; lektor Jørgen Kai Olsen; lektor Bodil Olai Hansen.

Sekretariat: kancellist Hanne Bruun

Studienævnet for HD 1. del:

Sammensætning:

Lektor H. Duelund Nielsen (formand); HD-stud. Marianne Skovgård Nielsen (næstformand); professor Børge Dahl; lektor Gorm Gabrielsen; lektor Ove Hedegaard; lektor E. Damsgård Hansen; HD-stud. Jørgen Flyr; HD-stud. Jacob Pedersen; HD-stud. Lasse Kaiser; HD-stud. Lone Strøm.

Sekretariat: kontorfuldmægtig Lars Caroc; overassistent Bent Christiansen; assistenter: Merethe Christensen; Betina Therkildsen; Anna Thorisdottir; EFG-elev Allan Stockfelt Olsen.

Studienævnet for HD 2. del - Afsætningsøkonomi:

Sammensætning:

Lektor Michael Pettersson (formand), lektor Stig Ingebrigtsen (næstformand), lektor Cai F. Christensen, lektor Hanne Hartvig Larsen, lektor Hans Stubbe Solgaard,

Sekretariat: overassistent Hanne Budde; assistent Alice Malcolm.

Studienævnet for HD 2. del - Finansiering og Kreditvæsen:

Sammensætning:

Lektor Jesper Jespersen (formand), ekstern lektor Troels Jungersen, lektor Bjørn Roepstorff (næstformand), professor Michael Møller (suppleant).
(Der var ingen studenterrepræsentanter indvalgt i studienævnet i 1988.)

Sekretariat: overassistent: Hanne Toft.

Studienævnet for HD 2. del - Logistik:

Sammensætning:

1.1.88 - 31.8.88:

Lektor, Tage Skjøtt-Larsen (formand); seniorstipendiat Poul Erik Christiansen; adjunkt Lanni Füssel; HD-stud. Hanne Teichert; HD-stud. Kim K. Christiansen; HD-stud. Hans Vøgg Færgsted.

1.9.88 - 31.12.88:

Lektor, lic.merc. Tage Skjøtt-Larsen (formand), seniorstipendiat Poul Erik Christiansen, adjunkt Lanni Füssel, HD-stud. Jane Thomsen, HD-stud. Claus Pedersen, HD-stud. Hans Vøgg Færgsted.

Sekretariat: assistent Kate Kjær Lauritsen.

Studienævnet for HD 2. del - Organisation:

Sammensætning:

Lektor J. C. Ry Nielsen (formand); HD-stud. Klaus E. Olsen (næstformand); lektor Peter Beyer, professor Egil Fivelsdal; lektor Lars Lindkvist; lektor Lars Nørby Johansen; HD-stud. Lars Rønved Petersen; HD-stud. Poul Henrik Nielsen; HD-stud. Hans-Henrik Tind Ohlsen.

Sekretariat: kontorfuldmægtig Grethe Rønn.

Studienævnet for HD 2. del - Regnskabsvæsen & Økonomistyring:

Sammensætning:

Lektor Flemming Rasmussen (formand), HD-studerende Christian Peytz (næstformand), Lektor Erik Hansen, Lektor Vang Thorsgaard Jacobsen (orlov fra 1.9.88), Ekstern lektor Klaus Hans Pedersen (fra 1.1.-88-28.2.88), Lektor Merete Christiansen (fra 1.3.-31.12.88), HD-studerende Nils-Ole Heggland, HD-studerende Lars Rønved Petersen, HD-studerende Poul Henrik Nielsen, HD-studerende Bo Johansen.

Sekretariat: kontorfuldmægtig Lisa Borges.

Studienævnet for HD 2. del - Udenrigshandel:

Sammensætning:

Lektor Poul Schultz (formand); lektor Harald Vestergaard (næstformand); professor Frode Slipsager; lektor Elisabeth Thuesen; ekstern lektor Ole Wiberg; HD-stud. Anders K. Andersen; HD-stud. Claus Bøgh; HD-stud. Bo Grønlund; HD-stud. Klavs Jørgensen; HD-stud. Erik Tvedt.

Sekretariat: kontorfuldmægtig Jytte Beckert.

Den Erhvervsøkonomiske Suppleringsuddannelse:

Frem til 1. studienævnskonstituering den 26.04.88 varetog et Interimstudienavn bestående af forretningsudvalget under Det Erhvervsøkonomiske Fakultetsstudienavn uddannelsen.

Sammensætning:

26.04.1988 - 05.12.88

cand.phil. Helene Bekker-Nielsen (formand), afd. leder, cand.polit. Orla Brandt Jensen (næstformand), cand.phil. Peter Grøn Johnsen, lektor, cand.merc. Hanne Hartvig Larsen, lektor, lic.merc. Stig Ree (fungerende suppleant),

05.12.88 - 25.01.89

cand.phil. Helene Bekker-Nielsen (til 25.01.89), stip. Claus Buhl, afd. leder, cand.polit. Orla Brandt Jensen (formand), cand.mag. Dorthe Rosing-Schow (næstformand), cand.phil. Helle Ratsach (fungerende suppl. fra 25.01.89), cand.phil. Claus Hvid Simonsen (fungerende suppl. fra 25.01.89),

Sekretariat: overassistent Elsebeth Preisler.

Studienævnet for SPRØK:

Sammensætning:

Niels Myging, formand, Kristian Eiberg, studenterrep. (næstformand), Charlotte Werther, engelsk, Hans Elbeshausen, tysk, Kim Møller, INT, Morten Ry Helkiær, studenterrep., Kristian Olesen, studenterrep., Stig Nielsen, studenterrep.,

Sekretariat: overassistent Hjørdis Molin Schelde

III INSTITUTTER OG CENTRE VED DET ERHVERVSØKONOMISKE FAKULTET

1. INSTITUT FOR AFSÆTNINGSØKONOMI

1.1 Oprettelse og formål

Ved instituttets oprettelse i begyndelsen af 1930'erne var forskningen og undervisningen koncentreret om reklamestudier og salgsorganisationsteoretiske problemer. Genstandsområdet var en konsekvens af de store virksomheders udviklingstrin: mekaniseret massefremstilling.

I 1950'erne og 1960'erne udbyggedes den afsætningsøkonomiske teori med navnlig kvantitative modeller, herunder markedsanalyse og mikroøkonomisk teori. Afsætningsøkonomien i Danmark udvikledes til en teori, hvori indgik alle de parametre, der øver indflydelse på afsætningen.

Ved slutningen af 1960'erne var den normative afsætningsøkonomi overvejende rettet mod større mærkevareproducerende virksomheder på konsumentmarkeder. I 1970'erne skete imidlertid både en intensiv og ekstensiv udvikling af forskningen og undervisningen.

Den intensive udvikling var især bemærkelsesværdig i teorien om konsumenternes købsadfærd. Store dele af den "økonomiske psykologi" inspireret af amerikansk og svensk forskning blev inddraget i instituttets konsumentteorier.

Den ekstensive udvikling skete i erkendelsen af, at megen afsætning sker - ikke til konsumenter - men til andre virksomheder, som indkøber råvarer og maskiner eller færdigvarer med henblik på videresalg, ligesom mellemhandlerens og servicefagenes problemer kom i fokus.

I de senere år har ikke mindst kommunikationsforskningen - rettet mod mediaforhold såvel som indholdssiden - og forskning omkring design, produktudvikling og virksomhedsvækst været væsentlig.

1.2 Medarbejdere

Professor: Ekon.dr. Flemming Hansen.

Lektorer: Cand.polit. Cai F. Christensen; cand.polit. Hans Engstrøm; lic.merc. Søren Heede; cand.merc. Stig Ingebrigtsen; cand.merc. Leif Kristensen; lic.merc. Tore Kristensen; cand.merc. Hanne Hartvig Larsen; lic.merc. Orla Nielsen; ekon.dr. Jerker Nilsson; cand.merc. Michael Pettersson; cand.oecon. Hans Stubbe Solgaard, Ph.D.

Adjunkter: Mag.art. Christian Alsted; Lic.polit. Agnete Raaschou-Nielsen.

Adjunktvikar: Cand.phil. Bendt Nygaard Jensen

Kandidatstipendiater: Cand.polit. Lasse Henningsen; cand.merc. Anne Martensen; Cand.polit. Steen Thomsen (fra 1.7.1988).

Forskningsstipendiat: Cand.mag.et art. Claus Buhl (indtil 31.7.-1988).

Introduktionsstipendiat: Cand.mag.et art. Claus Buhl (fra 1.8.-1988).

Eksterne lektorer: Cand.merc. Anders Høiris Andersen; cand.scient.soc. Ole E. Andersen; cand.polit. Sigurd Bennike; cand.merc. Sverre Riis Christensen; cand.merc. Claus Clausen; cand.merc. Ole Davidsen; cand.merc. Lars Ive; cand.merc. Martin Lauth Lauridsen, MBA; cand.merc. Morten Nielsen (fra 1.10.1988); cand.jur. Erling A. Rasmussen; cand.merc. Katrine Steen; cand.merc. Knud E. Sørensen; cand.psyk. et cand.merc. Poul Røpke (fra 1.11.1988).

Gæsteprofessorer: Professor Pavel Pelikan (1.1. - 1.7.1988); Professor Jerry Olson (fra 1.7.1988).

Kancellist: Lis Kofod

Overassistent: Hanne Budde (fra 1.11.1988)

Assistent: Hanne Budde (indtil 31.10.1988) Sanne Fatum; Bodil Frey; Birthe Jenkins; Alice Malcolm (indtil 30.11.1988); Kirsten Rasmussen (fra 3.2.1988).

Efg-praktikanter: Anita Bodin (fra 1.9.1988); Jette Nielsen (indtil 18.6.1988), Anette Keller Madsen (fra 1.11.1988)

1.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Professor, ekon.dr. Flemming Hansen.

Formand for institutrådet: Professor, ekon.dr. Flemming Hansen.

Næstformand for institutrådet: Assistent Bodil Frey

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere blandt ovennævnte medarbejdere samt af:

Eksterne lektorer: Cand.merc. Martin Lauth Lauridsen, MBA, og cand.scient.soc. Ole E. Andersen.

TAP-medarbejdere: De ovenfor nævnte sekretærer.

Studerende: Pernille Corneliussen, Frode Lars Frederiksen, Pernille Jensen.

1.4 Afsluttende og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

1.4.1 Konsumentadfærd

Hans Engstrøm arbejder med et projekt vedr. opstilling af individkøbs-adfærdsmodel, der korresponderer med den i "Husholdningernes butik-valg" opstillede model på gruppeniveau.

Hanne Hartvig Larsen arbejder på et projekt om empiriske studier i Husholdningernes butiksvvalg.

Publikationer:

Jerry C. Olson "The Role of Involvement in Attention and Comprehension Processes," Journal of Consumer Research, 15 September 1988, pp. 210-224. Together with Richard L. Celsi.

- has co-authored with Beth Walker a paper on "Self and Product Relationships," which was presented at a Conference on "Laddering," sponsored by the American Marketing Association, Chicago.
- has attended the Annual Conference of International Association for Research in Economic Psychology, Leuven, Belgium. Chaired a session on "Utility Measurement," and was discussant of papers in a session on "Representation of economic Knowledge." September 28-October 1, 1988.

1.4.2 Normativ Massekommunikationsteori

Flemming Hansen arbejder sammen med lic.merc. Lars Grønholdt på et projekt om effektmålinger omkring TV-reklame baseret på opbygget database for mærkevarer.

Flemming Hansen arbejder sammen med lic.merc. Lars Grønholdt på et projekt om estimering af reklameomsætning i lokalradio/lokal-TV/TV 2 under forskellige forudsætninger.

Flemming Hansen arbejder sammen med Cai F. Christensen og Ulf Kjær-Hansen på afsætnings- og reklameundersøgelserne for årene 1988, 1989 og 1990: en analyse til kortlægning af reklameforbruget og dets fordeling på forskellige medier samt forsøg på at beregne de totale omkostninger til afsætningsarbejdet.

Flemming Hansen arbejder sammen med Orla Nielsen på udvikling af en teori for sponsering med hovedvægt på sponserings anvendelse og anvendelighed som handlingsparameter.

Publikationer:

Ole E. Andersen "Vi går stadig i biografen - men sjældnere end før". Markedsføring nr. 7, 27. april 1988.

- "Biografer og biografreklamer: Vækst og optimisme." AVM/Audio-Visuelle Media 19. august 1988.

- "Optimisme hos Dansk Reklame Film A/S". Fluesmækkeren nr. 5, okt. 1988.

Sigurd Bennike: "Mens vi venter på O+M 1987 i "Info" (udg. af annoncørforeningen).

Cai F. Christensen: "Ny kortlægning af det danske reklameforbrug sikret". Artikel om reklameundersøgelseernes fremtid, Orientering fra Reklamebureauet, 4/1988.

Flemming Hansen: "Kreativitet er vigtig: Erfaringer fra tests af TV-spots", Markedsføring, marts, 1988 (sammen med Lene Grønning og Ulrich Bronée)

- "Immediate Recall as a Measure of the Effectiveness of Television Commercials", Research Paper, marts, 1988 (sammen med Lene Grønning og Ulrich Bronée).

1.4.3 Virksomheders adfærd som købere

Christian Alsted og Per Freytag arbejder med et projekt om købs- og forhandlingsadfærd betragtet fra en semiotisk synsvinkel, hvor den konkrete forhandlingssituation og samtale er analyseobjektet. Projektet sigter mod at styrke sælgers indsigt i og evne til at afkode adfærd og ubevidst kommunikation.

Orla Nielsen og Per Freytag arbejder sammen omkring en komparativ analyse af industriel købsadfærd i Polen og Danmark - med basis i Orla Nielsens boxmodel undersøges købsadfærden i en møbelfabrik i begge lande med henblik på at afdække strukturelle ligheder og forskelle i købsadfærden (sammen med Tomasz Domanski og Elzabieta Guzek, University of Lodz).

Publikationer:

Per Freytag & Orla Nielsen: "En analyse af Chroffray & Lilien's købsadfærdsmodel" (arbejdsrapport).

Flemming Hansen: "Realkredit - en dansk innovation", Research Paper, juni 1988.

Orla Nielsen: "Organisatorisk Købsadfærd i Grundtræk", revideret udgave, Samfundslitteratur, Kbh. 1988.

Jerker Nilsson: "Inköparens beslut är situationsberoende - men vilka är kriterierna?". Purchasing Magazine, nr. 1, årg. 6 (1988).

- "Service Marketing Theory: A Critical Appraisal". Paper for the seminar on "Marketing and Business Research", arranged by the Institute of Marketing at the University of London, 1988

1.4.4 Detailhandels- og Distributionsteorier

Jerker Nilsson arbejder med et projekt om sortimentsteori: en videreførelse af Jerker Nilssons hidtidige arbejder med sigte på et højere abstraktionsniveau (og større generaliseringsmuligheder). Projektet omfatter typologiseringer af sortimenter og identifikation af faktorer, som betinger forskellige sortimentstyper.

Publikationer:

Hanne Hartvig Larsen: "Flere storbutikker og skarpere koncepter fremover" i "Dansk detailhandel på vej til år 2000", MMM-klubbens jubilæumspublikation, feb. 1988

- "Prognoseforudsætninger: aktørerne i dagligvarehandlens strukturudvikling, adfærdsmønstre, reaktionsmuligheder m.v.", Dansk Dagligvareleverandør Forening, dec. 1988.

- "Prognose for: dagligvarehandlen 1988-1993-1996", Dansk Dagligvareleverandør Forening, nov. 1988. (Sammen med Erik Stockmann).

Leif Kristensen: "Fremtiden set nedefra. Artikel i Distributionsavisen, foråret 1988. Udgivet af Forbrugerkontakt A/S.

- "Et godt butikssprog skal indeholde mange dialekter. Markedsføring nr. 17, 1988.

Jerker Nilsson: "Contingencies in Assortment Decisions". Paper for the workshop on Distribution Channels arranged by the European Institute for Advanced Studies in Management, Brussels, Oct. 1988.

- "Dividenden er nødvendig og vigtig for demokratiet". Andelsbladet nr. 22/1988 (sammen med Hans Rask Jensen).
- "Zur Erforschung des Genossenschaftswesens". Artikel i antologi, udgivet i anledning af professor Jerzy Kleers (Warszawa) 60-årsdag. ICA, Geneve 1988.
- "Konsumentkooperativa sortiments- beslut". Kooperativ årsbok 1988. Föreningen kooperativa studier, Stockholm 1988.

1.4.5 Kommunikation: Budskaber & Media

Christian Alsted og Hanne Hartvig Larsen arbejder på et projekt om retningslinier for budskabsudformning: Projektet omfatter en operationalisering af semiotiske annoncetyper samt empirisk afprøvning af en række teser omkring hensigtsmæssig budskabsudformning i relation til vare/mærkekendskabsstadiet.

Claus Buhl arbejder på et projekt om modtagernes reklame: forskellige fiktions- og receptionsteorier inddrages i et studie af modtagernes aktivitet over for reklamen. Pointen: forskellige læsere reciperer forskelligt og forskelligt fra de hensigter og strategier, afsenderen har nedlagt i annoncerne.

Bendt Nygaard Jensen arbejder med et projekt om udformning af TV-reklame i et semiotisk perspektiv: Projektet inddrager billed- og filmteori samt ny semiotisk medieteorier til at udvikle alternativ teori om indkodning og udformningen af betydning i TV-reklame.

Leif Kristensen arbejder med et projekt om udbydernes indkodning og forbrugernes afkodning: Projektet sigter mod at forbinde udbydernes handlingsparametre så entydigt som muligt med forbrugernes oplevelse heraf.

Publikationer:

- Christian Alsted: "Marketing og Semiotik". (Red.), Kompendium i kvalitativ kommunikationsteori, Institut for Afsætningsøkonomi & Samfundslitt. 1988.
- "Budskabets indholdsmæssige dimensioner". Bidrag i antologien "Fremtidige perspektiver på markedsføring", (red. Hans Bendorff & Hans Henriksson), Marknadsteknisk Centrum, Stockholm, 1988.
  - "Hvad gør modtageren ved reklamen." Artikel i Forskning '88 HHK 1988.
  - "Reklamens væsen er foranderlighed", Artikel i Markedsføring nr. 16. 1988.
  - "Teksten som styringsinstrument", Artikel i Orientering 4/88, Danske Reklamebureauers Brancheforening.
- Sigurd Bennike: "Det trykte ord er på tilbageslag" i "Markedsføring" nr. 15, 1988.
- Claus Buhl: "Modtagernes Reklame", Working Paper fra Institut for Afsætningsøkonomi.
- "En helt almindelig lørdag med reklame-tv", i Markedsføring 15/1988.
  - En række artikler og kommentarer i dagbladet Børsen som fast kommentator.
- Bendt Nygaard Jensen: "Reklamefilm og TV-reklame". Kompendium, HA 5. semester 1988, 2. reviderede udgave. Samfundslitteratur.

Hanne Hartvig Larsen: "Budskabelementer og deres indbyrdes "vægtning" - retningslinier for budskabsudformning", Research Paper, dec. 1988, Institut for Afsætningsøkonomi.

1.4.6 Markedsinformation og beslutningssystemer

Anne Martensen arbejder på et projekt vedr. gennemgang af eksisterende salesforecastmodeller for nye kortvarige forbrugsgoder med sigte på at vælge eller evt. udvikle model for senere empirisk afprøvning på danske data.

Hans Stubbe Solgaard arbejder med et projekt om udvikling af efterspørgselsbaserede markedsstrukturer og dynamiske modeller for konsumenters mærkevalg baseret på analyse af forbruger panel data.

Hans Stubbe Solgaard arbejder med et projekt vedr. en sammenligning af forskellige metoder til aggregering af præferencerangordninger.

Publikationer:

Hans Stubbe Solgaard: "On the Reability of Image and Psychographic Analysis. An Application of Dual Scaling. Paper presented at the seminar on - "Marketing and Business Research", arranged by the Institute of Marketing, the University of Lodz, Poland. Maj/juni 1988.

- Nogle afsætningøkonomiske anvendelser af "correspondence - analysis". Arbejdsrapport. Institut for Afsætningøkonomi, dec. 1988.

1.4.7 Virksomhedsvækst og produktudvikling

Tore Kristensen arbejder på et projekt om evolutionære og institutionelle modeller for virksomhedens tekniske, organisatoriske og markedsmæssige innovationer, jfr. rammeprojekt.

Publikationer:

Søren Heede: "Kvalitet er Danmarks eneste våben", Kronik, Børsen, 1.8.88.

Tore Kristensen: "Organizational Design for Product Innovation under Uncertainty". Seminar on Marketing and Business Research in Radziejowice, Polen. 2 artikler.

Agnete Raaschou-Nielsen: Licentiatafhandling: "Institutionel ændring og økonomisk teori", Økonomisk Institut, Københavns Universitet, dec. 88.

- "Fra forlag til fabrik. Produktionsorganisering i økonomisk-historisk belysning". Præsenteret på konference om "Produktionsorganisering og arbejdskraft i Danmark i Historisk-sociologisk belysning", Institut for Organisation, HHK april 1988.
- "Ny-institutionalisme". "Økonomi og Politik", Nr. 2, 1988.

- "Ny-institutionalisme i økonomisk teori - en præsentation af udvalgte bidrag." Papir til forskerkursus om "Institutionalisme i samfundsvidenskaberne", HHK august 1988.
- "Institutionel ændring i historien om ny-institutionalisme og økonomisk historie". Papir til forskerkursus om "Institutionalisme i samfundsvidenskaberne", HHK august 1988.
- "Institutioner i spilteoretisk belysning". Undervisningsnote til kursus ved Institut for Samfundsøkonomi og Planlægning, RUC, sept. 88.
- Retsøkonomi 1-4". Undervisningsmateriale til HJ-studiet HHK (planlægges afsluttet december 1988).

1.4.8 Videnskabsteori - Afsætningsøkonomisk teori

Stig Ingebrigtsen og Michael Pettersson arbejder med et projekt om erkendelsesteoretiske studier i afsætningsøkonomien.

Publikationer:

Stig Ingebrigtsen og Michael Pettersson: "Komplementaritet i økonomien", København 1988. Indleveret som dr. afhandling.
Søren Heede "Markedsføring skal ikke altid være morsomt". Markedsføring nr. 2-1988.

1.4.9 Andet

Tore Kristensen og Christian Alsted arbejder med et projekt om produktdesign: En integration af økonomiske og semiotiske teorier om produkter, signalering og kultur.

Tore Kristensen, Agnete Raaschou-Nielsen, Lasse Henningsen m.fl. arbejder på et rammeprojekt om "Nyere økonomisk virksomhedsteori og dennes anvendelse i erhvervsøkonomien". Projektgruppens grundlæggende formål er etablering af en fælles referenceramme, en fælles metode og et fælles sprog. Nyere forskningstraditioner inden for den økonomiske virksomhedsteori som transaktionsomkostninger, principal-agentteori søges anvendt til at bygge bro mellem økonomiske og adfærdsteoretiske/organisationsteoretiske discipliner.

Lasse Henningsen arbejder med et projekt om grænserne for virksomhedens vækst. Multiproduktorienterede virksomheder herunder diversifikation i lyset af et kundskabsperspektiv.

Jerker Nilsson arbejder med et projekt om serviceydelsers markedsføring: Analyse af tjenesteproduktionens/markedsføringens forudsætninger inden for forskellige organisationsformer, og muligheder for at overføre offentlig tjenesteproduktion til private og kooperative organisationer.

Publikationer:

Søren Heede: "Ulven kommer - ulven kommer", Markedsføring nr. 8, 1988.

1.5 Anden forskningsaktivitet

A. Afsætningsøkonomisk Klub/FDC

I AØK's regi afholdtes den 19.4.1988 en konference om Sportssponsering med lektor Lars Ive som mødeleder. Fra Institutet medvirkede Martin Lauth Lauridsen, samt Orla Nielsen med et indlæg om "Hvor meget længere er forskningen kommet?" og Flemming Hansen med "Hvad ved vi om effekt og måling af sportssponsering - hvad sker der?". Desuden præsenterede fem cand.merc. studerende konklusionerne fra deres hovedopgaver.

B. FDC. Afsætningsøkonomisk Klub i samarbejde med Dansk Markedsføringsforbund

Fremtidens Detailhandel var titlen på en konference fredag den 23. 9. 1988. Ekstern lektor Morten Nielsen talte om detailhandlen og mediestrukturen. Lektor, cand.merc. Leif Kristensen sammenfattede udviklingstendenserne og gav et bud på, hvordan man med den strategiske planlægnings teori opfanger og håndterer dem.

C. Dansk Erhvervslivs Pris for Afsætningsøkonomisk Forskning

Lektor Leif Kristensen var årets prismodtager, og direktør cand. pharm. Knud Øverø overrakte prisen. I sin takketale berørte prismodtageren bl.a. den kontinuitet i forskningen, som prisen er med til at institutionere, og mindedes i denne forbindelse professor Arne Rasmussen, der har betydet meget både personligt og fagligt for en hel generation af afsætningsøkonomer.

D. Virksomhedsteorigruppen

Denne gruppe arbejder med at udvikle erhvervsøkonomien og specielt innovationerne med baggrund i institutionel og evolutionær økonomisk teori. Gruppen har i efteråret afholdt en række forskerkurser i "institutionel teori og dens anvendelse i samfundsvidenskaberne" ved Christian Knudsen og Agnete Raaschou-Nielsen. Kurset var baseret på en række udenlandske og nordiske foredragsholdere og var finansieret af Forskerakademiet.

E. Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse

Stig Ingebrigtsen har i samarbejde med SEL udviklet kurset "Nyere linier i afsætningsøkonomien", der afholdtes i dagene 5. - 7. december 1988. Deltagerkredsen var lærere i afsætningsøkonomi, højere handelseksamen. Fra Institut for Afsætningsøkonomi deltog følgende med indlæg: Michael Pettersson: "Parameterteori". Hans Engstrøm: "Konsument-markedet". Orla Nielsen: "Producentmarkedet". Søren Heede: "Markedsanalyse". Tore Kristensen: "Produktudvikling". Claus Clausen: "Markedskommunikation". Erling Rasmussen: "Virksomheden og omverdenen". Stig Ingebrigtsen: "Markedsføringsplanlægning".

F. Andet

Christian Alsted har d. 5. - 8. april, i Bradford, U.K. haft et indlæg på EMAC-konference: "The importance of the product Life Cycle Stages and Situations of Use for the Contents and Form in

Advertisements - an Attempt to use a Semiotic Understanding of Communication in an Empirical Research".

Christian Alsted har d. 14. - 16. april haft et indlæg på Afsætningsøkonomisk Konference om "Produktets livscyklus og reklamens udformning". Odense Universitet.

Christian Alsted har holdt foredrag om "Kvalitativ indholdsanalyse" på konferencen Psykologi markedsføringen i Oslo.

Christian Alsted har d. 30. maj til 5. juni deltaget i et seminar om Marketing, Lodz Universitet, Polen, med indlægget: "The Use of a Semiotic Understanding of Communication in Developing a Typologization of Advertisements".

Christian Alsted har d. 28. okt. på Lunds Universitet deltaget i et seminar: "Signs, symbols, contexts och concepts - semiotics och contextnalism inom företagsekonomien" med indlægget: "Semiotik & Markedsføring".

Christian Alsted har d. 1. dec. deltaget med indlægget: "Semiotik og annonceudformning" på MTC-seminaret "Nya vindar indenom Marknandskommunikationen", Stockholm.

Christian Alsted har d. 1. dec. s.m. Hanne Hartvig Larsen deltaget med indlægget: "Retningslinjer for annonceudformning" på MTC-seminaret "Nya vindar indenom Marknandskommunikationen", Stockholm.

Ole E. Andersen har d. 12. - 17. april deltaget i og været medarrangør af ESOMAR-seminar: "Media and Media Research" afholdt i Madrid.

Ole E. Andersen har d. 9. juni holdt foredrag om "Analyse og målemetoder: Gennemgang af værktøjskassen" på miniseminar om Serviceudvikling afholdt af Dansk Markedsføringsforbund. Sigurd Bennike har den 3. marts holdt gæsteforelæsning på Sociologiska Institutionen ved Lunds Universitet "Nya instrument för mätning av mediaanvändning".

Sigurd Bennike har d. 14. marts holdt gæsteforelæsning ved kommunikationsuddannelsen på Roskilde Universitets Center "Om måling af mediernes effekt".

Sigurd Bennike havde på ESOMAR-seminaret "Media and Media Research" 13. - 15. april i Madrid et foredrag "A divorce after twenty years or Why and How Denmark is leaving the Belson Model."

Claus Buhl har d. 24. marts holdt foredrag på Roskilde Universitetscenter om receptionsteori.

Hans Engstrøm er censor ved Odense Universitet, Aalborg Universitetscenter og Handelshøjskole Syd.

Hans Engstrøm er medlem af et bedømmelsesudvalg på den kgl. Veterinær-og Landbohøjskole vedrørende et lektorat i konsumentadfærdsteori.

Per Freytag har deltaget i en afsætningsøkonomisk konference, afholdt af Institut for Afsætningsøkonomi, Odense Universitet, 14. - 16. april i Middelfart.

Flemming Hansen er censor ved Odense Universitet og ved Handelshøjskolen i Århus.

Flemming Hansen har deltaget i et bedømmelsesudvalg vedrørende et professorat i generel afsætningsøkonomi ved Norges Handelshøjskole i Bergen.

Flemming Hansen har deltaget i et bedømmelsesudvalg vedrørende en doktorafhandling ved Handelshøjskolen i Århus.

Flemming Hansen er formand for et bedømmelsesudvalg vedrørende et professorat i generel afsætningsøkonomi ved Institut for Afsætningsøkonomi.

Flemming Hansen har d. 14. marts holdt et indlæg om TV-reklame i Oslo på et seminar arrangeret af Bedriftsøkonomisk Institut v/ Oslo Universitet.

Flemming Hansen har i dagene 14. - 16. april deltaget i forskningsseminar afholdt af Odense Universitet i Middelfart, hvor han har holdt et indlæg om sportssponsering.

Flemming Hansen har i dagene 31. oktober - 2. november deltaget i et seminar i Lausanne afholdt af RISC, hvor han har holdt indlægget: "New Dimensions in the Analysis of Advertising".

Søren Heede er censor ved Københavns Universitet, Handelshøjskolen i Århus, Handelshøjskole Syd og Roskilde Universitetscenter.

Søren Heede har deltaget i en konference ved Universitetet i Lodz i dagene 14. - 16. april med indlægget: "Economic Crisis in an overdeveloped Economy".

Søren Heede har holdt et foredrag om international kommunikation på SMM-seminaret i Stockholm d. 1. december.

Bendt Nygaard Jensen har d. 28. okt. præsenteret instituttets kommunikationsforskning (sammen med CA) ved forskerseminar i SCILS, Företagsökonomiska Institutionen, Lunds Universitet.

Bendt Nygaard Jensen har d. 22. nov. holdt et foredrag på konferencen for Vejledersamarbejdet i Københavnerområdet arrangeret af DTH om emnet: "Er de videregående uddannelses-institutioners opfattelse af de visuelle identifikationsmuligheder gode nok?".

Tore Kristensen har været medlem af et bedømmelsesudvalg vedr. et tværinstituttligt kandidatstipendium ved Handelshøjskolen i København.

Hanne Hartvig Larsen er censor ved Aalborg Universitetscenter.

Anne Martensen har deltaget i afsætningsøkonomisk konference, afholdt af Institut for Afsætningsøkonomi, Odense Universitet, 14. - 16. april i Middelfart.

Orla Nielsen er censor ved Odense Universitet, Aalborg Universitetscenter, Handelshøjskolen i Århus og Københavns Ingeniør Højskole (eksportingenieuruddannelsen).

Orla Nielsen har d. 1. - 4. juni deltaget i en af Universitetet i Polen, arrangeret konference og forelagde sammen med Per Freytag foreløbige resultater af en undersøgelse af købsadfærden i en dansk møbelfabrik.

Orla Nielsen har d. 5. december holdt foredrag om "Teori om organisatorisk købsadfærd" på et SEL-kursus: "Nyere linier i afsætningsøkonomien", arrangeret for handelsskolelærere.

Jerker Nilsson er censor ved Århus Universitet og ved Handelshøjskolen i Århus.

Jerker Nilsson har holdt gæsteforelæsninger om kooperativ virksomhedsøkonomi ved Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala, d. 5.-8. september.

Jerry C. Olson: "Means-End Theory," a talk given to the Marketing Institute at Handelskolen, Kbh., oct. 12, 1988.

Jerry C. Olson: "Drama vs. Argumentative Advertising," a talk given to Afsætningsøkonomisk Klub, Nov. 14, 1988.

Jerry C. Olson: "Narrative vs. Argumentative Advertising," and "Implications of Means-end Chain Theory for Marketing Strategy," two talks given at Handelshøjskolen, Sønderborg, December 6 1988.

Jerry C. Olson: "Implications of Means-End Theory for Marketing Strategy," a talk given at Handelshøjskolen, Århus, December 15, 1988.

Agnete Raaschou-Nielsen har holdt licentiatforedrag om "Nyinstitutionalisme og økonomisk historie", Økonomisk Institut, Københavns Universitet, d. 4. november.

Agnete Raaschou-Nielsen har holdt foredrag om "Institutionel ændring og økonomisk teori", Institut for Økonomisk historie, Københavns universitet, d. 17. november.

Agnete Raaschou-Nielsen har holdt foredrag om "Institutionel ændring i historien", Økonomisk Institut, Københavns Universitet, d. 6. december.

Hans Stubbe Solgaard er censor ved Odense Universitet og ved Handelshøjskole Syd.

Hans Stubbe Solgaard har været formand for et bedømmelsesudvalg vedrørende et kandidatstipendium ved Institut for Afsætningsøkonomi.

Hans Stubbe Solgaard har deltaget i seminar vedrørende, "Marketing and Business Research", arrangeret af the Institute of Marketing, at the University of Lodz, i Radzejowice, Polen i dagene 31. maj til 4. juni, og præsenteret artiklen: "On the Reability of Image and Psychographic Analysis - An application of Dual Scali

2. INSTITUT FOR ANVENDT DATALOGI OG SYSTEMVIDENSKAB

2.1 Oprettelse og formål

Institut for Anvendt Datalogi og systemvidenskab, DASY, er etableret på Handelshøjskolen i København primo 1985.

Forud for etableringen gik mange overvejelser om, hvordan man bedst kunne sikre gode vækstbetingelser på Handelshøjskolen for et livskraftigt og frugtbart miljø for såvel forskning som undervisning inden for de datalogiske og systemvidenskabelige discipliner. Disse discipliner er vigtige redskaber for fremadrettet og konkurrencedygtig offentlig og privat virksomhed.

Resultatet af overvejelserne var beslutningen om at etablere DASY, der som startgrundlag fik tilført kvalificerede medarbejdere inden for datalogi og systemvidenskab, såvel udefra som ved intern rekruttering.

Det er en erklæret målsætning for DASY at udvikle og løbende opretholde et aktivt samarbejde med datalogiske og systemvidenskabelige miljøer i privat og offentlig regi samt med institutter såvel ved HHK som ved andre inden- og udenlandske institutioner. Sådanne brede berøringsflader er af afgørende betydning, dels fordi DASY's helhedsorientering nødvendigvis medfører, at anvendt datalogi og systemvidenskab relateres til de systemer, som påvirker og påvirkes af instituttets forskning og undervisning, dels af hensyn til DASY's rolle som videnscenter for de pågældende fagområder.

På undervisningssiden udbyder DASY primært fag til studerende på HHK's kombinationsuddannelser DØK og MØK. Derudover udbydes fag på flere af højskolens øvrige studier, og der deltages aktivt i udbud af forskerkurser.

DASY's forskningsprofil karakteriseres af de aktive forskningsområder, som er uddybende beskrevet i det følgende.

2.2 Medarbejdere

Professorer: Cand.scient. Søren Lauesen, HD; dr.polit. Peter M. Pruzan.

Lektorer: Civ.ing. Gert Bechlund; civ.ing. Søren M. Borch, HD; civ.ing. Tage Henriksen, HD; mag.art. Hans Siggaard Jensen; cand.scient. Erik Reeh (til 30.9.88); dr.phil. Ole Thyssen.

Adjunkt: Lic.scient. Elin Rønby Pedersen.

Seniorstipendiater: Cand.scient.oecon. Peter Bogetoft; cand. scient. & jur. Jørgen Karpf (fra 1.7.-31.12.88).

Introstipendiater: Civ.ing. Erik Reimer Larsen (fra 1.11.88); cand.scient. Kim Trans (fra 15.10.88).

Projektmedarbejder: Cand.scient & jur. Jørgen Karpf (til 30.6.88).

Eksterne lektorer: Jan Clausen (fra 1.5.88); Jens Clausen: Villy Bæk Iversen; Torben Jensen; Bjarne Kohl; Steen Leleur: Klaus Viby Mogensen: Hans Christian Pedersen.

Overassistent: Jytte Mulvad.

Assistent: Anette Smith Mollel; Rita Voss.

2.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Ole Thyssen (til 7.11.88); Søren M. Borch (fra 7.11.88).

Institutbestyrelse (fra 7.11.88): Søren M. Borch (formand); Gert Bechlund; Hans Siggaard Jensen; Søren Lauesen; Anette Smith Mollel; studenterrepræsentant (ikke besat).

Institutrådsformand: Jytte Mulvad.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere, sekretærerne, en repræsentant fra de eksterne lektorer (Bjarne Kohl) samt tre studerende (Søren Hansen, Jakob Kraglund, Gert Jonassen).

2.4 Afsluttede og igangværende forskningsområder og publikationsvirksomhed

DASY's forskning er i det følgende delt i 6 forskningsområder. De seks forskningsområder benytter et bredt spektrum af systemvidenskabelige og datalogiske tilgange og redskaber. Flere af projekterne kan umiddelbart anskues som havende berøringspunkter med problemstillinger fra operationsanalyse, kunstig intelligens og beslutningsstøtte, andre med psykologi og anvendt filosofi, og andre igen med matematik og datamatik. Men fælles for dem alle er, at de er tværvidenskabelige. Det afspejles også i DASY's interne arbejdsproces, hvor dataloger, filosoffer, operationsanalytikere og systemvidenskabsfolk arbejder på tværs af traditionelle discipliner.

Inden for de 6 forskningsområder arbejdes på følgende aktuelle forskningsprojekter eller interessefelter:

2.4.1 Information og kompleksitet

Deterministisk kaos i økonomiske modeller

Formål: Der har gennem de sidste fem år blandt økonomer været en stærkt stigende interesse for ikke-lineær dynamik og determini-

stisk kaos. Dette ses blandt andet af den voksende mængde litteratur, der er knyttet til området. Det er et af formålene med projektet at bidrage til udviklingen af dette nye område, herunder at øge kendskabet til de grundlæggende økonomiske sammenhænge. Projektet har en såvel praktisk/anvendelsesorienteret del som en mere teoretisk/filosofisk del. Der undersøges nogle allerede eksisterende modeller af konjunkturcykler. Der analyseres fortrinsvis ved computersimulering, da mulighederne for at anvende analytiske værktøjer er meget begrænsede. Den anden del vil bestå i overvejelser omkring, hvilke konsekvenser deterministisk kaos kan have for den måde, vi opfatter og bruger modeller idag, f.eks. når de anvendes til forecast. Det er tillige et mål at udbrede kendskabet til den ikke-lineære dynamik, specielt inden for økonomien, således at man er opmærksom på disse fænomener, når man møder dem.

Beretning: Projektet er startet i 1988 og udføres i samarbejde med Institut for Nationaløkonomi, HHK.

Tilknyttede medarbejdere: Erik Reimer Larsen, Peter Pruzan, Niels Blomgren-Hansen Institut for Nationaløkonomi.

Informationsoverskud

Formål: Når stadig flere mennesker arbejder med at producere, oplagre og formidle information, opstår der et problem om kapacitet. Videnstilstanden præges af kompleksitet - informationsoverskud - som igen betyder selektionstvang. Hver aktør er nødt til at producere kompleksitet (f.eks. i form af fornyelse) og er samtidig nødt til at reducere kompleksitet for at skabe overskuelighed. I denne proces må klassiske ideer om rationalitet og saglighed udvides, eftersom også emotionelle, normative og æstetiske kriterier er uomgængelige redskaber. Informationsoverskuddet betyder en gennemgribende forandring af begreber som planlægning, ledelse og dannelse. Det er hensigten at analysere det teoretiske og sociale grundlag for informationsoverskuddet og at analysere dets praktiske virkninger.

Beretning: Projektet er i en fase, hvor der indsamles og bearbejdes materiale. Det sker både som forskning og i forbindelse med cand.merc. undervisning.

Tilknyttede medarbejdere: Ole Thyssen

Eksterne samarbejdspartnere: Projektet gennemføres som et teoretisk arbejde uden eksterne samarbejdspartnere. Hvis der viser sig mulighed for det, vil projektet suppleres med en empirisk analyse af hvordan en række udvalgte virksomheder håndterer informationsoverskuddet.

Publikationer:

Ole Thyssen, "Informations-overskud", i Kultur og klasse, 63, 1988.

- "Ret og universalisme", Retfærd - Nordisk Juridisk Tidsskrift, 43, 1988.
- "Autopoiesis. Om Niklas Luhmann's "Soziale Systeme"", Paradigma, 2. årg., nr. 4, 1988.
- "De hellige penge", i HUG, nr. 51, 1988.
- "Helhedsskolen", i Social Kritik, nr. 1, 1988.
- "Hinsiden arbejde og fritid", i Fritiden i Fremtiden, Dansk Fritidsforum, rapport nr. 2, 1988.
- en række arbejdspapirer om Daniel Bell, Jürgen Habermas, Niklas Luhmann, Milan Zeleny, m.fl.

Beslutningskvalitet v.h.a. beslutningsstøttesystemer (BSS)

Formål: Inden for de økonomiske videnskaber arbejdes traditionelt med en snæver rationalitet som rettesnor for "gode" beslutninger. Forskningsprojektet er rettet mod udvidelse af denne snævre rationalitet til en flerdimensional beslutningskvalitet med hoveddimensionerne (bred) rationalitet, moral og æstetik.

Beretning: Projektet er gennemført inden for rammerne af et licentiatstudium. Arbejdet er sket i vekselvirkning med udvikling af et konkret beslutningsstøttesystem (DYT) til støtte for forbrugere, der overvejer at købe bil eller at omlægge deres transportmønster eller livsmønster.

Tilknyttede medarbejdere: Søren M. Borch.

Eksterne samarbejdspartnere: Forenede Danske Motorejere, Forbrugerrådet og "The Copenhagen DSS Group", som foruden Søren M. Borch omfatter cand. psyk. Lars Ginnerup og cand. polit. Bjarne Kohl, begge Schou Management Konsulenter, samt Dian Kjærgaard, Institut for Informatik og Økonomistyring, HHK.

Publikationer:

- Søren M. Borch, "Den rationelle forbruger - eller den kvalitetsbevidste", i: "Forskningsavisen Forskning '88", Det Økonomiske Fakultet ved Handelshøjskolen i København, 1988.
- "Rationalitet, moral og æstetik som kvalitetsdimensioner i beslutningsstøttesystemer", DASY-arbejdspapir, 1988.
  - "Evaluering af DYT. Evnen til at fremme kvalitetsbeslutninger ved hjælp af et konkret beslutningsstøttesystem", DASY-arbejdspapir, 1988.
  - "Hvad er en god beslutning?", i: "Strategisk anvendelse af beslutningsstøttesystemer" fra serien "Henimod 90'ernes ledelses teknologi", Samfundslitteratur, 1988.

Datateknologiens og datalogiens filosofi og videnskabsteori

Formål: Analyse af filosofiske og videnskabsteoretiske problemer omkring datalogi og datateknologi.

Beretning: Der er arbejdet videre med en række filosofiske og videnskabsteoretiske grundlagsproblemer inden for datateknologi og

datalogi, specielt omkring kunstig intelligens og kognitive systemer. Der arbejdes bl.a. med filosofiske problemer omkring vaghed, non-standard logik, partiel semantik samt konnektionisme.

Tilknyttede medarbejdere: Hans Siggaard Jensen.

Eksterne samarbejdspartnere: Aktiviteten støttes af det europæiske COST 13 program inden for kunstig intelligens, hvor der samarbejdes med professor Stig Andur Pedersen, Roskilde Universitets-center og Henning Bøje Andersen, Informatikafdelingen, RISØ.

Publikationer:

- Hans Siggaard Jensen, "Turing og Marx - Om fragmentering og kompleksitet i informationssamfundet", Kultur og Klasse, 1988.
- "Datalogi og videnskabsteori", QUBUS, Dansk Datamatik Center, 1988,
  - "Descartes' Drøm - om formalisering, erkendelse og dannelse", rapport fra konference om matematik og matematikundervisning, Karlslunde 2.-3. november 1988, i trykken,
  - "Informationsbegrebet - Om det postmoderne køleskab og dets indhold", i trykken: "Tidens Tegn - Om natur, information og kultur", Aarhus Universitetsforlag,
  - "Types of predictability", foredrag ved Universitet i Warszawa og Det polske Videnskabernes Akademi.
  - "Types of predictability", foredrag ved Universitetet i Warszawa og Det polske Videnskabernes Akademi.

Teknologihistorie

Formål: Udarbejdelse af en almen teknologihistorie.

Beretning: Med støtte fra Teknisk Forlags Fond (350.000 kr.) arbejdes med udgivelse af en dansk-sproget gennem-illustreret teknologi-historie. Hans Siggaard Jensen skriver teknologi-historien for perioden 1940-1988, med hovedvægten på data- og informationsteknologi, hvilket nødvendiggør en omfattende forskningsindsats, eftersom den nyeste teknologihistorie endnu er forskningsmæssigt meget lidt bearbejdet. I årets løb er flere kapitler skrevet i udkast. Der er afholdt flere møder, herunder et større seminar på LO-skolen i september 1988 med deltagelse af nordiske teknologihistorikere, hvor Hans Siggaard Jensen var medarrangør og foredragsholder. Projektet er præsenteret på teknologi-historie-konference i Paris november 1988. En præsentation for et internationalt publikum er under publikation i det svenske internationale teknologihistoriske tidsskrift Polhem. I tilknytning til projektet har Hans Siggaard Jensen deltaget i bl.a. Det Samfundsvidenskabelige Forskningsråds konference om Teknik og Samfund i Gilleleje, april 1988. Der er i årets løb bl.a. derudover holdt arbejdsseminarer i tilknytning til projektet med støtte fra Fonden til fremme af videnskabs- og teknologihistorie.

Tilknyttede medarbejdere: Hans Siggaard Jensen.

Eksterne samarbejdspartnere: lektor Henry Nielsen, Det fysiske Institut, Aarhus Universitet, adjunkt Keld Nielsen, Institut for

de eksakte videnskabers historie, Aarhus Universitet.

Publikationer:

Hans Siggaard Jensen, "History of Technology - A Danish Textbook Project", Polhem (i trykken).

Notation i datamatisk programudvikling

Formål: Dette studieprojekt udsprang af et ønske om at forstå, hvordan edb-professionelles arbejde kan støttes af beskrivelsesmetoder, og hvordan den udvikling af indsigt, der som regel er involveret i programudvikling, bliver påvirket af den anvendte metode - eller notation som det kaldes her.

Beretning: Empiriske studier viste, at formaliseringer må tilegnes for at fungere som hjælp: de må udvikles af eller bygge på en empirisk fyldig indsigt. Formaliseringer (og afgrænsninger i almindelighed) kan da fungere som skærpelser af ens iagttagelser og beskrivelser. En god formalisering er ofte slående, og let at komme på, når den først er tilegnet. Manglende empirisk fylde viser et vrængbillede af dette: For det første begår man ofte fejl og har svært ved at opdage det, da man savner den intuitive parathed overfor sagen. For det andet trænger empirisk "tynde" formaliseringer sig ofte på og blokerer for ens udsyn. Studierne blev udført af Elin Rønby Pedersen som et licentiatstudium, der afsluttedes i juni 1988, da hun blev tildelt den naturvidenskabelig licentiatgrad ved Datalogisk Institut, Københavns Universitet.

Tilknyttede medarbejdere: Elin Rønby Pedersen.

Publikationer:

- Elin Rønby Pedersen, "Notation i datamatisk programudvikling. Studier af programmørers beskrivelse og teoribygning", godkendt licentiatafhandling ved Datalogisk Institut, 1988 (778 sider + bilag). Der findes en separat dansk og engelsk sammenfatning, hver på 15 sider.
- "Empirisk belysning af den menneskelige forståelse af programudviklingens formelle formuleringer", manuskript til licentiatforelæsning efter opgivet emne, 1988 (22 sider).

2.4.2 Konflikt og konsensus

Virksomhedsetik og det etiske regnskab

Formål: Med udgangspunkt i teorier om multi-kriterie beslutningstagning, autopoiesis og etik er det projektets formål at udvikle et begrebs- og målesystem, som kan udtrykke en virksomheds ansvar over for sine interessenter, dvs. de grupper som påvirker og påvirkes af virksomheden. Det etiske regnskab skal supplere det traditionelle økonomiske (penge) regnskab og give et fyldigere billede af forholdet mellem virksomheden og dens mange interessenter. Der søges en klargørelse af etikens væsen, herunder specielt dens anvendelsesmuligheder og forholdet imellem etik, teknologi og rationalitet.

Beretning: I et samarbejde med 3 eksterne partnere (se nedenfor) stilles en række basale spørgsmål: Hvordan kan man beskrive virksomhedens samspil med sine interessenter med henblik på udvikling af et fler-dimensionalt regnskab? Hvordan kan man identificere interessenter og repræsentanter for disse? Hvordan kan man identificere disses væsentligste præferencer? Hvordan kan man måle, hvorledes interessenterne påvirker/påvirkes af virksomheden? Hvordan kan et fler-dimensionalt regnskab bidrage til at opløse konflikt og fremme konsensus, så alle parter kan inddrages i beslutninger og påtage sig ansvar for dem?

Tilknyttede medarbejdere: Peter Pruzan, Hans Siggaard Jensen og Ole Thyssen.

Eksterne samarbejdspartnere: Projektet udføres i et samarbejde med ledelsen hos Sparekassen Nordjylland, Nørgaard på Strøget og Toldvæsenet. Det udføres endvidere i samarbejde med Akademiet for Anvendt Filosofi.

Publikationer:

Ole Thyssen (red.), "Politik og Etik", Forlaget Cicero, 1988.

Peter Pruzan, "Planlægning, politik og etik", i "Politik og Etik", Forlaget Cicero, 1988.

Hans Siggaard Jensen, Peter Pruzan & Ole Thyssen, "Moralens anden orden", en rapport om etik afgivet til Det Ethiske Råd, Akademi et for Anvendt Filosofi og DASY, 1988.

Peter Pruzan & Ole Thyssen, "En god forretning", Victor B. Andersens Maskinfabrik, nr. 19, 1988.

- "Etik, politik og forsoning", kronik i Politiken, 16.3.88.

- "Sparekassen Nordjyllands Ethiske Regnskab", udkommer 8.3.1989 som del af Sparekassen Nordjyllands regnskab for 1988.

- "Konflikt og konsensus: Virksomhedsetik som fælles værdihorisont og styringsredskab", udkommer i S. Hildebrandt (red.), "Helhedssyn og ledelse", Ankerhus Gruppen, 1989.

Multi-kriterie beslutningsmodeller (MCDM)

Formål: Fagområdet multi-kriterie beslutningsmodeller (Multiple Criteria Decision Making, MCDM) er oprindeligt udsprunget af operationsanalysens matematiske optimeringsmodeller. På DASY dyrkes området forskningsmæssigt som studium og udvikling af præference-teknologi rettet mod beskrivelse og løsning af intra-personelle præferencekonflikter.

Beretning: I 1988 har Peter Pruzan og Peter Bogetoft arbejdet med en lærebog om "Planning with Multiple Criteria". Desuden har Peter Bogetoft arbejdet med "Design of MCDM Processes" og med grænseområdet til spilteori. Søren M. Borch har arbejdet med MCDM-teknikker som stimulans til beslutningstageres læring og kreativitet i beslutningsprocessen.

Tilknyttede medarbejdere: Peter Bogetoft, Peter Pruzan og Søren M. Borch.

Publikationer:

Peter Bogetoft, Åsa Hallefjord & Matthijs Kok, "On the Convergence of Reference Point Methods in Multiobjective Programming", European Journal of Operational Research, 34, 1988, pp 56-68.

Spilteori

Formål: At studere og udvikle forskellige metoder til beskrivelse og løsning af inter-personelle præferencekonflikter.

Beretning: I 1988 er der påbegyndt arbejder vedr. signaleringsmodeller, optimale kontrakter, randomiseret kontrol m.v., ligesom der er afsluttet forskellige delprojekter.

Tilknyttede medarbejdere: Peter Bogetoft.

Publikationer:

Peter Bogetoft, "Moral Hazard and Relative Performance Evaluation in Information Production", arbejdspapir, DASY, May 1988.

- "Game Theory 1: Basic Concepts and Results", arbejdspapir, DASY, June 1988.

- "Game Theory 2: Repetition and Cooperation", arbejdspapir, DASY, June 1988.

- "May MCDM Support Group Decisions - A Game Theoretical Analysis", arbejdspapir, DASY, Nov. 1988.

2.4.3 Kognitive systemer**Logikprogrammering af retsregler**

Formål: Projektets hovedtema er at undersøge muligheden af 'paragrafvis programmering', dvs. separat repræsentation af hver enkelt lovparagraf. Eventuelt er højere ordens logikprogrammering påkrævet.

Beretning: Der er udført en analyse af retsreglers interaktion samt udfundet 1. ordens metoder til paragrafvis programmering af flertallet af interaktionsformerne. Kortfattet er konklusionen, at med en vis tillem্পning er paragrafvis programmering mulig, især hvis logikprogrammeringssproget har nogle bestemte egenskaber. Der kan være behov for at konstruere et særligt logikprogrammeringssprog til juridisk videnmodellering. Projektet har afdækket en uventet rigdom af interessante problemstillinger, bl.a. modelleringskriterier, modularisering af systemerne, modelkategorier, modelleringsprincipper og modelklassifikation. Projektet blev startet i 1987 og afsluttedes ved udgangen af 1988 med udgivelse af rapporten "Logikprogrammering af retsregler" (se nedenfor). Med en bredere anlagt projektbeskrivelse startes ved årsskiftet 1988/89 projektet: "Juridisk videnmodellering".

Tilknyttede medarbejdere: Jørgen Karpf.

Publikationer:

- Jørgen Karpf, "Logikprogrammering af retsregler. Illustreret ved programmering af den legale arveret", Institut for anvendt datalogi og systemvidenskab, HHK, December 1988.
- "Legal Logic Programming Techniques", præsenteret ved "IV International Congress on Law and Computer", Rom, 16-21 maj 1988.

Problemløsning og planlægning med kunstig intelligens

Formål: Projektet, hvis officielle titel er "System til automatisk problemløsning v.h.a. planlægning" drejer sig om implementering af en bestemt problemløsningsmetode, nemlig cyclisk planlægning uden direkte feedback. Det teoretiske grundlag for projektet er kunstig intelligens og kognitiv videnskab. Projektet er struktureret ud fra en teori, af egen produktion, om bevidst menneskelige problemløsning, som egner sig udmærket til at blive beskrevet som planlægning.

Beretning: Projektet er startet i 1988, hvor perioden september-december er brugt til at formulere projektbeskrivelse samt litteratursøgning.

Tilknyttede medarbejdere: Kim Trans.

Knowledge Engineering with Personal Computers (KEPC)

Formål: Forskning og udvikling i forbindelse med et helhedsorienteret perspektiv på vidensbaserede systemer.

Beretning: Med støtte fra det europæiske COMETT-program (2 x 45.000 ECU) og i samarbejde med firmaet Prolog Udviklings Center gennemføres et projekt, der sigter på udvikling af et kursusmateriale til brug for efteruddannelse inden for området "knowledge engineering", herunder specielt forskning omkring de organisatoriske og arbejdsindholdsmæssige konsekvenser omkring indførelse af vidensbaserede systemer. Projektet er opdelt i tre dele: AIT (Artificial Intelligence Tools), KA (Knowledge Acquisition) og ASD (Application Systems Development), og sigter imod et undervisningsmateriale med tilknyttet video omkring udvikling, implementering og anvendelse af vidensbaserede systemer. Som programmeringssprog bruges Prolog. Projektet baserer sig på et case-study, der udføres for SAS med udgangspunkt i problemer i dette selskabs nerve-center, Movement Control Center. I tilknytning til projektet er afholdt tre arbejds møder, to i København og et i Cardiff. I september er første fase af projektet af rapporteret til EF, og på basis heraf er anden fase bevilget. Der søges i februar 1989 om støtte til tredje fase. Det endelige undervisningsmateriale og programmel vil kunne anvendes frit af Handelshøjskolen til internt brug.

Tilknyttede medarbejdere: Hans Siggaard Jensen.

Eksterne samarbejdspartnere: Dr. Michael Thorne, School of Computer Studies and Mathematics, Sunderland Polytechnic, cand. psych.

Kurt Keller, Prolog Development Center, adjunkt Ellen Christian-
sen, Institut for Kommunikation, Aalborg Universitetscenter,
kandidatstipendiat Ann Bygholm, Institut for Kommunikation, Aal-
borg Universitetscenter.

Publikationer:

Hans Siggaard Jensen: Rapporter til EF/COMETT
- Analyse af flydisponering, PDC 1988

Semantik for naturlige sprog og vidensrepræsentation

Formål: Grundlagsanalyser af vidensrepræsentation i relation til
kalkulatoriske semantikker for naturligt sprog.

Beretning: I forlængelse af årets forskningsindsats på området er
der i maj 1988 indgivet en ansøgning til det europæiske ESPRIT
Basic Research om støtte til et projekt "Lexical Semantics and
Artificial Intelligence". Ansøgningens skæbne er pr. 1.1.1989
ikke afklaret.

Tilknyttede medarbejdere: Hans Siggaard Jensen.

Eksterne samarbejdspartnere: lektor Gregers Koch, Datalogisk
Institut, Københavns Universitet, adjunkt Charles Brown, Datalo-
gisk Institut, Københavns Universitet, samt forskere fra andre
EF-lande.

Publikationer:

Hans Siggaard Jensen, "Foundations for the automation of
semantics" foredrag ved SCAI 88.
- "Sprog og kognition", Psyke & Logos 2, 1988.

Anden faglig virksomhed:

Datamat-støttet kreativitet og læring

Formål: En beslutning er sjældent et valg mellem givne og kendte
alternativer. Med udgangspunkt i forskningsprojektet "Beslut-
ningskvalitet v.h.a. beslutningsstøttesystemer (BSS)" opfattes
beslutningsprocesser som lære- og skabelsesprocesser. Forsknings-
projektet skal videreudvikle nye eller allerede kendte teknikker
og teorier inden for disse to felter til anvendelse i design af
beslutningsstøttesystemer. Der forskes ikke i, hvordan datamaten
lærer eller skaber, men i hvorledes den kan stimulere brugernes
kreativitet og læring.

Beretning: Projektet er gennemført inden for rammerne af et li-
cenciatstudium. Arbejdet er sket i vekselvirkning med udvikling
af et konkret beslutningsstøttesystem (DYT) til støtte for for-
brugere, der overvejer at købe bil eller at omlægge deres trans-
portmønster eller livsmønster.

Tilknyttede medarbejdere: Søren M. Borch.

Eksterne samarbejdspartnere: Forenede Danske Motorejere, Forbrugerrådet og Bent B. Andreasen, Danmarks Lærerhøjskole.

Publikationer:

Søren M. Borch, "Kreativitet i beslutningsstøttesystemer", DASYS arbejdspapir, 1988.

2.4.4 Menneske-maskin interaktion

Datamatiske redskaber til intellektuelt arbejde

Formål: Erfaringer viser, at nytten af datamatiske systemer som redskaber til sammenhængende problemløsning ofte overskygges af et besvær med øget administration og manglende direkte tilgængelighed af redskabet, når det behøves: man kan ikke veksle frit mellem forskellige redskaber; man taber information ved overførsel mellem redskaber; man bruger store dele af sin tid på at holde orden i svært overskuelige emner. Dette projekt skal empirisk og konstruktivt belyse nogle betingelser og grænser for, at datamatiske redskaber kan være til hjælp i intellektuelt arbejde. Denne indsigt skal bidrage til at opbygge en arbejdsstation, dvs. en samling af programmer og maskinel, der fungerer som et effektivt og generelt arbejdsredskab for forskere, lærere og andre folk, der bruger store dele af deres tid på at få ideer og på at efterprøve, formidle og virkeliggøre dem. Blandt de centrale teknikker til evaluering af arbejdsstationerne er observationer og interviews af langtids-brugere af arbejdsstationer og automatiske logninger af relevante dele af deres arbejde ved arbejdsstationen.

Beretning: Projektet er en videreudvikling af temaer fra Elin Rønby Pedersens (nu afsluttede) licentiatstudium. Projektet er ved at blive sat i gang; det forventes at løbe over flere år.

Tilknyttede medarbejdere: Elin Rønby Pedersen

Eksterne samarbejdspartnere: dr.phil. Peter Naur, Datalogisk Institut, Københavns Universitet.

Publikationer:

Elin Rønby Pedersen, "Viking - datamatiske redskaber til intellektuelt arbejde". Projektbeskrivelse, 1988.

Hypertekst og menneskelig tankevirksomhed

Formål: Hypertekst er en ny metode til datamatisk organisering af information og processer herpå; i stedet for hierarkisk ordning tillades langt mere frie associationer. Det er fristende at antage, at hypertekst kan være til nytte for bl.a. forskere: man beskriver ofte menneskets tankebaner som associative net, og hypertekst gør det netop muligt at beskrive og følge associative net. Et spørgsmål er imidlertid, om hypertekst kan fungere som "skriveredskab" for menneskelig tankeudvikling, dvs. om man ubesværet

kan registrere sine tankeforløb, og om tankerne kan forløbe relativt uforstyrret af registreringen. Et andet spørgsmål er, om man kan anvise nogle principper for visuel præsentation i en eller anden balance mellem symbolsk og "fotografi-tro" gengivelse?

Beretning: Projektet startede i 1988 og har hidtil omfattet empiriske studier af Macintosh Hypercard system. Projektet forventes at inddrage andre hypertext-systemer og foreløbigt at forløbe frem til juni 1989.

Tilknyttede medarbejdere: Elin Rønby Pedersen.

Eksterne samarbejdspartnere: Cand.psych. Kresten Bjerg, Psykologisk Laboratorium, Københavns Universitet.

Brugsanvisninger

Formål: Brugere af edb-systemer er utilfredse med brugervejledningerne, og opgiver ofte at læse dem. Formålet med projektet er at udvikle og indsamle metoder, der gør vejledningerne læselige og nyttige.

Beretning: Der er udviklet en metode, som kan give brugeren oversigt og forståelse for, hvad der sker inde i edb-systemet. Det sker ved hjælp af en såkaldt begrebsmodel, som anskueliggør systemets data, og hvordan det ændres. Det er prøvet eksperimentelt, at en sådan model faktisk kan forstås af brugerne og gøre det muligt for brugerne at forudse systemets opførsel. Der er så småt ved at blive udviklet en systematik for at opstille sådanne modeller i et samarbejde mellem den tekniske ekspert og skribenten. Endelig er der opstillet principper, der gør at brugeren ikke skal læse så meget, og der arbejdes forsøgsvis med den typografiske side af vejledningerne. Dette er dog endnu ikke på et egentligt empirisk stadium.

Tilknyttede medarbejdere: Søren Lauesen.

Eksterne samarbejdspartnere: Jan Chr. Clausen (Digital Equipment) har lejlighedsvis fungeret som sparringspartner i perioden.

Publikationer:

Søren Lauesen, "Better User Manuals", Proceedings of Norddata 88, pp 77-82. (Invited paper).
- & Jan Chr. Clausen, "Bedre brugsanvisninger", Lærebog og kursusmateriale. Intern publikation.

Dialogsystem

Formål: En stor del af udviklingsaktiviteterne for edb-systemer vedrører håndtering af dialogen med brugeren (operatøren). Med eksisterende praksis bliver disse dialogfunktioner genudviklet for hver anvendelse. Resultatet er 1) en fordyret udviklingsproces, fordi en stor del af udviklingstiden går med dialogdelen, 2) dårlig dialogkvalitet, fordi der alligevel ikke er tid og know-how til at designe en god dialog, og 3) vanskeligheder for

brugerne med at vænne sig til nye programmer, fordi hvert program har sine egne regler for dialogen.

Projektets formål er at isolere dialogfunktionerne på en sådan måde at de kan genbruges i mange edb-anvendelser. Funktionerne skal så leveres som en færdig pakke på samme måde, som man i dag kan få fx et databasesystem.

Beretning: Projektet blev startet af Jan Chr. Clausen i 1986, men gik i stå i løbet af 1987, bl.a. fordi Clausen fratrådte. Det er lykkedes at genoplive det i 1988. I årets løb har vi lavet et første design af skillefladen mellem pakken og det anvendelsesprogram, der bruger den. Endvidere har vi studeret andre pakker, der forsøger at løse tilsvarende problemer (bl.a. GEM og MS-Windows). Disse pakker arbejder imidlertid på et mere overfladisk niveau, hvor applikationsprogrammet skal tage sig af vinduer, menuer, markørposition, fejlmeddelelser, etc. Pakkerne er også meget svære at lære - typisk er indlæringstiden for programmøren flere måneder. Vores design er radikalt anderledes, og vi mener, vi kan mindske disse problemer betydeligt. Projektet blev oprindeligt finansieret af STVF, og det er lykkedes at få fortsat støtte derfra.

Tilknyttede medarbejdere: Søren Lauesen (projektleder), Tage Henriksen, Hans Frederik Bøving (hovedfagsstuderende), Morten Borup (hovedfagsstuderende).

2.4.5 Marketing og udvikling af edb-baserede produkter

Marketing af edb

Formål: Udvikling og markedsføring af edb-baserede produkter stiller krav om kombineret know-how inden for edb-teknik og afsætningsøkonomi. Denne brobygning volder problemer for danske virksomheder.

Beretning: Søren Lauesen har deltaget i projektet PRISME, der har kortlagt dansk edb-industris problemer inden for udvikling og marketing. Søren Lauesen har deltaget i arbejdsgruppen, der gennemførte Brugersprog 88 - en konkurrence om det bedste 4.generationsværktøj til flerbruger-anvendelser. Han var bl.a. hovedkraften i at opstille en systematisk metode til at vurdere sådanne værktøjer. Søren Lauesen har i samarbejde med Finn Gilling Christensen udviklet og afholdt kurser, der gør edb-medarbejdere i stand til at deltage i marketing og produktplanlægning. Søren Lauesen har ledet en studiekreds (Cand.Merc.), hvor man forsøgte at lave en systematisk metode til styring af produktudvikling i edb-branchen.

Tilknyttede medarbejdere: Søren Lauesen

Publikationer:

Søren Lauesen er medforfatter til "Rapport om Brugersprog 88", Schøbel og Marholt, sept. 88.

Erhvervslivets behov for edb-ekspertise

Formål: Erhvervslivet har svært ved at få opfyldt behovet for edb-ekspertise. Dels er der behov for efteruddannelse af personalet, dels er der behov for at tilpasse de højere uddannelser til behovet.

Beretning: Søren Lauesen har deltaget i en arbejdsgruppe under Teknologisk Institut, der undersøger erhvervslivets behov for efteruddannelse og nye metoder inden for programmeludvikling. Det har vist sig, at der både er kendte metoder, som blot ikke udnyttes, og behov for nye metoder, specielt indenfor design. Søren Lauesen har vejledt en licentiatstuderende på HHÅ, der undersøger de fremtidige krav til erhvervsøkonomens edb-viden, og hvordan det kan indpasses i uddannelserne. Han har desuden vejledt en specialestuderende på DIKU, der undersøger forholdet mellem edb-uddannelserne og erhvervslivets behov.

Computeranvendelse på business schools

Formål: Business schools' anvendelse af computere i forskning og i undervisning af de fremtidige ledere spiller formentlig en vigtig rolle, når kvantitativ og kvalitativ anvendelse af computere i industrien skal forudsiges. At dette formentlig er tilfældet bestyrkes af den interesse, computer leverandører viser business schools, ofte udmøntet i donationstilbud.

Beretning: I beretningsåret er dataindsamling om europæiske business schools' computeranvendelse afsluttet. Data'ene er analyseret og rapportskrivning påbegyndt. I samarbejde med kolleger på UCLA er de sammenlignende studier af europæiske henholdsvis nordamerikanske karakteristika indledt.

Tilknyttede medarbejdere: Projektansvarlige er Niels Bjørn-Andersen, IIØ og Gert Bechlund, DASy. Som projektmedarbejdere har cand.merc. studerende Sanne Prestegård og Thomas Damgaard Petersen medvirket i forskellige faser.

Eksterne samarbejdspartnere: Jason Frand og Ephraim Mclean, henholdsvis UCLA og Georgia State University. Projektet har i 1988 været støttet af IBM og Hewlett Packard.

Publikationer:

Gert Bechlund & Niels Bjørn-Andersen, "A Comparison of Business School Computer Usage in Europe and North-America", artikel, foreligger i udkast.

2.4.6 Anden datalogisk og systemvidenskabelig forskning

Fjernundervisning og edb-teknologi

Formål: Analyse af de teknologiske, pædagogiske og samfundsmæssige problemer i tilknytning til ny teknologi og fleksibel undervisning.

Beretning: I tilknytning til videre arbejde med fjernundervisning, herunder specielt anvendelse af edb-teknologi heri, er der arbejdet med forskellige praktiske implementeringer og pædagogiske overvejelser. Der er holdt en række foredrag og deltaget i en række udvalg. I forbindelse med arbejde i bestyrelsen for Textware a/s er der medvirket ved igangsættelsen af et ESPRIT II projekt (ca. 32 mill. kr.) om udvikling af edb-værktøjer til anvendelsen af CD-ROM. Projektets navn er CD-ROMTool.

Tilknyttede medarbejdere: Hans Siggaard Jensen og Gert Bechlund.

Publikationer:

Hans Siggaard Jensen, "Omdannelse og Uddannelse", Undervisningsministeriets tidsskrift Uddannelse 9, 1988.

Datanet og elektronisk post

Formål: Projektet har til formål at skabe et konkret beslutningsgrundlag for institutionens egen anvendelse af disse datateknologier.

Beretning: Der er i 1988 defineret og idriftsat et pilotprojekt til såvel datanet som til elektronisk post. Datanettet knyttes sammen med det øvrige universitetsnet i Danmark og hermed også med universitetsdatanet i det øvrige Skandinavien. Angående elektronisk post er der defineret et koncept, som kan forene de tilsyneladende modstridende betingelser, som den eksterne og interne elektroniske post stiller. Herved gives der mulighed for en fælles brugergrænseflade for elektronisk post til såvel intern som ekstern brug.

Tilknyttede medarbejdere: Tage Henriksen.

Samarbejdspartnere: Lektor Jens Aaris Thisted, Institut for Informatik og Økonomistyring, især vedr. elektronisk post. Herudover en række personer på HHK.

2.5 Anden forskningsaktivitet

Gert Bechlund og Tage Henriksen er censorer ved RUC i datalære.

Søren M. Borch har deltaget i følgegruppen for det Teknologirådsstøttede, informationsteknologiske projekt "Ekspertsystemer til branchen Vedvarende Energi", V.E.Data, Ålborg.

- er censor ved DTH og RUC i operationsanalyse, produktionsstyring og beslutningsstøttesystemer.

Hans Siggaard Jensen er censor i filosofi ved Københavns Universitet og Aarhus Universitet, samt censor ved studiet i Humanistisk Informatik, Københavns Universitet.

- er ekstern vejleder for kandidatstipendiat i informatik ved Aalborg Universitetscenter, Det samfundsvidenskabelige Fakultet.
- har været vejleder for specialestuderende på Datalogisk Institut, Københavns Universitet om kunstig intelligens.

- har repræsenteret Danmark i DELTA Management Committee under EF-Kommissionen og er medlem af DELTA Advisory Group ligeledes under EF Kommissionen, Generaldirektorat XIII.
- har holdt følgende foredrag:
- "Fjernundervisning og universitetsundervisning", Internationalt seminar om fjernundervisning på Frederikshavn tekniske Skole.
- er medlem af Efteruddannelsesrådets arbejdsgruppe om fjernundervisning.

Søren Lauesen har været censor for et erhvervsforskningsprojekt om udvikling og markedsføring af offentlige databaser.

- har været censor for et speciale på DIKU om 4.generationssprog.
- er medlem af Statens Teknisk Videnskabelige Forskningsråd (STVF), Kommission E.
- har afholdt to kurser a tre dage om emnet (i samarbejde med Niveau Management) og et kursus for overbygningsstuderende. Ved disse kurser har det bl.a. været muligt at lave de empiriske studier, forbedre vidensoverførslen, samt at få erfaringer om de praktiske problemer på området.

Peter Pruzan har været censor på Institut for Matematisk Statistik og Operationsanalyse, DTH i fagområdet operationsanalyse, på Økonomisk Institut, Københavns Universitet i planlægning og driftsøkonomi, på Datalogisk Institut, Københavns Universitet i datalogi og operationsanalyse og på Aarhus Universitet i matematisk planlægning.

- har vejledt licentiatstuderende i beslutningsstøttesystemer", introduktionsstipendiat i "kaosteori" og erhvervsforsker i teknologioverførsel" til Kina.
- har bedømt licentiatafhandlingen "Planlægning og decentralisering af økonomisk aktivitet".
- er dansk redaktør af "Economics of Planning", medlem af "International Advisory Committee for Systems Practice", redaktør af særudgave af "European Journal of Operational Research" om Systems Science samt referent for "European Journal of Operations Research".
- "Systemic OR and Operational Systems Science" i "European Journal of Operational Research", 37 (1988), 34-41.
- & J. Krarup, "Fourth European Summer Institute: Editorial", i "European Journal of Operational Research", 37 (1988), 1-7.

Ole Thyssen har været censor på Filosofisk Institut og Institut for Kultursociologi, Københavns Universitet samt Filosofisk Institut, Aarhus Universitet.

- har afholdt seminarer og foredrag om etik, informationsoverskud, pædagogisk fornyelse, ledelse, autopoiesis og fremtids-scenarier på bl.a. Arkitektskolen i Århus, DACIE, Dansk Fritidsforum, DIEU, DMC, Filosofisk Institut, Århus Universitet, Finanstilsynet, Institut for Afsætningsøkonomi, HHK, Institut for Personalerådgivning, Jernets Arbejdsgiverforening, KTAS, Privatbanken, Retspolitisk Forening, Sparekassen SDS og Sparekassen Nordjylland.

Hans Siggaard Jensen har afholdt følgende forskerkurser:

- "Grundlagsproblemer i kunstig intelligens", 17.-29. Januar 1988, arrangeret og gennemført i samarbejde med Jan Riis Flor,

Filosofisk Institut, Københavns Universitet, Henning Boje Andersen, Informatikafdelingen, RISØ, og Niels Ole Bernsen, EF-Kommissionen, Generaldirektorat XIII.

- "Filosofiske problemer i konnektionismen", 7.-11. September 1988, fortsættelse af det foregående og med samme lærer- og arrangørstab. Begge støttet af Forskerakademiet.
- "Paradigmatisk Tværvidenskab", 7. December 1988, en dag ved forskerkursus arrangeret af Forskningssekretariatet, Aalborg Universitetscenter med støtte fra Forskerakademiet.
- har inden for forskningsområdet holdt følgende foredrag
- "Den implementerede fornufts paradokser", seminar arrangeret af Center for Kulturforskning, Aarhus Universitet.
- "Rationalitetsbegrebet", seminar arrangeret af Aarhus Universitet.
- "Descartes drøm, om formalisering, erkendelse og dannelse", forskningsrådenes konference om matematik og matematikundervisning.
- har været bedømmer på licentiatafhandling om "Computational Discourse Semantics", Institut for Anvendt og Matematisk Linguistik, Københavns Universitet & IBM T.J. Watson Research Center, New York.

Elin Rønby Pedersen, "Viking - datamatiske redskaber til intellektuelt arbejde". Projektbeskrivelse, 1988.

- var i oktober 1988 på en 2-ugers studierejse til Californien. Som en udløber af studierejsen modtog hun invitationer fra Stanford University of Xerox Palo Alto Research Center;
- hun planlægger et halvt års studieophold i Californien med det formål at undersøge folks brug af avancerede arbejdsstationer i "modne" brugermiljøer.

Peter Bogetoft har holdt foredrag om "Moral Hazard and Relative Performance Evaluation in Information Production" på INSEAD, Fontainebleau, Frankrig, 25. maj 1988, foredrag om "Game Theory - Basic Concepts and Results" og om "Game Theory - Repetition and Cooperation" på forskerkursus, København, 10. november 1988.

Jørgen Karpf har deltaget i "Law and Modern Technology. 7th European Conference of Critical Legal Studies", Gilleleje 22-24 september 1988.

- har holdt indlæg om juridiske videnbaserede systemer ved "Ret og samfund", jurastudiet ved Københavns Universitet, 5. november 1988.
- har deltaget i "V. Nordiske Konference i Retsinformatik. Det gode kunskapsamhället", Stockholm 23-25 november 1988.

Udenlandske gæsteforskere og -ophold: Besøg i 1 måned af en 5-mands delegation fra Kina (Qufu Normal University, Department of Operations Research og Agricultural Planning Office, Jinan, Shandong). Delegationen holdt gæsteforelæsninger ved DASY og ledsagedes under deres besøg hos en række forskningsinstitutioner af Søren M. Borch og Peter Pruzan samt professor Arne Jensen, IMSOR, DTH.

3. INSTITUT FOR ERHVERVS- OG SAMFUNDSFORSKNING

3.1 Oprettelse og formål

Instituttet blev oprettet i 1984 gennem en sammenlægning af Institutafdeling for Erhvervs- og Samfundsbeskrivelse og det hidtidige Center for Tværfaglige Studier.

De undervisningsmæssige hovedopgaver for Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning er således disciplinen Erhvervs- og Samfundsbeskrivelse på HA- og HD 1.dels-studierne, "Tværblok" på HA 1.år, samt Videregående Projektarbejde (tidligere betegnet som "Almen Økonomi") på cand.merc.-studiet. Derudover varetager instituttets lærere en række fagudbud på HA-, SPRØK-, JØK- og cand.merc.-studierne.

Institutafdeling for Erhvervs- og Samfundsbeskrivelse (E&S) blev oprettet i 1973 med det formål at integrere samfundsøkonomisk og erhvervsøkonomisk undervisning og forskning.

I foråret 1975 besluttede Det Økonomiske Fakultetsråd at foretage en reorganisering af det hidtidige Institut for Ledelsesforskning (ILF), der var blevet etableret gennem en betydelig bevilling fra FUHU. Samtidig tog man navneforandring til Center for Tværfaglige Studier/Institut for Ledelsesforskning (CTS/ILF). Som et led i reorganiseringen blev "Almen Økonomi", det tværvidenskabelige fag ved Handelshøjskolens økonomiske kandidatstudium, i 1975 overdraget til CTS/ILF.

Samme år blev Didaktikgruppen, der har til formål at forestå efteruddannelse af højskolens personale, tilknyttet CTS/ILF. Didaktikgruppen er fra 1.2.1988 overflyttet til og lagt sammen med Center for Udviklingsforskning (CUF), hvorunder Didaktikgruppen også aflægger sin årsberetning.

I 1982 blev Iværksætterinitiativet startet med et stærkt islæt fra CTS/ILF. Dette skyldtes, at fakultetet ønskede at opprioritere de mindre virksomheders problemer og virksomhedsetableringsproblematikken. Iværksætterinitiativet aflægger årsberetning i et særskilt afsnit nedenfor (Erhvervsfremme- og Iværksættergruppen).

3.2 Medarbejdere

Lektorer: Mag.scient.soc. Jens Frøslev Christensen; cand.merc. Søren Christensen (udlånt til SCANCOR fra 1.11.1988); cand.polit. Per Vejrup Hansen; cand.polit. Povl Erik Jensen; cand.oecon. Helmer Duelund Nielsen; cand.polit. et lic.merc. Jens Erik Torp; mag.scient.soc. Finn Valentin.

Gæsteprofessorer: Andrew Friedman (til 31.8.1988);
Leif Grahm (til 30.6.1988).

Adjunkter: Cand.techn.soc. Peter Kamedula.

Kandidatstipendiater: Cand.polit. Peter Lotz (fra 1.2.1988);
cand.polit. Sanne Udsen.

Tværinstituttlig kandidatstipendiat: Jytte Bonde (se herom under Institut for Organisation og Arbejdssociologi).

Eksterne lektorer: Cand.mag. Annette Bilfeldt; cand.polit. Paul Brüniche-Olsen; cand.merc. et polit. Jørgen Ravn Elkjær; cand.polit. Palle Mikkelsen; cand.polit. Torben Möger-Pedersen; mag.scient.soc. Peter Plougmann; kand.samf. Jørgen Schmidt; cand.polit. Bo Simonsen; cand.oecon. Aage Tarp.

Projektmedarbejdere: Mag.scient.soc. Gurli Jakobsen; cand.techn.soc. Lise Landberg (til 31.5.1988); cand.mag. Jacob Norvig Larsen (til 30.6.1988); cand.polit. Peter Lotz (til 31.1.1988); cand.scient.soc. Poul Bitsch Olsen; lic.scient. Gitte Vedel (til 31.5.88).

Overassistenter: Pernille Brandt; Hanne Dorf; Sonny Pedersen.

Assistenter: Birte Hansen; Marianne Kronil.

Ansatte i henhold til Lov 277: Bent Andersen (til 13.4.1988); Anny Skriver (1.8.1988-28.2.1989); Lars Bjørnvik (3.10.1988 til 2.5.1989)

Studertermedarbejdere: Henrik Andersen; Niels Freese; Jakob Groth; Merete Dorf; Thomas Damgaard Petersen; Ragnar Steingrims-son; Rudy van Westrop; Hans Henrik Hansen.

3.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: (til 31.8.1988): Lektor, cand.pæd. Aage Nedergaard; (fra 1.9.1988): Lektor, mag.scient.soc. Finn Valentin.

Institutrådsformand: (til 31.8.1988): Lektor, mag.scient.soc. Jens Frøslev Christensen; (fra 1.9.1988): Lektor, cand.polit. et lic.merc. Jens Erik Torp.

Institutrådet består af de fastansatte lærere og sekretærer samt repræsentanter for de studerende.

Instituttet ledes i øvrigt i vid udstrækning af fem udvalg for centrale sagsområder: EDB/ETB-udvalget, Forskningsudvalget, Institutudvalget, Lokaleudvalget og Stillingsudvalget.

3.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

De enheder, der blev slået sammen i Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning (IESF), havde før institutdannelsen arbejdet med en meget bredt formuleret forskningsprofil. I forhold hertil er IESF's forskning fokuseret på spørgsmål knyttet til "erhvervs-mæssig omstilling og fornyelse". Dette forskningsprogram er ud-møntet i nedenstående 5 områder, der ifølge sagens natur alle må betragtes som nye områder for instituttet, selv om de i planlæg-ningsterminologien betragtes som de kerneaktiviteter, som tilsam-

men danner fundamentet i instituttets forskningsprogram omkring erhvervsmæssig omstilling og fornyelse.

Fælles for forskningsområderne er, at der er tale om en fokusering på et analytisk niveau, som placerer sig imellem de traditionelle mikro- henholdsvis makro-niveauer i samfundsvidenskaberne. På dette mellem-niveau knytter interessen sig til analyser af relationerne mellem virksomheder og relationerne mellem virksomheder og offentlige myndigheder (erhvervs- og teknologipolitik samt regulering). Den teknologiske udvikling accelererer forandringsstakten i virksomhederne, og erhvervsmæssig omstilling og fornyelse bliver derfor i stigende grad et spørgsmål om nye konkurrence- og organisationsformer i erhvervslivet. Det er disse nye betingelser på det omtalte mellem-niveau, som søges indfanget af instituttets fem forskningsområder.

Samtidig sætter fremkomsten af nye globale vækstcentre og ændrede tendenser i den internationale arbejdsdeling skiftende rammebetingelser for de nationale økonomier og dermed for virksomhedernes og de offentlige myndigheders vilkår. Det bliver dermed en yderligere forskningsopgave at vurdere, hvorledes de skiftende globale rammebetingelser påvirker forholdene i det enkelte land, og hvordan de nationale aktører reagerer på de nye betingelser.

3.4.1 Erhvervs- og teknologipolitik

Erhvervspolitikken får i disse år stigende betydning for virksomhedernes konkurrencebetingelser. De store industrilande fokuserer på teknologiprogrammer inden for avanceret højteknologi. De mindre lande, præget af småskala-industri - som fx Danmark - må finde frem til deres egne erhvervs- og teknologipolitiske strategier, der særligt retter sig mod mindre virksomheders problemer: deres behov for teknologisk ekspertise, finansiering, koordineret markedsføring etc.

Instituttets forskning belyser den specifikt danske variant af disse problemer: Hvilken delmængde af problemerne i de mindre virksomheders udvikling egner sig især til erhvervspolitisk støtte? Hvordan kan programmerne udformes med henblik på det mest effektive udbytte af det offentliges indsats?

Forskningsprogrammet for denne opgave omfatter på den ene side empiriske undersøgelser af erhvervsudviklingen, af virksomhedernes reaktioner på offentlige programmer og reguleringer og af erhvervspolitikens tilblivelse og implementering. På den anden side omfatter den også teoretiske problemstillinger om nationale erhvervssystemers udviklings- og konkurrenceevne.

Publikationer:

- Gurli Jakobsen: "Uddannelse til demokrati og Kooperation". Lic.-projektbeskrivelse, oktober 1987 (arbejdsrapport).
- Torben Agersnap og Jeanne Kempinski: "Erfaringer fra konsensus-konferencen om genteknologi i industri og landbrug. Teknologinævnet. København 1988.

- og Henrik Herlau: "Case-study SAIOLAN, Mondragon Spain". Rapport fra studietur i 1988 (14 sider).
  - Torben Agersnap og Jeanne Kempinski: Teknisk rapport fra konsensus-konferencen om genteknologi i industri og landbrug. Teknologinævnet og Institut for Organisation og Arbejds-sociologi.
  - En samarbejdsmodel for uddannelse af virksomhedsdannere. SAIOLAN-centrets uddannelsesmodel, Mondragon, Spanien. (40 sider). IESF-Forskningsnote 1988.
  - "Den implicitte uddannelse i et kooperativt selskab". Case-studie. (35 sider). IESF-Forskningsnote 1988.
- Povl Erik Jensen: Joseph A. Schumpeter, i H. Sørensen og E. Fivelsdal (red.): "Fra Marx til Habermas, samfundsudvikling og offentlig regulering". Nyt fra Samfundsvidenskaberne, København 1989.
- Jacob Norvig Larsen: "Direkte investeringer og projekteksport. Danmark og u-landene i den ny internationale arbejdsdeling", i Peter Sjøholt (red.), Internasjonalisering av norsk næringsliv, Bergen 1988 (under udgivelse).
- H. Duelund Nielsen har i forbindelse med varetagelsen af opgaverne som fagleder for erhvervs- og samfundsbeskrivelse på HD 1.del udarbejdet forskellige undervisningsmaterialer. Endvidere arbejder han med en revision af bogen "Industri og Håndværk" under værket "Erhverv og Samfund".
- Duelund Nielsen: "Noter og opgaver til erhvervs- og samfundsbeskrivelse HD 1.del" 3. udgave 1988.
- Jens Erik Torp: "Possible Employment Effects of the Internal Market" (30 sider) (med Kim Møller, Per Vejrup Hansen og Lars Christensen) i Study No 86.868 (Kommissionen for EF, Bruxelles, 1987).
- Industrial Development Review of Angola (100 sider) udgivet af UNIDO under titlen: Angola Stimulating Industrial Recovery (UNIDO, Vienna, 1988).
  - Mozambique: Politics, Economics and Society (125 sider) (Frances Pinter Publishers, London & New York, under udgivelse).
- Sanne Udsen: "Offentlig miljøregulering - genvej eller blindgyde til eksport?", Miljøkonomi i Norden, november 1988.
- Finn Valentin: "Andrew Schonfield" i H. Sørensen og E. Fivelsdal (red.): Fra Marx til Habermas. København 1988.

3.4.2 Virksomheders forandringsprocesser og virksomhedsnetværk

Erhvervsmæssig omstilling og fornyelse må forstås med udgangspunkt i virksomhedernes adfærd. Men denne adfærd kan ikke alene forstås som en respons på eksterne stimuli. Adfærd er et resultat af registrering, fortolkning, forarbejdning og implementering af disse stimuli og tager form af mere eller mindre adækvate reaktioner på ændrede arbejdsmarkedsbetingelser, ny teknologi, offentlig regulering etc.

Teoretisk har dette område været under kraftig udvikling igennem de sidste 10-15 år. Det gælder beslutnings- og magtteorier, som forstår virksomheden som et interessefelt. Det gælder kulturteoriene (virksomheds- og produktionskulturer), som forstår virksomheden ud fra dens særegne, historisk betingede traditioner, og

det gælder netværks-teorierne, som bryder med forestillingen om virksomheden som en juridisk/økonomisk enhed og ser på relationer mellem kunder, leverandører og offentlige myndigheder i et inter-organisatorisk og et ressource-afhængigheds-perspektiv.

Den teknologiske udvikling stiller stadig større krav til virksomhedernes omstillingsevne, og derved bliver forståelsen for de organisatoriske forandringsprocesser og udviklingen af virksomhedsnetværk stadig mere central.

Instituttet har kontakter til og samarbejde med forskningsmiljøer, som har været førende på disse områder. Disse relationer, særligt til Stanford University og Uppsala Universitet, udbygges og intensiveres i planlægningsperioden.

Publikationer:

- Jens Frøslev Christensen: "Transforming Industrial Destruction into Industrial Renewal". The Case of Elsinore", i Industrial Flexibility and Work. Cahiers irep/développement, Grenoble 1988.
- Søren Christensen og professor James G. March, Stanford University: "The Duality of Organizational Environments", Stanford, 1988 (30 sider).
- "Organizational Networks". København 1988. IESF-Forskningsnoter (30 sider).
- Povl Erik Jensen: "Kapital og arbejde under udvikling". Under udgivelse i instituttets forskningsnoteserie.

3.4.3 Innovationsteori

I de første år af instituttets etableringsfase er gennemført flere større projekter om innovation og produktfornyelse, og dette emne er et nøgleområde i IESF's fortsatte udvikling. Denne prioritering afspejler den stadig mere udbredte erkendelse af innovationers afgørende betydning for virksomheders langsigtede konkurrenceevne.

Også i aktuel international forskning gives der stor opmærksomhed til innovationsspørgsmål, og det vil også blive et felt med vigtige teoretiske forsøg på at overvinde de stadigt dominerende komparativt statistiske teorier. Den internationale forskning har imidlertid fokus på de videnskabs-baserede innovationer i multinationale koncerner. Der foreligger således en opgave med at tillempe - og konfrontere - denne internationale forskning til de mere inkrementale innovationsformer, der er fremherskende i de små og mellemstore virksomheder, som dominerer den danske erhvervsstruktur.

Ud over et nært samarbejde med en række danske forskningsmiljøer inden for innovationsområdet vil instituttet udbygge det allerede etablerede samarbejde med udenlandske forskningsmiljøer. Projektsamarbejde og personudvekslinger vil blive arrangeret i forhold til M.I.T. og Wissenschaftzentrum i Berlin.

Publikationer:

- Jens Frøslev Christensen og Finn Valentin "Technology Strategy and Product Innovation in Small-scale Industry", i T. Khalil (red.): Technology Management I, Geneve 1988.
- Peter Lotz: "Konkurrencemæssige aktiver i danske industrivirksomheder. Det medicotekniske case". Dynamisk Specialisering, Delrapport 3, (16 sider), maj 1988.
- "Teknologi og konkurrenceevne" TIT, Nyhedsbrev fra Teknologinævnet, juni 1988.
  - "Den økonomiske væksts komponenter". Nationaløkonomisk Tidsskrift, bind 126 (1988) nr. 3, pp 351-366 (tildelt Zeuthenprisen).
- Finn Valentin: "Innovationers videnskabelige råstoffer". Artikel præsenteret på Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd's konference om teoretiske perspektiver på den teknisk-økonomiske udvikling, Gilbjerghoved, april 1987. Under udgivelse i antologi redigeret af Teknik-Samfund Initiativet under SSF.
- "Produktudviklinger - anledninger og videnindhentning". Paper præsenteret på 1-dags konference arrangeret af projekt Dynamisk Specialisering. Under udgivelse i projektets afrapportering.
  - & Jens Frøslev Christensen "Technology Strategy and Product Innovation in Small-scale Industry", i T. Khalil (red.) Technology Management I. Geneve 1988.
  - & Peter Karnø: "Flexibility of SMES: Company Strategies and the Response of Public Technology Policies". Artikel præsenteret på konference om "Strategies of Flexibilization in Western Europe. RUC april 1988.

3.4.4 Kvalifikationsudvikling på arbejdsmarkedet

Den erhvervsmæssige og teknologiske udvikling har vigtige forudsætninger og konsekvenser, der knytter sig til arbejdsmarkedet.

Instituttets hidtidige forskning på dette felt har primært været orienteret mod case-baserede studier af segmenteringsprocesser og kvalifikationsdannelse på forskellige, industrielle arbejdsmarkeder med teoretisk grundlag i nyere industrisociologi og institutionel arbejdsmarkedsøkonomi. Denne forskning vil i den kommende årrække blive søgt udbygget og suppleret i to retninger:

For det første er der behov for at integrere nyere arbejdsmarkedsteori med teorier for industriel omstilling og fornyelse, og for at rejse spørgsmål omkring arbejdskraftens mobilitet på virksomhedsinterne og eksterne arbejdsmarkeder, samt mere grundlæggende spørgsmål om kvalifikationsdannelse og kvalifikationsudvikling - og sammenhængen til virksomhedsinterne såvel som eksterne uddannelser på arbejdsmarkedet.

For det andet er der behov for studier af samspillet mellem den økonomiske (erhvervsstrukturelle og konjunkturrelle) udvikling og arbejdsmarkedsudviklingen for forskellige grupper på arbejdsmarkedet. Uden sådanne studier lader fx kvindernes særlig svage beskæftigelsesudvikling de seneste år sig næppe forklare.

Publikationer:

- Per Vejrup Hansen og Peter Plougmann, "Personaleplanlægning i virksomheder. Et litteraturstudie om erfaringer i andre lande". Forskningsnote 1988/2 fra Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning (135 sider). Under udgivelse på Samfundslitteratur.
- "Virksomheders identitet over tid. Begreber og operationalisering". Paper til workshop om IDA-databasen ved seminar på Aalborg Universitetscenter, oktober 1988.
- Peter Kamedula: Forskningsnote nr. 1987/3: "Overvejelser i forbindelse med Værftsområder i Danmark".
- Sanne Udsen: "The Inherent Conflict Between Capitalism and Patriarchy".
- "Kvindes køn- og klasseinteresser", Kvindeforskningskonferencen "Politik, køn og magt", 21.-23. januar 1988
  - "Arbejdsdeling, social og kønsmæssig", Forskeruddannelses-seminar, Molslaboratoriet 2.-6. maj 1988.

3.4.5 Virksomhedsstart og små virksomheder

Forskningsområdet varetages af Erhvervsfremme- og Iværksættergruppen, hvorfor der redegøres for området sammen med gruppens særskilte beretningsaflæggelse nedenfor.

3.5 Anden forskningsaktivitet

Jens Frøslev Christensen har været ansvarlig for Phønix-projektet, der belyser industriel omstilling og fornyelse i Helsingørrområdet i kølvandet på lukningen af Helsingør Værft. Deltager desuden i projekt Dynamisk Specialisering, der belyser produktudvikling i mindre og mellemstore danske virksomheder.

Søren Christensen har i perioden 1.10.1987 til 1.5.1988 opholdt sig ved Stanford University i USA med det formål at opsamle og bearbejde teoretiske og praktiske erfaringer om samarbejdsrelationer mellem virksomheder og virksomhedsnetværk. Under dette ophold, som blev støttet af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og en række private fonde, arbejdede SC tæt sammen med en række organisationsforskere på Stanford University, specielt med professor James G. March. SC præsenterede foreløbige resultater af sit arbejde på The Asilomar Conference on Organizations, arrangeret af Stanford University i april 1988.

- var medarrangør af Scandinavian Symposium for Organizational Research i Hemsedal, Norge, i juni 1988.
- har sammen med skandinaviske og amerikanske kolleger taget initiativ til etableringen af et skandinavisk-amerikansk forskningssamarbejde, som i juni 1988 resulterede i stiftelsen af SCANDINAVIAN CONSORTIUM FOR ORGANIZATIONAL RESEARCH. Foruden Handelshøjskolen i København deltager Handelshøjskolerne i Bergen, Stockholm og Åbo, den finske og den svenske Handelshøjskole i Helsingfors og Universitetet i Bergen. Hver af disse institutioner bidrager med \$ 25.000 pr. år i en treårig periode, et beløb der for HHK's vedkommende er stillet til rådighed af Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse. I

løbet af 1988 etablerede konsortiet en afdeling på Stanford University med det formål at intensivere kontakten med amerikanske kolleger gennem skandinaviske forskeres gæsteophold på Stanford University.

- udgør sammen med professor James G. March, Stanford, professor Johan P. Olsen, Universitetet i Bergen, professor Nils Brunsson, Stockholms Handelshøjskole og professor Guje Sevon, Den svenske Handelshøjskole i Helsingfors, konsortiets bestyrelse, hvis sekretariat er placeret ved Handelshøjskolen i København og ledes af S.C.
- På opfordring af det daværende danske EUREKA-formandskab, og i samarbejde med Handelshøjskolen i Århus, har en gruppe på HHK taget initiativ til at studere virksomhedernes ledelses- og styringsmæssige problemer i forbindelse med deres deltagelse i det europæiske højteknologiske udviklingsprogram (EUREKA). SC har om deltager i dette forskningsprojekt medvirket ved et møde i maj 1988, hvori 40 europæiske forskere deltog, og i et møde i

september 1988 for de danske virksomheder og forskningsinstitutter, som deltager i EUREKA-projektet. Som en konklusion på dette møde blev det besluttet at foretage en kortlægning af samtlige danske deltagers hidtidige erfaringer med deltagelsen i projektet. SC deltager i denne interview-runde hos de danske deltagere og forventer, at denne del af EUREKA-studiet kan afsluttes i februar 1989, hvorefter konkrete forløbsstudier af udvalgte projekter planlægges. EUREKA-projektet koordineres på Institut for Organisation og Arbejdssociologi. SC modtog i december 1988 Reinhold W. Jorcks Forskningspris på kr. 62.500.

Per Vejrup Hansen deltager i 1988-89 i udviklingen og opbygningen af en "Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning" (IDA). Denne database opbygges på grundlag af Danmarks Statistiks person- og erhvervsregistersystemer, og arbejdet finansieres af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd. PVH er delvis frikøbt for undervisningsforpligtelser i perioden. PVH har i en del af 1988 været medlem af en følgegruppe vedrørende projektområdet "Virksomheders personaleplanlægning", i Arbejdsministeriet. PVH har i oktober 1988 holdt foredrag om "EF's indre marked og konsekvenser for dansk industri", i Undervisningsministeriet.

Gurli Jakobsen har i sit licentiat-program arbejdet med den teoretiske bearbejdelse af en række cases, der alle kan samles under projektets arbejdstitel "Uddannelse til demokrati og Kooperation". Det er en komparativ analyse af empiriske eksempler på uddannelsesaktiviteter i kooperativt organiserede virksomheder, hvor hovedspørgsmålet er, hvad man kan gøre gennem uddannelse for at fremme en bestemt erhvervskulturel og virksomheds politisk udvikling i denne type virksomheder. Projektet finansieres af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og forventes afsluttet i 1989.

- har sammen med Henrik Herlau været på en studierejse til Mondragon-kooperativerne i Spanien med det formål at undersøge 1) Iværksætteruddannelse og 2) Lederuddannelse i virksomhederne

- har deltaget i seminar i forbindelse med lic.-arbejdet: "Third World Conference on Workers' Cooperatives". ICA-Cicopa. Paris 23.-26. februar 1988.

Povl Erik Jensen arbejder med afslutningen af en licentiatafhandling. Afhandlingen behandler investeringsadfærd og arbejdskraft efterspørgsel i evolutionært perspektiv.

- arbejder endvidere med projektet: "En erhvervs politik for København". Under denne overskrift kortlægges erhvervs-, beskæftigelses- og kvalifikationsstrukturen i København med henblik på at opstille alternativer til den førte politik, alternativer, der kan vende udviklingen bort fra nedlæggelser af industriarbejdspladser og København som et af de største regionale arbejdsløshedsområder i Danmark. Der er herunder til Boligstyrelsen fremsendt ansøgning om støtte til projekt til undersøgelse af handel, håndværk og industri på Vesterbro og i Valby i forbindelse med byfornyelsesaktiviteter.
- Endvidere har PEJ en ansøgning til Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd under udarbejdelse om projekt: Teknologi, Arbejdsmarked, Kvalifikationer. Projektet, der er en fortsættelse af det tidligere på IESF udførte projekt: Teknologisk Udvikling, Beskæftigelse og Arbejdsløshed (se tidligere årsberetninger), undersøger kvalifikationsefterspørgsel og indgivning for udvalgte arbejdergrupper og mellemledere i relation til den teknologiske udvikling. Projektet kortlægger udviklingen 1980-1990 i ca. 25 virksomhedsundersøgelser, hvoraf de fleste er gengangere fra det tidligere TUBA-projekt. Der kan efter gennemførelse af projektet tegnes et udviklingsforløb i et 20-årigt perspektiv.
- arbejder i forlængelse af dette projekt og tidligere forskning med et historisk projekt om produktivkraftudviklingen. Det er her tanken at undersøge, om den teknologiske udvikling, specifikt EDB-udviklingen af styresystemer til integreret produktion og administration, skaber muligheder for et anderledes syn på begrebet "Arbejde".

Peter Kamedula har arbejdet med afslutningen på et licentiatprojekt om industri- og kvalifikationsudvikling, hvor hovedstammen i det empiriske arbejde har været "Phønix"- projektets indsamlede datamateriale.

Jacob Norvig Larsen har arbejdet på projekt "Dynamisk Specialisering" om produktudvikling i mindre og mellemstore virksomheder. Inden for dette hovedprojekt arbejder JNL især med produktudvikling og innovation i virksomheder, der fremstiller professionelle serviceprodukter til industrivirksomheder (teknisk rådgivning, databehandling, produktionsplanlægning m.v.).

- Foredrag om "Direkte investeringer og projekteksport" ved Norske Samfunnsgeografer Forenings seminar om Internationalisering av norsk næringsliv, Bergen, 5.- 6. februar 1988.
- Licentiatseminar om "Rådgivningsvirksomheders produktudvikling", Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning, 3. maj 1988.
- Oplæg om "Grundvilkår for og anledninger til udviklingsaktivitet i teknisk rådgivningsvirksomhed" ved konference om

DYNAMISK SPECIALISERING, Handelshøjskolen, 26. maj 1988.

Peter Lotz arbejder med licentiatprojektet: "Bruger-producent relationens betydning for produktudvikling". Som empirisk datamateriale anvendes dels resultater fra projekt Dynamisk Specialisering, dels en ny spørgeskemaundersøgelse af produktudvikling i den danske medicotekniske sektor.

- har deltaget i forskerkurserne: Game Theory, Økonomisk Institut, Københavns Universitet; Institutionalisme i samfundsvidenskaberne, HHK; Innovation Theory: Technology and Economic Development, RUC; licentiatseminarer i afsætningsøkonomi, AUC. Desuden har PL deltaget i European Economic Association: Third Annual Congress, Bologna, Italien, og været gæsteforelæser på DTH.

Jens Erik Torp deltager i et nordisk forskningssamarbejde om mulige alternativer til Verdensbankens strukturtilpasningsprogrammer i Afrika, samt i et vesteuropæisk forskningssamarbejde (med Lise Lyck, Gert Nørgaard, Kim Møller og Frederick Pitzner) om virkningerne af yderligere europæisk integration via EF's indre marked.

- har endvidere i 1988 bidraget med artikler til tidsskrifterne: Kontakt og Udvikling, samt holdt en række foredrag ved efteruddannelsesarrangementer for gymnasielærere.
- Under en orlovsperiode i foråret 1988 har JET deltaget i en evaluering af den mocambiquiske statsvirksomhed HIDROMOC for DANIDA.

Gitte Vedel har med udgangen af maj 1988 sammen med cand. techn.soc. Lise Landberg afsluttet et 11-måneders forskningsprojekt om vikararbejde i Danmark. Dette projekt blev finansieret af midler fra Arbejdsministeriets pulje til analyse af virksomheders personaleplanlægning. Den afsluttende rapport: "Vikararbejde i Danmark. Belyst gennem en analyse af private bureaux kontorvikar-service" sætter fokus på følgende tre problemområder: a) omfanget og arten af vikarbureauers udbud af vikarservice, b) omfanget og arten af virksomheders efterspørgsel efter kontorvikarer, samt årsagerne til denne efterspørgsel, og c) kontorvikarernes uddannelsesmæssige baggrund, deres løn- og arbejdsforhold, samt årsagerne til at vikarer tilmelder sig vikarbureauer.

Finn Valentin har været ansvarlig for projekt Dynamisk Specialisering, der belyser produktudvikling i mindre og mellemstore danske virksomheder. Projektgruppen omfatter desuden Jens Frølev Christensen, Peter Karnøe, Jacob Norvig Larsen og Peter Lotz; Hanne Dorf er projektsekretær. Projektgruppen afholdt en 1-dags konference den 26. maj 1988 om projektets hidtidige resultater. Projektresultater blev endvidere præsenteret på konferencen "Technology Management", Miami University, samt på gæsteforelæsning på RUC.

3 A. ERHVERVSFREMME- OG IVÆRKSÆTTERGRUPPEN

3 A.1 Oprettelse og formål

Erhvervsfremme- og Iværksættergruppen: I 1982 blev iværksætterinitiativet startet ved Handelshøjskolen. Dette skyldtes, at Han-

delshøjskolens uddannelser ikke rettede sig mod mindre virksomheders problemer og problematikken om start af ny produktion. I 1985 blev Iværksættergruppen oprettet som en afdeling under Institutttet. I 1988 blev gruppen reorganiseret og geografisk udskilt fra instituttet.

Gruppens opgave er forskning og forskningsbaseret undervisningsudvikling i virksomhedsstart og små virksomheders problemer, herunder innovation og regulering. Undervisningsudviklingen har resulteret i fag på HA- og Cand. merc.-studiet, en kursusmodel til voksen efter- og videreuddannelse samt udbud af "Lærestal-ternes fælles projektleder- og iværksætterkursus" via "Symbion". Under EF's ERASMUS-program udvikles et overbygnings- eller eksportmodul i 1988-89.

3 A.2 Medarbejdere

Lektorer: Mag.scient.soc. et lic.merc. Mette Mønsted, mag.scient.soc. Helge Tetzschner.

Adjunkt: cand.scient.adm. Torben Grønnebæk Hansen

Gæsteprofessor: Fil.kand. Leif Grahm.

Projektmedarbejdere: cand.mag. Sys Bisgaard, cand.psych. Kirsten Lindved, Henrik Herlau, cand.scient.soc.

Eksterne Lektorer: Cand.polit. Jørgen Ravn Elkjær, Elektroingeniør Henrik Herlau.

Studertermedarbejdere: Jette Andreasen, Birthe Rosenkilde Christensen, Erik Rasmussen.

Assistenter: Birte Hansen, Karin Lommer.

3 A.3 Ledelse

Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning.

3 A.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Området dækkes af Erhvervsfremme- og Iværksættergruppen. Pga. områdets afgrænsning som et bredt genstandsfelt er det in-diskutabelt, at flere af de nedenstående bidrag er stærkt orienteret mod netværks-, innovations-, regulerings-, projektstyringsteori.

Gruppens fælles kerne og sammenholds-faktor: "Udvikling af et nyt paradigme for iværksættelse af ny produktion, samt omstilling og fornyelse af mindre virksomheder" har givet anledning til aktionsforskning på Vestlolland og i Slagelse og er foreløbig resulteret i nedenstående publikationer.

Publikationer:

Henrik Herlau & Helge Tetzschner: "Iværksættelse af ny produk-

tion: Fleropstartsmodeller ?" Iværksættergruppens Småskrifter. København 1988. 78 sider.

- Mette Mønsted & Helge Tetzschner: "Culture and Entrepreneurship in Local Networks". Paper for 18th European Small Business Seminar. Ghent, september 20th-23rd 1988. 16 sider.
  - Kirsten Lindved & Helge Tetzschner: "Notat om erhvervsudvikling i Slagelse i de næste år". Slagelse Erhvervsudviklingsråd. 1988. 18 sider.
  - & Helge Tetzschner: "Teaching Innovation and Entrepreneurship - A Note to the ERASMUS-programme". Bruxelles 1988. 7 p.
  - Kirsten Lindved & Mette Mønsted: "Iværksætterinitiativer i Danmark". Iværksættergruppen. København 1988. 36 sider.
- Helge Tetzschner (red.): "Iværksættelsesprocessen i lokalsamfundet" - en konference afholdt af Iværksættergruppen på Handelshøjskolen i København. Iværksættergruppen. Småskrifter. København 1988. 95 sider.

I forhold til de mere innovationsteoretiske aspekter af gruppens opgaveområde er det især Mette Mønsted, der har bidraget ved sin deltagelse i forskningsprojektet: "Computing History: Interdependencies, Power-strategies and Structures" (CHIPS) i samarbejde med Andrew Friedman fra Bristol University, Lektor Finn Borum IOA og Kandidatstipendiat Jesper Strandgaard Pedersen, IOA. Dette har resulteret i nedenstående publikationer.

Publikationer:

- Mette Mønsted & Marianne Risberg: "Små virksomheder og edb" og E. Maaløe & N. Thorsen (red.): Teknologiens muligheder - og menneskers. Industri- og Handelsstyrelsen. Kbh. 1988. s. 43-52.
- "Purposive and Potential Networks in the Diffusion of Computer Systems to Small Firms" (sammen med A. Friedman). CHIPS working paper, Kbh. 1989-11. 32 sider.
  - "Industrial flexibility and skills in small Danish metal working firms". Industrial Flexibility and Work - French and Danish Perspectives. Cahiers d'IREP/Developpement. 12. 1988. pp. 97-114 (findes også i en fransk udgave).
  - Evalueringsopgave for DANIDA med rapporten: "Support for Women's Groups Income Generating Activities under Rural Development Fund" (sammen med Teresa Riunge). DANIDA Jan. 1988. 95 sider.

Som bidrag til forskning om innovation og iværksættelse i den offentlige sektor har Helge Tetzschner afsluttet projektet om forskning på ændringer i sygehusvæsnen med rapporten: "Smerteklinikken på Finseninstitutet. - Et organisations- og effektstudie". Manuskript. 64 sider. Offentliggøres primo 1989.

I forhold til både innovations- og reguleringsperspektiv har Torben Grønnebæk Hansen og Per Lunde Jensen bidraget med publikationen: "Renere teknologi i arbejdsmiljøet - incitamentet til produktudvikling". IESF. København 1988. 194 sider.

I forhold til reguleringsperspektivet er det især Poul Bitsch Olsen, der har bidraget med sine analyser af reguleringsformer anvendt over for arbejdsmiljø i samtlige nordiske lande og Italien. Desuden gennemførtes en dataindsamling blandt 50 virksomheder

i Norden samt blandt de respektive arbejdstilsyn m.h.p. illustrering af udgifteeffekten af de anvendte reguleringsformer. Nordisk Ministerråd finansierede dette arbejde. I efteråret/vinteren gennemførtes en dataindsamling om den engelske reguleringspraksis og dens baggrund, navnlig med henblik på at vurdere reelle begrænsninger i integrationsbestræbelserne i EF. Denne undersøgelse finansieres af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Følgende publikationer er det foreløbig resultat:

Publikationer:

- Poul Bitsch Olsen: "Administrative profiles, an assessment of the national values", IESF forskningsnote 1988/1, 13 sider.
- "Omkostninger og konkurrenceevne", projektrapport, stencil, Nordisk Ministerråd, oktober 1988. 80 sider.
  - "Arbejds miljø og udgifter i virksomhederne", foredrag ved konference afholdt af Nordisk Ministerråd i Stockholm, november 1988. 10 sider.
  - "Regulering af arbejds miljø - et casestudium af reguleringsformer med eksempler fra glasfiberindustrien i Norden og Italien", HHK, 214 sider.
- Torben Grønnebæk Hansen: "Thorstein Veblen." s. 27-35.
- Helge Tetzschner: "Robert Michels." s. 73-90. Til artikelsamlingen: Marx til Habermas - Samfundsudvikling og offentlig regulering" (red. af Henning Sørensen og Egil Fivelsdal). Nyt fra Samfundsvidenskaberne. København 1988.

3 A.5 Anden forskningsaktivitet

Henrik Herlau og Helge Tetzschner har under EF's ERASMUS program indgået undervisningssamarbejde om start af ny produktion med Instituto Estudio Superiore de la Empresa, Barcelona og National Institute of Higher Education, Limerick.

Mette Mønsted er censor ved erhvervsøkonomi/AUC, ved samfundsfag og samfundsvidenskabelig basisuddannelse/RUC og ved Sociologi og Geografi/KU. Mette Mønsted har et forskningssamarbejde med Small Business Centre, Durham University Business School og med Institute de Recerche Economique et Planification (IREP) ved Grenoble Universitetet. Mette Mønsted er medlem af bestyrelsen i Københavns Forskerby Initiativ, samt Vice-president i European Council for Small Business.

Poul Bitsch Olsen har holdt foredrag og deltaget i 5 internationale konferencer i beretningsperioden. Poul Bitsch Olsen er Honorary Research Fellow ved Dept. of Sociology, Univ. of Exeter, og samarbejder om nordisk reguleringsforskning med Forskningsinstituttet vid Svenska Handelshøgskolan i Helsingfors.

Helge Tetzschner er censor ved samfundsfag og erhvervsøkonomi/AUC. Helge Tetzschner har forskningssamarbejde med AROC, ved Bologna universitet under EF's Comet program.

4. INSTITUT FOR ERHVERVSRET OG REVISION

4.1 Oprettelse og formål

Instituttets historie går tilbage til 1952, da det grundlagdes som "Erhvervsretligt Institut". I 1967 udsprang herfra "Institut for Europæisk Markedsret". I 1968 placeredes revision på instituttet, som senere skiftede navn til "Institut for Erhvervsret og Revision".

Trods flere forsøg lykkedes det først i 1987 med besættelsen af professoratet i revision med særlig henblik på økonomisk kriminalitet at få ansat en professor i revision. Da området i det hele taget har været hårdt ramt af rekrutteringsvanskeligheder, har det først i 1988 været muligt at afsætte så store ressourcer til arbejdet med den faglige videreudvikling, som både revisionsstudiets og forskningsområdets betydning begrundes. Arbejdet hermed foregår navnlig på det i 1988 oprettede Center for Revision, hvortil en professor, to lektorer, en kandidatstipendiat og en sekretær i 1988 er (helt eller delvis) overført indtil videre.

Også juraområdet har været præget af strukturproblemer og -overvejelser. Størstedelen af fakultetets juraundervisning og administrationen heraf har således været knyttet til Institut for Erhvervsret og Revision, hvorfor de forskningsmæssige muligheder ved dette institut gennem mange år har været ret begrænsede, mens det omvendte forhold har gjort sig gældende for Institut for Europæisk Markedsret. Overvejelser om sammenlægning af Handelshøjskolen to juridiske institutter er endnu ikke afsluttet. I sommeren 1988 effektueredes dog Fakultetsrådets beslutning om, at de to juridiske institutter geografisk skulle placeres i nærheden af hinanden.

Den juridiske forskningsprofil ved Handelshøjskolen er erhvervsjuridisk, dvs. at jura emne- og metodemæssigt dyrkes funktionelt, relateret til erhvervsvirksomhed, med vægten lagt på juraen som præventivt styringsredskab i et integreret samspil med økonomi m.v. til forebyggelse af konflikter og indgreb.

4.2 Medarbejdere

Professorer: Børge Dahl; Vagn Greve (udlånt til Center for Revision).

Lektorer: Cand.jur. Kjeld Hemmingsen (udlånt til Center for Revision); statsautoriseret revisor Svend Høgsberg Kristensen (orlov fra 1.9.86); Cand.jur. Peter Møgelvang-Hansen (ansat 1.1.88); cand.jur. Ruth Nielsen; cand.jur. Poul Olsen (udlånt til Center for Revision); lic.jur. Hans Viggo Godsk Pedersen; statsautoriseret revisor Robert Sloth Pedersen.

Adjunkter: Cand.jur. Kield-Gustav Erichsen (orlov fra 1.7.87).

Kandidatstipendiater: Cand.jur. Henrik Gam (til 30.9.88); Ph.D Anne Loft (indtil videre overført til Center for Revision).

Projektmedarbejder: Cand.jur. Henrik Gam (fra 1.10.88)

Introduktionsstipendiat: Cand.jur. Thorkild Meedom (fra 1.9.88)

Gæsteforsker: Kiyoshi Yamada (til 31.5.88).

Eksterne lektorer: Kontorchef, cand.jur. Christian Beck; kontorchef, cand.jur. Annemarie Bengtsen; statsautoriseret revisor Ib Bentzien, lektor, lic.jur. Peter Blume; advokat Klavs Brammer; underdirektør, advokat Jørgen Ulrik Brink; kontorchef, cand.jur. Jan Christensen; advokat Erik Damm, HD; advokat Jens Elmerkjær; kursuschef, cand.jur. Jørgen Henriksen; lektor, lic.jur. Svend Gram-Jensen; statsautoriseret revisor Torben Juncker; advokat Henrik Ketelsen (fra 1.4.88); advokat Jørn-Ulrik Kofoed-Hansen; advokat, dr.jur. Sysette Vinding Kruse (fra 1.5.88); advokat John Ovesen; advokat Otto May Petersen; advokat Mogens Philip; advokat Ernst Polack; statsautoriseret revisor Svend Vedde (til 30.9.88).

Studertermedhjælp: Stud.merc.jur. Anne Reinert

Assistenter: Anne Bjällby; Kellen Ajule Buga; Grethe Christiansen (udlånt til Center for Revision); Kirsten Damkilde; Inge Nielsen.

4.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Lektor Hans Viggo Godsk Pedersen.

Formand for institutrådet: lektor Hans Viggo Godsk Pedersen.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere og sekretærer samt af følgende studerende:

Lise Christensen HJ, Bo Johansen, Kenneth Tang Lærke HJ, Henrik Nielsen, Claus Nordahl-Petersen, Jens Holmstrup Olsen HA.

5.4 Afsluttede og igangværende forskningsområder og publikationsvirksomhed

Forskningsindsatsen inden for erhvervsjuraen omfatter ud over den almene erhvervsret, herunder almindelig formueret og offentligretlig erhvervsregulering, følgende specialområder:

- Køb og salg, nationalt og internationalt
- Systemeksport og -import
- Produktudvikling, herunder produktansvar
- Serviceydelser, herunder transportret og edb-ret
- Markedsføring og konkurrenceregulering
- Finansiering, herunder tvangsinddrivelse og insolvensret
- Beskatning
- Arbejdsmarkedet, herunder ansættelsesret og kollektiv arbejdsret
- Økonomisk kriminalitet
- Internationale organisationer.

I 1988 er der især arbejdet inden for følgende områder:

4.4.1 Almen erhvervsret

Publikationer:

Børge Dahl: Papers from the International Symposium on Legal Approaches towards Creating an Orderly World Market Economy, 195 sider, Tokai University European Center, Vedbæk (Co-editor).

- Erhvervsretten i Grundtræk, 423 sider, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 15. udg. 1988 (sammen med Jan Kobbernagel).
- Kommentar til forbrugeraftaleloven, i Karnovs Lovsamling 1987, 11. udg., bind 5 1988, s. 5391-5400.
- Erhvervsretlige love, 323 sider, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 13. udg., København 1988 (sammen med Jan Kobbernagel).
- Erhvervsretlig materiale- og opgavesamling, 519 sider, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 3. udg. 1988 (sammen med Kield-Gustav Erichsen m.fl.)
- Obligationsretlig domssamling, 828 sider, Jurist- og Økonom forbundets Forlag, 6. udg. 1988 (sammen med Bo von Eyben m.fl.)
- Opgavesamling, Erhvervsjura-uddannelsen, Det juridiske fag område, 1. udg. 1988, 288 sider, Institut for Erhvervsret og Revision.

Børge Dahl er medlem af "The editorial Board of European Consumer Law Journal", af "The Scientific Board of the Consumer Law Center at the University of Pavia", af "European Consumer Law Group, instituted by the EEC-Commission", af Den danske Komité for Komparativ Ret.

Peter Møgelvang-Hansen har arbejdet på færdiggørelsen af et projekt om valget og samspillet mellem civil- og offentligretlige reguleringsmetoder på forbrugerbeskyttelsesområdet. I tilknytning til arbejdet hermed deltaget som dansk repræsentant i en styringsgruppe, der forbereder et nordisk seminar om kollektive procesformer ("grupptalan"), som skal afholdes i Sverige i maj 1989; forelæst på Folkeuniversitetet i København om "Domstolene og forbrugerpolitik"; desuden som "national reporter" løbende informeret om den forbrugerretlige udvikling i Danmark i tidsskriftet European Consumer Law Journal.

Publikationer:

- Peter Møgelvang Hansen: "Book Review: Thomas Wilhelmsson. Social Civilrätt", European Consumer Law Journal 1988, s. 169-171
- "Kontraktret HJ 1. år. Faghæfte 1988", Institut for Erhvervsret og Revision, 142 s.
  - "Erhvervsretlig materiale- og opgavesamling" 3. udg. 1988 (sammen med Børge Dahl).
  - "Obligationsretlig Domssamling" 6. udg. 1988 (sammen med Børge Dahl m.fl.).

Hans Viggo Godsk Pedersen: Familie- og arveret, FSR's Forlag 1988

- Overskudsreglen i Retsvirkningslovens § 31, Revision og Regnskabsvæsen 1988, hæfte 5, side 46.

4.4.2 Køb og salg

Børge Dahl er medlem af justitsministeriets udvalg om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom m.v. og arbejder på en kommentar til den internationale købelov.

Publikationer:

Peter Møgelvang-Hansen: "Formueret 1. år. Køb. Studiehæfte og domssamling", Det retsvidenskabelige institut B ved Københavns Universitet.

4.4.3 Produktudvikling, herunder produktansvar

Børge Dahl har holdt foredrag om produktansvar for Sø- og Handelsrettens dommere og i juridisk Forening i Aarhus, gæsteforelæst ved Aarhus Universitet om samme emne, forelæst på Folkeuniversitetet i København om "Produktsikkerhed - erhvervsfrihed contra forbrugertryghed".

Arbejder sammen med Christian Hjorth-Andersen på en fremstilling om pris og kvalitet i et økonomisk-juridisk integreret perspektiv og har i den forbindelse forelæst på Folkeuniversitetet i København om "Kvalitetssikringens juridiske dimension".

Arbejder med færdiggørelse af flere fremstillinger om produktansvar, dels dansk kommentar til EF-direktivet herom og den danske gennemførelseslov, dels bidrag til internationale komparative værker.

Peter Møgelvang-Hansen har som led i det under 5.1.2. nævnte projekt bl.a. arbejdet med produktsikkerheds og -ansvarsspørgsmål og har udgivet: "Forbrugersynspunkter på produktansvarsregulering. Rapport fra et nordisk seminar". Arbejdsrapport udgivet af Nordisk Ministerråd, Nord 1988: 1. Desuden har han deltaget i og leveret oplæg til EF-kommissionens overvejelser om regulering af spørgsmålet om "Safety of Services".

4.4.4 Serviceydelser, herunder transportret og edb-ret

Børge Dahl er medlem af justitsministeriets udvalg om forbrugerbeskyttelse ved tjenesteydelser, der i 1988 har afgivet betænkning nr. 1133/1988 om forbrugeraftaler om arbejder på løsøre og fast ejendom (forbrugertjenester), 408 sider.

Publikationer:

Henrik Gam har med sigte på en licentiatafhandling arbejdet på et projekt med titlen "Bortfragteren - i skandinavisk og britisk søret".

- artikel i (1988) 2 Lloyd's Maritime and Commercial Law Quarterly side 217-234 om "Liability damages for injuries sustained by passengers in the event of hijacking of aircraft and other violations of aviation security",
- Et indlæg i Ugeskrift for Retsvæsen 1988 B. side 159 f. om "Erstatning til ofre for flykapringer m.v. - og mere om voldsoffer lovens § 1, stk. 3",
- En anmeldelse i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab marts 1988 side 73 f. af Edward McWhinney: Aerial Piracy and International Terrorism. The Illegal Diversion of Aircraft and International Law.

Peter Møgelvang-Hansen har som led i det under 5.1.2. nævnte projekt bl.a. beskæftiget sig med den retlige regulering af pengeinstitutternes ydelser, herunder deres standardaftalevilkår i forbrugerforhold. I tilknytning hertil har han indledt program punktet "Pengeinstitutternes standarddokumenter" på et kreditseminar på Provinsbankernes kursuscenter. Han er desuden medlem af Pengeinstitutankenævnet og medlem af en arbejdsgruppe nedsat af Forbrugerombudsmanden med den opgave at gennemgå pengeinstitutternes standardvilkår over for forbrugere.

Ruth Nielsen: Anmeldelse af EDB-ret for brugere, Revision og Regnskabsvæsen, 1988, 3 sider.

Robert Sloth Pedersen: Redaktør af og bidragyder til festskrift i anledning af censor, statsautoriseret revisor Willy Madsens 70-års fødselsdag den 6. september 1988, udgivet af Foreningen af Yngre Revisorer, 195 sider,

- Indleveret afhandling om "Revisorerhvervet og revisors tjenesteydelser" med henblik på erhvervelse af doktorgrad,
- Indledt forskningsseminar i revision ved Institut for Revision, Handelshøjskolen i Århus, den 21. december 1988.

4.4.5 Markedsføring og konkurrenceregulering

Børge Dahl er næstformand for og juridisk sagkyndig medlem af elprisudvalget og gas- og varmeprisudvalget og i den forbindelse i gang med indsamling af materiale til en fremstilling om energipris- og leveringsvilkårskontrol.

Sagkyndig medlem af industriministeriets erhvervsankenævn.

Arbejder (sammen med Mogens Kockvedgaard) på en fremstilling om markedsføringsret.

4.4.6 Finansiering, herunder tvangsinddrivelse og insolvensret

Peter Møgelvang-Hansen har til dels som led i det under 5.4.1 nævnte projekt arbejdet med tvangsinddrivelsesspørgsmål, og bl.a. som medlem af en arbejdsgruppe nedsat af Retsplejerådet arbejdet med spørgsmålet om revision af retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse af andre krav end pengekrav og umiddelbare fogedforretninger. Er desuden informator under rubrikken "Fogedret. Tvangsauktioner" i Fagligt Nyt i "Advokaten".

Hans Viggo Godsk Pedersen har udgivet Kaution, 2. udg., Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1988.

4.4.7 Beskatning

Henrik Gam har i Tidsskrift for Skatteret nr. 18/1988 side 208 ff. fået offentliggjort en oversigtsartikel om "Ændret skat-testruktur i Storbritannien".

4.4.8 Arbejdsmarkedet

Ruth Nielsen har arbejdet på et projekt om arbejdsgiverens ledelsesret, samt deltaget i et projekt om arbejdsretten og fag

bevægelsen i Norden og i et europæisk projekt om "National Theories on Labour Law". Hun er dansk deltager i EF-kommissionens ekspert-netværk vedrørende ligestillingsdirektiverne og har i 1988 deltaget i et projekt om komparativ arbejdsret iværksat af EF-kommissionen.

Publikationer:

- Ruth Nielsen: EF-arbejdsret, 227 sider, Kbhvn 1989
- Report on Regulation Governing Working Conditions in Denmark, 202 sider, 1988, udarbejdet til brug for et EF-projekt om komparativ arbejdsret
  - Fagbevægelsen og ligestillingsretten i Norden. 55 sider. Arbejdsnotat, 1988
  - EF-regler om ligeløn - perspektiver for dansk ret, 9 sider, sammen med Kirsten Precht, UfR 1988, B side 169
  - Ansættelsestryghed i Norden, 50 sider. Bidrag til nordisk komparativt arbejdsretligt forskningsprojekt
  - Women and work: Discrimination and equality, paper til et komparativarbejdsretligt projekt under ledelse af Brian Bercusson, Det europæiske Universitetsinstitut, Firenze
  - The effect of community law on the labour law of the Member States, Danish report for the 1988 FIDE congress, trykt i kongresrapporten, Bind 2 side 49-68
  - Positive Action in Scandinavia, 15 sider
  - Danish report on exclusions for the EEC Network on the application of the equality directives, 5 sider
  - Danish report on sanctions for the EEC Network on the application of the equality directives, 15 sider
  - Domssamling i arbejdsret, I og II (sammen med Anne Reinert), HHK 1988.

5. INSTITUT FOR ERHVERVSØKONOMI OG LEDELSE

5.1 Oprettelse og formål

Instituttet har rødder helt tilbage til 30'erne, hvor Handelsvidenskabeligt Forskningsinstitut blev oprettet. Først i 1969 splittedes aktiviteterne naturligt i Institut for Nationaløkonomi og Institut for Erhvervsøkonomi.

Instituttet har som formål at udvikle ledelsesteori og erhvervsøkonomisk teori gennem forskningsprojekter, der er knyttet til både den private og offentlige sektor. Som en konsekvens af den forsknings- og undervisningsmæssige udvikling ved Instituttet er Metodeforskningsgruppen og Gruppen for Videregående Driftsøkonomi i årenes løb slået sammen, samtidig med at Instituttet i 1985 ændrede navn til Institut for Erhvervsøkonomi og Ledelse. Instituttet har de samme forskningsmæssige og undervisningsmæssige funktioner som tidligere.

Instituttet udbyder 9 moduler på cand.merc. studiet, som er direkte knyttet til Instituttets forskningsområder: operationsanalyse, konsulentrollen og problemløsning, ledelseslære og management metodik, strategisk planlægning, politisk ledelse - ledelsen og konkurrenceevnen, start af nye forretningsområder/virksomheder,

virksomhedsidentitet, profil og image, virksomhedens omstillings- og udviklingsprocesser og forureningsøkonomi.

De forskellige moduler på cand.merc. studiet bliver løbende produktudviklet, således at det er de nyeste teoridannelser og erfaringer, faggrupperne bygger på.

På HA-studiet forestår Institutttet den grundlæggende undervisning i erhvervsøkonomi på 1. år, undervisningen i almen erhvervsøkonomi på de følgende semestre samt ledelseslære på 5. semester. Desuden forestår Institutttet den tværfaglige erhvervsøkonomiske seminar-række på 6. semester, som i perioden 87/88 gennemførtes under temaet "Virksomheden og miljøet".

På HD 1. del varetager Institutttet undervisningen i erhvervsøkonomi.

Desuden deltager Institutttet i 3 af de nye erhvervsøkonomiske studier, erhvervsøkonomi-datalogi, erhvervsøkonomi-erhvervsjura og erhvervsøkonomi-matematik.

Endelig medvirker Institutttet i udviklingen af det nye studie for humanistiske kandidater "den erhvervsøkonomiske suppleringsuddannelse".

5.2 Medarbejdere

Professorer: Dr.polit Bjarke Fog, ekon.dr. Erik Johnsen.

Lektorer: Cand.merc. Jørgen Frode Bakka, civiling. Ove Hedegaard, cand.merc. Kjeld Arnth Jørgensen, lic.merc. Flemming Poulfelt, cand.polit., Ph.D. Stig Ree.

Seniorstipendiater: Cand.merc. Peter Mehlbye (indtil 31.07.88), cand.psych. Conrad Ottesen, Henrik Pade MBA, MPA.

Kandidatstipendiater: Cand.merc., MBA Hans-Henrik Hansen, cand.techn.soc Gert Nørgaard.

Eksterne lektorer: Ekon.dr. Per-Olof Berg, cand.merc. Michael Halbye, cand.merc. Anton Hartmann-Olesen, cand.merc. Henning Jacobsen, cand.merc. Børge Lind, Kaj Ulrik Lund HD, cand.merc. Claus Germann Petersen, cand.merc. Joakim Raben, lic.agro Lars Ranfelt, cand.merc. Finn Schaadt, cand.merc. Benedikte Sundberg, cand.merc. Kjeld Tyllesen, cand.merc. Peter Østergaard.

Overassistent: Fritze Lundstrøm.

Assistent: Anje Schmidt Jensen, Ulla Redder, Birgitte Rekalos, Anni Vagner.

5.3 Institutttets ledelse

Institutbestyrer og formand for institutrådet:

Lektor, cand.polit. Stig Ree, Ph.D.

5.4 Afsluttede og igangværende forskningsområder og publikationsvirksomheder

Instituttets forskning er koncentreret om aspekter af ledelsesfænomenet og mere traditionelle erhvervsøkonomiske problemstillinger. Interessefokus er ledelsesprocessen i højere grad end lederen som person.

Ledelsesprocessen som fænomen indeholder et utal af potentielle forskningsområder. De valgte områder på et givet tidspunkt er et resultat af Instituttets hidtidige forskningsmæssige profil, af udviklingen i omverdenen og af forskernes individuelle interesser i det omfang, der er fælles accept heraf.

5.4.1 Ledelse generelt

Publikationer:

- Erik Johnsen: "Abstraktionens funktion", trykt i festskrift til professor Odd Langholm, Bedriftsøkonomiens helhet, Alma Mater Forlag, Bergen, 1988.
- "Ledelse af ledelsesprocessen", Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1988.
  - "Kommunens særpræg i ledelse og organisation" (red.), Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1988.
  - "Kommunalpolitikeren i centrum (red.), Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.
  - "90'ernes offentlige ledelse" (red.), Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.

5.4.2 Ledelsesprocesser med et politisk indhold

Jørgen Frode Bakka beskæftiger sig med ændringsledelse, herunder organisationsudvikling og strategisk ledelse i offentlige organisationer.

Lærebogen i organisationsteori, som Jørgen Frode Bakka har skrevet sammen med professor Egil Fivelsdal, er nu også udkommet i en svensk udgave, hvor såvel litteratur som cases er tilpasset svenske forhold i samarbejde med Lasse Lundkvist. Hermed er bogen udkommet i Danmark, Norge og Sverige som skandinavisk lærebog i organisationsteori.

Gert Nørgaard beskæftiger sig med en undersøgelse af danske virksomheders etablering af produktion i udlandet, specielt EF, motiver hertil og ændringer i beskæftigelses- og kvalifikationsstruktur.

Conrad Ottesen arbejder med licentiatafhandling vedrørende personaleledelsens motivationsteori, som ventes færdiggjort i løbet af 1989.

Henrik Pade beskæftiger sig med forskning inden for emnekredsen internationaliseringsprocesser og -strategier samt kravene til ledelseskapacitet afledt heraf. Forskningen koncentrerer især om de mest kritiske såkaldte "overgangsfaser", hvor virksomheden udvider sin internationaliseringsgrad afgørende, fx fra sporadisk

eksport via agenter på få nærmarkeder til etablering af egne salgsselskaber på flere nær- og fjernmarkeder.

Stig Ree har analyseret de specielle metodeproblemer den politisk-orienterede ledelsesproces i sig selv rejser, jf. "Nogle betragtninger over ledelsesforskningens særpræg" i Fra ledelseslærens Værksted, Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.

Publikationer:

- Jørgen Frode Bakka har redigeret bogen "Fra ledelseslærens værksted", som blev udgivet i anledning af professor Erik Johnsens 60 års fødselsdag i november 1988.
- "Hvordan lærer ledere at lede?", Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.
  - "Om at vælge ledelsesperspektiv", Fra ledelseslærens værksted, Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.
  - "Industriell succes konkurrencefaktorer i 9 danske brancher" (sammen med Kim Møller), Samfundslitteratur, København, 1988.
- "A New Spirit for Enterprise, Nation ... and Politics: Politikere, de økonomisk-politiske rammevilkår og de menneskelige ledelsesaspekter som de største problemer for Danmarks topchefer", Erhvervsøkonomi og Ledelse, København, 1989. "Fra forvaltningsstat til udviklingsrapport". Fra ledelseslærens værksted, Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.

5.4.3 Strategiske ledelsesprocesser og konsulentadfærd

Kjeld Arnth Jørgensen beskæftiger sig med strategiske ledelsesproblemer i den private sektor.

Publikationer:

- Kjeld Arnth Jørgensen: "Strategisk analyse og udvikling", foreløbig udgave til bog. "Strategisk ledelse i mellemstore virksomheder",
- "Strategisk ledelse i mellemstore virksomheder", foreløbig udgave til bog. Notat om "diversifikation". "Revision af ledelsesideologierne". Fra ledelseslærens værksted, Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.

Flemming Poulfelt beskæftiger sig med konsulentområdet og ledelse af professionelle virksomheder. På konsulentområdet har han fortsat forskningsprojektet "The Dynamics of Unregulated Professional Markets: The Case of Scandinavian Management Consultants". Projektet, som får støtte fra SSF, sætter især fokus på konsulentbranchens udvikling, internationaliseringsstrategier, og ledelse af konsulentvirksomheder. Flemming Poulfelt har endvidere arbejdet med at udvikle modeller og principper for ledelse af professionelle virksomheder.

- Flemming Poulfelt: "Ledelsen og konsulenten", Nyt Nordisk Forlag, København, 1989.
- "Mod professionel ledelse - af professionelle", Fra ledelseslærens værksted, Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.

Hans-Henrik Hansen beskæftiger sig med ledelse af professionelle organisationer. Arbejder på en Ph.D. afhandling om "Ledelse af konsulentvirksomheder", som forventes færdig primo 1990.

Sammen med Per-Olof Berg og Flemming Poulfelt arbejdes der videre med det af SSF finansierede projekt med titlen "The Dynamics of Unregulated Professional Markets: The Case of Scandinavian Management Consultants". En total kortlægning af konsulentbranchen i Danmark, Norge og Sverige har fundet sted, og der arbejdes nu videre med udvikling af et egentligt teoribegreb omkring ledelse af skandinaviske konsulentvirksomheder.

Hans-Henrik Hansen: "Ledelseslæren i 90'erne - et par udvalgte trends", Fra ledelseslærens værksted, Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.

5.4.4 Driftsøkonomiske problemstillinger

Publikationer:

Bjarke Fog: "Prispolitik", 4. udgave, Nyt Nordisk Forlag, København, 1988.

- "Pristeoriens anvendelse i praksis", 3. udgave, kompendium.
- "Marketing of fresh fruits and vegetables in the Western European Market", artikel i "World Marketing Scene in the 90's".
- "Ledelseslære og driftsøkonomi", Fra ledelseslærens værksted, Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.

Ove Hedegaard har i det forløbne år været fagansvarlig for erhvervsøkonomi på HD 1. del. Ove Hedegaard har primært arbejdet med faglig og pædagogisk udvikling, herunder med udviklingen af et omfattende edb-system til støtte for indlæringen af den grundlæggende erhvervsøkonomi.

Ove Hedegaard: "Anvendelse af BSS i ledelsesprocessen". Fra ledelseslærens værksted, Dafolo Forlag, Frederikshavn, 1989.

5.5 Anden forskningsaktivitet

Jørgen Frode Bakka har været medlem af et bedømmelsesudvalg ved rørende seniorstipendium i personaleudvælgelse og integration i arbejdsgruppen.

- er formand for civiløkonomudvalget i FDC, som udgiver af tidsskriftet "Civiløkonomen".
- er desuden medlem af repræsentantskabet i Foreningen af danske Civiløkonomer.

Bjarke Fog har i december 1988 været indkaldt som sagkyndig ved rørende prisfastsættelse i en retssag i London.

Hans-Henrik Hansen har deltaget i FEACO's Conference for Management Consultants i Düsseldorf i maj 1988 og i Academy of Management's årsmøde i Anaheim i august 1988.

Erik Johnsen er medlem af bedømmelsesudvalget for et professorat i afsætningsøkonomi ved Handelshøjskolen i København og for en erhvervsforskerafhandling under ATV, medlem af udvalget for HA-uddannelsen ved RUC, samt hovedredaktør af tidsskriftet Ledelse og Erhvervsøkonomi.

- har deltaget i The Institute of Management Science's konference i Paris, juli 1988, med indlæg om strategisk ledelse og generel ledelse.
- arbejder sammen med lektor Thor Busch, Trondheim, og lektor Jan Ole Vanebo, Steinkjer, på en bog om offentlig ledelse.
- arbejder sammen med lektorerne Ove Hedegaard og Stig Ree på en restrukturering af undervisningen i erhvervsøkonomi og ledelse på Hærens Officerskole.

Kjeld Arnth Jørgensen har deltaget i MMM-klubbens jubilæumskonference med indlæg om ledelse og medarbejde i detailhandlen.

- har endvidere haft indlæg i Insead-klubben om omstrukturering i dansk industri. Har i årets løb endvidere afholdt diverse foredrag om strategisk ledelse.

Gert Nørgaard har i august 1988 deltaget i en konference om uddannelsesforskning og har i december 1988 været medarrangør af et forskerseminar om EF-integrationens betydning for de nordiske lande, samt været censor på HA-uddannelsen ved RUC.

Flemming Poulfelt har på HHS undervist i konsulentmetodik.

- har ledet forskellige seminarer, holdt foredrag og medvirket i kurser om konsulentrollen og strategisk ledelse.
- i maj 1988 deltog Flemming Poulfelt i FEACO's Conference for Management Consultants i Düsseldorf, i august i Academy of Management's årsmøde i Anaheim, Californien, og i november i et seminar om "European Management Consultancy Project" i Geneve.
- har deltaget i et bedømmelsesudvalg vedrørende et ekstern lektorat på Institut for Afsætningsøkonomi.

Stig Ree har siddet i flere bedømmelsesudvalg og er FDC's repræsentant i AC's udvalg for højere undervisning og forskning. - er censor ved Handelshøjskolen i Århus.

6. INSTITUT FOR EUROPÆISK MARKEDSRET

6.1 Oprettelse og formål

Instituttet er oprettet den 1. februar 1967 med det formål at drive forskning, tilrettelægge undervisning og sprede oplysning om retsreglerne vedrørende de europæiske markedssammenslutninger samt om fremmed og international erhvervsret.

6.2 Medarbejdere

Professor: Dr.jur. Ole Lando

Lektorer: Dr.jur. Hjalte Rasmussen, cand.jur. Elisabeth Thuesen

Adjunktvikar: jur.dr. Pär Hallström

Kandidatstipendiat: jur.kand. Carl Michael Quitzow

Gæsteforskere: Lektor Pavel Brezinski (Polen), adjunkt Nadia Skenderovic (Jugoslavien)

Assistenter: Kirsten Andersen, Jeanette Larsen (til 1.6.1988), Jette Ljunggren (fra 1.11.1988), Bodil Nielsen.

6.3 Ledelse

Lektor Hjalte Rasmussen er institutbestyrer og formand for institutrådet.

6.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

E.M.'s faglige profil har siden Instituttets oprettelse været markant internationalt/EF-orienteret ganske på linie med dansk erhvervslivs og det danske samfunds internationalisering og kommunitarisering. Inden for denne overordnede ramme præger flere hovedtræk Instituttets profil:

Et vigtigt træk er den samtidige varetagelse af funktionelt, erhvervslivsorienterede faglige projekter og af egentlig grundforskning på internationalt niveau.

Den faglige profilering er tillige karakteriseret ved, at metoder fra andre samfundsvidenskaber, navnlig fra politologi, sociologien og økonomien, med konsekvens inddrages i arbejdet med Instituttets projekter.

For det tredje er det karakteristisk, at de faglige problemstillinger videst gør ligt formuleres under hensyntagen til, at juraen af erhvervsvirksomhederne må opfattes som et middel til at løse problemer ved forhandling.

E.M. har fortsat sin forskning vedrørende centrale materielretlige "føderale" problemstillinger - idet et enkelt, repræsentativt problemkompleks er udvalgt: delstaters magt til at fastsætte de priser og avancer, hvortil varer og tjenesteydelser omsættes i interstatslig/intra-kommunitær handel. Forskningen inddrager med nogenlunde lige vægt juridiske, økonomiske og politiske aspekter af problemkomplekset. Forskningen finder sted i en komparativ ramme, idet domme afsagt af de føderale højesteretter i EF, USA, Canada og Australien analyseres og resultaterne sammenlignes. Sigtet er at formulere et forslag til, hvad man kan kalde den ideelle kompetencefordeling mellem de føderale regeringer og delstatsregeringerne.

Denne forskning er primært grundforskningsorienteret, men aktualiteten af dens resultater er ikke vanskelig at få øje på i lyset af den store mængde af pris- og avancereguleringer, herunder i inflationsbekæmpende øjemed, som faktisk gennemføres i de om-

handlede markedsdannelser. 1992-perspektivet er klart relevant for denne forskning - og omvendt.

Forskningen gennemføres af lektor, dr.jur. Hjalte Rasmussen og af kandidatstipendiat Carl Michael Quitzow. Den har ikke affødt publikationer i 1988. Et manuskript (Hjalte Rasmussen) omfattende domspraksis fra USA og Canada (80 sider) er færdigbehandlet på engelsk. Det skal forelægges på forskningsseminarer i USA og Canada (University of Michigan, Law School at Ann Arbor; Queen's University, Law Faculty, Kingston, Ontario; og Université de Montréal, Faculté de droit, Quebec) i løbet af april 1989. Den australske del færdiggøres efter et studieophold i Australien i marts måned 1989.

Carl Michael Quitzow har for sin del af dette forskningsprojekt arbejdet med EF-medlemsstaternes nationale pris- og avancereguleringers relation til fællesskabsretten. I dette forskningsarbejde analyseres gældende EF-ret på området herunder Domstolens praksis, art. 30-problematikken, landbrugsmarkedsordningernes prissystemer og kompetencefordelingen mellem medlemsstaterne og Fællesskabet vedrørende økonomisk politik. Endvidere har han undersøgt danske virksomheders syn på pris- og avanceregler i eksport- og etableringssituationer.

Dette forskningsarbejde har bl.a. resulteret i et udkast til en artikel, der ud fra et retsøkonomisk perspektiv belyser medlemsstaternes muligheder for at føre økonomisk politik i den accelererende integrationsproces, der skal resultere i det indre marked.

Endvidere har E.M. foretaget retssammenlignende undersøgelser af kontraktrettens og køberettens almindelige del. Dette sker med henblik på en kommende ensartetgørelse af reglerne i EF og i UNIDROIT's medlemslande. Arbejdet sker i samarbejde med Institut de droit comparé ved Universitetet i Paris, Max Planck Institut für ausländisches und internationales Privatrecht i Hamburg, Warwick University Law School og Queen Mary College i London samt en række institutter og videnskabsmænd i andre lande.

Den EF/internationale, komparative retligt-økonomiske forskning af monopolretten er ikke videreført grundet personaleafgang.

6.5 Anden forskningsaktivitet

Publikationer:

- Hjalte Rasmussen: "The Implementation of EC Directives and Enforcement of Regulations in Denmark in Making Europe Work/ L'Europe des Administrations" (Siedentopf & Ziller, eds) Bruylant and Sage (publishers) 1988, pgs. 91-162;
- "Structures and Dimensions of EC Cultural Policy - L'Europe des Bonnes Volontés Culturelles", in "Structure and Dimension of European Community Policy" (Schwarze and Schermers, eds), Nomos Verlagsgesellschaft, 1988, pp. 185-194;
  - "Legal Aspects of Community Action in the Field of Culture",

Danish Report to the 13th FIDE's International Congress on Community Law, Thessaloniki;

- Participated in a conference organized by the French Foreign Ministry on Cultural Aspects of European Cooperation, Paris, 12 and 13 January 1988;
  - Participated in a two days work-shop at the headquarters of the Institut Internationale des Etudes Administratives, on "Bridging Gaps between Policy Designs and Policy Implementations", Bruxelles, 21 and 22 April 1988;
  - Gave a paper entitled "Integration Problems" at an International Conference on the Internal Market, organized by the Danish Association for European Law, Copenhagen, 26 and 27 March 1988;
  - Lectured on "Les Grands Arrêts" rendered by the European Court of Justice during its last two terms, at a one-day conference, Copenhagen, 16 June 1988;
  - Lectured at a seminar organized by the European Institute for Public Administration on "The Legal Profession and Community Law, in Particular Article 177", Maastricht, 20-24 June 1988;
  - Lectured on "The European Court of Justice and the Internal Market" at a two-day conference organized by the European Commission, Copenhagen, 5 and 6 September 1988;
  - Lectured on "The European Court of Justice between Judicial Activism and Restraint", at a conference organized by the Danish Lawyers' Association, Copenhagen 26 September 1988;
  - Lectured at a conference for Danish business executives, organized by the Danish Employers' Association, on the "Free Movement of Labour in the Community", Copenhagen, 5 October 1988;
  - Participated in a conference organized by the European Parliament on "Alternative Parliamentary Strategies", Strassbourg 17 and 18 November 1988;
  - Lectured at the Copenhagen Popular University, on the theme "Judgments (EC) and Politics", Copenhagen, 29 November 1988.
- Ole Lando: The Conflict of Laws of Contract, General Principles, Hague 1988, 220 pages;
- Kampen om formularen, Ugeskrift for Retsvæsen 1988, 1-13;
  - A Contract Law for Europe, Ghent 1988, 20 p;
  - Lectured at the School of Economics of Aarhus in May, at the University of Utrecht in November, and at the School of Economics of Stockholm in December 1988;
  - Directed the meetings of the Commission of European Contract Law in Lisbon in May and in Utrecht in November 1988.
- Elisabeth Thuesen: Inden for området markedsføring og konkurrence-ret har hun udarbejdet noter om EF's handelsagentdirektiv, om retsafgørelser vedr. selektiv distribution i EF og vedr. grænseoverskridende tjenesteydelser inden for den audiovisuelle sektor i EF.
- i samarbejde med ekstern lektor Leif Thomassen er der udarbejdet en oversigt over gældende retsakter inden for konkurrenceretten i EF.
  - endvidere har hun udarbejdet noter om aftaleretlige og markedsføringsretlige hovedlinier i de vigtigste europæiske retssystemer.
  - derudover har hun udarbejdet og udbygget materialesamlinger til brug for fagene "Etablering og distribution i Europa" og "Den internationale kontrakt" på HA-studiet, fagene "Markedsret" og

"Marked og mellemmand i Europa" på HF-studiet og faget "Udenrigshandelsret" på HD 2. dels-studiet.

- Under sit samarbejde med Elisabeth Thuesen om faget "Markedsret" på HJ-studiet har lektor Leif Thomassen påbegyndt en fremstilling med titlen: "Konkurrencereglerne på Det indre Marked".

7. INSTITUT FOR FINANSIERING

7.1 Oprettelse og formål

Instituttet er oprettet i 1939 med benævnelsen Bankinstituttet. I forbindelse med en omlægning af bankstudiet til det nuværende HD-studium i Finansiering og Kreditvæsen ændredes navnet 1/9-1967 til Institut for Finansiering. Dets opgaver omfatter forskning inden for mikro- og makroøkonomiske finansieringsproblemer samt den faglige tilrettelæggelse af undervisningen i finansiering på HA-, JØK-, SPRØK-, MØK-, DØK-, cand. merc. aud.-, cand. merc.- og HD-studierne.

Pr. 1. oktober 1985 er Forsikringsinstituttet integreret i Institut for Finansiering.

7.2 Medarbejdere

Professorer: Lic. polit. Michael Møller og dr. polit. Niels Chr. Nielsen.

Lektorer: Lic. polit. Leif Hasager; cand. scient. oecon. Bjarne Astrup Jensen; dr. econ. Jesper B. Jespersen; cand. polit. Jens Lunde; cand. merc. Johannes Mouritsen; cand. jur. Bjørn U. Roepstorff (orlov fra 1/8-88).

Adjunkter: Cand. merc. Bjarne B. Florentsen.

Kandidatstipendiater: Cand. polit. Peter Harms (fra 1/3-1988); cand. polit. Claus Parum; cand. polit. Niels Lehde Pedersen.

Eksterne lektorer: Cand. merc. Leif Andersen; cand. jur. Jannie Domar; cand. polit. Henning Holten; cand. jur. Troels Jungersen; cand. polit. John Kristensen; cand. polit. Anders Larsen; lic. polit. Gert Aage Nielsen; cand. polit. & scient. Lars Tyge Nielsen (orlov fra 1/9-88); cand. oecon. Niels Lorentz Nielsen; cand. merc. Michael Nørgaard; cand. oecon. Lars Rohde; cand. polit. Elsebeth Rygner Holm; cand. merc. Kaj Svarrer; professor, cand. polit. Christen Sørensen; civilingeniør Walther Thygesen; cand. polit. Hans Wallind; cand. polit. Poul Wolffsen, cand. polit. Finn Østrup.

Projektmedarbejdere: Stud. polit. & scient. Stig Katznelson og stud. scient. Flemming Petersen.

Kontorfuldmægtig: Inge Andersen.

Overassistent: Hanne Toft.

Assistenten: Annette Gottlob; Helle Mehr (fra 1/11-88); Christel Sølvsten.

EFG-praktikant: Tanya Søndergaard (fra 1/9-1988).

7.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer og formand for institutrådet: Professor, dr. polit. Niels Chr. Nielsen.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere og sekretærer samt af følgende studenterrepræsentanter: Martin Fuglsang; Poul Henrik Nielsen; Kristian Olesen.

7.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Finansieringsteorien har siden 60'erne gennemgået en afgørende teoretisk nyudvikling. Det gælder områder som portefølje- og kapitalmarkedsteori, valg af finansiel struktur, risikoanalyse og management, hedging, terminskontrakter, options og futures kontrakter, konvertible fordringer, beskatningsstruktur for finansielle fordringer m.v.

De teoretiske landvindinger er blevet understøttet af en omfattende empirisk forskning, som også undertiden har gjort nyformuleringer af de teoretiske modeller nødvendig. Denne teoretiske udvikling har været af stor og stigende betydning for den finansielle praksis. Denne empiriske forskning har dels bekræftet en række af de teoretiske resultater, dels givet anledning til nyformuleringer af de teoretiske modeller.

Den udvikling, der er sket, har været af stor og stigende betydning for den finansielle praksis. Denne betydning vil være endnu større i fremtiden i takt med de finansielle forholds stigende samfundsmæssige betydning (pensionskassers og livsforsikringsselskabers voksende betydning, aktiemarkedets stadig større rolle som finansieringskilde, internationaliseringen af den danske økonomi og liberaliseringen af kapitalbevægelser til og fra Danmark m.v.). Fremover vil der være et påtrængende behov for at få yderligere styrket og udbygget forskningen inden for en række væsentlige forskningsområder, bl.a.:

7.4.1 International finansiering

I diskussionen af Danmarks konkurrencemæssige position i det internationale perspektiv har finansieringssidens betydning hidtil været undervurderet. Med liberaliseringen af kapitalbevægelserne er der blevet åbnet for en række nye internationale finansieringsformer, der vil kunne styrke konkurrenceevnen på finansieringssiden.

Der er tale om to væsentlige områder. For det første en udbygget forskningsindsats med hensyn til de internationale kapital-, penge- og valutamarkeders funktion samt deres samspil med hvorledes er-

hvervslivet tilpasser sig optimalt til de forøgede finansieringsmuligheder. Hertil skal det føjes, at netop indenfor området international finansiering er "innovationstempoet" med hensyn til at udvikle mere og mere raffinerede finansieringsformer meget hurtigt. For det andet ligger der en yderlig forskningsopgave i løbende at tilpasse de eksisterende modeller for optimal finansiering til "virkeligheden", og dernæst at formidle denne viden videre i undervisningen.

7.4.2 Institutionelle forhold på kapitalmarkedet

Kapitalmarkedet har en stadig mere central rolle i dansk økonomi. Virksomhedernes stadig mere forfinede økonomistyring inddrager særligt finansiell planlægning og styring. Der initieres ved konkurrence og gennem lovgivning nye finansielle produkter. Der udvikles nye analysemetoder bl.a. som følge af informationsteknologien. Liberaliseringen har givet et tæt konkurrenceforhold mellem det indenlandske og de udenlandske kapitalmarkeder. Denne udvikling afføder voksende interesse for de finansielle institutioners opbygning og effektivitet og nødvendiggør uafhængige, forskningsbaserede analyser heraf.

De finansielle institutioner var til for få år siden: banker, sparekasser, forsikringsselskaber, realkreditinstitutter og vekselere. Mange nye institutionstyper er kommet til. Der er - endnu kun begyndende - brancheglidning i gang mellem de eksisterende finansielle institutioner. Bevægelsen mod "finansielle supermarkeder" ses både ved organisatoriske nydannelser og ved samarbejdsaftaler. Samtidig vil grænseoverskridende finansiering skabe nye institutionelle samarbejdslinier. Og der vil være niches til mange institutter med specialopgaver. Dertil kommer, at lovgivningens regelsæt for de finansielle institutioners aktivitetsrammer og for tilsynet hermed er under synkronisering. Børsreformens børsmæglervirksomheder bliver et nyt element. Skattelovgivning med de mange ændringer de seneste år (realrenteafgift, kursavancebeskatning, personbeskatning, virksomhedsbeskatning m.v.) påvirker kapitalmarkedets prisdannelse og segmentering. Disse udviklingstendenser afføder et klart forskningsbehov.

7.4.3 Edb og informationsteknologi

De seneste to årtiers udvikling inden for finansieringsteorien har især været kendetegnet ved opstilling af modeller for prisdannelsen på finansielle instrumenter (aktier, obligationer, konvertible obligationer, futures- og optionskontrakter på aktier, obligationer, valuta aktieindex m.v.). Interessen for disse modeller består ultimativt i, om de kan forklare de faktiske priser, der registreres i praksis.

Arbejdet med testning af modellerne kan i hovedtræk beskrives ved indsamling af faktiske priser, opbygning af databaser med relevante søgekriterier, estimering af modelparametre, modelafprøvning, modifikation af modelresultaterne under hensyntagen til bl.a. skat og handelsomkostninger, der i praksis øver indflydelse på værdipapiromsætningen, men er vanskeligt at indbygge eksplicit i modellerne.

Det testarbejde må p.g.a. datamængdernes omfang foregå ved hjælp af edb. Bemandingen af dette arbejde må søges hos økonomer, der er trænet i teoretiske modeller, og tillige har en solid viden om edb-teknologi.

Arbejde af denne karakter er pågået gennem flere år i udlandet, især i USA. F.eks. kan nævnes, at Chicago University og New York University har opbygget "centre for security prices", der har en større stab af økonomer med specialviden i finansiering og edb.

Et andet argument for dette område er, at selve edb-teknikken idag har ændret samfundets betalingsformidling, jfr. Dankort, electronic banking, betalingsoverførsler til udlandet m.v., og den kommende børsreform vil bl.a. indebære, at den væsentligste del af værdipapiromsætningen vil foregå via edb. Konsekvenserne af anvendelse af edb-teknikken er et relevant forskningsområde.

7.4.4 Risk mangement og forsikring

Erhvervslivets dispositioner er præget af betydelig og stigende usikkerhed, hvad enten det drejer sig om rene eller spekulative risici. Bevidstheden om, at visse risici kan blive aktuelle, er et første skridt på vejen til styring af usikkerheden.

Den stigende udvikling inden for finansielle serviceydelser, herunder forsikring, gør det i højere grad end tidligere nødvendigt at opnå en tværfaglig viden og udvikle en forskning inden for Risk Management, hvorunder forsikring hører.

Den senere tids tilløb i retning af finansielle supermarkeder, som forventes at præge udviklingen i de næste 10-15 år, understreger behovet og vigtigheden af dette forskningsfelt, som fagligt set er meget stort. Såvel udbyder- som aftagerside af finansielle ydelser vil have et stort behov for resultaterne af denne forskning.

Publikationer:

Bjarne Brænder Florentsen: "Samspilsproblemet vil blive klart mindre", Sparekassen, oktober 1988.

Peter Harms: "Efter børskrakket. Nye investeringsmuligheder", Civiløkonomen, marts 1988.

Bent Krogmann: "Valutatransaktionsforretninger og rentearbitrage", Revisorbladet, maj 1988;

- "Godt nyt for ejere af fast ejendom", Ejendomsmægleren, maj 1988.

Leif Hasager (sammen med Michael Møller): "Om harakiri og æresfølelse", Børsens Nyhedsmagasin 1988/5;

- "Hvad fatter gør...", Børsens Nyhedsmagasin 1988/6; "Barm-

hjertige og kloge samaritanere", Børsens Nyhedsmagasin 1988/7-8.

- "Dumhed og straf", Børsens Nyhedsmagasin, særnummer, november 1988.

- Bjarne Astrup Jensen (sammen med Jørgen Aase Nielsen): "Optioner på obligationer - III", Publikation nr. 88/1, Afdelingen for operationsanalyse, Matematisk Institut, Århus Universitet.
- Jesper Bruun Jespersen: "Pengepolitikken i 1987", Kvartalsoversigten fra Danmarks Nationalbank, maj 1988;
- "Oprør fra midten og den økonomiske debat", På vej, nr. 1, 1988;
  - "De internationale finansmarkeder", Tema. Spot, nr. 2 1988; "Vi kan ende som et udviklingsområde", Tema. Spot, nr. 4, 1988; - "Omsætningsafgift på værdipapirer", Netop nu om økonomi, December 1987;
  - "Ombord på Titanic", bidrag til den 4. socialøkonomiske rapport, Akademisk Forlag, Amoroso og Greve (red.).
- Jens Lunde: "At bo gratis", Ejendomsmægleren, nr. 1, januar 1988;
- "Institutionel grænsedragning og konkurrencevilkår ved ældreboligers finansiering og opførelse", Finans/Invest, 1/1988, februar 1988;
  - "Den boligsociale opgave, den almennyttige boligsektor og boligpolitikken", (udarbejdet sammen med forskningsleder Henrik Christoffersen, AKF), AKF's forlag, marts 1988;
  - "Andelsboligers finansieringsproblemer - og nogle forslag", ABF nyt, nr. 2, april 1988;
  - "Fordelagtig lånemulighed er desværre blevet glemt", Ejendomsmægleren, maj 1988, nr. 5;
  - "Kapital og byggeri", Arkitekten 16-1988, 13. september 1988;
  - "Nationens udlandsgæld og dens sommerhuse", Ejendomsmægleren, september 1988;
  - "Samfundet betaler for det store boliglotteri", Sparekassen, nr. 10, oktober 1988.
- Johannes Mouritsen (sammen med Michael Møller): "Futures og optioner."
- "Lille rødhætte skal vogte sig mod ulve", Weekend-avisen, 25. november 1988;
  - "Prisfastsættelsesproblemer for optioner med 06'-eren som underliggende instrument", Finans/Invest nr.4, 1988.
- Michael Møller: "Landbrugets gældskrise", Finans/Invest 3/88;
- "Fusioner sker ikke, mens alle har fordel af det", Sparekassen, marts 1988;
  - "Beskatning af futures og optioner", Ledelse og Erhvervsøkonomi, nr. 3, 1988 (sammen med Jørgen Egelund).
  - Leif Hasager: "Om harakiri og æresfølelse", Børsens Nyhedsmagasin, 1988/5;
  - "Hvad fatter gør...", Børsens Nyhedsmagasin 1988/6;
  - "Barmhjertige og kloge samaritanere", Børsens Nyhedsmagasin, 1988/78;
  - "Dumhed og straf". Børsens Nyhedsmagasin, særnummer, november 1988.
  - & Johannes Mouritsen: "Prisfastsættelsesproblemer for optioner med 06'-eren som underliggende instrument", Finans/Invest nr. 4, 1988;
  - "Futures og optioner. Lille rødhætte skal vogte sig mod ulve", Weekendavisen, 25. november 1988.
  - & Niels Chr. Nielsen: "Information og finansielle markeder", i Klaus Nielsen (red): Nyere udviklingslinier i økonomisk teori 1988;
  - "Pension i OD-sammenhæng", Nationaløkonomisk Tidsskrift, 1988;

- "Aktieoptioner som aflønningsform", København 1988;
- Følgende artikler i Civiløkonomen:
- "Staten skal give klare informationssignaler",
- "EVA-kurven",
- "Om køb og salg af information",
- "Janteloven og ventureselskaber",
- "Om kinesere og arbejdsløse",
- "Ikke farvel, men på gensyn",
- "Huslejeregulering",
- "Kundskaber eller eksamen",
- "Kampen for enkelthed".

Niels Christian Nielsen: "Pensionsopsparing - fup eller fakta?",
Tænk, januar 1988;

- "Besynderlig fordelingspolitik", DJØF-bladet, januar 1988;
- "En økonomisk vurdering af erhvervslejelovgivningens udformning", en udredning udarbejdet for boligministeren, februar 1988;
- "Det langsigtede problem", DJØF-bladet, maj 1988;
- "Formuebeskatningens dilemmaer", Samfundsøkonomen, oktober 1988;
- "Private hospitaler og legoklodser", DJØF-bladet, oktober 1988.
- Redigeret bogen "Beskatningssystemer og skattereformovervejelser i Norden", Nordiska ministerrådets skriftserie nr. 1988:31, samt heri skrevet indledningskapitlet om
- "Beskatning og beskatningsreformer i Norden" og (sammen med Michael Møller) kapitlet om
- "Realrenteafgiftens og dens økonomiske konsekvenser". Sammen med Michael Møller:
- "Information og finansielle markeder", i Klaus Nielsen (red): Nyere udviklingslinier i økonomisk teori 1988;
- "Pension i OD-sammenhæng", Nationaløkonomisk Tidsskrift, 1988;
- "Aktieoptioner som aflønningsform", København 1988.
- Følgende artikler i Civiløkonomen:
- "Staten skal give klare informationssignaler",
- "EVA-kurven",
- "Om køb og salg af information",
- "Janteloven og ventureselskaber",
- "Om kinesere og arbejdsløse",
- "Ikke farvel, men på gensyn",
- "Huslejeregulering",
- "Kundskaber eller eksamen",
- "Kampen for enkelthed".

Niels Henrik Lehde Pedersen har udgivet en dokumentation af den finansielle sektormodel FINDAN.

- han har endvidere skrevet et arbejdsnotat "Det efficiente aktiemarked - en empirisk velfunderet tese?"
- Iøvrigt arbejder han videre på sit licentiatprojekt og har gennem det sidste år navnlig koncentreret sig om teorien om efficiente kapitalmarkeder.

I instituttets serie af working papers er i perioden udkommet:

WP 88-1 Jens Lunde: Individuel boligstøtte: Boligsikring og boligydelse.

- WP 88-2 Bjarne Astrup Jensen og Jørgen Aase Nielsen: Om optioner på obligationer - I
- WP 88-3 Bjarne Astrup Jensen, Stig Katznelson og Jørgen Aase Nielsen: Option - Et PC-program til beregning af optionspræmier.
- WP 88-4 Bjarne Astrup Jensen and Jørgen Aase Nielsen: Options on bonds - II
- WP 88-5 Jesper Jespersen: Adam Smith - Liberalist og institutionalist.
- WP 88-6 Bjarne Florentsen: Pensionsindskud i kommunaløkonomisk perspektiv.

7.5 Anden forskningsaktivitet

Bjarne Brænder Florentsen har holdt foredraget "Pensionering, pensionsopsparing og offentlig regulering" på konference for Arbejdernes Fællesorganisation i Hillerød/Allerød, Gilbjerg-hoved, 3. juni 1988, samt på kunde konference, Sparekassen SDS, Roskilde, 27. oktober 1988.

- har medvirket på Danmarks Sparekasseforenings kursus om pensionsrådgivning.
- arbejder videre med sit pensionsprojekt.

Peter Harms har afholdt seminar 5. september 1988 omkring valutaterminsmarkedet.

- arbejder på et working paper omkring risikopræmier i forbindelse med renteparitetsteoremet for valutamarkedet.

Leif Hasager har arbejdet med udvikling af interaktive EDB-programmer.

- har arbejdet sammen med Michael Møller på en bog om obligationer.
- har været formand for et bedømmelsesudvalg vedr. et tværinstituttligt kandidatstipendium.

Bjarne Astrup Jensen har holdt foredrag om optioner på obligationer ved "Nordisk Symposium om finansiell innovation" i maj måned ved Handelshøjskolen i Stockholm og ved EURO-TIMS konferencen i Paris i juli måned.

- har afholdt gæsteforelæsning om nyere rentestrukturteorier ved Økonomisk Institut, Lunds Universitet, i november måned.
- har været medlem af et bedømmelsesudvalg vedrørende eksternt lektorat ved Institut for Regnskabsvæsen og Økonomistyring.

Jesper Bruun Jespersen har været medlem af et bedømmelsesudvalg for adjunktur på AUC.

- har holdt foredraget: "Industrial cooperation, some Swedish experiences", International Postgraduate course, RUC, maj 1988.
- var inviteret til "Workshop om macroeconomics", 16. -19. maj 1988, AUC.

- er i perioden oktober 1988 - maj 1989 inviteret som visiting researcher ved Department of Applied Economics, University of Cambridge, UK.

Jens Lunde har været medlem af referencegruppen for undersøgelsen

- "Ventelister til almenyttige boliger", der er udarbejdet af AKF efter anmodning fra boligministeriet.
- har været formand for bedømmelsesudvalget vedr. 3 eksterne lektorater i finansiel planlægning.

Johannes Mouritsen har været medlem af et licentiatbedømmelsesudvalg.

- har været medlem af bedømmelsesudvalg vedr. en lektorstilling ved Institut for Regnskabsvæsen og Økonomistyring.
- er sammen med Bjarne Florentsen projektleder på Nordisk Ministerråds projekt om forbrugeres betalingsvanskeligheder.
- er sammen med Michael Møller projektleder på Nordisk Minister--råds projekt om finansiel information og rådgivning.
- har deltaget i en konference om nye finansielle instrumenter og deres anvendelse i risikostyring i Paris i juli 1988.
- har deltaget i den europæiske finansanalytikerforenings årsmøde i Genève i september 1988.

Michael Møller har i 1988 været medlem af det såkaldte optionsudvalg, der afgav betænkning foråret 1988.

- har fungeret som konsulent på betænkningen "En økonomisk vurdering af erhvervslejelovgivningens udformning", som afgav betænkning til boligministeren 2. marts 1988.
- har i 1988 holdt en række faglige foredrag, deriblandt:
- foredrag i Nationaløkonomisk Forening om ejerformer i dansk erhvervsliv;
- foredrag på boligministeriel konference om Ølgård-betænkningen vedrørende huslejepolitikken;

Niels Christian Nielsen er medlem af Nordisk Økonomisk Forskningsråd.

- er associate editor ved Scandinavian Journal of Economics.
- har været formand for det af skatteministeren nedsatte udvalg til vurdering af formueskatten, som i marts 1988 afgav "Betænkning om beskatning af formuer".
- er medlem af Energirådet (Rådet for energiplanlægning og forskning).
- er medlem af det af landbrugsministeren nedsatte udvalg vedrørende landbrugets ejerformer, finansiering, m.v.
- er formand for "Forum for industriel udvikling", der bl.a. har udgivet rapporten: "Har Danmark en fremtid som industrination?".
- er formand for Indskydergarantifonden.
- har holdt indlæg om "minimum mismanagement" på Holger Crafoords økonomikonference på Lunds Universitet.
- har været medlem af et bedømmelsesudvalg vedr. et professorat, RUC.
- har været medlem af et bedømmelsesudvalg vedr. forskningschefstillingen ved AKF.
- har været medlem af et bedømmelsesudvalg vedr. et forskningsprofessorat.
- har været medlem af et bedømmelsesudvalg vedr. et lektorat, HHK.

Claus Parum arbejder på en empirisk undersøgelse af danske selskabers valg af kapitalstruktur.

Den danske Bankforening var den 9/12 1988 vært ved et heldagsseminar om aktuelle emner vedr. penge- og kapitalmarkedet for instituttets lærere og cand.merc.-studerende.

Professor Andrzej Kierczynski, Central School of Planning and Statistics, Polen, var i perioden 6/4 - 30/6-88 på studieophold ved Institut for Finansiering.

8. INSTITUT FOR INFORMATIK OG ØKONOMISTYRING

8.1 Oprettelse og formål

Instituttet blev oprettet i 1985 som en tværfaglig integration af medarbejdere fra højskolens Institut for Regnskabsvæsen og Informationsforskningsafdelingen. Institutoprettelsen er led i højskolens ønske om at styrke forskningen omkring anvendelsen af den nye informationsteknologi i virksomhederne.

Instituttet har som mål at bidrage til konstruktiv kritik og fornyelse af forskningen inden for informationsanvendelse, (herunder regnskabsinformation), styringsprocesser og systemudvikling inden for et bredt tværfagligt og metodemæssigt forskningsfelt. Som specielle særpræg ved denne forskning kan nævnes:

- fagkritisk forskning af informationsteoriens og regnskabsvæsenets grundvidenskabelige angrebsvinkler, paradigmer og virkelighedsantagelser
- empirisk baseret forskning af styringsprocesser, leder- og styringsroller og informations- og teknologianvendelse m.v., fx set i magt- og kulturteoretiske perspektiver
- model- og metodeudvikling på områder, hvor der i samfundet og erhvervslivet opleves at være et stort behov for udvikling og støtte, fx inden for offentlig styring, styring af mindre virksomheder, styring af store komplekse virksomhedssammenslutninger, styring af virksomheder i krise, styring af udviklings- og servicefunktioner, udvikling af modeller og metoder til analyse af komplekse systemer, vurdering af virksomheders totale edb-behov, simulering af konsekvenser af nye skatteregler etc.

Ved opløsningen af Informationsforskningsafdelingen (IFA) blev Teknologistyringsgruppen (TSG) oprettet pr. 1.1.85 som en tværfaglig forskningsgruppe med tilknytning til Institut for Informatik og Økonomistyring. Gruppen har fungeret som projektgruppe i tre år, hvorefter den er indgået i instituttet pr. 1.8.88. TSG's profil var undervisning og aktionsorienteret forskning i informationsteknologi, alternativ teknologi og organisatoriske og sociale muligheder. Specielt vigtige perspektiver i dette arbejde er : det offentliges anvendelse og styring af informationsteknologi, medarbejderes medbestemmelsesmuligheder, teknologivurdering og teknologipolitik og strategier for opprioritering af feminine værdier. Denne profil er nu også en del af IIØ.

8.2 Medarbejdere

Professor : Lic.merc. Niels Bjørn-Andersen

Lektorer: Ekon.dr. Per Flensburg (orlov 1.9.88 - 31.8.89); civilingeniør Paul Lindgreen; cand.merc. Preben Melander; akademiingeniør Jørgen Meyer; cand.merc. Jan Mouritsen; cand.merc. Ulrik Gorm Møller (udlånt til Center for Revision fra 1.1.88); lic.merc. Peter Neergaard; lic.techn. Leif Bloch Rasmussen; akademiingeniør Jens Schou-Christensen (orlov 1.1.88 - 31.12.89); lic.merc. Jens Aaris Thisted.

Adjunkter: Cand.merc. John Christiansen; lic.merc. Hanne Foss Hansen; cand.merc. Dian Kjærgaard (fra 15.2.88).

Kandidatstipendiater: Cand.psyk. Lars Ginnerup (til 31.10.88); Ph.D. Anne Loft; Cand.psyk. Jytte Bonde; cand.merc. Peter Skærbæk (fra 1.11.88).

Projektmedarbejdere: Cand.scient.adm. Anne Marie Andersen (til 30.6.88); cand.merc. Jørgen Kirk Andersen (til 31.5.88); cand.interpret. Gertrud Krarup (til 31.3.88); fuldmægtig Niels Østergaard Hansen (til 30.6.88); cand.scient.adm. Majbritt Olsen (til 31.8.-88); cand.merc. Jørgen Hansen (fra 1.7.88); stud.merc. Hans Laurits Nielsen (fra 1.6.88); stud.merc.dat. Bo Kenneth Olsen (fra 1.12.-88); stud.merc.dat. Lotte Sørensen (fra 1.12.88); stud.merc.dat. Benedicte Due-Thomsen; stud.psyk. Annette Aboulafia (fra 1.12.88); cand.merc. Peter Skærbæk (til 31.10.88); stud.mag.-scient. Lene Christiansen.

Eksterne lektorer : Cand.scient. Ole Monrad; cand.merc. Per Christensen; cand.polit. Aage Melbye; Niels Linsaa, HD.; merkonom, journalist, stud.scient.adm. Jørn Holm Pedersen; Finn Larsen, HD.; Mogens Ove Nielsen, HD.; lic.techn. Thomas Skousen; cand.merc. Vibeke Høegh; cand.tech.soc. Lars Bo Pedersen; cand.merc. Steen Rem; Ekon.dr. Per Flensburg (fra 1.9.88); cand.scient. Andreas Munk-Madsen (fra 1.10.88); kons.lic.techn. Finn Hindkjær Pedersen (til 31.8.88); Stig Nygaard Hansen, HA. (til 31.8.88); Ib Lunde Rasmussen (til 31.8.88); Inge Borch, HD: (til 30.4.88).

Gæsteprofessorer og andre gæster ved instituttet: Research fellow, Ph.D. Liam Bannon, University of Western University, Canada; professor, Ph.D. Trevor Wood-Harper, University of East Anglia, UK; professor, Ph.D. Mathias Jarke, Universität Passau, Vesttyskland; professor, Ph.D. Daniel Braunstein, Oakland University, Michigan, USA; professor David Otley, University of Lancaster, UK; mag.scient.soc. Jon Sundbo, Roskilde Universitetscenter.

Overassistent: Karen Jack Petersen.

Assistent: Birthe Beckmann, Bente Wagner Jensen; Marianne Andersen; Henriette Hansen; Birgitte Bush.

8.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer : John Christiansen (til 31.3.88); Dian Kjærgaard (fra 1.4.88 til 31.10.88); Leif Bloch Rasmussen (fra 1.11.88).

Institutrådsformand: John Christiansen.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere og assistenter samt af følgende studerende : Bo Johansen; Hans Henrik T. Ohlsen; Lars Rønved Petersen (Moderate Studenter); David Gram; Gunnar Nielsen; Karin Lisa Falkentoft; Anja Funch; Thomas Rydberg; Johs. Kristensen (til 12.9.88); Katrine Harning (fra 13.9.88); (DSR).

8.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

IIØ's bestående forskningsaktiviteter omfatter fem blokke karakteriseret ved følgende nøgleord :

1. Kontorsystemer
2. Styring som begreb og styringsadfærd
3. Systemering
4. Informationssystemer
5. Teknologivurdering og teknologipolitik

Hertil kommer fire blokke med vækstområder i den forstand, at instituttet allokerer en stadig større del af sine forskningsressourcer hertil :

6. Organisatorisk effektivitet
7. Styrings- og informationsanvendelsesprocesser i offentlige organisationer
8. Styring af virksomhedens informations- og vidensressourcer
9. Problem- og modelstrukturering.

Årets forskningsaktiviteter på IIØ kan summeres gennem en kombination af disse ni blokke på følgende måde :

8.4.1 Kontorsystemer

At det fremtidige kontor kommer til at se anderledes ud end det vi kender i dag, vil nok de fleste erkende. Men buddene på, hvorledes det vil blive, er mange.

En række projekter ved instituttet forsøger at behandle denne problemstilling, hvilket kan ske ud fra en teknologisk synsvinkel, en informationssynsvinkel, en økonomisk synsvinkel eller en medarbejdersynsvinkel.

Forskningsaktiviteterne i kontorsystemer i 1988 er følgende :

Functional Analysis of Office Requirement (FAOR)

Niels Bjørn-Andersen har afsluttet arbejdet med et stort internationalt forskningsprojekt inden for ESPRIT-programmet (European

Strategic Research Programme in Information Technology). Formålet var at udvikle en metode til analyse og design af kontorsystemer. Metoden er specielt karakteriseret ved at anvende flere perspektiver, en meget udbygget referenceramme samt en række meget anvendelige instrumenter til praktisk analyse og design. Projektets ressourceforbrug var i alt over 40 personår. Projektet er endeligt afrapporteret i publikationen nævnt nedenfor.

Publikationer:

Günther Schäfer, Michael Harper, Raman Hansjee, Manfred Donke og - Niels Bjørn-Andersen: Functional Analysis of Office Requirements: A Multiperspective Approach, Wiley, 1988, 508 sider.

8.4.2 Styring som begreb og styringsadfærd

En betydelig del af Handelshøjskolens institutter arbejder ud fra den antagelse, at den for dem relevante del af 'virkeligheden' lader sig styre eller i det mindste påvirke i den ønskede retning af de beslutninger, som gerne skulle blive et resultat af den modelopbygning, teoriudvikling og/eller begrebsdannelse, der finder sted. Uanset hvilken del af virkeligheden man betragter, tør vi påstå, at koblingen mellem styringsvariable og 'virkeligheden' er usikker enten begrundet i kompleksitet eller dynamik, hvorved vi fejlbedømmer de relevante sammenhænge.

Væksten i servicesektoren, erhvervslivets forøgede internationalisering, moderniseringen i den offentlige sektor, medarbejdernes inddragelse i beslutningsprocesserne kan være eksempler på en udvikling, som modellerne må tilpasse sig.

En række empiriske studier i ind- og udland har vist, at traditionelle driftsøkonomiske styringsmidler (regnskabs- og budgetsystemer) ofte ikke virker efter deres hensigt. Arbejdet med disse styringsmidler kan være rituellet betonet, ja endog symbolsk, uden at den forventede styringseffekt lader sig spore.

På denne baggrund rejser sig da spørgsmålet om hvilke faktorer, der da er styrende, og i hvilken udstrækning bestående styringsteorier, modeller og referencerammer bør revideres. Der er derfor behov for såvel 'grundforskning' omkring styringsbegrebet i en tværfaglig sammenhæng, som en større empirisk dækning for de fremsatte hypoteser. En række af instituttets medarbejdere er beskæftiget netop med disse problemer.

Forskningsaktiviteterne i styringsprocesser har desuden særligt været indrettet på vækstområderne "Organisatorisk effektivitet" og "Styrings- og informationsanvendelsesprocesser i offentlige institutioner":

John Christiansen har i det forløbne år afsluttet arbejdet med en afhandling med titlen "Implementering og pervertering af projektstyringssystemer", som i december måned er indleveret til bedømmelse for erhvervelse af den økonomiske licentiatgrad. Afhandlingen består dels af en teoretisk del og dels af en analyse baseret på empiriske data indsamlet over en periode på fem år. Den teore

tiske del sammenfatter den hidtidige forskning omkring implementering og kritiserer denne, hvorefter der opstilles et nyt teorifundament, som i højere grad er i stand til at belyse de faktiske processer i organisationer og virksomheder. Et teorifundament, som bl.a. opfatter politik og tvetydighed om magten, erfaringen og teknologien, som en naturlig del af den organisatoriske hverdag.

Analysen i afhandlingen belyser bl.a., hvorledes et formelt styringssystem (in casu et projektstyringssystem, men det kunne være andre former for informationssystemer) bliver initieret og hvorledes dette system bliver en del af andre organisatoriske processer, herunder også et led i organisationens forsøg på tilpasning til ændrede omverdenskrav. Men der er også en række andre observationer omkring implementering af innovationer i løst koblede systemer, som afhandlingen beskæftiger sig med. Herunder hvorledes problemer med implementering kan forstås som beroende på organisatorisk kompleksitet, hvor procesorienterede strategier (som brugerinddragelse) ingen betydning har.

John Christiansen har i december måned deltaget i doctoral consortium på "Ninth International Conference on Information Systems" (ICIS) i Minneapolis, USA og har her præsenteret et paper med titlen "Implementation and Perverting of an Project Management System". Rejsen var finansieret dels af SSF og dels af Handelshøjskolen i København. Desuden deltog han i selve ICIS konferencen og besøgte efter konferencen State University of New York (SUNY), i Albany, New York. På SUNY gav han en gæsteforelæsning og deltog i flere faglige møder på "Management Science and Information Systems" på School of Business ved SUNY. I New York besøgte han Department of Information Systems ved Graduate School of Business Administration ved New York University og deltog i et fagligt seminar.

Et andet igangværende projekt omhandler strategibegrebet i erhvervsvirksomheder. Der arbejdes fortsat med de metode- og strategiorienterede dele af strategiudviklingen.

Et projekt har fokuseret på processer og strukturer i relation til styring af forskning. Hanne Foss Hansen, som har gennemført dette projekt, har i 1988 publiceret en bog, som er en viderebearbejdning af dele af hendes tidligere licentiatafhandling. Herudover er projektets hovedresultater afrapporteret via publicering af en engelsksproget artikel i et af de internationale tidsskrifter inden for området forskning om forskning.

Interessen for forskningsstyring er videreført i et projekt om forskningsevaluering, forstået som organisatorisk effektivitet i forskningsorganisationer. Dette projekt gennemføres af John Christiansen, Lene Christiansen og Hanne Foss Hansen. Projektet indeholder to dele, dels en analyse af allerede gennemførte evalueringer inden for samfundsvidenskab og humaniora i de nordiske lande i 80'erne, dels en empirisk analyse af udvalgte forskningsmiljøer. Sidstnævnte har til formål at udvikle et begrebsapparat til beskrivelse, analyse og evaluering af forskningsorganisationer.

Hanne Foss Hansen og Preben Melander er begge aktive i Center for Offentlig Organisation og styring (COS). COS er et tværinstitutionelle forskningscenter med deltagere fra flere institutter på Handelshøjskolen, fra Institut for Samfundsfag og Forvaltning, Københavns Universitet, samt Institut for Samfundsøkonomi og Planlægning, Roskilde Universitetscenter. COS igangsætter og gennemfører forskning vedrørende den offentlige sektors organisering, struktur, økonomi og udvikling. Centret er delvis finansieret af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og har lokaler på HHK.

Hanne Foss Hansen har i COS regi beskæftiget sig med styrings- og effektivitetsteori, specielt i forhold til analyse af moderniseringsprogrammet for den offentlige sektor.

Preben Melander har arbejdet på forskningsprojektet SOLIN (Studier af offentlige organisationers og lederes styringsprocesser og informationsanvendelse), som skal udvikle teorier om økonomistyringens sociale funktion i offentlige politiske institutioner. Projektet omfatter en række casestudier i offentlige institutioner, der er forskellige i henseende til bl.a. brugerrelationer, professionaliseringsgrad og politisk opmærksomhed.

I forskningen anskues økonomistyringsprocessen i en social kontekst, hvor styringens meningsværdi, normpåvirkning og gennemslagskraft forklares ud fra bl.a. styrken af de indre organisationskulturelle værdier, dybden af de ydre ideologiske påvirkninger og kommunikationsprocessens sproglige afsmitning. Økonomistyring kan opfattes som en tvetydig påvirkningsproces, hvor det samme styringstiltag kan føre til både strukturbevarelse og strukturopløsning / -forandring, helt afhængig af forløbet af den sociale interaktion. Dette indebærer bl.a., at man i langt højere grad bør interessere sig for styringsprocessens ændringspotentialer med baggrund i strukturbindinger og procesforløb og i mindre grad skal hæfte sig ved styringens tekniske og administrative udformning.

Projektet er p.t. finansieret af COS-centret, som er et SSF-forskningscenter ved Handelshøjskolen i København.

Preben Melander har været leder af et undersøgelsesprojekt ved COS-centret, som går ud på at iværksætte en "survey-undersøgelse af offentlige organisationers vilkår for effektiv produktion og økonomistyring". Survey-undersøgelsen gennemføres som en "fortrolig" spørgeskemaundersøgelse svarende til de undersøgelser, som er gennemført i andre nordiske lande. Undersøgelsen er delvist finansieret af Finansministeriet, men gennemføres af COS-centret som et uafhængigt forskningsorgan. Data vil således blive behandlet fortroligt.

Preben Melander har deltaget i en forfattergruppe, som har arbejdet med udgivelsen af en antologi om Statens Moderniseringsprogram. "Fra vækst til omstilling". Han har her bidraget med et kritisk indlæg om budgetreformens effekt.

Preben Melander har arbejdet med forskningsformidling over for erhvervslivet i sin egenskab af ansvarshavende redaktør til tidskriftet "Økonomistyring & Informatik", der udgives af FDC (Civiløkonomernes Forlag).

Jan Mouritsen har beskæftiget sig med to projekter. Dels har han arbejdet med et projekt om økonomistyring i multinational virksomhed, som er i afsluttende fase. Og dels har han beskæftiget sig med sammenhængen mellem produktionsstyring og økonomistyring i et projekt, der er i sin opstartfase.

Peter Neergaard har videreført forskningsprojektet "Situationsbetinget Økonomistyring" (SØS-projektet). Projektet har opnået støtte fra SSF på 412.000 kr. for 1988 og til juni 1989, der finansierer deltagelse af cand.merc. Jørgen Hansen og Hans Laurits Nielsen.

Jens Aaris Thisted har færdiggjort 1. fase af projektet om regnskabsrapportering på tværs af landegrænserne. For en investerings- og bistandsorganisation er gennemført en kvantitativt orienteret analyse af aflagte projektrenskaber for 50 igangsatte projekter. 2. fase, som nu igangsættes, behandler dels de styringsmæssige problemer i multinationale aktiviteter og dels en bedre kortlægning af de anvendte regnskabsmodeller.

Formålet med projektet er:

1. At afprøve i hvilken udstrækning virksomhedernes styrings- og kontrolsystemer kan forklares ved situationsbetinget teori. Dvs. kan forklares ved hjælp af omgivelser, organisationsstruktur, lederstil og teknologi.
2. Afprøve de enkelte situationsfaktorerers forklaringsværdi.
3. Undersøge hvorvidt andre teoriområder - fx kultur- og magt-teori - bedre forklarer forekomsten af styrings- og kontrolsystemer.
4. Afprøve forskellige teoretikers definition/udlægning af situationsfaktorerne.

Projektets endemål er at nå frem til et teoretisk fundament for situationsbetinget angrebsvinkel til udvikling af styrings- og kontrolsystemer, subsidiært at forkaste teorien i sin nuværende form og pege på områder for yderligere forskning. Projektet er empirisk. Der er udvalgt 2 x 4 virksomheder, der på situationsfaktorerne er rimelig ens. I Mintzbergs terminologi henholdsvis 4 maskinbureaukratier og 4 ad-hoc organisationer. Dataindsamlingen sker ved interviews med 6-15 personer i hver virksomhed.

Der er gennemført undersøgelser i 3 virksomheder og undersøgelserne i virksomhed 4 indledes primo januar 1989. Der er indledt et forskningsmæssigt samarbejde med professor D. Otley University of Lancaster, UK om ovenstående projekt.

Publikationer:

John Christiansen har sammen med Lene Christiansen i projekt Effektiv Forskning udarbejdet et paper med titlen "Evaluation of

- Evaluations in the Nordic Countries. With Special Reference to the Humanities and Social Sciences", som er antaget til en konference arrangeret af United Nations, i Madrid i april 1989, med titlen "Evaluation in the Management of R and D".
- Hansen Hanne Foss: Organisering og styring af forskning. En introduktion til forskning om forskning. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 1988 (121 s.).
- Control and Organization of Research: A Case Study of Humanities Departments in Denmark (25 s.). Artikel under publicering i tidsskriftet "Science Studies".
  - Program- og projekteffektivitet. Illustreret ved diskussion af paradigmer for evaluering af moderniseringsprogrammet for den offentlige sektor. COS Arbejdsrapport 1/1988. (38 s.).
  - Forskningsevaluering - organisatorisk effektivitet. Oplæg til forskningsdag på Institut for Produktion, Ålborg Universitetscenter, 27. september 1988. (23 s.).
  - COS-nyt, 2. årgang, nr. 2. Nyhedsbrev med beretning, projektrapporter, boganmeldelser m.v. fra Center for Offentlig Organisation og Styring. København, december 1988 (35 s.).
- Melander Preben: "Budgetreformen - et paradoks mellem finanspolitisk sikkerhed og organisatorisk forandring". Indlæg (kapitel) i antologien "Fra vækst til omstilling", redigeret af Karl-Henrik Bentzon (Nyt fra Samfundsvidenskaberne, København 1988).
- Økonomistyring som politisk ændringsmiddel i offentlige organisationer - administrationens klaustrofobi, produktionens skizofreni og udviklingens egomani. Arbejdsnote og artikeludkast til senere publicering.
  - Økonomisystemers udformning og implementering - en meningsfuld afspejling af virkeligheden. Artikel til "Økonomistyring & Informatik", Årbog 1988, s. 269-282.
  - Diverse lederartikler til tidsskriftet "Økonomi og Informatik".
  - "Økonomistyring og budgettering som ledelsesform". 4. rev. udg. af lærebog til bl.a HA og HD-1.del. Nyt Nordisk Forlag 1988.
- Mouritsen Jan: "Anvendelse af ekspertsystemer i virksomhedens økonomistyring", (1988, s. 126-131).
- "REBUS-konceptet, regnskabsvæsenets teori og revisors rolle", Revisorbladet (1988, s.21-25).
  - "Kirkegaard's Rebus og regnskabsvæsenets væsen", Revision og Regnskabsvæsen (1988, no.4, s.49-54, no.5 s.52-61).
  - "Det forståelsesorienterede regnskabsvæsen: om at finde en mening med regnskabsvæsenet", Økonomistyring & Informatik (1988, s. 234-251).
  - "Accounting, Culture and Accounting-Culture", Scandinavian Journal of Management Studies (1989, udkommer).
  - & L.P. Nielsen: "Økonomistyring og produktionsstyring: Om sammenhængen mellem økonomi og produktion", Informatik & Økonomistyring (1989, udkommer).
  - "Artikelsamling til faget økonomistyring", Studiemateriale HD 5. semester, Informatik og Økonomistyring (Kbh: HHK, IIØ, 1988).
  - "Regnskabsteoriens fremtræden og væsen: Kompendium til brug for undervisning i videnskabsteori og metodelære for cand.merc.aud.-studerende" (Kbh: HHK, CUF, 1988).
  - "Artikelsamling til 'Budgetadfærd og økonomisystemer i sociale systemer', cand.merc. fag I 21" (IIØ, 1989).

- "Økonomistyring og kvantitative metoder" (IIØ, 1989).
- "Accounting, Culture and Accounting-Culture", paper præsenteret ved European Accounting Association Conference, Nice (Kbh.: IIØ, 1988).
- "Økonomisk modellering i et organisatorisk perspektiv: omkostningsfordeling og dækningsbidrag, globale og lokale økonomisystemer", (Kbh.: IIØ, 1988).
- & L.P. Nielsen: "Intertwining Production and Finance" (IIØ, 1988).

Neergaard, Peter: "Microcomputers in Small Companies. Benefits achieved and Problems Encountered". København 1988.

- & Jørgen Hansen og Hans Laurits Nielsen: Situationsbetinget Økonomistyring. 1. delrapport (teori). IIØ februar 1988.
- Situationsbetinget Økonomistyring. 2. delrapport. Kritik af det teoretiske fundament og forsøg på løsninger. Tilfredshed kan bunde i små forventninger. Tidsskriftet Sparekassen nr. 3/88.
- & Jørgen Hansen og Hans Laurits Nielsen: Situationsbetinget Økonomistyring. 3. delrapport. En empirisk analyse. IIØ december 1988.

Thisted Jens Aaris: En analyse af porteføljerentabilitet i IFU-støttede projekter i perioden 1967 - 1987.

8.4.3 Systemering

Systemering, der som term har en svensk oprindelse, har langsomt udviklet sig til at blive en fællesbetegnelse for de aktiviteter, der er forbundet med at beskrive, analysere og konstruere systemer.

Da et flertal af instituttets medarbejdere arbejder med informationssystemers implementering / konsekvenser i en eller anden forstand, er det overmåde frugtbart at nogle tillige interesserer sig for de mere grundlæggende spørgsmål om, hvorledes systemer beskrives, analyseres og konstrueres; ikke kun i teknologisk forstand, men også i videnskabsteoretisk og erkendelsesteoretisk forstand. Den dialog der hermed etableres mellem 'applikationsforskerne' og 'grundforskerne' er overmåde nyttig for begge parter.

I denne kategori hører også aktiviteterne omkring nyere værktøjer og konstruktionstankegange så som eksperimentel systemudvikling, 4. generations værktøjer, brugerstyret systemudvikling etc.

Forskningsaktiviteterne "Systemering" har været:

Paul Lindgreen har forbedret den tidligere udarbejdede begrebsmæssige model for organisatoriske systemer, så den nu fremtræder velbegrundet og med tydelig præcisering af de for modellen gældende forudsætninger og anvendelsesområder. Modellen har tidligere dannet grundlag for udviklingen af første udgave af et systembeskrivelsessprog SMART (System Modelling And Recording Tool). Baseret på praktisk anvendelse af dette værktøj og den nye indsigt fra modellen er sproget i perioden blevet udvidet og generaliseret på en række punkter, ligesom det nu fremtræder fuldt beskrevet (se publikationer). Med henblik på at sikre den praktiske brug af model og beskrivelsessprog er der igangsat en skitsering af funktionelle krav til et såkaldt CASE-værktøj baseret på SMART. (CASE

= Computer Aided System Engineering). Dette arbejde gennemføres delvis i samarbejde med studerende fra Datalogisk Institut ved Københavns Universitet.

I nær tilknytning til arbejdet med den begrebsmæssige model har Paul Lindgreen deltaget aktivt i internationalt forskningssamarbejde omkring fastlæggelse af begreber og terminologi inden for området af såkaldte informationssystemer.

Publikationer:

- Lindgreen Paul: "The Description of a Professional Scientific - Language" og "Information System or Information Science": Papers præsenteret på FRISCO-seminaret under IFIP WG 8.1's arbejdskonference Barcelona Januar 1988.
- "Organisational Systems - A Study of Universe of Discourse Concepts". Paper præsenteret på FRISCO arbejdsmøde Nijmegen, Juni 1988.
  - "Fundamental Concepts". Paper præsenteret på FRISCO arbejdsmøde Bonn, sept. 1988.
  - "The Computer and the Organization". Proceedings of the 9th SCANDUG conference, MSP, Copenhagen / Helsinki, nov. 1988.
  - Diverse artikler om datamatikerens adfærd og sprogbrug i "Data Posten" 1988.
  - "Analyse af Organisatoriske Systemer". Forelæsningsnoter til Informatik I, IIØ, sept. 1988.
  - "Systembeskrivelse - en SMART måde" 2. udgave. Forelæsningsnoter til Informatik I, IIØ, nov. 1988.

8.4.4 Informationssystemer

For mange virksomheder er deres informationssystemer blevet en ryggrad i det skelet, der holder sammen på deres forskellige aktiviteter. Tydeligst kommer dette frem i de store banker, forsikringsselskaber og flyselskaber, hvor informationssystemerne i udpræget grad er i stand til at effektivisere de daglige operationer og danne basis for de kort- og langsigtede beslutninger.

En gruppe af instituttets medarbejdere beskæftiger sig med opbygning af sådanne systemer ud fra en contingency-tankegang, hvor virksomhedstypificering og beslutningsopgavetypificering er væsentlige støttepiller. Udover den raffinering der finder sted i de enkelte delsystemer oplever vi også en øget integration mellem forskellige delsystemer.

Forskningsaktiviteterne har primært taget sigte på vækstrområderne "Styring af Virksomhedens Informations- og Vidensressourcer" samt "Problem- og modelstrukturering", herunder "Beslutningsstøttesystemer" (BSS), "Distribuerede og vidensbaserede Gruppebeslutningssystemer" (GBSS) samt "Beslutningsstøtteværksted":

Information Technology Up-Take Support Environment (IT-USE)

I slutningen af 1988 lykkedes det IIØ sammen med 8 andre virksomheder og organisationer at få bevilget et forskningsprojekt under ESPRIT II programmet. IIØ's andel af projektet er over 2 millioner

kr. Projektets formål er at udarbejde et interaktivt videoprogram knyttet sammen med et vidensbaseret informationssystem (ekspertsystem), der skal assistere virksomheder i at etablere og organisatorisk indføre edb-systemer. Systemet er dels rettet mod ledelsen, dels mod systemplanlæggere, der har behov for at inddrage menneskelige og organisatoriske forhold i systemudviklingsprocessen. Projektdeltagerne er Annette Aboulafia, Niels Bjørn-Andersen, John Christiansen, Benedicte Due-Thomsen, Bo Olsen og Lotte Sørensen.

Per Flensburg har haft et planeringsanslag for den svenske "Arbetsmiljöfonden" for at lave en planering af et større forskningsprojekt vedrørende datasystemers nytteværdi.

Per Flensburg har også under året arbejdet med en videreudvikling af systemudviklingsdelen på datamatikfaget på HA-studiet. Herved har han lavet en omredigering af den bog, han skrev i 1987: "Systemutveckling med människan i centrum", og som p.t. bruges på HD-IØ og indtil foråret 1989 også bruges på HA-studiet.

Arbejdet fortsætter i forbindelse med etablering af et beslutningsstøtteværksted, som kan danne rammen om såvel nye kurser som en række forskningsprojekter om anvendelse af nyere former for BSS - bl.a. i grupper. BSS-gruppen (Lars Ginnerup, Dian Kjærgaard, Søren Borch (DASY) samt ekstern lektor (DASY) og konsulent Bjarne Kohl) har i år vurderet mange værktøjer og adskillige projektmuligheder og arbejdet en del med de teoretiske grundlag. Vi håber på at igangsætte og udføre nogen intensiv laboratorie- og feltbaseret forskning i perioden 1989-1993, hvor vi specielt tager højde for danske forhold i forbindelse med beslutningsstøtte og beslutningskonferencer.

De første kurser (cand.merc. og HD) er i 1988 blevet udviklet og afviklet (med relativt primitive værktøjer og ingen særlig værkstedsmiljø). I samarbejde med Dansk Dataforening organiserede Niels Bjørn-Andersen og Benedicte Due-Thomsen et seminar (9. marts) om "edb-støtte til gruppe-beslutninger på ledelsesplan"; oplægsholder fra instituttet var Lars Ginnerup og Dian Kjærgaard samt to af instituttets gæsteprofessorer (Salvatore Belardo og Matthias Jarke). Dian Kjærgaard gav et oplæg til FDC's fagklub (18. maj) om økonomistyring og informatik og bidrog til et kursus på Forvaltningshøjskolen (11. oktober).

Desuden er "netværksopbygningen" blevet forstærket - specielt med London School of Economics' Decision Analysis Unit, med Strategic Decision Support Research Unit (flyttet fra Bath, England, til Strathclyde Business School, Scotland, direktør: Professor Colin Eden; besøgt af Dian Kjærgaard 8. - 12. august 1988), og med flere medlemmer af IFIP's Working Group 8.3 om Decision Support (Dian Kjærgaard er medlem og har deltaget i WG 8.3's working conference "Organizational Decision Support Systems", Lake Como, Italy, 20.-22. juni 1988). Kontaktnetværket er under udvidelse, bl.a. med forskere i Minneapolis (Minnesota, USA), Tucson (Arizona, USA), Austin (Texas, USA), Lund (Sverige), Oslo (Norge) og med danske deltagere i et forsknings-workshop (23. - 25. august 1988, organiseret af Dian Kjærgaard og gæsteprofessor Daniel Braunstein):

"Can analytical decision-theoretic models be used in the political world's organizational garbage cans? - Bridging the gaps with contributions from psychology in the design, implementation and use of DSS".

Området "styring af virksomhedens informationsressourcer" ("SVIR") på engelsk "Information Resource Management" ("IRM") er specielt af Lars Ginnerup blevet opdyrket i år i et tæt samspil med BSS-området.

Jørgen Meyer har i samarbejde med Søren Lauesen, Institut for Anvendt Datalogi og Systemvidenskab samt medarbejdere fra Administrationsdepartementet, Schøbel og Marholt og Håndværksrådet gennemført en undersøgelse af databasesprogs egnethed til løsning af mindre administrative informationsbehandlingsopgaver i flerbrugermiljøer. Det i 1986 påbegyndte arbejde omkring modelbygning fortsættes.

Publikationer:

- Bjørn-Andersen, Niels & Gordon Davis (eds.): Information Systems Assessment: Issues and Challenges, North-Holland, 1988, 430 sider.
- & Niels: Are Human Factors Human? The Computer Journal, Vol. 31, no.5, 1988, pp. 386-390.
  - Bannon Liam, Niels Bjørn-Andersen og Benedicte Due-Thomsen: Computer Support for Cooperative Work: An Appraisal and Critique, i Bullinger et.al. (eds.): EUROINFO, Concepts for Increased Competitiveness, North-Holland, 1988, pp. 297-303.
  - Cerri, de Montmollin, Ginnerup, Green, Rasmussen & van der Veer: Basic Research Needs in Human-Computer Interaction: a Review. Under udgivelse i Journal of Man-Machine Studies.
  - & Niels & Lars Ginnerup: The Support of Cognitive Capacity in Future Organizations: Towards Enhanced Communicative Competence and Cooperative Problem-Structuring Capability. Under udgivelse (Erlbaum) med de samlede bidrag til "Cognitive Science Network" under EF's FAST-program.
- Due-Thomsen, Benedicte: "Multimethod", Office Technology & People og i TC-8's nyhedsmagasin.
- Flensburg, Per: "A tree with deep roots" - artikel præsenteret ved et PRIMAseminar på IIØ.
- "Are useful data systems possible"? - artikel præsenteret ved konference 11th IRIS, Røros, Norge.
- Ginnerup, Lars: 10 anbefalinger og 6 anekdoter - om Information Resource Management og konkurrencefordele. DATAposten (Dansk Dataforening), januar 1989.
- Gruppe beslutningsstøttesystemer - en fælles lystavle i organisationen. DATAposten (Dansk Dataforening), maj 1988.
  - Informatik-strategi. Computerworld / FOCUS nr. 32 (23. september 1988).
  - Information Resources Management - informatik som konkurrenceparameter. Økonomistyring og Informatik. 3. årgang 1987/88 nr. 6. juni 1988.
  - PC'er til den svære beslutning. Interview, Computerworld, 25. november 1988.

- & Bjarne Kohl, Dian Kjærgaard & Søren Borch: Henimod 90ernes ledelsesteknologi - strategisk anvendelse af beslutningsstøttesystemer. Serieredaktør: Bjarne Kohl (leder af projektet "Øget Brug af Beslutningsstøttesystemer", med delvis finansiering af Industri- og Handelsstyrelsen). Samfundslitteratur (Kbh), udkommer 1989.
  - & Lars & Dian Kjærgaard. GBSS (forskningsformidling og projekt beskrivelse). Forskningsavisen "Forskning '88". Det økonomiske Fakultet ved Handelshøjskolen i København, foråret 1988.
- Kjærgaard, Dian: Decision Support and Organizational Learning: A Political-Cognitive Framework for Assessing Decision Support Projects. Working Papers in Informatics & Management Accounting 1988 - 1 June 1988. Fik Tietgen-pris og forsvares som licentiatafhandling primo 1989.
- Henimod 90ernes Ledelses-teknologi - En introduktion til beslutningsanalyse. Serieredaktør: Bjarne Kohl (leder af projektet "Øget Brug af Beslutningsstøttesystemer", med delvis finansiering af Industri- og Handelsstyrelsen). Samfunds litteratur (Kbh), 1988.
  - Support of Customer Evaluation - A Political-Cognitive View, pp. 155-166 in Organizational Decision Support Systems. Proceedings of the IFIP Working Group 8.3 Conference, Lake Como, Italy, 20-22 June 1988. Ed: Ronald M. Lee, Andrew M. McCosh and Piero Migliarese. North-Holland / Elsevier Science Publishers B.V. (Amsterdam). 1988.
  - "Beslutningsstøtte - et bredt begreb med mange perspektiver". Økonomistyring og Informatik, 4. årgang 1988/89 nr. 1: 39-69.

8.4.5 Andre forskningsaktiviteter

I virksomheder og offentlige institutioner er der et behov for at inddrage alle interessegrupper i beslutningsprocesserne om udvikling og anvendelse af teknologi, specielt informationsteknologi (elektronisk data-, tekst-, lyd og billedbehandling samt transmission af data, tekst, lyd og billede). Tilsvarende er der et stigende pres fra interessegrupperne om at blive medbestemmende.

Samtidig er der i stigende grad fra offentlige myndigheder ønsket om en styring af den teknologiske udvikling gennem støtteordninger og bedre koordinering. Dermed bliver beslutningsprocesserne om teknologi, såvel internationalt som nationalt på organisationsplan, af stigende betydning.

Beslutningsprocesserne bliver samtidig politiske. I Skandinavien er der gennem 70'erne og 80'erne udviklet en tradition for samarbejde mellem interesseorganisationerne, græsrodsbevægelser, uddannelsesinstitutioner og forskningsinstitutioner om medbestemmelse på den teknologiske udvikling. Det er derfor også naturligt at overføre denne viden til Handelshøjskolen, idet medarbejderne i virksomheder og offentlige institutioner i stadig større udstrækning inddrages i denne problemstilling.

Forskningsaktiviteterne har været:

Gertrud Krarup og Leif Bloch Rasmussen har arbejdet med formulering af manifest og aktionsforskningsstrategi for "Strategisk

styring af Informations- og Bio-ressourcer" i et globalt og lokalt perspektiv. Projektet tager sigte på at etablere et nyt vækstområde ved IIØ i "Strategisk styring af Teknologi". Har arbejdet med formulering af kvindeforskningsmetoder på Handelshøjskolens område.

Leif Bloch Rasmussen har arbejdet med etableringen af et "holografisk" billede bag teknologi og samfund, idet værdier i tilværelsen er lagt til grund: erkendelse, etik, æstetik, økologi, politik og religion.

Publikationer:

- Rasmussen, L.B.: "Psykisk arbejdsmiljø", artikel til Selskabet for Arbejdsmiljøets konference om psykisk arbejdsmiljø, maj 1988.
- "EDB i banksektoren", artikel til Teknologinævnets konference om systemudvikling i banksektoren, maj 1988.
  - & T. Lund: "Vurdering af service ved Det administrative Bibliotek", DAB, april 1988.
  - "Arbejdsbegrebet i lyset og skyggen af informationsteknologien", Artikel til LO-konference om "Arbejdsbegrebet", dec. 1988.
  - "Magtens Afmagt i Arbejdsmiljøarbejdet", artikel til konference om selvforvaltning i arbejdsmiljøarbejdet, Dansk Ingeniørforening, februar 1988.

8.5 Anden forskningsaktivitet

Niels Bjørn-Andersen har i det forløbne år bl.a. deltaget i følgende aktiviteter:

- været reviewer for EF omkring tildeling af forsknings- og udviklingsmidler inden for ESPRIT-programmet inden for området Office Systems. I alt blev der vurderet projektansøgninger til en værdi af over 10 milliarder kroner.
- været external reviewer for EF på projektet "IT-Uptake", der afsluttedes i november 1988.
- deltaget i konferencen "EUROINFO" i Athen, maj 1988 som leder af en session om "Computer support for cooperative work". afholdt et seminar for doktorand-studerende i Jyvaskyla den 27.-28. maj, inviteret af det Finske Videnskabs Akademi.
- været ordstyrer og indlægsholder på et heldagsseminar afholdt af Statens Teknologinævn omkring edb-systemers indflydelse på effektivitet, service og jobkvalitet i den offentlige sektor. været medlem af det 10 personers store bedømmelsespanel for de bedste afhandlinger inden for MIS området, en pris der uddeles i Washington af "International Center for Information Technologies" i oktober 1988.
- været inviteret foredragsholder ved konferencen "Joint Design of Technology, Organization and People Growth" i Venedig, oktober 1988, med et foredrag "Methodologies for Office Design". været programme chairman for den internationale konference "Impact of Computer Systems on Developing Countries" i New Delhi, november 1988, hvor han præsenterede et paper med titlen "A Contingency Approach to Managing Information Technology in

Developing Countries: Benefitting from Lessons Learned in Developed Nations" skrevet sammen med professor Sal Belardo og professor Laskmi Mohan, begge University of New York, Albany. Niels Bjørn-Andersen foretog endvidere sammenfatningen af konferencen. Der vil senere udkomme en bog med konferencens resultater.

- deltaget i "International Conference on Information Systems", Minneapolis, USA i december 1988. Han deltog i et panel om "Perspectives on Office Design Methodologies" og var endvidere inviteret discussant på et paper omkring "Information Systems as Institutions".

John Christiansen deltog den 14. december 1988 i et møde i EF-kommissionen (i Directorate-General XII: Science, Research and Development. Joint Research Centre), med titlen: The methodology of research evaluation. På mødet præsenterede han dels projekt Effektiv Forskning og dels havde han et indlæg om udviklingen inden for forskningsevaluering og de teoretiske aspekter omkring forskningsevaluering. Indlægget var baseret på arbejdet i projekt Effektiv Forskning og gav anledning til en længere diskussion på mødet. På mødet var kommissionen repræsenteret med 12 deltagere, og desuden var tre igangværende evalueringsprojekter, der udføres for kommissionen, repræsenteret med 5 deltagere fra England og Frankrig.

Dian Kjærgaard har gennem hele efteråret studeret ekspertsystemer og kunstig intelligens i en intensiv studiekreds arrangeret af DASY.

Emnerne har været:

2/2: Tony Lowe (Sheffield University): The Regulation of the Accounting Profession in an International Perspective

3/2: Thomas Polesie (Göteborg University): Designing Accounting Systems: A Matter of General Ideas and Contingencies

9/2: Trevor Wood Harper (East Anglia University): A Comparison of IS Methodologies

16/2: John Christiansen: Implementation and Perversion of Project Management Systems in an EDP-Computer Organization

15/3: Peter Skærbæk: Resource Dependency and Management Accounting - A Comparative Analysis of Two Cases

24/3: Matthias Jarke (Passau University): Group Decision Support in Practice

29/3: Lars Ginnerup: Why Don't You Listen to What I'm Not Saying? - Group Decision Support Systems in a Hermeneutic Perspective

5/4: Anne Loft: Understanding the Development of the Auditing Profession in Denmark: A Proposal for Research

12/4: Niels Bjørn-Andersen & Benedicte Due-Thomsen: Intelligent environment for facilitating IT Up-take process

19/4: Gertrud Krarup, Leif Bloch Rasmussen & Jørgen Kirk Andersen (TSG): Information Technology and Biotechnology - Systems and System Development

26/4: John Christiansen & Lene Christiansen: Evaluations of Evaluations of Social Sciences and the Humanities Done in the Nordic Countries

10/5: Per Flensburg: "A Tree with Deep Roots" - End User Computing

17/5: Hanne Odgaard & Lennart Nørreklit (ÅUC): Economic management and economic thought

24/5: Preben Melander, Jan Mouritsen & Lars Paarup: Intertwining Production and Finance: A Proposal for Research

31/5: John King (Information & Computer Science (ICS), University of California at Irvine): Strategic Use of Information Systems: The Public Sector Perspective

7/6: Peter Neergaard, Hans Laurits Nielsen & Jørgen Hansen: Contingency Theory and Management Accounting

14/6: Jens Aaris Thisted: International Accounting Diversity

16/6: Daniel Braunstein (School of Business Administration, Oakland University, Michigan): Behavioral Information Requirements Determination for Decision Support Systems

1/11: David Otley (University of Lancaster): Issues in accountability and control: some observations from a study of colliery accountability in the British coal corporation

8/11: William King (University of Pittsburg): The management of information systems - vital issues for practice, education and research

15/11: Hugh Wilmott (University of Manchester - UMIST): Accounting for accounting - towards the development of a dialectical view

29/11: Søren Lauesen (HHK: DASYS): Bedre brugsanvisninger.

Instituttets seminarække (PRIMA - Projects in Informatics and Management Accounting) har i år været koordineret af Dian Kjær-gaard.

Hanne Foss Hansen er medlem af redaktionskomiteen for tidsskriftet "Science Studies".

Paul Lindgreen er medlem af bestyrelsen for Dansk Selskab for Datalogi er af ovennævnte organisation udpeget som medlem af bestyrelsen for DANFIP - der varetager danske interesser og medlemskab i IFIP (International Federation for Information Processing)

- er dansk medlem af IFIP's WG 8.1 (Information Systems Analysis and Design) og har deltaget i denne gruppes forsknings- og forretningsmøde i Barcelona jan. 88
- har i ovennævnte arbejdsgruppe taget initiativ til og fået accept på nedsættelse af en task group, FRISCO, (Framework of Reference for Information Systems Concepts), i hvilken han siden den formelle etablering i jan. 88 har fungeret som sekretær og nu også som redaktør af en kommende rapport.
- har deltaget i ovennævnte FRISCO-gruppens arbejds møder i Nijmegen, Holland i juni 88 og i Bonn, Vesttyskland sept. 88. er medlem af Fagråd Systemudvikling under Dansk Dataforening og
- har i den sammenhæng været medansvarlig for at arrangere konferencerne: "Information Engineering", jan. 88, "Programmering 88", okt. 88 og "Projektledelse 88", nov. 88.
- er medlem af redaktionen for Dansk Dataforenings blad "Data Posten"
- er medlem af en styregruppe for et af Teknologistyrelsen støttet udviklingsprojekt omkring datamatstøttet journalisering og sagsstyring.

Preben Melander har været ansvarshavende redaktør af tidsskriftet "Økonomistyring og Informatik", der udgives af Foreningen af Danske Civiløkonomer.

- har været referee på en artikel om anvendelse af interne regnskabssystemer til tidsskriftet Scandinavian Management Journal
- har sammen med Jan Mouritsen deltaget i en tværinstitutionel initiativgruppe mellem HHK og DTH (Driftsteknisk Institut), som skal iværksætte et forskningsprojekt inden for økonomi- og produktionsstyring i ordreproducerende virksomheder (ØPOS-projektet). Projektet kan ses som led i de udviklingsaktiviteter ved Handelshøjskolen i København, som skal skabe ny viden på området "Management of Technology".
- har taget initiativ til at samle en række danske regnskabsforskere og økonomistyringskonsulenter omkring etableringen af en forskning inden for feltet "Økonomistyring og revision i internationale koncerner". Deltagerne kommer fra IIØ, Center for Revision, Institut for Regnskabsvæsen ved HHÅ samt Schøbel & Marholt (statsaut. revisorer)
- har medvirket ved Forvaltningshøjskolens kursus i økonomistyring for offentlige ledere med et indlæg om "Økonomistyring i den offentlige sektor - høje idealer, svage signaler, begrænsede potentialer"
- har holdt to foredrag for Rigsrevisionens lederes sagsbehandlere om "Økonomistyringens rolle i offentlige organisationer"
- har holdt foredrag om "Økonomistyringens udviklings- og anvendelsesprocesser" for interesserede FDC-medlemmer i Afd. Sydjylland
- har deltaget i Nordisk Administrativt Forbunds Årskonference i Reykjavik med et bestilt kritisk indlæg omkring de norske budgetreformerfaringer

- har deltaget i tilrettelæggelsen af et fællesseminar mellem Administrations- og Personaledepartementet og COS-centret om kring finansministerens seneste "Redegørelse om den offentlige sektor" (ROS-rapporten).

Jørgen Meyer har deltaget i Apples årlige europæiske universitetskonference i Heidelberg

- har holdt seminarer og kurser omkring modelbygning med regneark har deltaget i konferencen "Brugersprog 88" på Kontor og Data 88.

Jan Mouritsen har været "chairman" ved European Accounting Association Conference i London

Peter Neergaard har deltaget i European Accounting Association 11th Congress i Nice april 88

- har besøgt University of Lancaster, UK, i juli 88 på en bevilling fra British Council
- været censor på DtH
- holdt indlæg i Prima-seminar rækken om "Contingency Theory. An empirical project".

Leif Bloch Rasmussen sammen med Gertrud Krarup og Elsebeth Lange arrangeret seminar om oversættelsesarbejde inden for informatik for EF-Kommissionens oversætterkontor

- sammen med Torben Lund gennemført en serviceanalyse af Det Administrative Bibliotek.

Jens Aaris Thisted har været formand for Styregruppen for EDB-centret på Howitzvej.

- er medinitiativtager til eksperimenterne med elektronisk post på Handelshøjskolen.

9. INSTITUT FOR INTERNATIONAL ØKONOMI OG VIRKSOMHEDSLEDELSE

9.1 Oprettelse og formål

Institut for International Økonomi og Virksomhedsledelse (INT) blev grundlagt i 1932 med det formål at fremme studiet af udenrigshandelens problemer.

Instituttets forskningsområder dækker såvel den makro- som den mikro-økonomiske side af både den internationale virksomhedsøkonomi og den internationale økonomi generelt. Desuden omfatter dets arbejdsopgaver den faglige tilrettelæggelse af undervisningen i udenrigshandel på cand.merc.-, HA-, HD- og SPRØK-studierne.

9.2 Medarbejdere

Professorer: Karsten Laursen; dr.merc. Frode Slipsager.

Afdelingsleder: Cand.polit. Lauge Stetting (p.t. dekan)

Lektorer: Lic.merc. Klaus Møller Hansen; dr.phil. Ole Lange (fra 1/11 1988); cand.polit., lic.merc. Hans Kornø Rasmussen

(orlov til 31/7 1988/fratrådt); cand.polit. Henrik Schaumburg-Müller; cand.merc. Poul Schultz; cand.polit. Jesper Strandskov (orlov til 30/9 1988); cand.polit. Harald Vestergaard, HD.

Adjunkter: Dr.phil. Michael Burisch (fra 1/5 1988); lic.polit. Fredrik Pitzner-Jørgensen.

Kandidatstipendiater: Cand.merc. Jostein Algrøy; cand.merc. Martine Gertsen.

Introduktionsstipendiat: Cand.oecon. Leif Nellemann (fra 1/10 1988)

Eksterne lektorer: Direktør, cand.merc. Troels Elgaard, MBA; professor Søren Kjeldsen-Kragh; seniorkonsulent, cand.polit. Niels Mengel; direktør, cand.merc. Jan Holm Møller (fra 1/3 1988); økonomikonsulent, cand.oecon. Leif Nellemann (til 30/9 1988); chefkonsulent Ib Nørregaard (fra 1/9 1988); cand.merc. Bent Petersen; cand.polit., lic.merc. Hans Kornø Rasmussen (til 30/9 1988); cand.polit. Jesper Rasmussen; afdelingsleder Kuno Rasmussen, HD; direktør, cand.merc. Hugo Rønsdal; konsulent, cand.polit. Jens Thomsen (til 31/1 1988); direktør, cand.merc. Ole Wiberg, MS (fra 1/6 1988).

Ekstern lektorvikar: Direktør, cand.merc. Ole Wiberg, MS (til 31/5 1988).

Gæstprofessorer: Professor Arthur I. Stonehill (fra 15/8 1988); Professor Van R. Wood (til 30/6 1988).

Projektmedarbejdere: Cand.oecon. Peter Griffin; Stephanie Biddle, MBA (Det internationale Kontor) (fra 1/2 1988).

Kontorfuldmægtig: Jytte Beckert

Kancellist: Annette Juhl Hansen

Assistent: Jette Halling (Det int. Kontor) (fra 8/2 1988); Gitte Nielsen: Solveig Drowe Petersen; Jinnie Rodholt (Det int. Kontor) (fra 1/12 1988); Annette Winzentsen.

9.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Kontorfuldmægtig Jytte Beckert

Formand for institutrådet: Professor Karsten Laursen

9.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

9.4.1 Danske virksomheders internationaliseringsproces

a. Internationaliseringsprocessen

Arbejdet inden for området Internationaliseringsprocesser og faseforløb er blevet fortsat og videre udbygget, og det samme er tilfældet for emnet Metodemæssige overvejelser i forbindelse med

udvikling af internationale virksomhedstypologier. Jesper Strandskov har i samarbejde med Gerald Albaum arbejdet videre med en omfattende empirisk undersøgelse inden for området.

Publikationer:

Jesper Strandskov & Gerald Albaum: "Gaining Participation in a Mail Survey for Research on International Marketing Activities: Effects of Pre-Contact and Detailed Project Explanation" optaget i Journal of Global Marketing, vol. 1, 1989.

- "Typer af internationalt orienterede danske virksomheder: Nogle analyseresultater" i Danmarks Sparekasseforening: Eksporten under omvurdering, del 2, kap. 2, København, 1988.
- "Virksomhedens Strategiske udviklingsretninger i et internationalt perspektiv" i abonnementssystemet: Virksomhedens internationale aktiviteter, udgivet af Børsens Forlag A/S, København, 1988.

Linda Golden, Brian Murphy and Jesper Strandskov:

"Likert Scale and Semantic Differential: Issues Relevant to Cross Cultural Research". Paper presented at the Second Symposium on - Cross-cultural Consumer and Business Studies, Honolulu, Hawaii, December 14-18, 1987.

Joel Herche, Jesper Strandskov and Brian Murphy:

"Management Style in Marketing Decision Making: Cross-cultural Contrasts", 1988. Paper under review for Journal of International Business Studies.

Erik K. Winther og Jesper Strandskov:

"Syv myter om internationalisering, Børsen, 11. maj 1988.

Jesper Strandskov: Historien om et udenlandsk virksomhedsopkøb", Tema-Spot, nr. 3, 1988.

- "Valg af afsætningsform centralt for eksport", Sparekassen, nr. 11, 1988.

Jesper Strandskov modtog Statoil-fondens forskningspris for 1987 som en anerkendelse af sit arbejde med projektet om Danske virksomheders internationalisering.

Klaus Møller Hansen vandt i januar 1988 en prisopgave om "Udvikling af menneskelige ressourcer til internationalisering" udskrevet af Børsens Efteruddannelse.

- "Udvikling af menneskelige ressourcer til internationalisering" - i specialrapport af samme navn, Børsens Efteruddannelse, side 5-14, København, 1988.

Klaus Møller Hansen, Kim Møller og Jesper Strandskov har som medlemmer i et udvalg nedsat af Danmarks Sparekasseforening, deltaget i udarbejdelsen af en eksportpolitisk analyse under titlen: "Eksporten under omvurdering". Klaus Møller Hansen havde hovedansvaret for udarbejdelsen af casestudier over danske virksomheders eksport og internationalisering. Kim Møller stod for en delanalyse af dansk eksportfremme i en international belysning, og Jesper Strandskov gennemførte en statistisk analyse med titlen "Typer af internationalt orienterede virksomheder". Publikationerne, som alle er udgivet af Danmarks Sparekasseforening, 1988, er:

- "Eksporten under omvurdering - en erhvervsøkonomisk analyse af dansk erhvervslivs internationalisering".
- "Eksporten under omvurdering - et debatoplæg om dansk erhvervslivs internationalisering".
- "Dansk eksportfremme i international belysning".
- "Casestudier i danske virksomheders eksport og internationalisering".

b. Kulturelle faktorerers indflydelse på den internationale afsætning

Inden for forskningsområdet Kulturelle faktorerers indflydelse på danske virksomheders aktiviteter på det industrielle marked har Martine Gertsen videreført en undersøgelse af de menneskelige ressourcers internationalisering via danske virksomheders udstationering af medarbejdere. De hovedproblemstillinger, der behandles, er: Virksomhedernes motiver til at udstationere danskere i stedet for at anvende lokal arbejdskraft, rekruttering af medarbejdere til udstationering, forberedelse af medarbejdere inden udstationeringen og virksomhedens personalepolitik under og efter udstationeringen. Ligeledes belyses fremtidsperspektiverne i forbindelse med udstationering.

Publikationer:

Jostein Algrøy, Martine Gertsen og Klaus Møller Hansen: "Udvikling af menneskelige ressourcer til internationalisering", WP 1/1988, Institut for International Økonomi og Virksomhedsledelse.

c. Direkte investeringer i udlandet

Som led i instituttets løbende kortlægningsarbejde vedr. omfanget og karakteren af danske Direkte investeringer i udlandet har Poul Schultz i beretningsåret gennemført en række case-studier af danske virksomheders etablerings- og operationsstrategier på fjernmarkederne Australien og Brasilien. Den væsentligste del af dataindsamlingen har fundet sted under et seks måneders forskningsophold i de to lande. Undersøgelsen forventes tilendebragt i løbet af sommeren 89 efter gennemførelsen af en række supplerende moderselskabs-interviews i Danmark og derefter offentliggjort.

Undersøgelsen har to formål:

- 1) Umiddelbart at belyse vigtige aspekter af etableringsproblematikken for danske erhvervsvirksomheder på to betydningsfulde, men væsensforskellige fjernmarkeder
- 2) Efterfølgende at danne udgangspunkt for en mere omfattende, generel undersøgelse af danske virksomheders produktions- og projektetableringer i udlandet.

Undersøgelsen vil i samarbejde med Harald Vestergaard blive suppleret med en empirisk undersøgelse af danske virksomheders direkte investeringer i udlandet. Dette arbejde vil blandt andet ajourføre

en tilsvarende af de to medarbejdere tidligere gennemført analyse af situationen primo 1984.

Publikationer:

Til 20-års-rapporten 1968-1988 (intern) fra Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene (IFU) bidrog Henrik Schaumburg-Müller til udarbejdelsen af afsnittet "Udviklingslandene og IFU" og Poul Schultz til afsnittet "Dansk Erhvervsliv og IFU".

d. Innovation, teknologi og produktudvikling

Inden for dette område har Leif Nellemann forberedt et forskningsprojekt med arbejdstitlen "Innovationsprocesser i danske industrivirksomheder". Projektets formål er at øge indsigten i de problemer, som virksomhedsledelsen står over for i forbindelse med gennemførelse af omstillings- og fornyelsesprocesser. Projektet består i at identificere og analysere, dels hvilke ledelses- og organisationsfaktorer der øver signifikant indflydelse på industrivirksomhedens innovationsprocesser, dels hvilke indbyrdes sammenhænge der eksisterer mellem disse faktorer. Viden om disse faktorer vil dernæst danne udgangspunkt for en række hypoteser om, hvilke ledelses- og organisationsformer der skaber det bedste innovationsklima, samt hvorledes virksomhedens innovationsprocesser sikres en effektiv styring og kontrol. Projektet er tilrettelagt som et eksplorativt empirisk studie af ca. ti danske industrivirksomheder. Dataindsamling vil foregå ved interview med 5-10 personer fra hver virksomhed.

9.4.2 Danmarks internationale konkurrenceevne

a. Internationalt design

Som et nyt forskningsområde vil instituttet arbejde med særlige kvalitative aspekter i den internationale konkurrence og specielt se nærmere på Industriel design som international konkurrenceparameter. Design søges placeret i en teoretisk afsætningsøkonomisk ramme med henblik på at opstille normative modeller til brug for dansk industri i international konkurrence. I den empiriske del tager projektet udgangspunkt i udvalgte virksomheder i USA, Japan og Vest-Europa. Forskningen vil blive gennemført i samarbejde med Harvard Business School, London Business School og Lunds Universitet. Til projektet er knyttet Jostein Algrøy.

Publikationer:

Klaus Møller Hansen har skrevet en kronik: "Industriel design: Ny dimension i industripolitikken", Børsen, 19. maj 1988.

b. Udvalgte branchers konkurrenceevne

Frode Slipsager deltager i tilrettelæggelsen af et forskningsprojekt vedrørende Tilpasning og styrkelse af landbrugets - specielt slagteriernes - internationale konkurrenceposition.

Kim Møller og Poul Schultz forbereder en større undersøgelse af Den danske kemiske industris konkurrenceevne. Et forprojekt er udarbejdet til Dansk Ingeniørforening. Det egentlige projekt, der

forventes påbegyndt i 1989, vil fokusere på de markedsmæssige udviklingstendenser og deres virksomhedsstrategiske implikationer for udvalgte dele af dansk kemisk industri.

Publikationer

Klaus Møller Hansen har sammen med Kim Møller udarbejdet et papir med titlen "Marketing of Drugs in Welfare Economies". Papiret blev præsenteret på The 15th International Marketing Conference i New Delhi den 24.-28. januar.

I forlængelse af arbejdet i det internationale projekt om international konkurrenceevne, ledet af Prof. Michael E. Porter fra Harvard Business School, er de danske delstudier publiceret i Kim Møller og Henrik Pade (red.): "Industriel Succes", Forlaget Samfundslitteratur, København 1988:

Klaus Møller Hansen: "Internationalt konkurrencedygtige Industrier",

Jesper Strandskov: "Mejerisektoren",

Klaus Møller Hansen & Kim Møller: "Dansk Medicinalindustri",

Fredrik Pitzner-Jørgensen: "Miljøudstyrsindustrien" (i samarbejde med Birgitte Gregersen, AUC) og

Henrik Schaumburg-Müller: "Rådgivende Ingeniørvirksomhed" (i samarbejde med Bodil Kühn, SPRØK).

I det videre arbejde vil dels blive publiceret det sammenfattende overordnede studie af Michael Porter, dels en sammenfattende analyse af Danmark i forhold til de øvrige 9 lande i studiet. Den danske analyse udarbejdes af Kim Møller, Michael Porter, Klaus Møller Hansen og Henrik Pade.

Kim Møller: "Marketing of Drugs in Welfare Economies" i Jagjith Singh (ed.): "Marketing Cooperation with Europe", Institute of Marketing and Management, New Delhi, India, 1988, i samarbejde med - "Teknologiska informationscentra i Danmark - och på Bornholm" i Nordiska Ministerrådet Regionalpolitiske BAS-projektet "Teknikspridning i Norden - Fall studier, del 2", Helsingfors, 1988 (i samarbejde med Søren Hellener).

- "Virksomheder i netværk I", Forlaget Samfundsøkonomi og Planlægning, Roskilde, 1988 (med bidrag fra Gert Vilhelmsen, Poul Rind Christensen, Mogens Kühn Petersen, Jørgen G. Rasmussen, Niels Sørensen og Lars Espersen).

- "Dansk Elektronikindustri 1988" i Teknisk Forlag Elektronik håndbogen", København, 1988 (i samarbejde med Ulrik Jørgensen).

- "Virksomhedens internationale markedsføringsplanlægning og informationsbehov" i Søren Carlsen (red.): "Vejviser til de internationale markeder", Teknisk Forlag, København, 1988.

- "Internationaliseringens tveæggede sværd" i Bruno Amoroso & Bent Greve (red.): "Mod Strømmen", Akademisk Forlag, København, 1988, samt

- "The Nordic Countries in the International High-Technology Markets: Pharmaceuticals" i Cooperation and Conflict, XXIII, 1988, p. 85-93.

c. Organisation, kontrol og styring

Frode Slipsager arbejder videre med undersøgelser af Virksomhedens organisation, kontrol og styring af den internationale produktion og afsætning.

Frode Slipsager har specielt beskæftiget sig med Virksomhedsovertagelser som led i udbygningen af virksomhedernes internationale konkurrenceevne.

d. International handel med tjenesteydelser

Henrik Schaumburg-Müller fortsatte i beretningsperioden forskningen inden for den Internationale handel med tjenesteydelser og deltog i den forbindelse som "discussant" til indlægget "Underlying causes of the shift to services" ved the 4th Seminar on The Service Economy ved The Graduate Institute of European Studies i Geneva.

Publikationer:

Henrik Schaumburg-Müller & Bodil Kühn: "Rådgivende ingeniørvirksomhed" i Kim Møller og Henrik Pade (red.): "Industriell Succes", Samfundslitteratur, København 1988.

9.4.3 Danmark og EF

Inden for dette felt har gennemførelsen af det indre marked fra 1. januar 1993 præget instituttets forskning inden for flere områder.

Publikationer

Danmarks deltagelse i EF's forskningsprogrammer er blevet analyseret gennem såvel en spørgeskemaundersøgelse, en interviewundersøgelse som i fire case-studier. Resultaterne af arbejdet er offentliggjort i Kim Møller: "Den hjælpende hånd? - EF's forskningspolitik og Danmarks - en effektivvurdering", Forlaget Samfundslitteratur, København, 1988.

9.4.4 Regionale områder

a. Den globale indkomstfordeling

Inden for dette forskningsområde har Karsten Laursen videreført det omfattende projekt The structure of Economic Development i samarbejde med professor Ebbe Yndgaard fra Aarhus Universitet og med bistand af cand.merc. Peter Griffin. De første resultater af denne undersøgelse forventes at udkomme som "working paper" i løbet af kort tid.

b. Øst-Vest-handelen

Som følge af den tiltagende økonomiske omstrukturering i Øst-landene vil analyser af konsekvenserne heraf for Øst-Vest-samarbejdet blive fremmet. Til projektet er knyttet Fredrik Pitzner-Jørgensen.

Publikationer:

- Fredrik Pitzner-Jørgensen: "Sovjetunionen: Realistiske Ambitioner? (I)", *Finanstidende* nr. 39, 1/7 1988 (73. årg., pp. 696-699), København.
- "Sovjetunionen: Realistiske Ambitioner? (II)", *Finanstidende* nr. 40, 8/7 1988 (73. årg., pp. 712-714), København.
  - "Leningrad: Et sovjetisk løn-eksperiment og dets konsekvenser (I)", *Finanstidende* nr. 49, 9/9 1988 (73. årg., pp. 858-859), København.
  - "Leningrad: Et sovjetisk løn-eksperiment og dets konsekvenser (II)", *Finanstidende* nr. 50, 16/9 1988 (73. årg., pp. 874-875), København.
  - "Sovjetisk omstrukturering: Vil planlæggerne vige for markedsøkonomien?", *Finanstidende* nr. 14, 6/1 1989, (74. årg., pp. 236-238), København.

Som dansk medlem af Ad Hoc Group East-West Economic Relations in Agriculture, Directorate for Food, Agriculture and Fisheries, OECD har Fredrik Pitzner-Jørgensen bidraget med et paper til denne gruppes årsmøde 27.-29. juni 1988 med titlen "CMEA Co-Operation in Food and Agriculture - A Potential for Growth?". Ved årsmødet i Centre for European Policy Studies, Bruxelles, 23.-25. november har han deltaget som "discussant" på et paper om Comecon.

c. Udviklingsøkonomi

I forlængelse af instituttets forskning inden for Udviklingsøkonomi har Michael Burisch arbejdet med joint ventures, uddannelse af projektledere, rehabilitation/revitalisering og virksomhedsstrategi i relation til udviklingslande. Det videre arbejde vil dels fokusere på virksomhedssamarbejde og dels på "reanimation" strategier for konkursramte virksomheder.

Publikationer:

Henrik Schaumburg-Müller: I forbindelse med forprojektet om "Evaluering af bistand til udviklingslandene", hvortil Forskningsrådet for Udviklingsforskning har ydet støtte, udarbejdede Henrik Schaumburg-Müller papiret "The evaluation policy and performance of Denmark", der skal indgå i en publikation "Evaluation policies", som resultat af et forskningssamarbejde under European Association of Development Research and Training Institutes (EADI). Et udkast præsenteredes ved et seminar i Lysebu, Norge, arrangeret af Norges Utenrikspolitiska Institut (NUPI).

I forbindelse hermed har Henrik Schaumburg-Müller i samarbejde med forskningsmedarbejder Elsebeth Gravgaard udarbejdet en bibliografi over litteratur vedrørende bistandsevaluering. Der er endvidere afholdt to arbejdsseminarer om evalueringsspørgsmål, hvoraf et med deltagelse af internationale forskere og bistandsadministratorer, samt udarbejdet et projektudkast: "A comparative study of poverty focus in aid evaluations - a research proposal".

Et case-studie om "Brickwork in Kenya" samt et virksomhedsspil er udarbejdet af Michael Burisch

9.5 Anden forskningsaktivitet.

Klaus Møller Hansen har deltaget i bedømmelsesudvalg ved besættelse af et tværinstituttligt kandidatstipendium ved Handelshøjskolen i København.

- er censor ved den erhvervsøkonomiske mellemuddannelse på RUC.
- har på Dansk Ingeniør Forenings Konference den 4. februar præsenteret det danske bidrag til det såkaldte Porter-projekt.
- har på en konference på Jydsk Telefon holdt et indlæg over titlen "Typer af internationalt arbejdende danske virksomheder: Markedsinformationsbehov". Konferencen blev holdt i anledning af åbningen af EF-kommissionens database - On Line '92.

Karsten Laursen har deltaget som formand i et bedømmelsesudvalg ved besættelse af et lektorat samt deltaget i et bedømmelsesudvalg ved besættelse af et adjunktur, begge ved Handelshøjskolen i København.

Frode Slipsager har deltaget i et bedømmelsesudvalg vedrørende professorat i erhvervsøkonomi og i et bedømmelsesudvalg vedrørende professorat i geografi, begge ved Roskilde Universitetscenter.

- har deltaget som formand for et bedømmelsesudvalg vedrørende en doktorafhandling ved Handelshøjskolen i København.
- har deltaget i cand.merc. undervisning og i udarbejdelse af forskningsprojekter ved Handelshøjskolen Syd i forbindelse med oprettelsen af nyt cand.merc. studium i international afsætningsøkonomi fra 1. september 1988.
- har i efteråret 1988 afholdt forelæsning om det europæiske marked på Pennsylvania State University i USA.
- har bidraget med et indlæg om eksportsamarbejde på Dansk Ingeniør Forenings konference "Fra idé til eksport" den 27.-28. september 1988.
- har fungeret som censor ved Odense Universitet og ved Handelshøjskolen i Århus.

10. INSTITUT FOR NATIONALØKONOMI

10.1 Oprettelse og formål

Institut for Nationaløkonomi blev oprettet i 1969, da det daværende Økonomiske Forskningsinstitut blev delt i to institutter, nemlig Institut for Erhvervsøkonomi og Institut for Nationaløkonomi.

Institut for Nationaløkonomi varetager undervisning i nationaløkonomi på alle dagstudier ved Det økonomiske Fakultet og ved HD 1. dels studiet. Instituttet er således involveret i undervisning og administration på såvel de "gamle" studier, HA, HD, cand.merc. og cand.merc.aud. som de fire nye integrationsstudier, HJ, DØK, SPRØK og MØK. Instituttets forskning skal ses i relation til denne brede undervisningsopgave og i relation til samfundsvidenskabelige

problemområder i det hele taget for en højere læreanstalt. Instituttet lægger vægt på, at der gennem forskningen såvel som undervisningen ydes bidrag til det overordnede mål at give virksomheds- og organisationsledere på alle niveauer den brede økonomiske indsigt, som sikrer et godt samspil mellem virksomheder og samfund på både nationalt og internationalt plan. Det kræver et forskningsmiljø, hvor der både forskes i fundamental økonomisk teori og i applied science.

Forskningen ved instituttet kan for øjeblikket groft rubriceres inden for følgende områder: Makroøkonomi og økonomisk politik, political science, økonomisk historie, alternativ økonomi/alternative virksomhedsformer, anvendt mikroteori med særlig henblik på erhvervs-, arbejdsmarkeds- og skattepolitik og mikroøkonomisk teori.

10.2 Medarbejdere

Professorer: Cand.oecon. Niels Blomgren-Hansen Ph.D.; cand.polit. Poul Milhøj.

Lektorer: Lic.polit. Bodil Olai Hansen; cand.polit. E. Damsgård Hansen; cand.oecon. Bjarne Sloth Jensen; cand.polit. Lars Lund; cand.polit. Lise Lyck; cand.polit. Svend Marker-Larsen; cand.-polit. Niels Mygind.

Kandidatstipendiat: MA (Econ) Svend-Erik Hougaard Jensen.

Eksterne lektorer: Cand.polit. Lars Andersen; Cand.polit. Hans Bjerling; cand.polit. Hilmar Bojesen; cand.polit. Henrik Grell; cand.polit. Niels Rytter Jensen; dr.polit. Hans Keiding; cand.polit. Steen Ryd Larsen (fra 1/3-1988); cand.polit. Per Kongshøj Madsen.

Ekstern lektorvikar: Cand.polit. Steen Ryd Larsen (til 29/2 1988).

Assistenter: Lizzie Spanggaard Brane; Lis Busk; Birgit Olai Jensen; Dagny Pedersen.

10.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Lic.polit. Bodil Olai Hansen, barselsorlov 01.03-01.10. Cand.polit. Svend Marker-Larsen fungerede som bestyrer i barselsorlovsperioden.

Formand for institutrådet: Lic.polit. Bodil Olai Hansen, barselsorlov 01.03-01.10.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere og TAP'er fra Institut for Nationaløkonomi samt studenterrepræsentanter.

Studerende: Gitte Beck; Pernille Corneliussen; Kim Goltermann; Anne Schou.

10.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

10.4.1 Makroøkonomi og økonomisk politik

Tyngden i forskningen har ligget på det internationale område, med undersøgelse af påvirkning økonomierne imellem under forskellige institutionelle regimer. Disse er karakteriseret dels af de institutionelle rammer omkring selve valutasystemet, og dels af hvilke politikinstrumenter, der er til rådighed i de enkelte lande, og hvilke typer af reaktion, der kan være på arbejdsmarkedet og vedrørende prisdannelsen i det hele taget.

Stipendiat ved instituttet Svend-Erik Hougaard Jensens arbejde er sket i tilknytning til PRISM-gruppen (Project of Research into Small Macro Models) under ledelse af David A. Currie ved London Business School. Projektets hovedvægt ligger på international koordination af økonomisk politik; herunder design af simple regler for finans- og pengepolitik i forbindelse med tilrettelæggelse af valutakurssystemer. Således arbejdes der p.t. på en vurdering af det såkaldte mål-zone forslag til stabilisering af valutakursbevægelser. Endvidere har projektet belyst betydningen af arbejdsmarkedets funktionsmåde, herunder navnlig graden af lønstivhed, for de nationale og internationale virkninger af makroøkonomisk politik. Der er udarbejdet forskningspapirer med titlerne:

Publikationer:

- Hougaard Jensen, Svend-Erik: Valutakursdynamik, løntilpasning og international koordination.
- Wage rigidity, exchange rate dynamics and international coordination: an analytical treatment.
  - Indicators, target zones and international coordination: a stochastic two-country analysis.

Svend-Erik Hougaard Jensen har endvidere ofret en betydelig arbejdsindsats på udbygning af instituttets edb-anvendelse i forskningen.

Inden for forskningsområdet international økonomisk politik har endvidere Niels Blomgren-Hansen bidraget med to teoretiske analyser: (a) En flerlande porteføljemodel af valutakurs- og rentedannelsen med særlig henblik på afdækning af rummet for autonome stabiliseringspolitiske tiltag inden for rammerne af et fastkurs-samarbejde. (b) En analyse af effekten på erhvervsstruktur og (national og international) indkomstfordeling af liberalisering af kapitalbevægelserne inden for rammerne af en to-lande, to-faktor, to-vare frihandelsmodel.

I litteraturen om internationale økonomiske forhold er der i de senere år stillet spørgsmålstegn ved relevansen af betalingsbalancemålsætninger, som de traditionelt er blevet formuleret, og det er interessant at drøfte dette spørgsmål set i relation til den såkaldte Ricardianske ækvivalens, som i adfærdsformulering siger, at samfundets opsparing er uafhængig af, hvordan det offentlige finansierer sine udgifter. Lars Lund har udarbejdet en artikel om dette emne.

I øvrigt er der arbejdet med en oversigt over valutaregimer, hvor der også er lagt en del vægt på at karakterisere tidligere anvendte institutionelle rammer (Lars Lund), og med at undersøge den åbne danske økonomis balanceproblemer med vægt på fordelingsproblemer og på det skift i interesse, som der i de senere år er sket fra traditionelle makroøkonomiske politikformer over mod politik, som mere direkte sigter på at påvirke markedernes funktion (E. Damsgård Hansen).

Endelig har Niels Blomgren-Hansen videreudviklet en tidligere fremlagt analyse af rentedannelsen i en neo-klassisk vækstmodel med individuel opsparing og embodied tekniske fremskridt.

10.4.2 Political science

Sideløbende med internationaliseringen af forskningen inden for det makroøkonomiske kerneområde er der sket en udvidelse af perspektivet i retning af makroøkonomiens politiske og sociologiske dimension, dvs. samspillet på makroplan mellem politiske signaler, interessegrupper og den politiske beslutningsproces.

Lise Lyck har arbejdet med teoretiske og empiriske problemstillinger relateret til 1) arktiske områder og subarktiske områder, afgrænset som det nordlige Canada, Alaska, Grønland, Færøerne, det nordlige af Sovjetunionen, det nordlige af Norge, Sverige og Finland, Ålandsøerne, Orkney- og Shetlandsøerne. 2) EF-problemstillinger og 3) den finansielle sektor. I relation til 1) og 2) har Lise Lyck især fokuseret på integrations- og autonomimodelmæssige aspekter.

Publikationer:

Lyck, Lise: "Greenland - Its Population and Economy" til tidskriftet "Population Review vol 38", editor professor Chandra Sekhar fra Berkeley University, California.

- "Planlægning i Grønland" Tidsskriftet Niche, Aarhus Universitet.
- "Færøernes økonomiske udvikling", Nordisk Ministerråd.
- "Planning in Greenland. A Challenge and an Issue for Greenland Economy, Journal of International Law, vol. 3, 1988.
- "Natural Resources in Greenland", Journal of International Law, vol. 3 1988.
- "Greenland - Almost 10 years with Home Rule". 6th Inuit Conference Copenhagen Oct. 1988.
- "Internationalization, Social Science and Arctic Autonomy", McGill University, Montreal Nov. 1988.
- Information about the research project: "Denmark as a link between the EEC and the Nordic Countries", Lund Sept. 1988.
- "Udenlandske køb af danske virksomheder", forskningsseminar Handelshøjskolen i København, dec. 1988.
- Economic Psychology in Banking - Applied to the Development in Denmark, 13th IAREP Colloquium, Leuven/Brussels 1988 ed. Piet van den Abeele.

10.4.3 Økonomisk historie

Også økonomisk historie er et kerneområde for instituttets forskning. Dette forskningsområde falder naturligt i to dele, nemlig henholdsvis i beskrivelsen af det økonomisk-historiske udviklingsforløb som sådan i ind- og udland samt af den til enhver tid gældende økonomiske forståelsesramme (teorihistorie). Det er imidlertid et særkende for instituttets forskning, at disse to aspekter søges integreret med henblik på at illustrere det gensidige samspil mellem økonomiske teoridannelser og økonomiske historiske hændelser og herved afprøve værdien af udviklingsteorier.

Poul Milhøj har bl.a. med udgangspunkt i de studerendes rapporter fortsat omarbejdede en række afsnit i noteudgaven af hans fremstilling af OECD-områdets økonomiske historie kombineret med økonomisk teorihistorie. Endvidere har han arbejdet videre med en oversigt over teoriudviklingen siden ca. 1945.

10.4.4 Alternativ økonomi/alternative virksomhedsformer

Niels Mygind har deltaget i et internationalt forskningsprojekt finansieret af EFs SME-taskforce. Projektets formål er at undersøge finansieringsmulighederne for arbejder-kooperativer i en række EF-lande. Udover en beskrivelse af finansieringsmuligheder og problemer skal projektet munde ud i en række forslag til finansieringsformer for den type virksomheder.

Niels Mygind har desuden udarbejdet et konferenceoplæg/artikeludkast med titlen: "The Design of the Self-Managed Firm - Ownership Structure, Objectives, Risk and External Finance".

10.4.5 Anvendt mikroteori med særlig henblik på erhvervs-, arbejdsmarkeds- og skattepolitik

I det forløbne forskningsår har instituttets forskning inden for dette område været mindre intensiv end gennem de foregående. Dette forhold afspejler imidlertid på ingen måde en nedprioritering. Som det kommer til udtryk i en fortsat vægtforskydning i instituttets undervisningsudbud tillægges politikker, der fremmer effektivitet i ressourceallokeringen og smidighed i tilpasningen, stigende betydning på bekostning af makroøkonomisk efterspørgselsstyring.

Niels Blomgren-Hansen har fortsat beskæftiget sig med forskellige skattepolitiske emner, herunder (a) skattetryk og arbejdsudbud, (b) skat og investeringsincitament, (c) skat og rentedannelse i en åben økonomi, og (d) forudsætningerne for international skattearbitrage.

Poul Milhøj har arbejdet videre med studier i det offentlige holdning til prisdannelsen og udsendt et arbejdspapir "Hvad vil det offentlige med prisdannelsen?", som især tager de overordnede mål og midler i allokeringspolitikken op til diskussion.

10.4.6 Mikroøkonomisk teori

Bodil Olai Hansen har fortsat arbejdet med problemstillinger omkring muligheden for via prissystemet at sikre paretooptimal allokering (optimal vækst) i modeller karakteriseret ved, at agenternes præferencer (nyttefunktioner) varierer over tid. I denne forbindelse har hun sammen med Hans Keiding (KU) udarbejdet et papir om "Reaction Equilibria" som udsendes i instituttets arbejdsrapportserie.

Bjarne Sloth Jensen har i august 1988 fået antaget artiklen: "Coupled linear differential equations with real coefficients" i tidsskriftet, *American Mathematical Monthly*; artiklen forventes publiceret medio 1989. Medforfatter er Mogens Esrom Larsen, Matematisk Institut, Københavns Universitet. Begge er nu ved at afslutte arbejdet med en survey-artikel med titlen: "Homogeneous Dynamics", som i løbet af 1989 fremsendes til tidsskriftet, *Acta Applicandae Mathematicae*.

10.5 Anden forskningsaktivitet

Niels Blomgren-Hansen har under sit ophold ved Det Europæiske Universitetsinstitut i Firenze afholdt faglige seminarer om (a) Realrentedannelse i neo-klassiske vækstmodeller, (b) Velfærdsaspekter af kapitalmarkedsintegration, og (c) Simultan bestemmelse af rente og valutakurs i en fler-lande porteføljemodel. Sidstnævnte arbejde har tillige været forelagt på et fagligt seminar på Århus Universitet. Endvidere har han deltaget i et internationalt forskningsarbejde om samspillet mellem finans-, penge- og valutakurspolitik under ledelse af Professor Galvallo, Milano Universitet. I en workshop i Finlands Bank, Helsinki, i Nordisk Forskningsråds regi har han fremlagt en analyse af implikationerne af kapitalindkomstbeskatning på rente- og valutakursdannelse. Niels Blomgren-Hansen er fortsat konsulent i Danmarks Nationalbank samt censor ved økonomisk eksamen, afsluttende del, ved Århus Universitet.

Bodil Olai Hansen har fungeret som censor ved Københavns Universitets Samfundsvidenskabelige Fakultet (Polit) og Naturvidenskabelige Fakultet (Matematik-økonomi uddannelsen).

E. Damsgård Hansen har i samarbejde med to af højskolens censorer (Kaj Kjærsgård og Jørgen Rosted) udarbejdet en gennemgribende revideret 4. udgave af bogen "Dansk økonomisk Politik - teorier og erfaringer". Han har her bl.a. leveret hovedbidraget til et nyskrevet, afsluttende kapitel, "Balancepolitik og fordelingspolitiske problemer".

Bjarne Sloth Jensen har fungeret som censor på HA- og cand.negot. studierne ved Økonomisk Institut, Odense.

Lars Lund har deltaget i arbejdet inden for "forskningsgruppen vedrørende det offentlige og samfundsøkonomien", som arbejder for midler fra Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Han har fremlagt et papir ved denne gruppes forskningsseminar. Han har fore-

læst om Danmarks økonomisk politiske muligheder i et mere integreret Europa på folkeuniversitetet. Han har deltaget i Nordisk Nationaløkonomisk møde i Oslo i august og i samme måned i årsmødet for European Economic Association i Bologna.

Lise Lyck har været censor på cand.oecon. uddannelsen ved AUC og har desuden været formand for bedømmelsesudvalg vedrørende besættelse af ekstern lektor stilling ved instituttet. I maj deltog Lise Lyck i Nordisk Ministerråds Forskerkonference i Thorshavn på Færøerne om fisk, olie og miljø. Lise Lyck har arrangeret og tilvejebragt finansiering via Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd og forskellige fonde til det internationale forskningsseminar "Small Nations of the North" fra 26. juni til 1. juli i Grønland og dets forening med konferencen "Europe of Regions", der har rod i Europaparlamentet, og har i den forbindelse etableret et netværk for forskere med viden om og interesse for nordlige områder. Netværket har fået sekretariat i Torshavn ved det færøske akademi. I september har Lise Lyck deltaget i og præsenteret papers ved et EF-seminar i Lund finansieret af det nordiske økonomiske forskningsråd og ved IAREP (International Association of Research on Economic Psychology) i Leuven i Belgien. I oktober har Lise Lyck præsenteret paper, været chairman og discutant ved 6th. Inuit Studies Conference i København. I november-december har Lise Lyck deltaget og præsenteret paper på "Arctic Policy Conference" på McGill Universitet i Montreal, ledet workshop om anvendelse af input-output modeller i nordlige økonomier på Laval universitetet i Quebec i Canada og deltaget i møder om arktisk forskning i Ottawa. Den canadiske regering vil oversætte Lise Lycks bog "Grønlands økonomi - og relationerne til Danmark" fra 1986 til engelsk og udsender den i maj 1989 i anledning af 10-året for indførelsen af hjemmestyre i Grønland. Lise Lyck er blevet medlem af international koordinationsgruppe for samtidsforskning for social and political science for nordlige områder med sekretariat ved McGill University. I december arrangerede Lise Lyck med Handelshøjskolens EF-gruppe et 1-dagsseminar for Handelshøjskolens forskere fra Lunds Universitet. Lise Lyck har været guest editor på "Journal of International Law".

Poul Milhøj har i beretningsperioden været næstformand for Monopolrådet, formand for Revisorkommissionen, det af industriministeren udpegede medlem af bestyrelsen for A/S Københavns Handelsbank samt revisor for Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene. Han har desuden været medlem af bedømmelsesudvalg ved Handelshøjskolen i København.

11. INSTITUT FOR ORGANISATION OG ARBEJDSLOGI

11.1 Oprettelse og formål

Instituttet blev oprettet i 1953 som forskningsinstitut og med undervisningsopgaver inden for organisationsteori, arbejdslogi og personaleadministration. I 1961 tog instituttet initiativ til oprettelse af HD-studiet i organisation, der nu har tre linier: Strategi og Planlægning, Datamatik og Personaleforhold. Ved siden af ansvaret for HD-studiet i organisation gennemfører instituttet en omfattende undervisning på HA og Cand.merc.-studier-

ne, samt fra 1984 på de fire nye integrationsstudier. Instituttet engagerer sig også i samfundsvidenskabelig forskerrekruttering og forskeruddannelse (lic.merc. og dr.merc.).

Instituttets forskning tager sigte på udvikling og anvendelse af organisationsteori, arbejdssociologi, arbejdspsykologi og pædagogik i bred forstand. Det gælder såvel interne forhold i organisationer (strukturer og forskellige processer) som eksterne forhold (betingelser for og konsekvenser af organisatoriske systemer og organisatorisk adfærd). Inden for forskningsprofilen ligger også det enkelte menneskes funktionsvilkår og udviklingsmuligheder i organisationen. Instituttet lægger betydelig vægt på empirisk forankring af teoriudviklingen og har gennemført en lang række omfattende undersøgelser af organisationsproblemer i dansk erhversliv og offentlig forvaltning. Instituttet søger gennem aktionsforskning og ved en bred kontakthoris til private og offentlige organisationer at formidle organisationsforskningens resultater til brugere i forskellige typer organisationer.

11.2 Instituttets medarbejdere

Professorer: Cand.ocean Flemming Agersnap; cand.ocean Torben Agersnap; civiløkonom Egil Fivelsdal.

Lektorer: Mag.scient.soc. Ib Andersen (orlov - 31.7.88); jur.lic. Britt-Mari Blegvad; cand.jur. Asmund Born; lic.merc. Finn Borum; cand.merc. Søren Christensen (udl. til IESF); dr.merc. Harald Enderud; cand.psych. Bjarne Herskin (fratrådt 31.1.88); cand.merc. Poul-Erik Daugaard Jensen (orlov 1988); Finn Junge-Jensen, M.B.A. (rektor 1988); cand.merc.& lic.tech. Kristian Kreiner; cand.polit.& psych. Henrik Holt Larsen, M.S.; fil.pol.mag. Lars Lindkvist; cand.psych.& lic.merc. Jan Molin; cand.polyt. Hardy Roed-Thorsen; HD, cand.polit. J.C. Ry Nielsen; mag.art & lic.merc. Steen Scheuer; mag.scient.soc. Ann Westenholz.

Lektorvikar: Karl-Henrik Bentzon (indtil 1.11.88)

Adjunkt: cand.adm.pol. Majken Schultz.

Kandidatstipendiater: Cand.psych. Jytte Bonde (tværinstitutlig kandidatstipendiat) (fra 1.1.87).

Eksterne lektorer: civ.ing Peter Beyer; cand.polit. Lars Bo Dalsager; cand.merc. George Greibe; HD, M.S. Laurids Hedaa; cand.merc. Tom Jacobsgaard; cand.phil. Lars Nørby Johansen; lic.merc. Erik Bøje Larsen; cand.adm.pol. Lina Matz; lic.tech., HD Steen Martiny; mag.scient.soc. Olaf Rieper; cand.merc. Per O. Svenningsen; cand.polit. Niels Bo Sørensen; cand.scient.pol. Niels Vording.

Gæsteforskere: dr.tech. Tarja Cronberg; professor fil.cand.soc. Leif Grahm (-juli 1988); Keith Thurley (jan-marts + juni + eft.-1988); Bram Neuijen (17.3.1988); Jan Johanson (apr/maj 1988); Susan Schneider (jan 1988); Peter Abell (apr 1988); Florence Ho (mar 1988); Charles Sabel (eft.1988); Alice Sapienza (15/11-15/12 1988).

Projektmedarbejdere: Alstrup, Thomas; Alvesson, Mats; Andersen, Jørn; Andersen, Torben; Antonsen, Marianne; Billing, Yvonne Due;

Bonde, Anne Charlotte; Christensen, Marianne; Collin, Finn; Eiberg, Kristian; Friedman, Andrew L.; Gervig, Leo; Haagensen, Jens; Hansen, Claus-Arne; Hansen, Hans Jacob Randskov; Hansen, Lise; Helkiær, Morten Ry; Hoff, Jens; Hoff, Aase; Høyer, Lise; Høyrup, Mogens; Jacobsen, Gurli; Jacobsen, Ann Lundén; Jensen, Holger; Jensen Torben; Jørgensen, Jette Beck; Kapitzke, Maria; Klausen, Kurt Klaudi; Lykke, Peter; Løvenkjær, Anne; Madsen, Charlotte; Mikkelsen, Flemming; Neubert, Anette; Pedersen, Jesper Strandgaard; Pedersen, Kim; Philips, Mogens; Rasmussen, Elisabet; Risberg, Marianne Segriff; Rosenquist, Charlotte; Stormgaard, Klaus; Thomsen, Leif; Uldberg, James Percival; Winther, Marianne;

Kontorfuldmægtige: Marly Arnoldus og Grethe Rønn.

Overassistent: Liza Klöcker-Larsen.

Assistenter: Else Arndt, Grethe Bille, Birthe Duelund, Tove Jensen, Tonny Jørgensen, Lise Lochmann, Lis Rostgaard.

EFG-praktikanter: Britt Bjerno, Janne Larsen, Geeta Singh.

Ansatte i h.t. specielle ordninger: Tina Gummer Christensen, Dorrit Majlund Kristensen, Birgitte Mortensen, Hans-Jørgen Vind.

11.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Hardy Roed-Thorsen (indtil sept. 88) derefter J.C. Ry Nielsen..

Formand for Institutrådet: Asmund Born.

11.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Instituttets forskning omfatter studiet af social organisering i videste forstand: Organisationers strukturelle og kulturelle opbygning, deres processer og aktører, samspil med øvrige organisationer og samfundsmæssige forankring. Det drejer sig om såvel private virksomheder som interesseorganisationer og offentlige produktions-, administrations- og servicevirksomheder. Inden for forskningsområdet analyseres bl.a. ledelse, konflikter, beslutninger, ændringsprocesser, samarbejde og andre konkrete arbejdsforhold. Det sker primært ud fra sociologiske, politologiske, socialpsykologiske, pædagogiske og psykologiske teorier. På det sidste har instituttet også søgt at koble disse tværfaglige problemområder tættere sammen med organisationernes økonomiske adfærd, f.eks. i studiet af budgetlægning og konfliktløsningsadfærd.

I det følgende er instituttets kerneforskningsområder beskrevet.

11.4.1 Arbejdsvilkår og arbejdsmarkedsforhold

11.4.1.1

Studiet af interesseorganisationers udvikling og indbyrdes relationer er vigtigt for at kunne forstå de vilkår, enkeltorganisa-

tioner arbejder under. Instituttet har gennem tiden behandlet følgende aspekter heraf: Strukturelle omstillingsprocesser i interesseorganisationer, konflikter og konfliktbehandling, incitament, policyproblemer og koalitionsdannelser. Arbejdsmarkedets organisationsstruktur og udviklingen heri er også et centralt forskningsfelt. Dels analyseres centrale udviklingstendenser af betydning for organisationernes styrke, fleksibilitet, herunder forventninger til ændringer i de kommende år. Dels ses det danske arbejdsmarkedets organisationsstruktur i et internationalt, komparativt lys, herunder spørgsmålet om betydningen af den stigende internationalisering af økonomien for de nationale forskellige i den faglige og organisatoriske struktur.

Industrieliten 1880-1988:

Undersøgelsen sigter mod at analysere karriereveje mv. for direktører i større danske produktionsvirksomheder. Ud fra Greens Danske Fonds og Aktier er de største virksomheder i årene 1900, 1930, 1960 og idag trukket frem. Der er hermed ialt udvalgt 240 virksomheder. For disse virksomheder er der for alle årene (også medens de har hørt til blandt de mindre virksomheder) indsamlet oplysninger om virksomhedernes direktører, baggrund, tidligere og senere karriere, uddannelse mv. Materialet omfatter ca. 1900 navne, heraf har der for ca. 1500 personer kunnet opnås fyldestgørende oplysninger. Databasen er ved udgangen af 1988 etableret på papir og skal senere overføres til edb.

Undersøgelsen vil analysere spørgsmål som, i hvilken udstrækning der er kommet en øget ustabilitet i direktørers arbejdsvilkår, en øget vægtning af økonomi og kommerciel baggrund i stedet for en teknisk osv. Undersøgelsen forventes afsluttet i 1989. Undersøgelsen gennemføres af Flemming Agersnap og mag.art. Ole Stender Petersen. Undersøgelsen er støttet af midler fra AF og fra Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse.

Teorier om interesseorganisationer:

Undersøgelsens formål er at gennemføre en organisationsteoretisk analyse af nogle centrale aspekter ved interesseorganisationer i samfund af nordvest-europæisk type. Undersøgelsen bygger bl.a. på forskellig empirisk materiale fra en række tidligere undersøgelser gennemført af forfatteren.

Arbejdet falder i tre dele. I den første del behandles teoretiske modeller for analyser af interesseorganisationer. Her diskuteres forskellige udviklingsretninger i studiet af interesseorganisationer. I den anden del udvikles en teoretisk model med udgangspunkt i de betingelser, en interesseorganisation typisk arbejder under. I den tredje del anvendes teorien på en række udvalgte emner: Strukturproblemer, konflikter og konfliktbehandling, incitament, policyproblemer samt hovedorganisationernes specielle problemer som koalitioner af organisationer.

Projektet udføres af Egil Fivelsdal.

Afsluttende rapport forventes ultimo 1989.

Dansk fagbevægelse efter Anden Verdenskrig i komparativ belysning - den danske del af et internationalt forskningsprojekt
 Projektet omfatter det danske bidrag til et europæisk, komparativt forskningsprojekt, omhandlende fagbevægelsens udvikling og struktur i perioden 1945-1985. Projektet har deltagelse af forskere fra 13 lande i Vesteuropa.

Baggrunden for projektet er ønsket om at kunne bidrage til en empirisk funderet teoriudvikling på området: faglige organisationer specielt med henblik på at bidrage til en forklaring af de betydelige variationer i disses medlemstilslutning, struktur, omverdensrelationer, konfliktmønstre og strategi.

Projektets centrale formål er, med udgangspunkt i de betydelige konstaterede forskelligheder mellem fagbevægelsessystemerne i de europæiske lande, at afprøve en række af de centrale hypoteser om, hvilke forhold der har betydning for, hvordan fagbevægelsen formes. Der tænkes her på:

1. selve arbejdsmarkedssystemet (arbejdsgivernes forhandlingsevne og -vilje, fagretslige regler osv.)
2. de organisatoriske forhold i selve virksomhederne, som de faglige organisationer agerer i forhold til, og
3. de samfundspolitiske forholds betydning for den rolle, fagforeningerne kan komme til at spille.

Endelig har projektet også et metodologisk formål: At bidrage til udviklingen af metoder for komparative studier, gennem diskussion af metoder for tilpasning af nationale datakilder samt selve gennemførelsen af komparative analyser.

Projektet påbegyndtes medio 1985 og forventes afsluttet ultimo 1989. Dele af de internationale forsknings- og koordinationsomkostninger finansieres af Stiftung Volkswagenwerk.

Projektets danske del finansieres delvis af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.

Projektet koordineres fra og har dataarkiv ved Universitetet i Mannheim, Vesttyskland.

Dansk deltager i projektet er Steen Scheuer.

Publikationer:

Steen Scheuer: Faglig organisering 1966 til 1987 - Udviklingstræk i strukturen i de faglige organisationers medlemstilslutning, arbejdsnote, IOA 1988.

- Hvorfor decentraliseres fagbevægelsen? Et organisationsøko-
 logisk syn på fagbevægelsens eksterne strukturudvikling, Forskningsrapport, København: Institut for Organisation og Arbejdssociologi, Handelshøjskolen i København, 1988: 88-1.

- Faglig organisering 1966-1987 - Udviklingstræk i strukturen i de faglige organisationers medlemstilslutning, arbejdsnote, IOA 1988.

- Hvorfor decentraliseres fagbevægelsen? Et organisationsøko-
 logisk syn på fagbevægelsens eksterne strukturudvikling, forskningsrapport, København: Institut for Organisation og Arbejdssociologi, Handelshøjskolen i København, 1988: 88-1.

- Struktur- og kommunikationsproblemer i faglige organisationer, Arbejdsnote, Kbh: Institut for Organisation og Arbejdssociologi, 1988: 88-1.
  - En meningsmålings kvalitet, Samfundsøkonomen, København: DJØF, 1988: 2.
- J.C. Ry Nielsen: Organisationsanalyser af sekretariatet i dansk Magisterforening to interne rapporter.

11.4.1.2

Arbejdspladsdemokrati og forskellige former for deltagelse/indflydelse i beslutningsprocesser har i en årrække været et centralt område på instituttet såvel som internationalt med et klart normativt islæt. I 1980'erne har interessen forskudt sig mod en mere omfattende deltagelsesform, hvor medarbejderne ejer og styrer virksomhederne. Instituttet er her ved at afslutte et internationalt komparativt studie af forholdene i Europa og USA. I det seneste år er fokus blevet rettet mod arbejdspladsdemokrati i bredere forstand, men med sigte på at analysere demokratiers betingelser i postindustrielle samfund.

Publikationer:

Silvia Gherardi & Ann Westenholz "Cultural Aspects of Defensive Worker Take-overs in Western Europe", præsenteret på konference i Polen og desuden udgivet på polsk.
Ann Westenholz har desuden skrevet om "Medarbejderejede virksomheder i Norden" i Politik og Økonomi, 1988.

Samarbejdsorganers, arbejderes og mellemlederes indflydelse:

Som en delundersøgelse under det internationale projekt Industrial Democracy in Europe (1976 og 1986) er der med støtte fra Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd udtrukket en mindre database til belysning af relationerne på en række beslutningsområder mellem den registrerede indflydelse for arbejdere, samarbejdsorganer samt mellemledere. Udgangspunktet har været, at det for det danske materiales vedkommende har været muligt at påvise en positiv korrelation mellem arbejderes og mellemlederes indflydelse og en negativ korrelation mellem mellemlederes og samarbejdsorganers indflydelse. Denne sammenhæng vil blive efterprøvet og evt. ændret ved en sammenligning med sammenhængene inden for virksomhederne i de 11 andre deltagende lande. Undersøgelsen udføres af Flemming Agersnap.

Publikationer:

Flemming Agersnap: "Employee Participation - A Scandinavian Model", i G. Graversen & R. Lansbury (ed): New Technology and Industrial Relations in Scandinavia, Avebury/Gower House, UK.

11.4.1.3

Teknologivurdering med fokus på informatikkens samspil med erhvervsstruktur, arbejdsmarked og styringsformer i samfund og-

virksomheder er et forskningsområde med fornyelsespotentiale i forhold til såvel arbejdsvilkår som arbejdsmarkedsforhold. Instituttet vil i denne forbindelse lægge vægt på en bred tilgang til teknologivurdering, der omfatter både organisationsinterne og eksterne aspekter.

Finn Borum, Andrew Friedman, Mette Mønsted, Jesper Strandgaard Pedersen og Marianne Risberg har fortsat det tre-årige CHIPS forskningsprojekt, der er finansieret af Handelshøjskolen, Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og Teknologistyrelsen med betegnelsen The CHIPS Research Project, Computing History: Interdependencies, Power-strategies and Structures.

Objective of the project:

The objective of the project is to contribute to our understanding of the interaction between technological innovation, the formation of new occupational groups, and the restructuring of work organizations.

Focus is upon the development of the Danish computing field (or IT-field, to use the more recent term of "information technology") from its initiation in the late fifties until today. By information technology we refer to both hardware, software and services related to main-frames, minicomputers, and PC's for administrative purposes.

We are focussing upon the occupational groups engaged in the development of systems and software, as well as consultants or advisors within the administrative IT-field. This includes the jobs of systems analysts/designers, consultants (inclusive of "borderline" specialists such as auditors moving into the IT-field), system programmers, programmers, and managers.

Our analysis of the formation of these new occupations comprises two different approaches. One is an analysis of the different strategies, individual as well as collective, the specialists have been pursuing in relation to the labour market. The other is an analysis of the development of the IT-culture. This will be interpreted both from an organizational and an occupational community perspective.

The study is addressing three aspects of organizational restructuring: changes in intraand interorganizational relations, and the development of networks within the IT-field. Intraorganizational relations is a question of how the new occupational groups are incorporated into the supplier and user organizations, and how the relations between these and their organizational environment develop. Interorganizational relations focus upon the changes in relations of dependency between supplier, intermediary and user organizations, while the network approach takes as point of departure the relations between actors and question the importance of organizations as units of analysis.

Methods of the project:

The general approach consists of a "pendling" between theoretical considerations, data collection, and data analysis. As to data

collection, both qualitative and quantitative methods are utilized, comprising:

- in-depth case studies of user, intermediary and user organizations;
- interviews with key-persons, associations and unions;
- surveys of specialists,
- documentary studies covering reports, previous studies and case-studies, and articles in journals;
- analysis of existing statistics.

Results of the project:

The historical analysis of this important, technology initiated field will result in both theory development and generation of a better empirical understanding of the IT-field's development. Culture, strategies, learning, and networks are keywords that reflect areas where project contributions are expected in relation to an improved understanding of occupational and organizational dynamics.

In connection with the project, two series of seminars have been held in autumn 1986, and spring 1987. In autumn 1987 a CHIPS research day was arranged in collaboration with "Initiativudvalget for forskning".

Publikationer:

- Andrew Friedmann: Understanding the Employment Position of Computer Programmers: A Managerial Strategies Approach.
- Finn Borum & Marianne Risberg: The IT-people: A statistical description.
- Helge Antonsen & Jesper Strandgaard Pedersen: Computer specialists - a survey.
- Andrew Friedman & Mette Mønsted: Purposive and Potential Networks in the Diffusion of Computer Systems to Small Firms.
- Jesper Strandgaard Pedersen: Cultural Perspectives on Organizational Change.
- Helle Knudsen: Motivation and Job change Among IT Specialists - A Survey.
- Helge Antonsen & Jesper Strandgaard Pedersen. "Computer Specialists - a survey", 1988.
- Finn Borum & Marianne Risberg: "The IT-people: A Statistical Description".
- Finn Borum: "Hvordan ser edb-kulturen ud - og kan den ledes?" - "The IT-people: Their qualifications, skill acquirement, management", i Gerry Sweeney & Eduardo Punset (eds.): "Information Resources and Corporate Growth". Pinter Publishers, London.
- Jesper Strandgaard Pedersen: Medforfatter til særnummer af Social Europe - Epos Thematic Report 1988. "Labour Market for Information Technology Professionals in Denmark".

Virksomheder af bioteknologi:

Torben Agersnap har i de sidste år medvirket til igangsætning og gennemførelse af en række projekter omkring virkninger af ny teknologi. Han har i den sammenhæng været vejleder for flere licen-

tiatstuderende og medlem af Teknologirådets udvalg vedrørende teknologivurdering og af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråds udvalg vedrørende Teknik og Samfund, samt studienævnet vedr. Erhvervsøkonomi og Datalogi.

For Teknologinævnet har han i 1986 gennemført en konsensuskonference om "Anvendelse af genteknologi i landbrug og industri" og skrevet en rapport i to udgaver om erfaringer med konsensuskonferencen, publiceret i foreløbig udgave i 1988. Desuden har han medvirket til en delvis omlægning af Teknologinævnets indsats til en rådgivningsfunktion i nær tilknytning til Folketingets arbejde.

For forskningsdirektoratet har han udarbejdet en plan for "Evaluering af Statens Bio-teknologiske Forsknings- og Udviklingsprogram". Planen omfatter en såkaldt midtvejsevaluering og en evaluering, når programmet har gennemløbet de planlagte fire år. Programmet har særlig interesse, fordi man i denne forbindelse har forlangt et samarbejde på tværs af institut og afdelingsgrænser indenfor nydannede forskningscentre. Der er ialt oprettet 14 bio-teknologiske centre med deltagelse af private og offentlige forskningsinstitutter og nogle større virksomheder. Gennem Handelshøjskolens arbejdspladsavis Kræmmerhuset, som han redigerer, har han løst flere opgaver med formidling af forskningsresultater til en større offentlighed.

Publikationer:

Torben Agersnap, Gurli Jakobsen og Jeanne Kempinski:

- "Erfaringer fra Konsensus-konferencen om Genteknologi i Industri og Landbrug". Institut for Organisation og Arbejdssociologi, København 1988. 55 sider, (udsendes af Teknologinævnet 1989).
- "Teknisk rapport fra Konsensus-konferencen om Genteknologi i Industri og Landbrug". Institut for Organisation og Arbejdssociologi, København 1988. 250 sider.

Agnete Weis Bentzon og Torben Agersnap "Changes in the Society and the Family Structure in Greenland since 1950". Tokyo 1988.

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og Teknologistyrelsen har i perioden 1984-1988 finansieret et teori- og metodeorienteret projekt om Teknologi og hverdagsliv. En teoretisk model er blevet udviklet for teknologiens konsekvenser for hverdagslivets organisering og indhold og for relationen mellem hverdagsliv og struktur. I den historiske del af projektet er bilen telefonen og vaskemaskinen blevet undersøgt som eksempler. Hverdagens organisering i informationssamfundet er blevet behandlet i den fremtidsorienterede del.

Projektet har resulteret i en erhvervsøkonomisk doktorgrad Den 4.10-1988 forsvarede Tarja Cronberg sin disputats på Det Økonomiske Fakultet med professor Lars Ingelstam, Universitetet i Linköping og professor Bjørg Aase Sørensen, Arbejdsforskningsinstituttet i Oslo som opponenter.

Publikationer:

Tarja Cronberg "Ved skillevejen. Det informationsteknologiske spillerum i hverdagen". Nyt fra Samfundsvidenskaberne. København 1988.

- "Teori og metode i forskningsprojektet Teknologi og hverdagsliv". Arbejdsnotater. Institut for Organisation og Arbejds sociologi. København 1988.

11.4.1.4

Forskelle i livsformer og lokale netværksrelationer er af afgørende betydning for fremvæksten af nye arbejdspladser, deres organisering og arbejdsvilkår. Den lokale netværksorientering åbner op for det perspektiv, at arbejdsmarkedsforholdene og -vilkårene ikke kan forstås som et isoleret arbejdsfænomen, men kræver inddragelse af andre forhold i lokalsamfundene. Instituttet vil i de kommende år engagere sig i dette nye område.

Arbejdsliv og børnene:

Siden efteråret 1985 har fil.dr. Ann Lundén Jacoby arbejdet på instituttet på et eksternt finansieret svensk forskningsprojekt "Arbetslivet och Barnen". Projektet har til formål at studere, hvorledes arbejdslivets forhold påvirker børns og unges opvækstvilkår.

Tyngdepunktet er lagt på forældrenes arbejdsvilkår og på, hvordan disse hænger sammen med børnenes. Projektet bygger på kvalitative interviews med børnene og forældrene i halvtreds familier i forskellige dele af Sverige. Udvalget af voksne repræsenterer forskellige typer af arbejdsmiljøbetingelser.

Man har bl.a. spurgt om: Hvad betyder det, at småbørns fædre ofte har lange arbejdstider, at småbørns mødre ofte arbejder på deltid, og at mange forældre arbejder på ubekvemme arbejdstider? Hvilken rolle spiller lønnen for børnefamiliernes økonomiske handlingsfrihed? Hvilken rolle spiller arbejdsmiljø, arbejdsindhold og muligheder for indflydelse i arbejdet, og for hvordan en fader eller moder møder sit barn? Hvilke billeder af arbejdslivet formidler de voksne til barnet? Kan man ud af interviewene læse noget om, hvilken betydning børn har i samfundet i relation til arbejdets betydning? Materialet analyseres kvalitativt, men vil blive koblet til generel statistik.

Publikationer:

Jacoby, Ann Lundén: "Foräldrars arbete & Barns villkor - En kunskapsöversikt", Liber Tryck, Stockholm 1983. Til projektet er knyttet en referencegruppe sammensat af parterne på det svenske arbejdsmarked. Projektet er placeret på Arbetslivscentrum i Stockholm.

Til projektet er foruden Ann Lundén Jacoby også knyttet Rut Hammerström, Kerstin Nordström og Elisabet Nisman. Projektet blev afsluttet i 1988 og afrapporteret i bogen:

Ann Lundén Jacoby & Elisabet Nisman: "Mamma, pappa, job. Föräldrar och barn om arbetets villkor". Arbetslivscentrum, Stockholm, januar 1989. ISBN 91-8615848-1, 336 sider.

11.4.2 Organisationsstruktur, -kultur og ændringer

Analyser af organisationers strukturer og kultur vil ofte være kombineret med mere normative overvejelser om forandring af de studerede organisationer. Instituttet har siden 1970 oparbejdet en bred kompetence inden for denne type af studier. De gennemførte forskningsprojekter dækker både organisationer inden for den private og den offentlige sektor, og omfatter såvel små som mellemstore og store organisationer.

Publikationer:

J.C. Ry Nielsen: "Divisionalisering", artikel i IP-bladet, december 1988.

- "Om ledelse og ændringer i Bladsalgscetret. Artikel til bog om ledelse i anledning af HD(O)'s 25 års jubilæum.
- "Om amerikanske strandløver og de taknemmelige døde". Artikel i "Oplaget" sept. 1988 (findes også i en engelsk udgave).

11.4.2.1

Strukturanalyserne startede med bureaukratianalyser og -kritik samt diskussion af alternative organisationsformer. Dernæst har de i en periode holdt sig inden for rammerne af den internationalt dominerende situationsfaktor-teori, som imidlertid gennem de senere år er under opbrydning under indtryk af bl.a. institutio- naliseringsteori. Kerneområdet er i dag inden i en frugtbar udvikling, hvor specielt to nye tilgange anses for at indeholde et fornyelsespotentiale.

11.4.2.2

Kulturanalyse tegner en ny tilgang til studiet af organisationers mønstre og reproduktion. Det er endnu usikkert, om den vil udkrystalliseres som et nyt paradigme for studiet af organisationer, eller om kultur som variable vil blive et supplement til organisationsvariablene: opgave, struktur, teknologi og aktører.

Finn Collin har pr. 31.7.1988 afsluttet den empiriske del af et forskningsprojekt, der sigter mod at udvikle metode til at måle kulturparametre - især i organisationer - med særligt henblik på de parametre, der betinger kulturers åbenhed/modstandsdygtighed over for forandring. Den empiriske afprøvning af den udviklede metode bestod i en sammenlignende undersøgelse af organisationskulturen på Nationalmuseet og dagbladet Politiken, hvor der ialt gennemførtes ca 65 interviews. Resultatet af undersøgelsen er publiceret i instituttets Forskningsrapport-serie.

Publikationer:

Finn Collin: "At måle organisationskultur". Med case-studier af Politiken og Nationalmuseet.

- "Organisationskultur som forandringsredskab". I Ulli Zeitler (red), Produktionsfilosofi, Teknisk Forlag, København 1988.

11.4.2.3

Projektorganisation forventes med de øgede krav om proces og produktionsinnovation, den øgede forekomst af netværksorganisationer og den stigende professionalisering at få en fornyet relevans som en analytisk og normativ tilgang til studiet af organisationer.

11.4.2.4

Organisationsforandring dækker som normativt kerneområde organisationsdesign og implementering af strukturelle ændringer. Institutet ønsker at opretholde den oparbejdede kompetence, der dækker såvel den amerikansk inspirerede organisationsudvikling som de i skandinavisk tradition forankrede socio-tekniske og magt-orienterede tilgange. Fornyelsen inden for området forventes de næste år at hidrøre fra kulturperspektivet.

11.4.2.5

SAMPA - et grundforskningsinitiativ:

SAMPA er som bekendt navnet på en ny gruppe på IOA. Den består af Kristian Kreiner, Jan Molin, Jesper Strandgaard Pedersen, Majken Schultz og Ann Westenholz. Søren Christensen deltager i arbejdet, og Marianne Risberg Segriff fungerer som sekretær. Senere på året indgår også cand.adm.pol. Niels Michelsen.

Gruppen omfatter en række enkeltpersoner med en lang række igangværende og planlagte forskningsaktiviteter. Det der imidlertid konstituerer disse enkeltpersoner som en gruppe, er en fælles interesse for det videnskabelige grundlag for organisationsteorien (i videste forstand). Gruppen er tænkt som rammen omkring en gennemgribende diskussion af det videnskabelige grundlag for den empiriske forskning, som medlemmerne hver for sig (og i forskellige kombinationer) udfører.

En række forskellige begivenheder har været medvirkende til SAMPAs oprettelse: En workshop-række med Ole Thyssen om post-modernisme, og en tilsvarende om metodespørgsmål; Jan og Søren Molins udgivelse af bogen "Den iscenesatte Virkelighed"; Majken Schultz's licentiatafhandling om paradigmer i kulturstudierne; og beslutningen om at skrive en essay-samling om organisationsteori, som den ville reflekteres i post-modernismen.

Til at forfølge og fastholde disse spørgsmål har SAMPA nu senest opnået en bevilling på ca kr. 300.000 af grundforskningsmidlerne. Interessen for post-modernisme og de videnskabsteoretiske problemstillinger den rejser, er voksende internationalt. Dette bevidnes f.eks. af en løbende artikelserie i Organization Studies, af konference-temaer såsom: "Postmodern Management: The Implications for Learning"

(CSML-konference i Barcelona, 18.- 20. september d.å.) og af andre mere enkeltstående konferencebidrag (f.eks. Calas & Smircich,

"Post-culture: Is Organizational Culture Literature Dominant but Dead" præsenteret ved SCOS konferencen i Milano, juni 1987).

SAMPA gruppen vil koble sig på dette voksende, internationale netværk af organisationsforskere, som interesserer sig for specielt post-modernisme og generelt videnskabsteoretiske spørgsmål. Det vil gruppen bl.a. gøre ved at deltage i og bidrage til konferencer om dette emne, ved at hjemtage viden om aktuelle forskningsprojekter gennem studieture, ved at være vært for internationalt anerkendte forskere på feltet (i 1989 formentlig: John van Maanen, Linda Smircich og Alice Sapienza), og ved at arrangere forskellige workshops i Danmark.

Interessen for det videnskabelige grundlag for vores forskning er som nævnt det, der holder SAMPA gruppen sammen. Med dette forankringspunkt deltager gruppens medlemmer i en række konkrete forskningsprojekter, hvoraf kan nævnes:

- Demokrati-projektet: et forsøg på at applicere den sociologiske, politologiske og historiske demokratidebat på organisationsniveau;
- EUREKA-projektet: et studie af en bred vifte af organisations-teoretiske problemstillinger i forbindelse med højteknologiske samarbejdsprojekter på tværs af landegrænser;
- VALHAL-projektet: et internationalt samarbejde om empiriske studier af organisationskultur, som sigter mod en konceptuel og metodologisk udvikling af kulturbegrebet; samt
- Projektet om samarbejde mellem private virksomheder og offentlige institutioner om forskning og udvikling.

Hver af disse projekter er nærmere beskrevet under de respektive deltageres selvstændige bidrag til årsberetningen.

11.4.2.6

VALHAL-projektet:

På en konference i Istanbul arrangeret af Standing Conference on Organizational Symbolism blev der udsendt et "Call for Research". Formålet hermed var at engagere en international kreds af organisationsforskere i et samarbejde om empiriske studier indenfor organisationskultur. VALHAL-gruppen på IOA har påtaget sig at arrangere en international SCOS konference (Standing Conference on Organizational Symbolism) i København i 1991. Med dette sigtepunkt iværksættes allerede nu en række empiriske studier, som allesammen vil bidrage til en konceptuel og metodologisk udvikling af kulturbegrebet, som det anvendes inden for organisations-teorien. For at udnytte synergi-effekten af disse samtidige studier arrangeres en række workshops, hvoraf de første to finder sted i Danmark (i hhv. maj og november 1989). Konferencen i 1991 vil skabe rammen omkring præsentationen af de opnåede resultater.

VALHAL-gruppen består af: Kristian Kreiner, Jan Molin, Majken Schultz og Jesper Strandgaard Pedersen. Søren Christensen deltager i arbejdet.

Jan Molin har samarbejdet med professor Søren Molin, Laboratoriet for Mikrobiologi, DTH, om forskningsparadigmer og videnskabsteo-

ri. På tværs af natur- og samfundsvidenskab har der været tale om en generel analyse af "Den klassiske forskningstradition". Det drejer sig om et teoretisk studie og er blevet udmøntet i bogen: "Den iscenesatte virkelighed", Akademisk Forlag 1988.

Sideløbende hermed har Jan Molin deltaget i SAMPA arbejdet (gruppen til diskussion af det SAMfundsvidenskabelige PARagdigme), der dels har handlet om en postmoderne teoriudvikling og dels har drejet sig om VALHAL, der er et flerårigt empirisk funderet kulturprojekt ved IOA.

Majken Schultz har fået den erhvervsøkonomiske licentiatgrad på baggrund af en afhandling om organisationskulturs betydning for forandringsmuligheder i en organisation. Afhandlingen "På grundlag af en empirisk undersøgelse ønskes en analyse af organisationskulturs betydning for forandringsmuligheder i en organisation" er under udarbejdelse til bogform. Afhandlingen er blevet forsvaret med en forelæsning om, hvordan organisationskultur kan studeres empirisk inden for en symbolsk kulturforståelse.

Publikationer:

- Jan Molin: "Det ustyrlige", (sammen med Søren Molin), IOA 1987.
- "Den iscenesatte virkelighed", (sammen med Søren Molin), Akademisk Forlag 1988.
  - Postmodernisme: Et bogprojekt om postmodernisme i samfundsvidenskaberne er under udarbejdelse, som redigeres af Majken Schultz og Jan Molin.

Jesper Strandgaard Pedersen:

- "Continuity and Change - Cultural Perspectives on Organizational Change". 1988.

11.4.2.7

Corporate Architecture

I et samarbejde mellem P.O. Berg og Kristian Kreiner studeres virksomhedernes øgede interesse for at præsentere sig gennem forretningsdomiciler o.lign. Det forskningsmæssige perspektiv er virksomhedskulturelt, symbolsk og semiotisk.

Arbejdet publiceres i flere artikler i løbet af 1989.

11.4.3 Ledelse, styreformer og beslutningsprocesser

Instituttet har gennem mange år udbygget dette kerneområde. Internationalt er det især sket i samarbejde med professor James G. Marsh og hans forskningsmiljø ved Stanford University. Forskningen har været koncentreret om studier af beslutningsprocesser i offentlige og private virksomheder og i tilknytning hertil analyser af forskellige ledelsesformer og deres anvendelse. I de senere år er der sket en udbygning af forskningen inden for styring af store organisationer og af komplekse opgaver. Af aktuelle forskningsfelter kan nævnes:

- Mellemstore virksomheders strategiske beslutninger m.h.t. produktudvikling, indkøb af teknologi, rekruttering og organisationsstruktur.

- Konfliktbeslutninger: En syntese af konflikt- og beslutningsteorien.
- Ledelse i professionelle virksomheder.
- Beslutningstageren i virksomheden: Aktørmodellen i økonomi og jura.
- Ledelsesproblemer i forbindelse med regeringens moderniseringsprogram.
- Projektledelse.
- Norm og tvist.

Af udviklingsområder kan specielt fremhæves to: Det ene knytter sig til problemstillinger inden for styringsformer og deres anvendelse med henblik på udviklingen af modeller for optimale samspil mellem forskellige styringsformer. Endvidere ønskes studierne af styring af forsknings- og udviklingsopgaver i private og offentlige organisationer udbygget kraftigt bl.a. i relation til udviklingen inden for områder som informationsteknologi og bioteknologi. Det andet område fokuserer på internationale virksomheders organisation. Det centrale vil her være ledelses- og styringsproblemer i forhold til f.eks. kulturforskelle og vidensoverførsel.

Mellemlideres arbejdsvilkår og karrieremuligheder:

Dette projekt omfatter dels nogle mindre undersøgelser i en række virksomheder af mellemlideres vilkår og dels et intensivt studie af mellemlideres karriereforløb i en større dansk virksomhed baseret på virksomhedens edb-baserede personalekartotek omfattende oplysninger om ca. 600 mellemlideres forskellige stillinger og uddannelser over en længere årrække. Det er tanken i projektet empirisk at afprøve grundlaget for forskellige teorier til analyse af de kritiske faktorer i karriereforløb.

Projektet ledes af Flemming Agersnap, idet det dog samtidig er et erhvervsforskerprojekt for cand.psych. Niels-Jørgen Holm. Projektet forventes afsluttet i 1989. Projektet finansieres foruden gennem en erhvervsforskerbevilling fra ATV af projektstøtte fra European Foundation, Dublin.

Arbejds miljøet i virksomheder:

Sammen med forskere fra Norge, Finland og Sverige gennemfører instituttet et projekt for de nordiske arbejdsministerier med fokus på "Virksomhedsmodellen i arbejdsmiljøarbejdet". Den danske del har omfattet udviklingen af modeller for analyser på sagsniveau og på virksomhedsniveau. En første rapport er afsluttet januar 1989.

Flemming Agersnap har stået som leder og derudover har Britt-Mari Blegvad og Asmund Born deltaget i arbejdet. Undersøgelsen har bl.a. omfattet interviews på to virksomheder. Disse interviews samt afrapporteringen heraf er udført af cand.psych. Jan Sandahl sammen med stud.merc.jur'erne Jørn Andersen og Elisabeth Rasmussen.

Projektet omfatter en kombination af beslutningsteori og rets sociologi, specielt virkningen af retsregler o.l. og sigter mod en integration af de to tilgange til en egentlig vejledende styringsmodel.

KLEO-projektet (Kønn, Ledelse og Organisation):

KLEO-projektet er en empirisk og teoretisk undersøgelse af ledelses- og organisationsforhold ud fra et kønsperspektiv.

Projektets formål var primært at belyse sociale forhold og mekanismer i organisationen/arbejdssammenhængen, som understøtter, respektive forhindrer kvinder i at nå frem til lederpositioner. Desuden at analysere kønnets eventuelle betydning for adfærd/holdninger hos kvinder og mænd i disse positioner.

Projektet var lagt op som en empirisk undersøgelse med hovedvægten på kvalitative interviews af udvalgte personer (fortrinsvis på lederniveau) i organisationer med forskellige karakteristika.

Projektet afsluttes primo 1989 og forventes udgivet i maj måned, DJØFs forlag.

I projektperioden er der yderligere skrevet en artikel, "Four Ways of Looking at Women and Leadership", som publiceres i Scandinavian Journal of Management.

Projektet har været finansieret af Planlægningsrådet for Forskningen.

Projektleder Yvonne Billing.

Britt-Mari Blegvad har af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd fået bevilget støtte til at sammenfatte og afrunde resultater af en række tidligere undersøgelser i en bog på engelsk om behandling af tvister på det økonomiske område. Fire spørgsmål er her af særlig interesse:

- Hvad betinger valget af behandlingsform og forum?
- Hvilken betydning for generering af de normer, der styrer adfærden på de forskellige områder af det økonomiske liv, spiller de forskellige organer?
- Hvilken gennemslagskraft har forskellige typer af normer på de forskellige områder?
- Hvordan kommunikerer de forskellige normer på de forskellige områder?

Britt-Mari Blegvad har i bogen "Refleksiv Ret", som er redigeret af Asmund Born m.fl. skrevet artiklen "Nonet/Selznick og Teubner: Ret og teori og empiri". Artiklen er baseret på to danske undersøgelser udført af Blegvad og Rieper og drejer sig om frugtbarheden af Teubners model.

Britt-Mari Blegvad og Finn Collin har publiceret bogen "Virksomheden mellem økonomi og jura": Om retsøkonomi og styring". Bogens centrale emne er beslutningsprocessen i virksomheden. Retslige regler spiller her både direkte og indirekte en rolle for beslutning og handling i virksomheden. Bogen indeholder derfor modeller til analyse af, hvordan økonomi og jura fungerer sammen i virksomheden.

Britt-Mari har sammen med Finn Collin skrevet artiklen "Law as an exogenous factor in economics". Artiklen blev fremlagt ved International Sociological Association: Research Committee on Sociology of Law's møde i Bologna d. 30.5-3.6.1988. Artiklen skal i denne udgave publiceres i konferencerapporten. En senere udgave

er antaget til publikation i en UNESCO-bog redigeret af Ulf Himmelstrand: Project IDEA.

Konfliktbehandling og interorganisatorisk struktur:

Den af Britt-Mari Blegvad og Annegrete Wulff færdigstillede rapport angående brug af domstole er blevet publiceret i Tyskland: Erhard Blankenburg (Hrsg.) "Prozessflut?" under titlen "Prozessflut aller Orten?" Dänemark: Ein Gegenbefund und seine Ursachen". Der er optaget forhandlinger med et amerikansk forlag om en engelsk udgave.

Konfliktbeslutninger:

Harald Enderud har færdiggjort to bøger om dette emne - en syntese af beslutnings- og konfliktteorien. Konfliktbeslutninger er valgprocesser i skæringsfladen mellem aktørernes sær- og fællesinteresser. I praksis vil harmoni og samarbejde ofte forekomme i samme kontekst som konflikt, konkurrence og obstruktion. Dualismen her er særligt udpræget i interessedemokratiske systemer, hvor ingen gruppering har den totale magt. "Konfliktbeslutninger 1" udkom i februar 1987. Bogen analyserer konflikt og konfliktbearbejdning i tre perspektiver: Harmonisituationen og den rene konfliktsituation. Desuden i det tredje perspektiv: Interessentmodellen (interessedemokratiet) hvor harmoni- og konfliktmodellerne ses som ekstreme specialtilfælde.

En foreløbig udgave af "Konfliktbeslutninger 2" udkom i sommeren 1987. Her drøftes dualismen mellem harmoni og konflikt mere indgående, der er mere om konfliktbearbejdning, og konfliktprocesser analyseres i de 5 Mintzbergske strukturformer. Der planlægges også et tredje bind i serien, som tager særligt udvalgte og problematiske emner op inden for konfliktforskningen og konfliktbearbejdning. Der fokuseres således på procesaspektet af konflikter og går mere detaljeret ned i praktisk konfliktbearbejdning end i bind 1.

Specialister som mellemledere:

Sammen med Lene Brandt og Mikael Overgaard har Harald Enderud færdiggjort en bog af samme navn - en omarbejdet version af LB's og MO's hovedopgave på HD-studiet i organisation, hvor Harald Enderud var vejleder. Opgaven fik Tuborgprisen for bedste HD-opgave i 1986. Desuden er skrevet to artikler over samme emne til Harvard Børsen og Civiløkonomen. Bogen tager et centralt, men lidet belyst tema op:

Hvad sker der med professionelle medarbejdere, når de "avancerer" til lederjobs - ud af fagområdet, de i første række var ansat til at interessere sig for? Her ser vi nærmere på følgende:

- Hvordan ser specialisterne ud, og hvordan bør de være?
- Hvorfor udnævner man specialister til ledere - til trods for de mange problemer det giver?
- Hvilke problemer løber de ind ved rolleskifter?
- Hvad kan der gøres for at løse problemerne?

EUREKA-PROJEKTET:

På opfordring af det daværende danske EUREKA formandskab og i samarbejde med Handelshøjskolen i Århus, har en gruppe på HHK

taget initiativ til at studere de ledelses- og styringsmæssige problemer i forbindelse med EUREKA-projekter.

Med en bevilling fra Industri- og Handelsstyrelsen afholdtes den 10. maj 1988 et forum, hvori ca 40 europæiske forskere deltog. Formålet hermed var at etablere et internationalt samarbejde om empiriske forløbsstudier af igangværende og planlagte EUREKA-projekter.

Den 20. september 1988 samledes de danske virksomheder og institutter, som aktivt deltager i EUREKA projekter. Mødets formål var at skabe et forum for deltagerens erfaringsudveksling samt at definere disses ønsker og behov for handelshøjskolernes videre studier. Som en konklusion på mødet blev det besluttet at foretage en total kortlægning af de aktuelle EUREKA projekter og deres deltagere - et arbejde som pågår frem til ultimo 1989. Herefter planlægges en række langvarige, detaljerede forløbsstudier i samarbejde med udenlandske handelshøjskoler og management institutter. Desuden planlægges en række workshops for danske virksomheder og institutter.

I forbindelse med det omtalte internationale forum har Kristian Kreiner udarbejdet et notat med titlen: "EUREKA Management Research Initiative".

Fra IOA deltager: Britt-Mari Blegvad, Søren Christensen, Laurids Hedaa, Finn Junge-Jensen, Kristian Kreiner og Majken Schultz.

Teorier om ledelse og magtstruktur:

Egil Fivelsdal har i efteråret 1988 påbegyndt et teoretisk projekt om ledelse og magtstruktur i organisationer. Hensigten er at systematisere og videreudvikle nogle udvalgte teorier om ledelse og magtrelationer således at de kan anvendes på organisationsniveau. De første videnskabsteoretiske forudsætninger er behandlet i Egil Fivelsdal & Henrik S. Jensen, "Forklaring og forklarings typer", kap. 9, ss. 201-214 i Heine Andersen (red), Videnskabsteori og metodelære for erhvervsøkonomer. 2. udgave. Samfundslitteratur 1988.

Laurids Hedaa har i årets løb især arbejdet med netværksperspektivet på organisationer, interorganisatoriske relationer og international virksomhedsledelse. Har deltaget i forberedelse af studiet af ledelse af samarbejdsprojekter i højteknologisk forskning og udvikling på tværs af landegrænser under EUREKA. Et projekt som fortsætter gennem 1989. Har arbejdet med moder-/datterselskabsrelationer i forbindelse med international afsætning af komponenter til det industrielle marked, der også fortsætter ind i 1989. Begge studier tager afsæt i netværksperspektivet, som i de seneste 10 år har stimuleret megen international forskning.

Kurt Klaudi Klausen arbejder på en analyse af de organisatoriske og ledelsesmæssige forhold, der karakteriserer frivillige organisationer. Arbejdet har foreløbigt resulteret i en modulbeskrivelse om "Organisations- og ledelsesteori" (6 sider) tilpasset overbygningen "Kulturpolitik og forvaltning", som er et initiativ og samarbejde mellem Danmarks Højskole for Legemsøvelser og Kø-

benhavns Universitet. Endvidere redigerer Klausen sammen med Jørn Hansen (Odense Universitet) 1989 årbogen for Danmarks Idrætshistoriske Forening under temaet "Ledelse i idrætten - idrættens uddannelseshistorie", hvor han selv bidrager med en artikel om "Niveaudelt ledelse-foreningsledelse mellem frivillighed og professionalisering".

Klausen arbejder videre med et projekt om "Interessevaretagelse og politisk beslutningstagning". Teorier om beslutningstagning afprøves og kobles med politisk teori gennem en analyse af de politiske processer i forbindelse med eliteidrætslovens tilblivelse.

Samarbejdsrelationer mellem erhvervsliv og højere læreanstalter om forskning og produktudvikling på højteknologiske områder: Med en bevilling fra Direktør E. Danielsen og Hustrus Fond er igangsat et projekt, hvis formål det er at identificere barrierer og vanskeligheder i samarbejdet mellem private og offentlige aktører om forskning og produktudvikling. Specielt vil de forskellige "organisationskulturers" betydning blive belyst i relation til forsknings- og udviklingsarbejdets ledelse, projektstyring, netværks-organisering mv.

Projektet, som vil være empirisk orienteret, vil også studere internationale samarbejdsrelationer. Der søges opstillet nogle konkrete metoder til fremme af samarbejdet og til en forbedring af projektforløbet.

Projektets resultater vil blive formidlet gennem udgivelse af en rapport, som vil blive præsenteret på en offentlig konference. Fra IOA deltager i dette projekt Kristian Kreiner og Majken Schultz.

Projektledelse i løst koblede organisationer:

I et samarbejde mellem Søren Christensen og Kristian Kreiner fortsætter udviklingen af en projektledelsesteori, som omhandler projekter, der er underlagt stor usikkerhed, og som foregår i løst-koblede organisationer.

Arbejdet forventes publiceret i bogform i foråret 1989.

Skandinavisk ledelse:

Henrik Holt Larsen har sammen med Lars Lindkvist gennemført en interviewundersøgelse med ca 40 forskere og virksomheder om, hvorvidt der findes en speciel form for ledelse i Skandinavien.

Seksuel chikane:

Henrik Holt Larsen har gennemført en interviewundersøgelse vedr. udbredelsen af seksuel chikane på arbejdspladser. Undersøgelsen har omfattet ca 40 personer, repræsenterende forskellige erhverv, uddannelse, alder køn mv. Resultaterne af undersøgelsen er offentliggjort i bogen "Ej blot til lyst - seksuel chikane i arbejdslivet".

Medarbejdersamtaler:

Henrik Holt Larsen har som hovedredaktør medvirket til udarbejdelsen af en bog om medarbejdersamtaler. Bogen analyserer disse

som en metode til udvikling af menneskelige ressourcer i organisationer, og resultaterne fra et antal virksomheder (private og offentlige), der i praksis har indført samtalesystemer, analyseres. Bogen udkommer i februar 1989 på Teknisk Forlag.

Erfaringsbaseret lederudvikling:

Projektet har til formål at analysere ledelsesudvikling ud fra en erfaringspædagogisk teoriramme. Centralt er de handlinger, erfaringer og læreprocesser, som det enkelte menneske oplever i arbejdslivet og - som konsekvens heraf - hvilken individuel og organisatorisk udvikling, erfaringsdannelsen kan medføre.

Projektets teoretiske del har primært været varetaget af Henrik Holt Larsen og Finn Kelsen. I tilslutning hertil har de to - foruden Finn Junge-Jensen og Ib Andersen samt Jørgen Frode Bakka (sidstnævnte fra Institut for Erhvervsøkonomi og ledelse) - været involveret i et ledelsesudviklingsprogram i Undervisningsministeriets departement og direktorater. Dette program indebærer, at ialt 54 kontorchefer, afdelingschefer og direktører dels gennemgår en serie ledelseskurser, dels arbejder erfaringsbaseret med miniprojekter i relation til deres daglige arbejdssituation. Endvidere har Henrik Holt Larsen og Finn Junge-Jensen gennemført et tilsvarende - omend mindre - projekt i Socialministeriets departement.

Programmet afsluttedes i juni 1988 og har givet anledning til igangsætning af et personalepolitisk udviklingsprogram, der overvejende har interne kræfter som katalysatorer.

Publikationer:

Henrik Holt Larsen "Ej blot til lyst - seksuel chikane i arbejdslivet". København: Forlaget Valmuen, 1988.

- og Lars Lindkvist: "Skandinavisk ledelse - hvorfor og hvordan"? Dansk Management Center, 1988.

J.C. Ry Nielsen "The Danish Government's Programme for Modernization of the Public Sector - an Evolution". Paper fremlagt på konferencen i Budapest september 1988.

Morten Helkiær & J.C. Ry Nielsen "Organisatoriske ændringer i centraladministrationen", kap. 9 i Karl-Henrik Bentzon (red) "Fra vækst til omstilling". Nyt fra Samfundsvidenskaberne, København 1988.

J.C. Ry Nielsen "Tanker om ledelse", 2. Rev. udg.. Nyt fra Samfundsvidenskaberne, København 1988.

11.4.4 Organisatoriske innovations- og læreprocesser

11.4.4.1

Overordnet problemstilling:

Forståelsen af innovations- og læreprocesser som kilder til organisatorisk fleksibilitet er i de senere år blevet et væsentligt teoretisk og metodologisk problem. Tidligere opfattelser af både innovation og organisatorisk læring som styrede processer problematiseres af analyser, der viser, hvorledes eksempelvis innovation finder sted uafhængig af officielle styresystemer og uddan-

nelsesprogrammer. Der er i den forbindelse påvist komplekse samspil mellem strukturelle karakteristika og aktørers handlinger, som er forsøgt indfanget gennem forskellige modelbygninger såsom resource-dependencies, organizational politics, diffusionsmodeller, organisatoriske subkulturer o.m.a.

Disse modellens forklaringstyper repræsenterer forsøg på at løse det problem, at innovationsevne og læring (som kan sammenfattes under betegnelsen organisatorisk fleksibilitet) i såvel generelle mikro- som makroteorier har været sammenbygget med karakteristika ved teorierne, som har vist sig ikke at holde.

De organisationsteoretiske miljøer inden for Handelshøjskolen har med deres særlige mikroadfærdskompetencer gode faglige muligheder for at bidrage til en fornyelse af de samfundsvidenskabelige teorier om organisatorisk fleksibilitet, idet studier af de facto adfærd har vist sig at være et lovende udgangspunkt for en videre rekonstruktion af vor forståelse af såvel virksomhed som samfund.

Teori- og metodeudvikling omkring to aspekter af fleksibilitetsbegrebet er trukket frem som specielt væsentlige: innovationsprocessers karakter og betingende faktorer samt organisatoriske læreprocesser.

De to processer uddybes i det følgende.

Innovationsprocesser:

Med studiet af innovationsprocesser er en række af samfundsvidenskabernes grundantagelser vedrørende mikroøkonomisk adfærd blevet udfordret. Den rationalitet, der i klassisk, økonomisk og sociologisk teori er blevet tilskrevet aktørerne har vist sig ikke at holde i studier af organisatoriske processer (innovation, målformulering, beslutningstagen m.v.) og iværksættermotiver.

Eksemplerne på dette opgør strækker sig fra organisationsteori (March & Simon, Cyert & March) og studier af entreprenørers adfærd og teknologisk innovation, over nyere modeller af konkurrenceadfærd (Nelson & Winther) til nyere historiske studier af specifikke samfunds industrialisering (Sabel and Zeitlin). De sidstnævnte har vist, at industrialiseringen og moderniseringen i de vestlige samfund har antaget en mangfoldighed af former, der giver samfundene forskellige forudsætninger for innovation og fornyelse i forhold til de aktuelle udfordringer.

Når der således rokkes ved nogle universalistiske antagelser om mikroadfærd problematiseres såvel samfundsvidenskabernes mikro- som makroforestillinger. Den skarpe arbejdsdeling mellem forskere, der beskæftiger sig med organisationers indre detaljer, og de der arbejder med den overordnede, samfundsmæssige udvikling, har imidlertid blokeret for en frugtbar dialog mellem mikro- og makroniveau - og for en deraf følgende nyorientering.

Mange af de rutiner, der observeres på mikroniveau, kan kun forklares ved at inddrage de samfundsmæssige institutioner, der er med til at konstituere personer, organisationsroller, virksomheder m.m. Der er imidlertid ikke tale om noget determinationsforhold, idet innovation på mikroniveau dybest set drejer sig om

aktørers, rollers og virksomheders oprør mod de institutioner, der har været med til at forme dem.

I den internationale debat har især forskere som Maurice, Silvestre og Sellier samt Piore, Sabel og Zeitlin anvist en nu perspektivrig "mode of enquiry", hvor bestemte adfærdsformer for virksomheder angives at være betinget af det omgivende samfund og vice versa. Virksomheden forstås ud fra et bestemt samfunds institutionelle indretning og omvendt forstås et samfund ud fra, hvad der observeres på virksomhedsniveau. Man kan ikke længere tale i selvindlysende vendinger om klasser, hierarkier, organisation, arbejder osv., idet disse begreber først modtager sin mening i en specifik samfundsmæssig kontekst.

En mulig forskningsstrategi består således i at observere virksomheder med henblik på at generere paradokser i forhold til vor teoretiske forventninger omkring mikroadfærd, for derefter at søge historiske forklaringer, der ofte må spredes ud til samtlige de forhold i samfundet, der bidrager til at konstituere adfærds typer inden for virksomhederne.

Skabelsen af sådanne mønstre af forståelse inddrager et stort antal historiske variable, men selektionen af disse kan lettes af komparative analyser. Ved at redegøre for opdagelser i specifikke, nationale casestudier og konstruere nationale, historiske forklaringer kan sammenligningen fremtvinge genprøvning og overvejelser omkring supplerende forhold.

I både CHIPS-projektet på IOA (støttet af SSF og Teknologistyrelsen) og gennem Peer Hull Kristensens RUC/FAST-projekt (støttet af SSF, Teknologistyrelsen og EF) omkring fleksibel specialisering i danske virksomheder er genereret data om cases og paradokser i forhold til vore forventninger. Disse paradokser er søgt forklaret gennem historiske eller processuelle forklaringstyper, som nu trænger til at blive konfronteret med to udfordringer:

For det første supplerende studier af bestemte virksomhedsnære, organisatoriske og institutionelle forhold i Danmark, hvilket kræver, at der formuleres en række specifikke projekter for studentermedarbejdere.

For det andet at konfrontere data og paradokser samt forklarings typer med forskere, der har arbejdet med analoge undersøgelser og forklaringstyper i andre lande. Formålet med det sidste er dels at afprøve, hvorvidt de fundne data skaber paradokser alene i en teoretisk kontekst, og/eller også i international sammenligning, dels at vurdere forklaringstypers gensidige status.

Organisatoriske læreprocesser:

Medens det ovenstående tema repræsenterer et analytisk/eksplanatorisk grundforskningstema, er organisatorisk læring analytisk/interventionsorienteret.

Det har været kendetegnende for en stor del af Handelshøjskolens forskningsaktiviteter, at man ikke blot har analyseret eksisterende organisations sociale strukturer og processer, men også har udformet ændringsstrategier. Der er her tale om en HHK speci-

fik kompetence, der imidlertid stadig indeholder uløste, grundlæggende problemer. Et centralt problemområde er, hvorledes påvirkning af individer sætter sig igennem i form af systemeffekter.

Forståelsen af individuelle læreprocesser er såvel teoretisk som med hensyn til praktisk udformning relativt veludviklet. Det modsatte er tilfældet for organisatorisk læring, der på trods af tidligere teoretiske arbejder (Argyris & Schön, March & Olsen, Levitt & March) begrebsmæssigt er svagt udviklet, og som med hensyn til design af ændringsstrategier har en uklar status (French & Bell, Strauss, m.fl.).

Koblingen mellem individuel læring og organisatorisk læring er ligeledes et uklart teoretisk felt, hvor årsagssammenhænge mellem individets læring og gennemslag i form af ændret organisatorisk adfærd ikke er klarlagt, omend belyst gennem mange eksempler på blokerende faktorer.

Der er på IOA oparbejdet et empirisk materiale, der vil være meget velegnet som basis for en teoriudvikling. Det drejer sig om to store lederudviklingsprojekter inden for komplekse organisationer, hvor der er oparbejdet et righoldigt datamateriale, omfattende såvel data på individsom organisationsniveau.

Der er behov for støtte til analyse af disse data, og til sikring af en faglig dialog med udenlandske forskere, der er centralt placeret inden for den aktuelle debat om organisatorisk læring. De vil endvidere være behov for støtte til indsamling af supplerende data - styret af de teoretiske refleksioner under analyseprocessen.

Begge ovennævnte grundforskningsaktiviteter vil resultere i internationale publikationer i form af bøger og artikler i internationale tidsskrifter.

Der vil ske en spredning af forskningsresultaterne gennem en udbygning af det internationale faglige netværk, via konferencer m.v.

Endvidere vil der ske en styrkelse af det lokale faglige miljø - ligesom yngre forskere forhåbentlig vil blive ansporet til at videreudvikle områderne. Konkret søges rekrutteringen sikret gennem et seks måneders introduktionsstipendium i 1989, efterfulgt af et samfinansieret stipendium 1990-91.

Ledelsesudvikling, individuel og organisatorisk læring:

Ib Andersen har i sin orlovsperiode fra instituttet (31.8.87-31.7.88) arbejdet som virksomhedskonsulent. I denne periode har han i samarbejde med Jørgen Frode Bakka (Institut for Erhvervsøkonomi og Ledelse), Finn Junge-Jensen, Finn Kelsen og Henrik Holt Larsen afsluttet et ledelsesudviklingsprogram for 54 kontorchefer, afdelingschefer og direktører i Undervisningsministeriet. Ib Andersen har i samme periode forestået udviklingen af et tilsvarende program for ledende medarbejdere i Københavns Kommunes Hospitals-

våsen (administrerende overlæger, oversygeplejersker m.v.). Begge programmer indebærer at deltager gennemgår en serie ledelseskurser samtidig med, at de arbejder erfaringsbaseret med miniprojektet i relation til deres daglige arbejdsituation.

Ib Andersen har sideløbende med udviklingen og gennemførelsen af de nævnte programmer analyseret denne form for ledelsesudvikling ud fra en erfaringspædagogisk teoriramme, der især fokuserer på, hvilken individuel og organisatorisk læring, erfaringsdannelsen medfører.

Projektet indgår som del af et grundforskningsprojekt omkring organisatoriske læreprocesser.

Ledelse og omstilling i professionelle virksomheder:

Hardy Roed-Thorsen har forsat arbejdet med dette projekt, lidt mere intensivt efter overstået bestyrertid. Projektet har til formål at belyse begrænsninger og potentielle muligheder i autonome, serviceorienterede professionelle virksomheders organisationsformer. Projektet er drejet mod større fokus på grundforskningstemaet "Innovation og læring i professionelle virksomheder" og indgår i den nydannede forskergruppe omkring "Innovation og læring" der er beskrevet andetsteds.

Projektets 1.del er afsluttet med en rapport "Organisering og styring og ledelse af professionelle". Forskningsrapport, 1986 og (rev.) 1987.

Fra efteråret 1988 foreligger en arbejdsnote "Ledelse af professionelt arbejde - fremtidens ledelse?", som er under bearbejdning til et kompendium som fagligt grundlag for et nyt valgfrit HD-fag: "Ledelse af teknikere", der er planlagt til start i efteråret 1989.

Publikationer:

Hardy Roed-Thorsen: "Vidensproduktionens styring". IOA 1988.

Artikel til bog under udgivelse i anledning af HD-studiets 25 års jubilæum.

- "Ledelse af professionelt arbejde - fremtiden ledelse"? Arbejdsnote 1988.

J.C. Ry Nielsen: "HD-studiet i organisation 1963-88". Artikel til bog om ledelse i anledning af HD(O)'s 25 års jubilæum.

Innovative processer i frivillige organisationer:

Kurt Klaudi Klausen har i et projekt om "Organisering, brugergrupper, behov og interesser" undersøgt 18 forskellige foreninger, offentlige og privatøkonomiske organisationer inden for i drætssektoren med henblik på at belyse, hvad der adskiller de forskellige brugergrupper og organisationsformer:

- 1) hvilke brugergrupper er der tale om,
- 2) hvilke behov dækkes ind,
- 3) hvad er baggrunden for valg af organisation,
- 4) forskelle, fordele og ulemper ved organisationsformerne,
- 5) hvad gør organisationerne med henblik på at præge eller tilpasse sig udviklingen?

Hypotesen er, at der sker en tilpasning til omverdensforandringer (f.eks. til opkomsten af nye brugergrupper og behov), men at det sker med vidt forskellige konsekvenser i de respektive organisationer og på forskellige niveauer i disse, samt at dette specielt hænger sammen med organisationernes ressourcer, målorientering, tradition og kultur.

De empiriske data er indsamlet og under analyse. De indsamlede data er kvantitative (spørgeskemaundersøgelse o. 600 respondenter og 92 variable) såvel som kvalitative (o. 80 enkelt- og gruppeinterview). Den teoretiske analyse af innovative processer i frivillige organisationer forventes færdig i slutningen af 1989.

Projektet har indtil videre resulteret i følgende udgivelser:

Publikationer:

- Kurt Klaudi Klausen "Per Ardua ad Astra. En konflikt og organisationssociologisk analyse af idrætslige interesseorganisationers interaktion og mulighed for politisk opinionsdannelse". Odense Universitets forlag 1988.
- "Den danske idrætsforening". Frivillige organisationer mellem brugere, stat, marked og civilt samfund", pp. 45-68 i Michael Andersen (red): "Splinter af dansk idræt", Odense Universitets Forlag 1988.
  - "Changes towards State and Market in the Voluntary Sector. Competition in the Organization of Sport". COS-forskningsrapport nr. 3 1988 (26 sider).
  - "Markt, Staat und Freiwillige Organisation". COS-forskningsrapport nr. 9 1988 (35 sider).
  - "Den tredie sektor. Frivillige organisationer mellem stat og marked", pp 227-282 i Kurt Klaudi Klausen og Torben Hviid Nielsen (red): "Stat og marked. Fra Leviathan og usynlig hånd til forhandlingsøkonomi". Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1989.
  - "Obstruktion eller offside? Et forsvar for forskningen og en replik til Steen Tinning". Artikel i dagbladet Information d. 15.4.1988.
  - "Det organiserede fjendebillede". Artikel i dagbladet Information d. 11.11.1988 også bragt i tidsskriftet "Idrætsliv" nr.1 1989.
  - "Mellem leg og idræt. Gymnastikken i Danmark i 1800-tallet". Anmeldelse af Else Tranbæks bog og licentiatafhandling i Historie Jyske Samlinger 1989.
- "Sportens rolle i sømandsidrættens historiske udvikling". (26 sider). Paper præsenteret ved konference om "Ligheder og forskelle i den engelske sports begyndelse i de nordiske lande, Lysabu, Norge marts 1989.

11.4.5 Udvikling af virksomhedens menneskelige ressourcer

Dette forskningsområde perspektiverer samspillet mellem det enkelte menneskes funktionsbetingelser (kvalifikationsstruktur, krav og forventninger til arbejdssituationen) og de arbejdsvilkår, som mennesket er underlagt i jobbet og organisationen. Dette

samspil mellem person, job og organisation analyseres ud fra en tværfaglig forståelsesramme med væsentlige bidrag fra arbejdspsykologi, pædagogik, personale- og organisationsteori.

Fagområdet får i disse år en stigende vægt. Det skyldes primært den stigende erkendelse af de menneskelige ressourcers betydning for virksomhedernes effektivitet og overlevelse. Dette er specielt iøjnefaldende i servicevirksomheder, men ses også i produktionsvirksomheder og offentlige organisationer, fordi ændringer i opgavestruktur, teknologi og kvalifikationsstruktur fører til radikale ændringer i samspillet mellem job og person.

Publikationer:

- Lars Lindkvist: "Organisationsteori - struktur, kultur, processer", sammen med Bakka og Fivelsdal. Liber Forlag, Malmø 1988.
- "Ett lidelsesfullt letande efter nordisk ledelse", arbejdsnotat 1988:1, IOA.
  - "A Passionate Search for Nordic Management", IOA og Samfundslitteratur.
- J.C. Ry Nielsen "Om indretning af en rådhusbutik i Farum kommune". Internt notat.

Paradoksalt nok er dette samspil relativt udforsket. Der er ganske vist en udbygget viden om personaleadministrative styringssystemer (personaleplanlægning, stillingsvurdering, personalebedømmelse mv.), men en nuanceret forståelse for, hvordan det enkelte menneskes personlighed og adfærd påvirkes af de organisatoriske rammebetingelser - og selv over indflydelse herpå - savnes.

På specielt følgende to områder intensiveres instituttets forskning på det personalemæssige område: For det første en analyse af menneskets totale, livslange karriereforløb i arbejdslivet. Indtil nu har der været en urimelig indsnævring i fortolkningen af karrierebegrebet, så dette kun omfatter en hierarkisk opstigning i virksomhederne. Dermed har man overset, at ethvert menneske bevæger sig igennem en serie af livsfaser med hver deres karakteristika, og at det er samspillet mellem disse og de organisatoriske rammebetingelser, der bestemmer karriereforløbet.

Som led i menneskers socialisation til arbejdslivet undersøges uddannelsesvilkårenes betydning for den faglige og personlige udvikling. I projektet, "Kvinder i økonomien", undersøges mere specifikt kvindelige økonomistuderendes uddannelseserfaringer i den erhvervsøkonomiske uddannelse på HHK.

Baggrunden for projektet er den stigende tilgang af kvinder til de erhvervsøkonomiske studier, som ellers er et traditionelt mandligt uddannelses- og erhvervsområde, og en deraf følgende interesse for de unge kvinders motivation til at søge uddannelsen, deres oplevelser af problemer og muligheder inden for dette uddannelsesområde og deres udviklede problemløsningsmetoder. Uddannelseserfaringerne ses inden for en ramme, der reflekterer samspillet mellem på den ene side uddannelsens krav og betingelser inden for den totale livssituation og på den anden side den studerendes livshistoriske erfaringer. Forståelsesrammen bygger dels på en teoretisk begrundet model til undersøgelse af det psykiske arbejdsmiljø og dels på kvindeforskningens teorier om og

undersøgelser af kvinders arbejds- og livssituation, eller kvinders erhvervssocialisation, og inddrager således såvel arbejdspsykologiske som personlighedspsykologiske forståelser. Der anvendes en kombination af kvantitative og kvalitative metoder: Individuelle interviews med kvindelige økonomistuderende, gruppediskussioner over udvalgte temaer, og en erfaringsgruppe med kvindelige studerende kombineres med mindre spørgeskemaundersøgelser med kvindelige og mandlige studerende og matrikeloplysninger.

Hovedvægten i projektarbejdet har i '88 været lagt på indhentning af empiriske data og tolkning af dette materiale, sideløbende med teoretiske og metodiske overvejelser.

Projektet udføres af cand. psyk. Jytte Bonde i et tværinstituttligt kandidatstipendiat. Stipendiet blev oprettet på initiativ af 5 institutter og centre på HHKs økonomiske fakultet: CUF, TTR, IESF, IIØ (TSG) og IOA. Jytte Bonde har fast arbejdsplads på IOA. Arbejdet forventes afsluttet ultimo 1989. I tilknytning til projektet er udarbejdet en arbejdsnote indeholdende teoretiske og metodiske overvejelser før igangsættelsen af den empiriske del af projektet:

Publikationer:

Jytte Bonde: "Kvinder i økonomien", arbejdsnote 88-3, IOA 1988.

Et andet vigtigt område er den erfaringsbaserede læring på jobbet, som udgør et alternativ til traditionel indlæring (f.eks. kurser) i arbejdslivet. Erfaringslæring udspringer af det faktum, at den væsentligste katalysator for faglig og personlig udvikling af medarbejderne er deres konkrete handlinger, oplevelser og erkendelser i jobsituationen. Det er igennem disse, at læringen sker og den menneskelige udvikling fremmes. En øget forskningsindsats på området vil ikke alene føre til en bedre forståelse af arbejdslivets pædagogik, men også afkaste en ny viden om de fundamentale funktionsbetingelser, som mennesker i arbejdslivet er underlagt.

Forskningsområdet har berøringsflader med en del af den forskning, der pågår på bl.a. TTR samt Center for Uddannelsesforskning.

11.4.6 Politiske/administrative systemer og deres samspil med den private sektor og brugere

Politisk/administrative systemer og samspillet med den private sektor og borgerne udgør et stadigt vigtigere forskningsområde på de fleste samfundsvidenskabelige institutioner i lande med blandingsøkonomi. På grund af løbende ændringer i disse landes politiske forudsætninger for samfundsøkonomiens indretning og virkemåde, opstår der hele tiden nye problemstillinger, hvor en forskningsmæssig indsats er påkrævet.

Instituttet forventer således, at der i de kommende år udvikles et betydeligt behov for at skaffe viden om virkninger af nye po-

litisk/administrative styreformers, om organiseringen af institutioner/virksomheder, der ligger i grænseområdet mellem den offentlige og private sektor, om mulige tilpasninger af politisk/administrative systemer til de behov, som brugerne har og om forskellige former for samarbejde mellem den offentlige og private sektor. Problemstillinger indenfor disse områder har ikke alene en praktisk interesse i forhold til forsøg på effektiviseringer af politisk/administrative systemer. De har også og ikke mindst interesse som et godt udgangspunkt for tværfaglig teoriudvikling, som udover organisationsteori involverer økonomi, politologi og forvaltningsret.

Instituttet finder, at en forskningsmæssig indsats på området kan yde vigtige bidrag til organisationsteorien og til forståelse og vurdering af de organisatoriske muligheder i politisk/administrative systemer og deres samspil med den private sektor og brugerne.

Instituttet har derfor igennem de sidste 15 år anvendt forskningsmæssige ressourcer på konkrete problemstillinger inden for denne del af forskningsprogrammet. Denne indsats har resulteret i flere publikationer og har bidraget til at skærpe instituttets interesse og forståelse for en forstærket indsats i de kommende år.

Marianne Antonsen har arbejdet på et projekt om offentlige organisationers effektivitet. Projektet tager udgangspunkt i såvel politologiske som organisationssociologiske teorier og herigennem opstilles et begrebsapparat til belysning af effektivitet i offentlige organisationer. Til illustration af dette inddrages empirisk materiale i form af 4 omfattende casestudies.

Afhandlingen er afleveret som Tietgenprisopgave i 1988. Det empiriske materiale er indsamlet i projektgruppen POOL/SOLIN (Projekt om Offentlig Organisation og Ledelse/Studier af Offentlige Institutioners og Lederes Styringsadfærd), der begge er forskningsprojekter under COS (Center for Offentlig Organisation og ledelse).

Projekt 1: Retlige reguleringsformer og retsvidenskaben.

Projektet, "Retlige reguleringsformer og retssociologien" har til formål at udvikle begreber til en retsvidenskabelig diskussion af nye reguleringsformer.

Moderne reguleringsformer, med styring på organisatoriske parametre, kræver nye begrebsdannelser og udvikling af nye metoder i den (rets)sociologiske forskning.

Projektet, der har paraplykarakter, omfatter Asmund Born og knytter an til Britt-Mari Blegvads projekt nævnt under 4.3.

Publikationer:

Asmund Born, Nils Bredsdorff, Leif Hansen og Finn Hansson.

Bogen beskæftiger sig med retlige reguleringsformer, således som de er fremstillet i Teubners banebrydende artikel fra 1983 (oversat til bogen), og diskuterer teoretiske, empiriske og normative muligheder for refleksiv regulering.

Der er bidrag af Born m.fl., Britt-Mari Blegvad, Håkan Hydén, Hans Petter Graver og Jørgen Dalberg Larsen.

I redaktørernes artikel diskuteres Teubners teoretiske referencer og herunder især systemteorien, Luhmann, ift. Habermas.
 Asmund Born: "Legal Dogmatics and the biotope", 1. og 2. draft.
 Diskussion af en kontekstuel forståelse af arbejdsretten (aug. 1988), 25 s.
 - "Is there anybody out there?" Diskussion af mulighederne for at kombinere rets- og samfundsvidenskab (nov.1988), 20 s.

Projekt nr. 2: Styring af risikoaktiviteter.

I efteråret startede Lars Goldschmidt og Asmund Born et projekt om styring af sikkerhed.

Projektet skal beskrive og udvikle modeller til forståelse af de strukturer og processer, der er af væsentlig betydning for styringen og afvejningen af sikkerheden i kompliceret højteknologisk industri.

Teoretisk ligger projektet op ad neoinstitutionalismen og inddrager flere teoretiske tilgange. Empirisk er fokus på kvantitative og kvalitative netværksmetoder i en komparativ undersøgelse af DK, N og GB.

Undersøgelsen fokuserer på Off-shore olieudvinding.

Projektet skal løbe over 3 år og søges delfinancieret af SSF. Projektet har ikke været publiceret.

Regeringens Tværministerielle Udvalg for Informationsteknologi har i perioden 1986-1989 iværksat et forsøgsprogram med lokaleprogram med lokale forsøg med informationsteknologi. Sigtet med ordningen er at undersøge muligheder for ved indførelsen af informationsteknologi at skabe nye betingelser for lokal erhvervs- og organisationsudvikling, ikke mindst med henblik på en decentral anvendelse af teknologi.

Forsøgene gennemføres af kommuner, bibliotek, erhvervskontorer, amter, beboerorganisationer, landbrugsorganisationer m.v.

Forsøgsordningen i sin helhed evalueres på instituttet med henblik på en tilbagemelding til Folketinget og Det tværministerielle Udvalg om behovet for lovgivning inden for området.

Tarja Cronberg står for forsøgsprogrammet.

Samfundsudvikling og offentlig regulering:

Egil Fivelsdal har sammen med Henning Sørensen forestået udgivelsen af en forelæsningsrække om klassiske og nyere bidrag til teorien om offentlig regulering (Verner Goldschmidt-forelæsningsrækken). Bogen indeholder bidrag fra 12 danske samfundsforskere samt kommentarer fra opponenter.

Publikationer:

Henning Sørensen & Egil Fivelsdal (red.) "Fra Marx til Habermas: Samfundsudvikling og offentlig regulering". Nyt fra Samfundsvidenskaberne. 1988.

Egil Fivelsdal "Max Weber, 1864-1920", ss. 49-69 i ovennævnte artikelsamling.

Stat og marked:

Kurt Klaudi Klausen har sammen med Torben Hviid Nielsen ledet og koordineret et tværfagligt og tværinstitutionelt forskningsinitiativ under Center for Offentlig Organisation og Styring om relationen mellem stat og marked i teorihistorisk belysning.

Arbejdet har resulteret i bogen "Stat og Marked. Fra Leviathan og usynlig hånd til forhandlingsøkonomi", Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1989, redigeret af Kurt Klaudi Klausen og Torben Hviid Nielsen med bidrag af Jesper Jespersen, Håkan Arvidsson, Lennart Benrtson, Tage Bild, Karl-Henrik Bentzon, Klaus Nielsen og Ove K. Pedersen.

Bogen analyserer den vestlige verdens væsentligste og mest indflydelsesrige tankegange om stat og marked og relationen mellem disse styringsmekanismer siden den industrielle og de borgerlige revolutioner. Det er tolkningen af samspillet mellem de økonomiske og politiske mekanismer og hele det øvrige sociale og samfundsmæssige område, der giver mulighed for en teoretisk nytolkning. Dette understreges også af udviklingstendenser i retning af magtens løsrivelse fra centraliseringen i staten og de finansielle markeders løsrivelse fra produktions- og varemarkedet.

Kurt Klaudi Klausen arbejder sammen Marie-Louise von Bergmann-Wiinberg (Den Svenske Handelshøjskole i Helsingfors) på et projekt om konsekvenserne af indførelsen af EF's indre marked for den nationale suverænitet og den offentlige regulering. Dette arbejde skal danne baggrunden for en planning session ved ECPR's konference i 1990 i Bochum og siden ECPR workshop i 1991.

Publikationer:

Kurt Klaudi Klausen og Torben Hviid Nielsen "Stat og marked. Fra Leviathan og usynlig hånd til forhandlingsøkonomi". Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1989.

- "Stat og marked i teoriernes historie. Indledning", pp 9-20. Skrevet sammen med Torben Hviid Nielsen i Klausen og Nielsen (red.) 1989.
- "Den tredje sektor. Frivillige organisationer mellem stat og marked", pp 227-282, i Klausen og Nielsen (red.) 1989.

11.5 Anden forskningsaktivitet

I april 1988 afholdtes på instituttet et seminar om "Ledelsesformer, produktionsorganisation og arbejdskraft i Danmark i historisk-sociologisk belysning". Der deltog 23 forskere fra forskellige historiske, økonomiske og sociologiske institutioner, og der blev fremlagt 12 papers. Der arbejdes i øjeblikket på en udgivelse af nogle af disse papers samt på afholdelsen af et nyt seminar. Seminaret har givet mange nyttige kontakter, som snart vil føre til nye fælles projekter. Seminaret blev arrangeret af cand.mag. Flemming Mikkelsen og Flemming Agersnap.

Flemming Agersnap: har på en international konference arrangeret af European Foundation, Dublin, talt om Future Cooperation around Work Milieu Issues,

- er medlem af et professorbedømmelsesudvalg ved Bedriftsøkonomisk Institutt, Oslo,
  - er medlem af fakultetsstudienævnet,
  - er fagkoordinator for undervisningen i samfundsøkonomi og er hvervsøkonomi på korrespondentstudiet samt medlem af studienævnet for erhvervspraksis,
  - er fagkoordinator for 6 tilvalgsfag på HA, Strategi- og planlægningslinien på HD i organisation samt et valgfag
  - har fungeret som censor ved økonomi og statskundskab, Århus Universitet, Handelshøjskolen i Århus samt samfundsfag, KU.
- Torben Agersnap har i en årrække været medlem af Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland og er nu af denne udpeget til medlem af Udvalget vedrørende oprettelse af et Dansk Polarcenter, hvor han er formand for underudvalget vedrørende Polarcentrets organisation.

Ib Andersen har fungeret som censor ved Statskundskab ved Århus Universitet.

Marianne Antonsen har været oplægsholder på et COS-seminar om "Redegørelse om den offentlige sektor" - arrangeret af Finansministeriet og COS

Britt-Mari Blegvad har deltaget i det "Nordiske projekt om styreformer i arbejdsmiljøarbejde" som medlem af analysegruppen.

Projektet drejer sig om, hvordan arbejdsmiljøarbejde på virksomhedsniveau kan studeres og forstås.

- har sammen med Alberto Febrajo og Dimitri Kalogeropoulos redigeret "European Yearbook in the Sociology of Law" og her skrevet "Law, Change or What? A Comment". Kommentaren diskuterer kommunikation som en nødvendig forudsætning for muligheden for at bruge lovgivning som en styringsform.
- har d. 21.- 23. marts deltaget i Socio-Legal Group 1988 Annual Conference i Oxford og i gruppen, som behandlede Alternative Dispute Resolution fremlagt et paper: Commercial Relations: Contract and Court in Denmark. Her blev navnlig metodologiske aspekter taget op til diskussion.
- har d. 10.- 13. august deltaget i Det XI Nordiske Retsfilosofiske Symposium, som drejede sig om juridiske og andre samfundsvidenskabelige styreformer, og der holdt et indlæg: "Beslutning, rolle og økonomisk/juridisk argumentation".
- har d. 1.- 3. december deltaget i en af European Science Foundation anordnet tværfaglig workshop: Nature and Administration of Justice med det formål at diskutere et europæisk forskningsoplæg.

Jytte Bonde har som led i metodeudvikling deltaget i workshop i "Kvalitative metoder i samfundsforskningen" på Molslaboratoriet, marts '88, som opfølgning af kursus i efteråret '87, og i kursus i "Computer assisted analysis of qualitative material", afholdt på nyoprettet Center for Kvalitativ Metodeudvikling, Psykologisk Institut, Århus Universitet, december '88.

- har foretaget studietur til Ålborg og Århus i februar '88 med arbejdslivsforsker Robert Allen Karasek og kvindeforskerne Ulla Koch og Anette Kolmos med henblik på ny viden og diskussion af teori og metode.

- er blevet optaget på uddannelse i gruppeanalytisk psykoterapi, der giver mulighed for supervision af arbejdet med erfaringsgruppen bestående af kvindelige økonomistuderende, samt teoriundervisning og egenerapi i gruppe.

Asmund Born har sammen med Kirsten Ketscher - i forbindelse med projekt 1: "Retlige reguleringsformer og retsvidenskaben" - arrangeret nordisk forskersymposium finansieret af Nordisk Råd og SSF.

Symposiet drejede sig om mulighederne for en moderne retsdogmatik, tilpasset nye reguleringsformer; det varede tre dage og havde deltagere fra Norden. Blandt oplægsholderne kan nævnes Peter Goodrich, England.

- har været medarrangør til et tværfagligt forskersymposium på IOA om forskning, formidling og forandring. Symposiet varede én dag og var lagt an på oplæg fra kreative formidlere og forskere. De 40 deltagere repræsenterede en stor spredning i fag.
- har arrangeret og afholdt kursus for lærerne i "Ret og Samfund" på Retsvidenskabeligt Institut om sociologisk teori og metode (med Peter Ploughman, TTR) - 2 x 2 døgn.
- er medstifter af den tværfaglige gruppe om retsantropologi ved KU, som diskuterer nyere antropologiske undersøgelser og teorier og deres anvendelighed på tværs af faggrænser.
- medtilrettelægger af og underviser på faget "Ret og Samfund", nævnt ovenfor.
- Opponent ved seminar om "Lobbyisme" for Institut for Samfunds-fag.
- været bedømmer af ét eksternt lektorat i Organisationsteori og ét i Politiske processer.
- samarbejder med retsvidenskabelige miljøer i Norden, som bl.a. er kommet til udtryk i planlægningen af et retssociologisk netværk (sm. m. Britt-Mari Blegvad). Konkret samarbejdes omkring projektet om Decentral arbejdsret (IOA ansvarlig er F.Agersnap).
- Oplægsholder på seminar på KU, Retsvidenskabelig B. 1988.
- deltaget i Socio-Legal group-møde i foråret 1988 med oplæg om retsvidenskaben.
- deltaget i Filosofikongres i Finland i august 1988 om retsvidenskaben og biotopen.
- fremlagt paper for videnskabsteoretisk arbejdsgruppe i Oslo november 1988.
- deltaget i videnskabsteoretisk læsekreds på Retsvidenskabeligt Inst. B.

Finn Borum holdt 26.-27.5.88 oplæg på The European Conference on Information. The key Asset for Corporate and Regional Growth og præsenteret CHIPS working paperet. "The IT-people: Their Qualifications, Skill Acquirement and Management".

- holdt 21.11.88 forelæsning på Ålborg Universitetscenter om "Organizational Learning".

Tarja Cronberg er medlem af Teknologinævnet (udpeget af Folketinget).

- er medlem af Teknik-Samfund, initiativet under SSF.

- er medlem af Planlægningsgruppen for teknologivurdering under Teknologirådet.
- er medlem af Norges Teknisk Naturvidenskabelige forskningsråds-komite.

Laurids Hedaa har dels deltaget i et doktorandkursus på universitet i Lund ("På jagt efter en netværksteori"), og dels i Nordisk Forskkursus ("Organisationsforskning med ny ansats"). Har besøgt højere læreanstalter i de øvrige nordiske land (Stockholm, Lund, Oslo, Bodø, Helsingfors) med henblik på udveksling af erfaring om bl.a. studiet af små landes internationaliseringsprocesser,

- har initieret og forestået en tværinstitutlig seminarrække om netværksperspektivet med udgangspunkt i en række internationale videnskabelige arbejder inden for emneområdet,
- har holdt gæsteforelæsning på Handelshøjskolen i Bodø, Norge, om a) International Virksomhedsledelse, og b) Fremtidige udfordringer i ledelse af menneskelige ressourcer,

Kurt Klaudi Klausen har i april deltaget ved ECPR's konference i Rimini, Italien, præsenteret et paper og holdt oplæg om organisatoriske ændrings processer i frivillige organisationer,

- har i april måned holdt foredrag om "Social Responsibility of Firms - private and cooperative enterprise" ved Associazione Ricerche Organizzative e sulla Cooperazione c/o Dipartimento di Organizzazione e Sistema Politico, Bologna, Italien,
- har i september måned deltaget ved DVPW's kongres i Darmstadt, Tyskland, præsenteret et paper og holdt oplæg om den økonomiske, politologiske og organisatoriske bestemmelse af frivillige organisationer.
- holdt faglig seminar d. 9.3.1988 om "Frivillige organisationer. Forandrings- og innovationsprocesser i organisation og ledelse
- eksemplificeret udfra idrættens organisering".

Kristian Kreiner afholdt seminar på Handelshøjskolen i Stockholm om "Projektledelse i løst koblede systemer", (19. januar),

- er formand for SCOS til sommer 1988 - derefter medlem af Advisory Board. Medarrangør af konference i Istanbul,
- har været arrangør af EUREKA Management Research Forum i København (maj 1988),
- deltaget i Scandinavian Symposium for Organizational Research: Models of Decision Making and Change in Organizations and Contemporary Processes of Change and Reforms in the Nordic Countries, Hemsedal juni 1988,
- og har deltaget i Standing Conference on Organizational Symbolism's konference: Organizational Culture in Different Civilizations, Istanbul juli 1988.

Henrik Holt Larsen har været censor ved Psykologisk Institut, Århus Universitet.

Lars Lindkvist har været deltager i "Sovjet-Scandinavian Cooperative Symposium" om "Development of News Cooperatives and their Relationship with Traditional Co-ops" i Leningrad og Talinn,

- og i forlængelse med dette har han holdt et fagligt seminar på IOA om "Følelser fra en Sovjetrejse i Perestrojkaens tegn, særligt med henblik på den nye kooperative udvikling i Leningrad og Estland,
- har endvidere afholdt fagligt lic-seminar om "En organisations-økologisk studie af arbejdskooperativer i USA, Vesteuropa og Norden".

Jan Molin har foranstaltet og administreret en serie workshops om Metode- og Forskningsdesign, med deltagelse fra flere af skolens institutter,

- har haft et samarbejde med lektor Bjarne Herskin om "Anvendelsen af PC'ere til undervisningsformål, især i forbindelse med udviklingen af et pædagogisk software program (EYE-OPENER projektet)",
- har sammen med lektor Søren Christensen bearbejdet publikationen "Virksomhedsakademiet", der som prisopgavevinder skal tilpasses en bogudgivelse.
- Endelig har der været et samarbejde med Statens Byggeforsknings Institut (SBI) i forbindelse med deres initiativområde vedrørende relationen mellem kommunale instanser og lokale interessegrupper. Dette har bl.a. ført til en artikel i en af SBI's udgivelser.
- Har deltaget i konference i SCOS-regi: I Milano 1987 og i Istanbul 1988. Begge konferencer omhandler aspekter af symbolisme- og organisationskulturspørgsmål,
- har derudover holdt forskellige gæsteforelæsninger bl.a. i Dth, SBI og RUC-sammenhæng.

J.C. Ry Nielsen har været censor på HA-studiet på Handelshøjskole Syd, HA, HD, cand.samf. og cand.merc. studiet på AUC,

- og har været på 2 måneders studieophold i USA og Canada og har her bl.a. holdt et seminar på University of Alberta i Canada med titlen: "Managing without Managers".

Steen Scheuer har deltaget i projektmøde ved universitet i Mannheim, Vesttyskland vedr. opbygning af fælleseuropæisk database for det komparative fagbevægelsesprojekt, samt om komparative metoder d. 1.- 3. februar 1988,

- har deltaget i konference på IOA om ledelsesudvikling i historisk-sociologisk perspektiv med fremlæggelse af paper: "Faglig organisering 1966 til 1987 - Udviklingstræk i strukturen i de faglige organisationers medlemstilslutning, IOA 1988.
- har holdt oplæg for forskningsgruppen vedr. arbejdsmarkeds forhold på Socialforskningsinstituttet over temaet "Strukturforhold og udviklingstendenser hos arbejdsmarkedets organisationer", d. 4.5.1988,
- har holdt gæsteforelæsning for lærere og studerende på Den Sociale Højskole i København under titlen "Organisatoriske konsekvenser af indførelse af EDB", d. 26.5.1988,
- er censor ved Institut for Samfundsfag og Forvaltning, KU, samt ved HA-Arbejdsmarkedsuddannelsen ved AUC,
- er den ene af handelshøjskolens to repræsentanter i HA-Fælles-
- har været formand for HA-studienævnet samt den ene af handelsudvalget

- har sammen med andre repræsentanter for handelshøjskolen deltaget i møder på Handelshøjskoleafdelingen i Slagelse vedr. HA-uddannelse, samt på Handelshøjskolen i Nykøbing F. vedr. nyetablering af HA-uddannelsen der.

Majken Schultz har fået den erhvervsøkonomiske licentiatgrad på baggrund af en afhandling om organisationskulturs betydning for forandringsmuligheder i en organisation: "På baggrund af en empirisk undersøgelse ønskes en analyse af organisationskulturs betydning for forandringsmuligheder i en organisation".

Afhandlingen er under udarbejdelse til bogform. Afhandlingen er blevet forsvaret med en forelæsning om, hvordan organisationskultur kan studeres empirisk inden for en symbolsk kulturforståelse,

- har været på en to måneders rundrejse til Stanford University, University of British Columbia og M.I.T. og har fremlagt og diskuteret resultaterne fra afhandlingen med ledende forskere inden for kulturområdet.
- Derudover har Majken Schultz deltaget i den årlige kulturkonference, The Standing Conference on Organizational Symbolism (SCOS). Konferencen blev afholdt i Istanbul med temaet "Culture between different civilization".
- Majken Schultz blev i sommer 88 valgt til bestyrelsesmedlem og kasserer i The Standing Conference on Organizational Symbolism (SCOSD).

Jesper Strandgaard Pedersen: har været på 2 måneders studieophold i USA fra 5.maj til 4. juli og besøgt fire forskellige universiteter. Massachusetts Institute of Technology (MIT) og Boston University i Boston samt Stanford University og San Diego State University (SDSU) i Californien,

- har på MIT deltaget i "Industrial Relations Research Seminar", hvor Raymond Friedman, Harvard Business School afholdt seminaret: "Interpretations Negotiations: The Role of the Culture of Mediation",
- har endvidere deltaget i seminar med titlen "Mergers Acquisitions in the Computer Industry" på Harvard University. På Sloan School of Management (MIT) har han afholdt et seminar "Information Technology and Organizational Cultures in Denmark" for Ph.D.-studerende,
- har på Stanford University, Department of Sociology deltaget i seminaret "Interorganizational networks and Mental Health Services System Effectiveness" ved O. Gruskey, Ass. Prof. ved Department of Sociology, UCLA.
- Han har besøgt XEROX Park Research Center beliggende i Silicon Valley, og haft møder med en række samfundsvidenskabelige forskere tilknyttet dette informationsteknologiske forskningscenter (L. Sproull, S. Bly og T. Finholt),
- har på San Diego State University indgået i et forskningssamarbejde med M.J. Hatch & S. Ehrlich begge Ass. Researchers på SDSU og pt. igang med et forskningsprojekt om projektledelse og organisation i informatikvirksomheder,
- har deltaget i "The International SCOS Conference on Organizational Culture in Different Civilizations" i Istanbul, Tyr-

kiet, fra d. 6.- 8. juli. På denne SCOS konference præsente-rede Jesper Strandgaard Pedersen sammen med Kristian Kreiner, Jan Molin og Majken Schultz "Valhalla-projektet", der er et oplæg til et 3-årigt forskningssamarbejde, der skal udmunde i en konference i København i 1991,

- Har deltaget i forskerkurset "Computer-Assisted Analysis of Qualitative Material" fra 12.- 16. december på Center for Kvalitativ Metodeudvikling ved Psykologisk Institut, Århus universitet,
- har bidraget til "Booknotes" in Organization Studies,
- er medlem af SCOS (The Standing Conference on Organizational Symbolism),
- er tilknyttet CHIPS-projektet via et 2 1/2-årigt forsknings-rådsstipendium finansieret af SSF,
- er tilmeldt licentiatstudiet på Handelshøjskolen i København.

Ann Westenholz har holdt foredrag om den aktive bestyrelse på Lønmodtagernes Dyrtidsfonds Konference om Bestyrelsesarbejde og Samarbejde i september 1988.

12. INSTITUT FOR REGNSKABSVÆSEN OG ØKONOMISTYRING

12.1 Oprettelse og formål

Instituttet blev oprettet i 1932 under navnet Regnskabslabora-toriet. Dets virke var i begyndelsen afgrænset til det eksterne regnskabsvæsen. Fra 1938, hvor Palle Hansen tiltrådte som in-stituttets leder, udvidedes dets arbejdsområder med det interne regnskabsvæsen.

I de efterfølgende år blev grundlaget lagt for bl.a. den prak-tiske, styringsorienterede opfattelse af regnskabsvæsenet, som siden har været instituttets særpræg. Dets navn blev ændret til Institut for Regnskabsvæsen. Udviklingen i de senere år har især været orienteret mod at tilpasse regnskabsvæsenet til nye forud-sætninger, herunder anvendelse af edb og til mere dynamiske mar-kedsbetingelser.

I 1985 føjedes betegnelsen "økonomistyring" til instituttets navn.

12.2 Medarbejdere

Professorer: Lic.merc. Jens O. Elling, MBA (udnævnt 1.6.1988 og udlånt til Center for Revision), Lic.merc. Zakken Worre (orlov 1.1. - 30.9. 1988).

Lektorer: Cand.merc. Dennis Clausen (udlånt til Center for Revi-sion), cand.merc. Carsten K. Hansen (fra 1.9. 1988), cand.polit. Erik Hansen, cand. polit. Vagn Thorsgaard Jacobsen (orlov fra 1.10.1988), cand.merc. Henning Kirkegaard, cand.polyt. Flemming Rasmussen.

Adjunkter: Cand.merc. Michael Andersen, lic.merc. Merete Christiansen, cand.merc. Carsten K. Hansen (indtil 31.8.1988), cand.merc. Carsten Rohde (fra 1.9.1988).

Kandidatstipendiat: Cand.merc. Carsten Rohde (indtil 31.8.1988).

Projektmedarbejder: Cand.merc. Peter Stærmose Henningsen.

Eksterne lektorer: Statsaut. revisor Klaus Hans Pedersen, statsaut. revisor Poul Erik Olsen, statsaut. revisor Lisbeth Schierbeck, cand.merc. Per Valstorp Frederiksen, cand.merc. Carsten Corinth, cand.jur. Anne Hedvig Bertore, cand.polyt. Ole Schoubye Hansen, cand.merc. Lene Clausen, cand.merc. Steffen Kragh (fra 12.9.1988).

Kontorfuldmægtig: Lisa Borges.

Overassistent: Lone Thorsgaard.

Assisterer: Berit Dalum (fra 1.5.1988), Dorte Juul Jensen, Birgitte Skov.

12.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Lic.merc. Merete Christiansen.

Formand for Institutrådet: Cand.polyt. Flemming Rasmussen. Institutrådet bestod af de fastansatte lærere og sekretærer, samt af følgende eksterne lektorer:

Statsaut. revisor Klaus Hans Pedersen og statsaut. revisor Lisbeth Schierbeck.

samt følgende studerende: Kirsten Friis-Petersen, Allan Rasmussen, Mette Wemmer og Christian Peytz.

12.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Faget regnskabsvæsen defineres som en disciplin, der beskæftiger sig med indsamling, registrering, kommunikation af økonomiinformation til såvel virksomhedens interne beslutningstagere som interessegrupper uden for virksomheden. Begrebet "økonomiinformation" skal i den forbindelse forstås bredt som omfattende al information, som påvirker virksomhedens økonomiresultater.

Fagområdet kan struktureres i to deldiscipliner. Disse deldiscipliner er mere eller mindre baseret på samme datagrundlag, hvorfor de samlet udgør en faglig enhed, baseret på regnskabsvæsenets registreringer.

12.4.1 Økonomistyringens model- og metodemæssige grundlag, dens interne implementering og organisering

Økonomistyring omfatter de grundlæggende modeller og metoder, som regnskabsvæsenet baseres på, herunder registreringsmetoder, handlingskæder, aggregeringsniveauer (strategisk, taktisk og operativt niveau) samt den informationsbehandling, der knytter sig til disse modeller.

Den interne implementering og organisering af økonomistyringen beskæftiger sig dels med tilpasningen af økonomistyringssystemer

til forskelligartede virksomhedstyper og dels med den praktiske tilrettelæggelse af informationsbehandlingsprocessen og med fremskaffelsen af datagrundlaget. Som eksempel på temaer af denne kategori kan nævnes aggregering af økonomiinformation på forskellige beslutningsniveauer og med forskellige grader af styringsautonomi, typisering af økonomistyringssystemer, konstruktion af informationsdatabaser, udvikling af edb-baserede beslutningsstøttesystemer, budgetsystemer m.v.

Instituttet har en lang tradition for at beskæftige sig med de måle- og støjproblemer, der eksisterer i forbindelse med den økonomiske registrering af de i virksomhederne stedfundne handlinger. Denne forskning finder ofte sted i et snævert samarbejde med forskellige virksomheder. Ud over den generelle metodeudvikling er en stor del af forskningen koncentreret om de måle- og støjproblemer, der knytter sig til en række problemstillinger i relation til den regnskabsmæssige og organisatoriske gennemsigtig-gørelse i virksomheder med flere resultatkilder. Endvidere er problemstillingen i forbindelse med udviklingen af koncernstyringsmodeller til stadighed genstand for forskning ved instituttet.

I erkendelse af de muligheder som EDB giver for løsningen af virksomhedernes registrerings- og planlægningsopgaver, omfatter forskningen endvidere udvikling af simuleringsværktøjer, herunder EDB-baserede systemer til planlægning og opfølgning inden for virksomhedens traditionelle funktioner: Indkøb, produktion og salg. I samarbejde med forskere fra andre institutter på og uden for Handelshøjskolen er en række forskningsprojekter vedrørende modeludvikling på marketing informationsområdet fortsat herunder opbygning af simuleringsmodeller til integreret indkøbs-, produktions- og lagerstyring.

Instituttet har igennem mange år stået for en dynamisk regnskabsopfattelse, som giver mulighed for frugtbare synsvinkler i samvirket mellem ex post regnskaber og ex ante prognoser og budgetter. Denne synsvinkel tegner med dagens tekniske forudsætninger i form af databaser m.v. konturer af en tidstro grundregistrering, hvis data derefter uden væsentligt tidstab kan bruges i alle rapporteringsopgaverne, både til eksterne og interne brugere. Den velkendte traditionelle sondring mellem et særligt internt og et særligt eksternt regnskab udviskes og forsvinder efterhånden i grundregistreringerne.

De senere år har vist, at finansiel styring er af væsentlig betydning for virksomhederne. Internationaliseringen og produktudviklingen på de finansielle og valutariske markeder har skabt en række nye problemområder i forbindelse med virksomhedernes finansiering og finansielle styring. Instituttets forskning omfatter derfor også udvikling af finansielle styringssystemer, herunder styring af virksomhedernes valutapositioner. Endelig foregår der forskning, der beskæftiger sig med virksomhedernes strategiske planlægnings- og styringsproblemer.

Michael Andersen modtog i 1988 Tietgenprisens guldmedalje for afhandlingen:

"En analyse af brugen af profit-centerorganisationen i danske virksomheder samt kortlægning af principper og muligheder for en operationel løsning på resultatmæssig decentralisering i virksomheder med flere indbyrdes forbundne aktiviteter".

Michael Andersen har desuden arbejdet videre med de problemer og muligheder, som profit-centerorganisationen giver konkrete virksomhedsstrukturer. Resultaterne af dette arbejde ventes publiceret i artikelform.

Erik Hansen har fortsat sin forskning på to områder:

- Strategisk styring i virksomheder.
- Finansielle styringssystemer, herunder valutastyring.

På det første område er specielt fokuseret på virksomheders internationale konkurrenceeffektivitet, herunder vurdering af problemer og muligheder for danske virksomheder i forbindelse med etableringen af EF's indre marked.

På det andet område er hovedvægten lagt på udvikling af undervisningsmateriale.

Publikationer:

Hansen, Erik: "Kompendium i finansiell planlægning", Samfundslitteratur 1988.

Peter Størmosse Henningsen har i beretningsperioden foretaget aktionsforskning inden for området anvendt edb på 4. generationsniveau. En del af resultaterne har bidraget til opbygningen af studieadministrative systemer.

I samarbejde med lektor Flemming Rasmussen har Peter Størmosse Henningsen været beskæftiget med at færdiggøre bogen "EDB for økonomer", som forventes udgivet i 1989.

Peter Størmosse Henningsen har endvidere arbejdet med implementering af integreret undervisning i fagene databehandling og økonomistyring på HD-studiet i regnskabsvæsen og økonomistyring.

Henning Kirkegaard arbejder med færdiggørelsen af en afhandling, som får titlen: "Forudsigelsen af insolvens". Afhandlingen er et led i arbejdet med den dynamiske regnskabsteori fra "REBUS-konceptet".

Publikationer:

- "The Third Window to Reality in Accounting", Forskningsnotat.
- "Regnskabsfaget og den tabte virkelighed", Forskningsnotat.
- "Kan vi begribe regnskaber?", Revisorbladet 1988.
- "Solvens og likviditet, insolvens og illikviditet", Revisorbladet 1988.
- "Traditionens regnskabsregistrering", Forskningsnotat.
- "Årsregnskabet, fortidens forvirrende facitliste", Revisorbladet 1988.
- "Bedemandsforretningen", Revisorbladet 1988.

- "Den uforsigtige forsigtighed", Forskningsnotat.
- "Hvad skal vi med regnskaber?", Forskningsnotat.
- "Tiden og pengene i regnskabet", Forskningsnotat.
- "Den nye regnskabsteoris grundbegreber", Forskningsnotat.
- "Den nye notation, begrundelse og grundform", Forskningsnotat.
- "Solvensbeskrivelsens logik og elementer", Forskningsnotat.
- "Det dynamiske ledelsesregnskab", Børsens Forlag.
- "Det tredje paradigmet" (svensk), Tidsskriftet "Balans" 1988.

Flemming Rasmussen's indsats har i 1988 været koncentreret om undervisningsudvikling dels på HD-studiet i Regnskabsvæsen og Økonomistyring, hvor han er formand for studienævnet, og dels på cand.merc.aud.-studiet, hvor instituttet overtog ansvaret for undervisningen i internt regnskabsvæsen og edb i 1988. Et resultat af disse tiltag har været udgivelser af noter og øvelseshæfter med disketter til brug for disse studier.

Flemming Rasmussen har fortsat sine studier inden for økonomistyring og teknologianvendelse især inden for funktionerne produktion og logistik.

Publikationer:

- "Økonomistyring" i "Noter til økonomistyring I", Institut for Regnskabsvæsen og Økonomistyring 1988.
- "Funktionsvise økonomistyringssystemer" i "Noter til Økonomistyring I", Institut for Regnskabsvæsen og Økonomistyring 1988.
- "Vismænd regner kun med de negative faktorer". Indlæg i debatten om renteaftgiften. Dagbladet Børsen den 25. august 1988.

Carsten Rohde modtog primo 1988 Tietgen - Prisens guldmedalje for afhandlingen: "En analyse af de principielle og praktiske problemer i forbindelse med dels periodiske resultatopgørelser totalt, dels de enkelte aktivitetsområder, som danner informationsgrundlag for den økonomiske styring i en handels- eller fremstillingsvirksomhed.

Carsten Rohde har i beretningsperioden foretaget en empirisk testning samt uddybning af de i afhandlingen behandlede regnskabsmæssige måle- og støjproblemer ved opgørelse af det kortperiodiske resultat i en fremstillingsvirksomhed. Resultaterne af dette arbejde planlægges viderebragt i artikelform.

Zakken Worre har i beretningsperioden haft orlov 1/1-30/9 1988.

12.4.2 Ekstern regnskabsrapportering

Denne del af instituttets forskningsvirksomhed omfatter de elementer, der knytter sig til virksomhedens eksterne regnskabsrapportering, herunder de eksterne regnskabsbrugeres informationsbehov, regnskabsregulering og -politik samt regnskabspraksis. Det har tidligere karakteriseret instituttets forskning på disse områder, at denne i overvejende grad har været normativ, ligesom forskningen hovedsageligt har omfattet regnskabsbrugernes informationsbehov og en modeludvikling baseret herpå. I de seneste år er forskningen imidlertid blevet udvidet til også at omfatte regnskabsregulering og -politik, ligesom der

er sket en fortsat styrkelse af forskningen vedrørende regnskabspraksis. Denne udvidelse har bl.a. sin forklaring i samfundsmæssige forhold, ikke mindst den øgede opmærksomhed, der knytter sig til virksomhedernes eksterne regnskabsrapportering som følge af væksten i og interessen for aktiemarkedet.

En væsentlig del af den forskningsmæssige og arbejdsmæssige indsats har fundet sted i forbindelse med udviklingen af en landsdækkende regnskabsdatabase omfattende den eksterne regnskabsrapportering for de børsnoterede selskaber. Færdiggørelsen af denne regnskabsdatabase har åbnet store forsknings- og undervisningsmæssige perspektiver for fagområdet, ligesom databasen har været med til at øge kontaktfladen til en række af det eksterne regnskabsbrugergrupper.

Merete Christiansen har forsvaret sin afhandling for den erhvervsøkonomiske licentiatgrad og har desuden fortsat arbejdet med forskningsprojektet vedrørende årsberetningens indhold. Merete Christiansen har endvidere medvirket ved færdigudvikling af Handelshøjskolens Regnskabsdatabase.

Publikationer:

- "Betydningen af en databaseret bearbejdning af virksomhedens regnskabsinformation for prisdannelsen på aktiemarkedet" i "Festskrift i anledning af censor, statsautoriseret revisor Willy Madsens 70 års fødselsdag den 6. september 1988". Foreningen af Yngre Revisorer 1988.
- "Regnskabsrapportering - et middel til at opfylde regnskabsbrugernes informationsbehov". Forskningsnotat 1988.
- "En model for årsberetningens informationsindhold". Preliminært forskningsnota som er en del af forskningsprojektet vedrørende årsberetningens information 1988.

Carsten K. Hansen har i beretningsperioden fortsat arbejdet inden for det regnskabspolitiske stofområde herunder især studier af forsøgene i USA (under Financial Accounting Standards Board) på etablering af en begrebsmæssig referenceramme som grundlag for udformning af regnskabslovgivning og regnskabsstandarder.

Publikationer:

- "En evaluering af en begrebsmæssig referenceramme for ekstern rapportering", Forskningsnotat 1988.

12.5 Anden forskningsaktivitet

Michael Andersen har deltaget i en konference om omkostningsstyring i forskellige produktionsmiljøer ved European Institute for Advanced studies in Management i Bruxelles.

Merete Christiansen har haft et to måneders forskningsophold i England i sommeren 1988.

Henning Kirkegaard: har holdt gæsteforelæsninger på Handelshøjskolen i Herning og Aarhus samt på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

- har som foredragsholder deltaget i en 3-dages konference i Helsingfors. Arrangør var "Nordiske Jordbrugsforskeres For-ening". Emnet for konferencen var: "Räkenskapsanalys i Lantbru- ket".

Carsten Rohde har deltaget i en konference om omkostningsstyring forskellige produktionsmiljøer ved European Institut for Ad- vanced Studies in management i Bruxelles.

Zakken Worre har været gæsteunderviser på AUC i økonomisk sty- ring, ligesom Zakken Worre har været formand for bedømmelses- udvalg vedrørende et professorat i regnskabsvæsen samt to Tietgenprisopgaver, som begge blev tildelt Tietgenprisens guldmedalje.

13. INSTITUT FOR TEORETISK STATISTIK

13.1 Oprettelse og formål

Institut for teoretisk Statistik blev oprettet i 1966. Dets formål er at drive forskning og undervisning i teoretisk statistik med særligt henblik på anvendelse ved løsning af økonomisk/samfunds- faglige problemer. Forskningsområdet har i de senere år i nogen grad udviklet sig fra et overvejende teoretisk-statistisk udgangs- punkt hen imod grænseområdet mellem statistik og økonomi/sam- fundsfag. Denne udvikling har bl.a. givet sig konkret udtryk i, at man i 1979 inden for instituttets rammer oprettede Forsknings- gruppen for anvendt Statistik, bestående af: Adjunkt, cand.merc. Eric Bentzen; lektor, cand.polit. Jens Bjerregård Christensen; lektor, cand.stat. Gorm Gabrielsen; lektor, lic.merc. Lars Grøn- holdt; lektor, cand.scient. Hans Kurt Kvist; lektor, lic. merc. Ole Stenvinkel Nilsson; lektor, cand.merc. Jørgen Kai Olsen; lektor, cand.merc. Jens Overø. Forskningsgruppen for anvendt Statistik har til formål at drive forskning og undervisning inden for anvendelsen af statistiske, matematiske, operationsanalytiske og datalogiske metoder til løsning af erhvervsøkonomiske proble- mer. Af vigtige forskningsområder kan nævnes anvendelse af teore- tisk statistik til dataindsamling, inferens og prognose, udvik- ling af matematiske erhvervsøkonomiske beslutningsmodeller, samt anvendelse af optimeringsmetoder.

13.2 Medarbejdere

Professor: Dr.polit. Ernst Lykke Jensen

Lektorer: Cand.polit. Jens Bjerregård Christensen; cand.stat. Gorm Gabrielsen; lic.merc. Lars Grønholdt; dr.merc. Steffen Jørgensen (ansat indtil 31.7.1988); cand.scient. Hans Kurt Kvist; lic.merc. Ole Stenvinkel Nilsson; cand.merc. Jørgen Kai Olsen; cand.merc. Jens Overø.

Adjunkter: Cand.merc. Eric Bentzen.

Eksterne lektorer: Cand.stat. & lic.merc. Agnar Höskuldsson (statistik); fuldmægtig, cand.polit. & stat. Olaf Ingerslev (sta

tistik); lektor, cand.scient. Mogens Esrom Larsen (anvendt matematik); lektor, lic.techn. Oli B. G. Madsen (anvendt matematik); civilingeniør Lars Krogsgaard Thomsen (statistik).

Assistenter: Marianne Andersen; Vibeke Bennetzen; Lis Mødekjær.

13.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Lektor, lic.merc. Lars Grønholdt.

Formand for institutrådet: Lektor, lic.merc. Lars Grønholdt.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere og sekretærer blandt ovennævnte medarbejdere samt følgende studerende: Lene M. Jensen; Christian Peytz; Brian Schjerning.

13.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

13.4.1 Teoretisk statistik

Gorm Gabrielsen og Hans Kurt Kvist har fortsat et samarbejde om en generalisering af Rasch-modellen med henblik på estimation og test i spørgeskemadata med multiple svarmuligheder.

Khi-i-anden testet for en simpel hypotese i en antalstabel anvendes meget i statistisk praksis, men er en kompliceret affære fra et teoretisk synspunkt. Ernst Lykke Jensen har arbejdet på at fuldstændiggøre et simpelt bevis for teststørrelsens fordeling.

Endvidere har Ernst Lykke Jensen beskæftiget sig med sandsynlighedsfordelingen for k ud af n hændelser, når der gøres færrest mulige forudsætninger om den til grund liggende sandsynlighedsstruktur. Formålet hermed er at give begrebet stokastisk uafhængighed en mere naturlig placering i en lærebofsfremstilling.

13.4.2 Anvendt statistik og tværfaglige projekter i samarbejde med andre institutter eller eksterne institutioner

Jens Bjerregaard Christensen har arbejdet med studier af globale fødevarerproblemer, herunder en bredere beskrivelse af forholdene omkring prisdannelse, fødevarereserve, fødevarerproduktion, befolkningsudvikling samt især ressourcebegrænsninger. Det er senere tanken at foretage en statistisk diskussion af enkelte problemområder som f.eks. spørgsmålet om en mulig forøgelse af fødevarerproduktionen gennem en udvidelse af det dyrkede areal.

Gorm Gabrielsen har fortsat samarbejdet med Justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklínik, afd. A, om en undersøgelse af drabsmænd i Danmark med henblik på psykiatriske, sociologiske og kriminologiske aspekter belyst på basis af mentalobservationserklæringer.

Med Direktoratet for Kriminalforsorgen er fortsat et samarbejdsvedrørende bestemmelse af behovet for alkoholbehandling hos indsatte i fængsler og institutioner. Arbejdet forventes offentliggjort i begyndelsen af 1989.

Gorm Gabrielsen har indledt et samarbejde med Institut for Afsætningsøkonomi, HHK, vedrørende en analyse af respons på en annonce i Ekstra Bladet, og desuden et samarbejde om en analyse af afsætningsdata med henblik på bestemmelse af effekten af trafikomlægningen på detailhandelen.

Desuden har Gorm Gabrielsen indledt et samarbejde med Direktoratet for Kriminalforsorgen med henblik på en forbedret indkaldelsesprocedure til statsfængslerne for at opnå en større udnyttelse af disse.

Gorm Gabrielsen og Hans Kurt Kvist har fortsat et samarbejde med Peter Lotz, Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning, vedrørende dynamisk produktspecialisering i danske virksomheder.

Gorm Gabrielsen deltog den 25.-27. januar deltog i et symposium i Anvendt Statistik med et foredrag: "Cykelruter og deres indvirkning på detailhandlen". Den 9.2. 1988 deltog han i statistisk introduktionsseminar ved Institut for Matematisk Statistisk, Københavns Universitet og gav her et foredrag: "Drab i Storkøbenhavn og den statistiske bearbejdelse af disse". Gorm Gabrielsen deltog den 7.4.1988 i en paneldiskussion med indlæg om kvalitativ/kvantitativ forskning, ved Institut for Antropologi ved Københavns Universitet. Den 7.4.1988 gav han et foredrag på Personalehøjskolen for Direktoratet for Kriminalforsorgen: "Alkoholforbrugt blandt indsatte i de danske fængsler", og den 8.4.1988 gav han et foredrag med samme titel i Statsfængslet i Horsens.

Den 26.-29. maj 1988 deltog Gorm Gabrielsen i Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologis forskerseminar i Finland, og deltog heri blandt andet i en arbejdsgruppe om politiforskning. Den 15.-18. juni var Gorm Gabrielsen inviteret foredragsholder ved den 14. International Congress on Law and Mental Health i Montreal, Canada med foredrag: "Homicide in Copenhagen, Statistical Aspects". Den 22.-26. august deltog han i 18. European Meeting of Statisticians i Østberlin. Den 15.11.1988 deltog Gorm Gabrielsen i presseseminar om kriminalitetens ofre med oplæg om drabsmænd og ofre for drab.

Publikationer:

- Gorm Gabrielsen, P. Gottlieb og P. Kramp "The Practice of forensic Psychiatry in Cases of Homicide in Copenhagen from 1959-1983". Acta Psychiatrica Scandinavica.
- "Copenhagen Defendants of Homicide from 1959 to 1983, some socio-psychiatric Aspects". Acta Psychiatrica Scandinavica.
  - "Homicide in Copenhagen, 1959-1983, Some further statistical Analysis". Technical Report, Institut for teoretisk Statistik, HHK.
  - & P. Gottlieb "The future for offenders of homicide". Indsendt til International Journal of Law and Psychiatry.

- "Alcohol Intoxication of offenders of homicide in Copenhagen". Under trykning.
- "Anvendelse af poissonprocessen ved analyse af markedsdata", Proceedings fra Symposium i Anvendt Statistik, 1988, UNIC.
- "Kriminalstatistik og opklaringsprocenter", Politiets årsberetning, 1987.
- "Drabsmænd og ofre for drab", i Kriminalitetens ofre, ed. B. Kyvsgaard & P. Wilhjelm Analyse af omsætningsdata, I, Intern Rapport, Institut for teoretisk Statistik, HHHK, November 1988.

Lars Grønholdt arbejder sammen med professor Flemming Hansen, Institut for Afsætningsøkonomi, på et forskningsprojekt om TV-reklames virkning. I beretningsåret har de publiceret "Effekten af TV-reklame belyst gennem virkningen af annoncering i vesttysk TV for afsætningen af dagligvarer i Danmark" i antologien "Ekonomiska perspektiv i forskning om massemedier" (red. af Ulla Carlsson), udgivet af NORDICOM (Nordiska Dokumentationscentralen för masskommunikationsforskning), Göteborg 1988.

Inden for projektets rammer arbejdes der på etablering af en database vedrørende mærkevarer ved Handelshøjskolen. For et afgrænset antal varegrupper samles data om en lang række mærker. Analyseinstitutterne AIM, Nielsen Market Research/Markeds-Data og Danske Fakta leverer data, som indsamles på mærkeniveau. Levering af data er sket første gang for 3. kvartal 1986, og derefter leveres for 3. kvartal i hvert af de følgende år (foreløbig indtil 1990). Ved oprettelsen af en sådan database haves en kortlægning af markedssituationen såvel før som efter der bringes reklamer i dansk TV, hvilket jo er et naturligt udgangspunkt, når virkningen af TV-reklame - såvel dansk TV-reklame som den voksende dækning af udenlandsk TV og dermed også udenlandsk TV-reklame - skal studeres senere.

Desuden har Lars Grønholdt sammen med Flemming Hansen fortsat arbejdet på et forskningsprojekt om reklame i dansk radio og TV. Projektet beskæftiger sig med forskellige afsætningsøkonomiske problemer om reklame i TV2 og lokalradio og -TV.

Hans Kurt Kvist har i beretningsperioden samarbejdet med Jesper Strandkov, Institut for International Økonomi og Virksomhedsledelse, om typologisering af danske exportvirksomheder.

Hans Kurt Kvist har på konsulentniveau samarbejdet med Steen Scheuer, Institut for Organisation og Arbejdssociologi om udviklingen i strukturen for den danske fagbevægelse.

Jens Overø har fortsat arbejdet med tidsrækkeanalyse og samarbejdet med Gunni Ærtebjerg Nielsen, Havforureningslaboratoriet, og har i beretningsperioden udarbejdet rapportindlægget "Tidsrækkeanalyse af iltmålinger i Kattegat i tiden 1974-87".

13.4.3 Statistiske metoders anvendelse inden for revision

Hans Kurt Kvist har fortsat sit arbejde om nyere statistiske metoders anvendelse indenfor revision, med særlig henblik på

anvendelse af Bayes statistik. Projektet har afledt et forskningsrådsstipendium i Revision & Statistik, der forventes besat primo 1989.

Publikationer:

- Hans Kurt Kvist: "Stikprøveproblemer i revision", foredrag ved Symposium for Anvendt Statistik, København 1988, Konferenceberetning.
- "Statistik og Revision", artikel i Festskrift for Willy Madsen, FYR, København 1988.

Jørgen Kai Olsen har arbejdet på to projekter om statistiske metoders anvendelse på revisionsmæssige problemstillinger. Det ene projekt drejer sig om stikprøvevis kontrol af varelagre. Det andet projekt vedrører spørgsmålet om fastsættelse af stikprøvens størrelse.

13.4.4 Matematiske erhvervsøkonomiske modeller

Eric Bentzen, Gorm Gabrielsen og Hans Kurt Kvist arbejder med mikrostrukturen for afkastet af finansielle aktiver med henblik på opstilling af model på aggregeret niveau.

Eric Bentzen arbejder med undersøgelse af Januar-effekt på aktiemarkedet.

Publikationer:

- "En empirisk undersøgelse af januar-effekt på det danske aktiemarked".
- "Ressourceallokering på kapitalmarkedet".
- "Porteføljemanagement".

Ole Stenvinkel Nilsson har i beretningsåret arbejdet med modeller for optimal lagerstyring. Dette arbejde omfatter en fremstilling af en række modifikationer og udvidelser af den klassiske EOQ-formel til bestemmelse af den optimale ordrestørrelse. Blandt de emner, der behandles, kan nævnes bestemmelse af den optimale ordrestørrelse under en generaliseret rabat-struktur, rabatskalaen set fra leverandørens synspunkt, ordrestørrelse ved tilladt restordrebeholdning, optimal ordrestørrelse i forbindelse med varslede prisstigninger, samt lagerstyring ved kapacitetsbegrænsning på lagerpladsen. Endvidere gives en præsentation af stokastiske og dynamiske modeller for optimal lagerstyring, ligesom flervaretilfældet behandles.

Endvidere har Ole Stenvinkel Nilsson arbejdet inden for området optimal udskiftningspolitik for investeringer. Der arbejdes på en oversigt over de klassiske modeller for optimal økonomisk levetid. Med udgangspunkt heri er det planen at behandle en række af de problemer, som opstår, når de traditionelle forudsætninger (fuld viden om betalingsrækker og om samtlige alternativer, kendt og konstant kalkulationsrentefod, ingen inflation, ingen hensyntagen til skat) ophæves.

Ole Stenvinkel Nilsson og Jørgen Kai Olsen har arbejdet med prisdannelsesmodeller for finansielle fordringer. Arbejdet sigter mod udvikling af operationelle prisdannelsesmodeller for forskellige finansielle instrumenter (obligationer, aktier, optioner), samt empirisk afprøvning af disse. I beretningsåret er arbejdet koncentreret om obligationsmarkedet, hvor der er opstillet en model for nul kupon-rentestrukturen. Modellens beskrivende egenskaber er sammenlignet med traditionelle regressionsanalysemodeller. Disse traditionelle analyser er beskrevet i: Ole Stenvinkel Nilsson og Jørgen Kai Olsen: Estimation af rentestrukturen for danske obligationer, Working Paper, Handelshøjskolen i København, Forskningsgruppen for anvendt Statistik, 1988.

Jørgen Kai Olsen har i beretningsåret arbejdet med at opstille en dynamisk stokastisk individmodel til beskrivelse af prøve Købet og gen Købet af et nyintroduceret kortvarigt forbrugsgode. Modellen opbygges med udgangspunkt i den enkelte konsumentenheds købsadfærd på en række forskellige områder. Den anvendte model er ikke en traditionel depth of repeat model, men en stationær Markovkæde. I forbindelse med dette arbejde har Jørgen Kai Olsen skrevet en artikel med titlen "Prøve- og gen Købsmodellen som en Markovkæde", Working Paper, Handelshøjskolen i København, Forskningsgruppen for anvendt Statistik, 1988.

13.4.5 Optimeringsmetoder

Steffen Jørgensen deltog i "EURO IX-TIMS XXVIII Joint International Conference", University of Paris (Dauphine), 6.-8. juli 1988 som "Session Organizer" og "Chairman".

Publikationer:

- Engelbert Dockner & Steffen Jørgensen, "Optimal Advertising Policies for Diffusion Models of New Product Acceptance in Monopolistic Situations", Management Science, 34, 1, 1988, 119-130.
- "Optimal Pricing Strategies for New Products in Dynamic Oligopolies", Marketing Science.
- & Gerhard Sorger, "Feedback Nash Solutions of a Problem in Optimal Fishery Management", Journal of Optimization Theory and Applications.
- Peter Kort & Geert Jan van Schijndel, "Optimal Investment, Financing and Dividends: A Stackelber Differential Game", Journal of Economic Dynamics and Control.

13.5 Anden forskningsaktivitet

Eric Bentzen har deltaget i FDC-kursus om porteføljeteori, færdiggjort arbejde vedrørende aktieindeks for Bikuben Børs, præsenteret på papir vedrørende intervention på kapitalmarkedet i Amsterdam, og præsenteret på papir vedrørende information på kapitalmarkedet i Symposium i Anvendt Statistik.

Gorm Gabrielsen er medlem af organisationskomiteen for "Symposium i Anvendt Statistik". Han er referee for Scandianvia Journal of Statistics samt censor ved Handelshøjskolen i Århus.

Lars Grønholdt har fungeret som censor i statistik ved de erhvervsøkonomiske studier ved Handelshøjskolen i Århus.

Lars Grønholdt har været rådgiver for Kultur- og Kommunikationsministeriet i forbindelse med forberedelse af lovgivningen om en varig ordning for lokalradio og -TV, herunder især reklamefinansieringens rolle.

Lars Grønholdt har deltaget i Afsætningsøkonomisk Konference, der blev afholdt af Institut for Afsætningsøkonomi, Odense Universitet, 14.-16. april 1988 i Middelfart.

Ernst Lykke Jensen er censor i matematisk statistik ved Københavns Universitet.

Steffen Jørgensen har fungeret som censor i driftsøkonomi og i teoretisk statistik ved det statsvidenskabelige studium, Københavns Universitet. Han er reviewer for følgende tidsskrifter: Journal of Economic Dynamics and Control, Journal of the Operations Research Society, Optimal Control Applications and Methods, Management Science, Marketing Science, European Journal of Operational Research, OR Spektrum, Operations Research, Zentralblatt für Mathematik. Steffen Jørgensen er formand for bestyrelsen i Dansk Selskab for Operationsanalyse. Steffen Jørgensen blev pr. 1.8.1988 ansat som professor i erhvervsøkonomi ved Odense Universitet.

Hans Kurt Kvist har i forbindelse med en forsøgsordning gående ud på en integrering af en PC-statistikpakke i statistikundervisningen udarbejdet dels en manual og dels et sæt supplerende forelæsningsnoter.

Ole Stenvinkel Nilsson har i samarbejde med professor Steffen Jørgensen, Odense Universitet, foretaget en revision af noter til indledende erhvervsøkonomi på Erhvervsøkonomi/Matematik studiet. Disse foreligger nu publiceret som Steffen Jørgensen og Ole Stenvinkel Nilsson: Erhvervsøkonomi, Bind 1-3, Handelshøjskolen i København, 1988/89. Af samme forfattere foreligger endvidere: Opgaver i erhvervsøkonomi, Handelshøjskolen i København, 1988.

Ole Stenvinkel Nilsson har fungeret som censor i statistik ved Handelshøjskolen i Århus og ved Odense Universitet. Endvidere er han bestyrelsesmedlem og kasserer i Dansk Selskab for Operationsanalyse.

Jørgen Kai Olsen har fungeret som censor ved det statsvidenskabelige studium ved Københavns Universitet, samt ved HA-studiet ved Handelshøjskolen i Århus.

Jens Overø har fungeret som censor i statistik ved Handelshøjskolen i Århus.

14. INSTITUT FOR TRAFIK-, TURIST- OG REGIONALØKONOMI

14.1 Oprettelse og formål

Instituttet blev oprettet i 1965. Navneændring i foråret 1981 fra Institut for Trafik-, Turist- og Beliggenhedsforskning til nuværende. Instituttets formål er at forske og undervise indenfor trafik-, turist- og regionaløkonomi samt tilgrænsende fagområder.

14.2 Medarbejdere

Gæsteprofessor: Dag Bjørnland

Lektorer: Tage Skjøtt-Larsen, Peter Aderhold, Peter Maskell, Uffe Jacobsen, Wolfgang Framke.

Lektorvikar: Peter Plougmann (indtil 31.10.88 herefter projektmedarbejder).

Adjunkter: Lise Drewes Nielsen, Lanni Füssel.

Kandidatspipendiater: Susse Georg, Inge Sofie Sørensen.

Seniorstipendiat: Poul Erik Christiansen

Eksterne lektorer: Uffe Thorsteinsson, Lise Skovby, Allan Jakobsen, Allan Koch, Michael Jespersen.

Assistenten: Doris Henrichsen, Kate Lauridsen, Wilma Rosendahl.

14.3 Instituttets ledelse

Institutbetstyrer: Lanni Füssel

Institutrådsformand: Doris Henrichsen

14.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

TTR ønsker fortsat at bevare og udbygge den faglige kompetence indenfor instituttets tre kerneområder. Imidlertid har behovet for at inddrage nye udviklingstendenser og problemstillinger været så påkrævende, at instituttet i det forløbne år har udarbejdet en strategisk plan, som dels præciserer kerneområderne i forskningsprogrammer med tilknyttede forskningstemaer og dels udstikker nogle fornyelsesområder, der integrerer kerneområderne.

14.4.1 Logistik, netværk og transportsektorens udvikling

Forskningsprogrammet beskæftiger sig med betingelser for og konsekvenser af logistikkonceptets udbredelse i produktions- og transportvirksomheder og i transportsektoren.

I fokus er især ændrede krav til virksomheders organisation, som kan håndtere virksomheders interne omstillingsbehov og -problemer i forbindelse med implementering af logistik, herunder nye samarbejdsformer mellem virksomheden, dens leverandører og kunder.

Desuden beskæftiger programmet sig med logistik som en væsentlig determinant i transportsektoren, såvel for konkurrencen mellem transportvirksomheder som offentlig politik og regulering.

Forskningstemaer er:

i) 'Logistik som ledelsesbegreb', ii) 'Transportmarkedets strukturudvikling og iii) Offentlig planlægning og styring i transportsektoren'.

Medarbejdere:

Tage Skjøtt-Larsen, Poul Erik Christiansen, Uffe Jacobsen, Dag Bjørnland og Lanni Füssel.

Publikationer:

- Tage Skjøtt-Larsen: "Logistik og international transport kan for bedre danske virksomheders internationale konkurrenceevne". Virksomhedens internationale aktiviteter. Forlaget Børsen, 1988.
- "Logistik - et væsentligt element i fremtidens ledelsesfilosofi". Forlaget Børsen, nr. 1, 1988.
- Dag Bjørnland & Bo Björkman: "Regionale flyruter mellem Skandinavien og kontinentet", TTR's publikationsserie nr. 46, 1988.
- Lanni Füssel: "Erhvervslivets nye forbindelser", Civiløkonomen nr. 2, 1988.
- Poul Erik Christiansen: 'Logistik i produktionsvirksomheden', udkommer februar 1989 på Teknisk Forlag.

14.4.2 Turismesektorens fremtid

Forskningsprogrammet beskæftiger sig med turismesektoren udfra et samfundsøkonomisk og et erhvervsudviklingsperspektiv i Danmark, andre europæiske lande, men også i den tredje verden.

Af særlig forskningsmæssig interesse er for det første de grundlæggende forudsætninger for udvikling af nye turismekoncepter, dels turisternes adfærd, motiver og forventninger og dels fritidens og fritidssektorens udvikling i lyset af forandringer i arbejds- og fritidsnormer samt forandringer på arbejdsmarkedet. For det andet turismens økonomiske effekter på indkomstdannelse og beskæftigelse såvel som turismens ikke-økonomiske effekter på kultur, natur og miljø i et lokalt, regionalt og nationalt perspektiv.

Forskningstemaer er:

i) 'Fritidssamfundets udvikling', ii) 'Turisme som udviklingsstrategi i Danmark' og iii) 'Turisme som erhvervsudviklingsstrategi i tredje verdens lande'.

Medarbejdere:

Peter Aderhold, Wolfgang Framke.

Publikationer:

Peter Aderhold: "Den danske rejseanalyse" omfattende "Hovedresultater", "Rapport", "Tabelbind I-IV" samt "'De danske camper/ særtælling". Alle udgivet af Danmarks Turistråd, 1988.

Wolfgang Framke: Fritid og brug af fritiden i Norge og Danmark. Udkast til scenarier. I: Nordisk forskerkonference om friluftsliv i Göteborg, Göteborg Universitet, Institut for socialt arbejde, p. 104-20, 1988.

- Perception, Preferences and the Planning of the Landscape in Denmark. Paper antaget til publikation ved International Geographical Union, Kongres Australia, 1988.
- Turisme - betyder det noget for den økonomiske udvikling i en region?, TTR publikation nr. 47, 1988.
- og Birthe R. Troelsen: Turismen på Danmarks småøer, Småøernes Forlag, Avernakø, 1988.

14.4.3 De erhvervsstrukturelle og regionale konsekvenser af virksomheders strategiske valg

Forskningsprogrammet beskæftiger sig med hvorledes de regionale/-lokale udviklingsbetingelser på den ene side er afhængige af de generelle økonomiske udviklingsbetingelser, og på den anden side skaber forudsætninger for virksomheders strategier i det lokale rum i samspillet med lokal erhvervsudvikling, lokale netværksrelationer, lokalt arbejdsmarked og lokale myndigheder.

Forskningsindsatsen har været rettet mod afklaring af hvorledes de generelle udviklingsbetingelser i økonomien indvirker på strukturudviklingen indenfor og imellem brancher og regioner samt på anvendelse af nye fleksible produktionsmetoder og disses betydning for ændringer i virksomheders lokale forankring.

I de lokale omgivelser har forskningen været rettet mod kompetenceopbygning i virksomheders lokale netværksrelationer og mod samspillet mellem virksomhedsstrategier i forhold til arbejdskraften og arbejdsmarkedets kønsopdeling, hierarkisering og segmentering.

Endelig er der forsket i de rammebetingelser, der ligger i virksomheders møde med de offentlige myndigheder på miljøområdet, især i muligheder og behov for reguleringsmæssige reformer.

Forskningstemaer er: i) Virksomhedens disintegration, ii) Virksomhedsstrategier, arbejde og lokalsamfund, iii) Regulering af virksomhedsadfærd.

Medarbejdere: Peter Maskell, Lise Drewes Nielsen, Susanne Georg og Inge Sofie Sørensen.

Publikationer:

Susse Georg: "The provision of infrastructure Service" og "Land Use Planning", begge artikler i bogen Decentralization and Local Government - A Danish-Polish Comparative Study in Political Systems, redigeret af: Regulski, J., S. Georg, H.T.Jensen & B. Needham. Udgivet af Transaction Publishers, Geo-Ruc and Lodz University Press, 1988.

Peter Maskell: "Væk fra kustodeplanlægning", Byplan, 1988.

- "Virksomheders livsforløb - Metodeproblemer ved etablering af longitudinale datasæt for industrien", 1988.
- "Industriens Strukturudvikling 1972-1984 - en oversigt", 1988.

Lise Drewes Nielsen: "Technology and Local Labour Markets: What Will Happen to Womens' Work?", Acta Sociologica 1988 (31), 3.

- "Kvinnliga företagere - varför det?", Kvinnovetenskapligt tidsskrift, nr. 1, 1988. (med Solveig Carlsen, Teknologisk Institut).
- "Teknologi og arbejde i storbyen" i Tonboe, Jens Chr. (red): Storbyens sociologi. AUC, 1988 (med John Jørgensen, Københavns Universitet).
- "Fleksibilitet mellem økonomi, arbejde og lokalsamfund", TTR, 1988.
- "Flexibility - between economy and local labour markets", TTR, 1988 (forventes udgivet i International Journal of Urban and Regional Research i 1989).
- "Teknologi, arbejde og rum". Forskningsrapport TTR, 1988.

14.4.4 Fornyelsesområder

I forbindelse med af instituttets forskningsstrategi er formuleret tre temaer, som integrerer instituttets kerneområder og som gives forskningsprioritet de kommende år. Disse er: i) Logistik og flexible produktionsformer, ii) Betingelser og muligheder i den lokale erhvervsstruktur og iii) Virksomheden mellem stat og marked.

14.5 Anden forskningsaktivitet

Dag Bjørnland har ledet og medvirket i et større opdragsprojekt for SAS (Regionale flyruter mellem Skandinavien og Kontinentet).
 - planlagt og gennemført instituttets høring om den faste forbindelse over Storebælt.
 - deltaget i planlægningsgrupper for identificering af FOU behov og for gennemføring af konferencer i samfærdsel.

Tage Skjøtt-Larsen har deltaget i bestyrelsen for projektet "Scenarier for energiforbruget i transportsektoren". Projektet blev finansieret under Energiministeriets forskningsprogram 1987 og er gennemført af Cowi-consult. Projektet er publiceret i rapporten 'Dansk transport 2010. Energiforbrug og miljøforhold. Cowiconsult 1988'.
 - været medlem af forskningsudvalget for energianvendelse i transportsektoren.
 - sammen med Dag Bjørnland deltaget i en nordisk arbejdsgruppe, nedsat af Nordisk Komité for transportforskning, som har udarbejdet forslag til et forskningsprogram inden for speditio-branchen.
 - deltaget i instituttets høring den 31.10.1988 om en fast forbindelse over Storebælt med et indlæg om de erhvervsøkonomiske konsekvenser af store trafikinvesteringer.
 - været formand for en dommerkomité udpeget af Danske Indkøbschefers Landsforening i forbindelse med uddeling af DILF-prisen 1988.
 - været formand for et bedømmelsesudvalg for en Tietgenprisbe-svarelse om 'Den teknologiske udvikling inden for transportområ-det'.

Peter Aderhold har holdt foredrag på Thammasat University/Bangkok: "Quantitative and qualitative changes in tourism demand

- for 3rd-world-countries from selected European countries", "Demand for a new tourism concept for 3rd-world countries". "Det danske rejsemarked" på Danmarks Turistråds efterårsmøde i Odense, okt. 1988. "Den Danske Rejseanalyse og dens konsekvenser for marketing af Danmark som turistdestination", på Turistrigsdag okt. 1988.
- deltaget i Nordisk konference om turisme-uddannelse og turisemforskning i Lillehammer jan.1988 (medarrangør af konferencen og foredrag).
  - deltaget i International Tourism Exchange Berlin 1988.
  - deltaget i Produktudvikling indenfor turisme, seminar arrangeret for Danmarks Turistråd og ledelse af seminaret incl. foredrag om 'Metodiske problemer i sammenhæng med produktudvikling inden for turisme' juni 1988.
  - deltaget i Auswertungstagung der Arbeitsgemeinschaft Reiseanalyse 1987 arrangeret af "Studienkreis für Tourismus". Foredrag om "Life-style-segmentation als Instrument des touristischen Marketings", juni 1988.
  - deltaget i Tourism Teaching into the 1990. An international conference for tourism educators, University of Surrey/Guildford, U.K., juli 1988.
  - deltaget i turistkonference arrangeret af Undervisningsministeriets Turistudvalg. Foredrag til emnet: Turisme i år 2000 og konsekvenser for turistuddannelse i Danmark.
  - Medlem af Danmarks Turistråds repræsentation

Publikationer:

- Analyse-udvalg af Danmarks Turistråd og Turismens Fællesråd
- Arbeitsgemeinschaft Reiseanalyse/Studienkreis für Tourismus, Planungsgruppe for den tyske 'Reiseanalyse 1988'.
- Planlægningsgruppe 'Den Danske Rejseanalyse'.
- Planlægningsgruppe 'Dansk Campinganalyse'.

Peter Maskell har været projektleder på et nordisk komparativt projekt, der har resulteret i udgivelse af bogen: "Regional struktur och industriella strategier i Norden" (Painokaari 1988) med bidrag fra samtlige projektdeltagere.

- været medlem af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd (SSF) og dettes forretningsudvalg, af bestyrelserne for Amternes og Kommunernes forskningsinstitut (AKF), det Kommunale Momsfond samt Statens Byggeforskningsinstitut (SBI).
- for Teknologinævnet stået for udarbejdelsen af publikationen "Servicesektorens rolle i erhvervspolitikken".
- været "Country specialist" for European Regional Incentives.

Uffe Jacobsen har været formand for forskningsudvalget om energi og transport samt landbrug, skovbrug og fiskeri. Deltaget i flere af udvalgets projekter, bl.a. om bytrafik, trafikstyring og feedertrafik.

- været "arbejdende bestyrelsesformand" for projektet "Dansk Transport 2010 - Energiforbrug og miljøforhold". 2 rapporter afleveret i 1988. Præsentation, foredrag og bidrag til Energiministeriets "statusrapport 1988".
- arbejdet for Nordisk Komité for Transportforskning (NKTF): Indledning og konklusion til rapport nr. 57 "Trafik og miljø".

Planlægger og leder det nordiske 7-dages videreuddannelseskursus NORDTRANS (i 1988 ved Oslo, i 1989 ved Helsinki). Møder om en fælles nordisk forskeruddannelse.

- medlem af bestyrelsen for Transportøkonomisk forening (TØF), bl.a. med ansvar for forskningsformidling. Som led heri planlagt og ledet den årlige 3-dages konference om "Regional og lokal kollektiv trafik".
- national koordinator i NECTAR (Network for European Communication and Transportation Activities Research), udpeget af SSF. Bidraget med "Transport, Communications and Mobility in Denmark: An Overview" samt medvirket til "Devolution of Transport Policy in Europe".
- medvirket ved oprettelsen af Institut for Transportstudier i Padborg samt afdelingen i Nykøbing F (Forskningsprojekter etc.).
- samarbejde med Hamborgs Universitet om prognoser for trafikken mellem Norden og Kontinentet.
- kapitel i "Miljø og energi 1989", Teknisk Forlag 1989: "Energi besparelser og luftforurening i transportsektoren".
- om "Energy, Planning and Urban Form" i Scandinavian Housing and Planning Research, 1989.

Wolfgang Framke har deltaget i 1. Europäisches Freizeitforum i Zürich okt.1988.

- deltaget i "Nordisk konference om turismeuddannelser og turismeforskning" i Lillehammer jan. 1988.

Lise Drewes Nielsen har deltaget i internationale, nordiske og danske forskningsnetværk.

- været dansk repræsentant i en arbejdsgruppe under NordREPO.
- været vejleder for 2 licentiatstuderende
- været medlem af censorkorps for Aalborg, Roskilde, Århus og Københavns Universiteter og leder af censorkorpset ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Lanni Füssel har deltaget i forskerkurset "An Evolutionary View of Economic Institutions", HHK, foråret 1988.

- deltaget i forskerkurset "Institutionalismen som paradigme i samfundsvidenskaberne", HHK, efteråret 1988.
- været medlem af forskergruppen "Virksomhedens institutionelle rammer", HHK.
- deltaget i instituttets høring d. 31.10.88 om en fast forbindelse over Storebælt
- deltaget i seminar om infrastrukturudbygning i Danmark med et indlæg om erhvervsøkonomiske konsekvenser af store trafikinvesteringer, RUC, april 1988.

Susanne Georg har deltaget i seminarrække om "An Evolutionary View of Economic Institutions" ved gæsteprofessor Pavel Pelikan, jan-juni 1988.

- deltaget i forskerkurset om "Institutionalisme som paradigme i samfundsvidenskaberne" (efteråret 1988).

Inge Sofie Sørensen har deltaget i forskerkurserne: "An evolutionary view of Economic Institutions, foråret 1988 og "Institutionalismen som paradigme for Samfundsvidenskaberne", efterår 1988.

- været medlem af forskergruppen "Virksomhedens institutionelle rammer HHK.
- deltaget i en forsker-studiekreds om Netværksteori ved HHK.
- deltaget i EUREKA Management Research Initiativet
- deltaget i den 28. Europæiske RSA-konference i Stockholm, aug. 1988.
- været dansk repræsentant i bestyrelsen for Nordic Section of Regional Science Association (NS-RSA).

15. CENTER FOR UDDANNELSESFORSKNING

15.1 Oprettelse og formål

Center for Uddannelsesforskning er dannet i 1984 med det formål at udbygge det videnskabsmæssige grundlag for det studieudviklende og didaktiske arbejde på det økonomiske fakultet samt for den videnskabssteoretiske undervisning, der foregår på flere af fakultetets studier. I 1988 er Didaktikgruppen blevet sammenlagt med Centret.

15.2 Medarbejdere

Lektor: mag.scient.soc. Heine Andersen

Afdelingsleder, lektor, cand.polit. Orla Brandt Jensen
Lektor, cand.polit. Christian Knudsen

Lektor, mag.art. Ole Fogh Kirkeby

Lektor, cand.pæd. Aage Nedergaard

Adjunkt: cand.merc. Michael Møller Nielsen

Kandidatstipendiat: Ph.D. Anne Loft (pr. 01.10.88 flyttet til Center for Revision)

Projektmedarbejder: lektor, cand.pæd. Hans Henning Nielsen
Ekstern lektor, cand.psych. Jens Bertelsen
mag.scient.soc. Vilmer Andersen

Gæsteprofessorer: Anthony Hopwood, Anthony N. Tinker, Cheryl R. Lehman.

Studertermedhjælp: stud.merc. Kim Vrå Andersen; stud.merc. Eva Zeuthen Bentsen; stud.merc. Mette Christiansen; stud.merc. John Guldborg Hansen; stud.soc. Lone Hass; stud.merc. Marianne Marholt; stud.merc. Wilbert van der Meer; stud.merc. John Nyberg; MØK-stud. Kim Schrøder; stud.mag. Carsten Aabo.

Kontorfuldmægtig: Annelise Klüwer.

Assistent: cand.psych. Kirsten Lindved (til 01.10.88).

Administrative medarbejdere: cand.mag. Thomas Werner Hansen; cand.jur. Lone Streyffert (01.01-30.4.88).

15.3 Centrets ledelse

Centerbestyrer Orla Brandt Jensen.

15.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Center for Uddannelsesforskning arbejder med de erhvervsøkonomiske fags videnskabsteoretiske og didaktiske grundlagsproblemer. Herunder hører forskning i fagenes videnskabsteoretiske grundlag, i undervisningsudvikling og didaktiske problemer og i erhvervsfunktioner og kvalifikationsbehov.

15.4.1 Videnskabsforskning

Hovedvægten i Centrets forsknings- og undervisningsprofil er videnskabsforskningen, der foruden videnskabsteori omfatter metode-lære og videnskabssociologi. Centret har på dette område søgt at etablere en forskningsgruppe med fælles interesse for og forankring i videnskabsteori, således at den videnskabsteoretiske forskning foregår i direkte tilknytning til de enkelte fagvidenskabelige discipliner inden for det erhvervsøkonomiske fagunivers. De fagområder, som forskningen i dag især er rettet mod, er: de sociologiske og organisatoriske fag (Heine Andersen), de økonomisk-teoretiske (Christian Knudsen), og informatik-området (Ole Fogh Kirkeby).

Heine Andersen har arbejdet med et projekt om metateoretiske problemer i nyere sociologiske teorier. Projektets formål er at undersøge forskellige forklaringstyper i sociologiske teorier og deres sammenhænge med grundlæggende menneske- og samfundsbilleder, navnlig på basis af Jürgen Habermas' teorier. Herunder belyses også grundantagelser vedr. rationalitetsbegrebet, den sociale orden og moralforestillinger.

Ole Fogh Kirkeby har i relation til informatikområdet studeret den seneste udvikling vedrørende ekspertsystemer og kunstig intelligens. Denne udvikling har med stor tydelighed afdækket nødvendigheden af at få afklaret en række basale erkendelsesteoretiske problemer, såsom relationer mellem ekspertviden og dagligdagsviden, model og virkelighed osv. Ligeledes er der med denne forskning blevet påvist et behov for en afklaring af egenskaber ved og konsekvenser af den særlige menneskelige form for tankeevne og sproganvendelse, set i relation til computerens muligheder. Den her omtalte forskning bedrives i nær tilknytning til højskolens øvrige forskning inden for informatikområdet.

Gennem bogen "Kroppens tanke. Kunstig Intelligens. Det umuliges kunst" har Ole Fogh Kirkeby arbejdet med forsøg på at udvikle et grundlag for en erkendelsesteoretisk kritik af KI-begrebet. Centralt i behandlingen af dette tema har været inddragelsen af fænomener som analogi, spilbegrebet og modallogik.

Ud over den erkendelsesteoretiske behandling af informatikkens problemer er også etiske spørgsmål inddraget. Her er de etiske konsekvenser af anvendelsen af vidensbaserede systemer indenfor planlægning og ledelse blevet tematiseret. Ud over den nævnte bog

har denne forskningsaktivitet også givet anledning til afholdelsen af en række foredrag for ledere og planlæggere i det private og det offentlige.

Christian Knudsen har fortsat sit arbejde med projektet: "Nyere økonomisk virksomhedsteori i metodologisk belysning". Projektet har til formål at give en systematisk oversigt over det virksomhedsteoretiske forskningsområde, der bl.a. dækker sådanne retninger som: managerialismen, behavioralismen, evolutionær virksomhedsteori mm. Med udgangspunkt i nyere anglosaksisk videnskabsteori foretages en systematisk beskrivelse og vurdering af ovennævnte forskningstraditioner. Projektet skal såfremt der kan opnås finansiering hertil - afsluttes med en interviewundersøgelse, hvor centrale teoretikere inden for området vil blive udspurgt om centrale videnskabsteoretiske spørgsmål. Projektet indgår som et delprojekt under et forskningsprogram med titlen: "Nyere økonomisk virksomhedsteori og dennes anvendelser i erhvervsøkonomien" ved Institut for Afsætningsøkonomi.

Publikationer:

- Heine Andersen: Jürgen Habermas i E. Fivedal og H. Sørensen (red.), Offentlig regulering. Fra Marx til Habermas, Kbh. 1988. Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Videnskabsteori og metodelære for erhvervsøkonomer, Kbh. 1988. Samfundslitteratur. (2. reviderede udgave, har skrevet kap. 1, 7 og 8).
  - Rationalitet, velfærd og retfærdighed, Kbh. 1988. Nyt Nordisk Forlag.
  - Social orden, individuel handlen og livsverden i klassisk og moderne sociologi. Undervisningsmateriale 88-2, Center for Uddannelsesforskning 1988.
  - Funktionalisme i samfundsvidenskaberne og i organisationskultur-teorier. Undervisningsmateriale 88-1, Center for Uddannelsesforskning.
  - Anmeldelse af M. Gane (ed.), Towards a Critique of Foucault, Bokbox nr. 94, 1988.
  - Anmeldelse af D. Østerberg, Metasociologisk essä, Bokbox nr. 94, 1988.
  - Anmeldelse af Th. Adorno, The Jargon og Authencity, Bokbox 96, 1988.
- Ole Fogh Kirkeby: "Abduktion, analogi eller hvordan detektiver tænker" og "En introduktion til modelbegrebet og systembegrebet", kap. 6 og 10 i Heine Andersen (red.), Videnskabsteori og metodelære for erhvervsøkonomer. Samfundslitteratur, Kbh. 1988.
- Etik, planlægning og vidensbaserede edb-systemer. Amphions småskriftserie, 1988.
  - "Parallel Distributed Processing and the Logical Categories of Learning". Scandinavian Conference on Artificial Intelligence, edt. Thore Danielsen, IOS, Amsterdam, Springfield, Va., 1988.
  - Kroppens tanke. Kunstig Intelligens. Det umuliges kunst. Samfundslitteratur (under udgivelse).
  - Ekspertsystemer i fagbevægelsen. Arbejdsmiljø og samfund, Nr. 4, Dec. 1988, 6. årgang.
- Christian Knudsen: "Transaktionsomkostningsteorien som forskningsprogram og forklaringstype" (under udgivelse).

- "Funktionelle forklaringer i evolutionær og institutionel økonomisk teori" (under udgivelse i antologi om "Institutionalismen i Samfundsvidenskaberne").

15.4.2 Uddannelse, erhvervsfunktioner og kvalifikationer

I fokus for centrets forskning inden for dette område er relationen mellem virksomhederne som vidensanvendende enheder og uddannelses- og forskningsinstitutionerne. På virksomhedssiden er et af formålene med dette forskningsfelt at få afklaret, hvilke træk i den generelle samfundsudvikling, der fører til så drastiske ændringer i virksomhedernes organisationsstrukturer, at der hermed indtræffer væsentlige ændringer i erhvervsfunktionerne og hermed kvalifikationskravene. Mere konkret indebærer denne forskningsindsats, at man søger at afdække, hvilke faktorer - af teknologisk, markedsmæssig, organisatorisk, holdningsmæssig karakter - som betinger, at der sker ændringer i kvalifikationsbehovet. Og med dette udgangspunkt søges det f.eks. klarlagt, hvilke nye specialist- og ledelsesfunktioner, der kan forventes at opstå i de kommende tiår, og hvilke krav disse nye funktioner vil stille med hensyn til ny forskningsbaseret viden. Forskningen inden for dette felt bygger på uddannelsessociologisk, kvalifikationsteoretisk og industrisociologisk viden og teoridannelse.

Michael Møller Nielsens forskningsprojekt vedrører udviklingen i efterspørgslen efter økonomisk-administrative kvalifikationer. Projektet er baseret på den grundlæggende antagelse, at ændringer i virksomhedernes organisationsstruktur stiller ændrede kvalifikationskrav i virksomhedernes ledende og administrative funktioner: Øget decentralisering antages at medføre stigende krav til virksomhedens økonomiske styrings- og kontrolsystemer, og stiller derfor større krav til de økonomisk-administrative kvalifikationer. Konkret undersøges den organisationsstrukturelle udvikling i de 100 største industrivirksomheder i Danmark, ligesom der foretages en sammenligning af beskæftigelsen af økonomer i disse virksomheder. Den organisationsstrukturelle udvikling i de største industrivirksomheder undersøges i tilknytning til virksomhedernes strategiske udvikling inden for en teoretisk ramme baseret på industrihistoriske analyser (bl.a. Chandler) og nyere institutionel økonomisk teori (bl.a. Williamson).

Publikationer:

- Michael Møller Nielsen: "Kursusbog, International erhvervsøkonomi, 3. semester 1988". Undervisningsmateriale.
- "TEKSTIL A/S. Case-materiale i 10 episoder", undervisningsmateriale.

15.4.3 Didaktik og uddannelsesudvikling

Didaktik

Didaktikgruppens hovedopgaver er forskning, udviklingsarbejder og konsultativ virksomhed i handelshøjskoleididaktikkens hovedområder. Didaktikgruppen har i det væsentligste det seneste år været beskæftiget med at analysere

- de nye billedmediers (herunder 'interaktiv video') anvendelse i undervisningen på HHKs studier,
- konsekvenserne af integration af computere, især pc'er, i undervisningen,
- konsekvenserne af mulige overgange til selvstudier og studier ved fjernundervisning på udvalgte studieafsnit.

Endvidere er Didaktikgruppen i færd med at forberede etableringen af en 'elektronisk, pædagogisk udviklingsenhed', der dels skal initiere forsøgsvirksomhed med integration af informationsteknologiske medier, dels fungere som dokumentationscenter inden for samme område, samt fungere som 'værksted' for lærere og studenter, der agter at foretage forsøg med undervisning og studier.

Jens Bertelsen har især beskæftiget sig med billedmediernes anvendelse i undervisningen og har virket som pædagogisk rådgiver over for flere studienævn og institutter.

Aage Nedergaard har i beretningsåret beskæftiget sig med konsulentbistand til flere af højskolens institutter. Han har herudover arbejdet med billedmediernes og computerens anvendelse i undervisningen og sammen med Hans Henning Nielsen arbejdet med forskellige fjernstudiemodeller.

Hans Henning Nielsen har som midlertidig fuldtidsprojektmedarbejder været beskæftiget med at analysere de konsekvenser, informationsteknologien har for uddannelserne på en højere læreanstalt som HHK. Analysefelterne har været kvalifikationsprofiler og kvalifikationsanalyser, stofudvælgelseskriterier, curriculummodeller, computerintegreret undervisning, ændringer i interaktionsmønstre og studierutiner - samt især modeller for selv- og fjernstudier.

Desuden har Hans Henning Nielsen deltaget i uddannelsens planlægning ved nogle af HHK's nye studier.

Uddannelsesudvikling

Orla Brandt Jensen har beskæftiget sig med følgende tværinstituti-
onelle opgaver:

- a) Varetagelse af formands- og sekretærfunktionerne for Fælles udvalget for Erhvervsjura.
- b) Medvirken ved udarbejdelse af betænkning om en revision af den erhvervsøkonomiske kandidatuddannelse, udarbejdet af en af DVU nedsat arbejdsgruppe vedr. en cand.merc.-reform.
- c) Medvirken ved udarbejdelse af rapport til Rektorkollegiet vedr. evalueringsprincipper og -metoder inden for de videregående uddannelser.
- d) Medvirken ved udarbejdelse af oplæg mv. til Rektorkollegiets udvalg vedr. Åben Universitetsvirksomhed.

De interne HHK-opgaver omfatter hovedsagelig arbejdsopgaver for kollegiale organer:

- a) Medvirken ved iværksættelse og gennemførelse af Den Erhvervsøkonomiske Suppleringsuddannelse for humanister m.fl.

- b) Evalueringsundersøgelser vedr. studieforløb og frafald af studerende for Den Erhvervsjuridiske uddannelse og Den Erhvervsøkonomiske Suppleringsuddannelse for humanister m.fl.
- Medvirken ved udarbejdelse af rapport fra Udvalget vedr. fælles HA-/cand.merc.-problemer.
  - Planlægning og gennemførelse af en undersøgelse vedr. HA-dimittenders beskæftigelsesforhold.
  - Planlægning og gennemførelse af en undersøgelse vedr. Det videregående Projekt på cand.merc.-studiet.
  - Analyse af ressourcefordelingen for de erhvervsøkonomiske studier.
  - En sammenlignende analyse af HD 2.dels studiernes ressourceforbrug i 1987.

Publikationer:

- Lone Hass: Erhvervsøkonomi - historisk baggrund og udvikling. Arbejdsnote 88-1, Center for Uddannelsesforskning 1988.
- Wilbert van der Meer og Kim Vraa: Unge Handelsmands dannelse. Rapport 88-1, Center for Uddannelsesforskning.
- Ib og Andreas Trier Mørch: Interaktiv video: Studentens hjælpemiddel i undervisningen. Kræmmerhuset, nov. 1988.
- Andreas Trier Mørch: Lærerens forlængede arm og den studerendes hjælper - video". Kræmmerhuset, nov. 1988.
- Aage Nedergaard: "Grund- og efteruddannelse - sammenhænge og muligheder", Tandlægebladet nr. 5, marts 1988.
- Hans Henning Nielsen: Fjernundervisningstrategier, Internt notat, HHK 1988.
- Kvalitetsløft og besparelser på højskolens studier. Oversigtsnotat, nov. 1988.
  - Det elektroniske studerekammer. Oversigts notat, dec. 1988.

15.5 Anden Forskningsaktivitet

Heine Andersen har deltaget i bedømmelsesudvalg vedr. forskningsbibliotekarstilling ved Handelshøjskolens Bibliotek, i bedømmelsesudvalg vedr. licentiatafhandlinger ved Institut for Statskundskab ved Århus Universitet og ved Handelshøjskolen i Århus.

- endvidere har Heine Andersen været officiel opponert ved doktor disputats ved Företagsekonomiska Institutionen, Universitetet i Uppsala og holdt gæsteforelæsning samme sted december 1988.
- har desuden deltaget i konference om "The Frankfurt School" i Rotterdam d. 30.11.-01.12.1988 og seminar om "Sociologisk teori under forandring" i august 1988.
- er censor ved Institut for Statskundskab, Århus Universitet og ved Institut for Samfundsøkonomi og Planlægning, RUC.

Jens Bertelsen har været på studierejse til amerikanske universiteter m.h.p. at studere anvendelsen af billedmedierne i de videregående uddannelser, herunder især anvendelsen af interaktiv video.

Orla Brandt Jensen er censorformand for cand.samf.uddannelsen ved Aalborg Universitetscenter og for HA-uddannelsen ved Roskilde Universitetscenter.

- er endvidere censor ved Forvaltningsuddannelsen ved Roskilde Universitetscenter.

Ole Fogh Kirkeby har været formand for bedømmelsesudvalg vedrørende eksternt lektorat i videnskabsteori på Center for Uddannelsesforskning.

- har deltaget i konferencen SCAI. (Scandinavian Conference on Artificial Intelligence), Tromsø, Norge 09.11.03.1988.

Christian Knudsen har været formand for et bedømmelsesudvalg vedr. besættelsen af et adjunktur på Handelshøjskolen, samt indgået i et bedømmelsesudvalg om besættelsen af to introstipendier.

- har været inviteret som chairman ved en konference med titlen: "The treaties of Organizations", ved The Swedish Collegium for Advanced Studies in the Social Sciences, hvor der blev præsenteret nyere bidrag indenfor økonomisk virksomhedsteori af bl.a. Oliver Williamson, Masahiko Aoki m.fl.
- har foretaget en studierejse til Groningen og Amsterdam i Holland samt til Bruxelles i Belgien med henblik på at forberede en konference om "Sociologisk og økonomisk organisationsteori" i København i oktober 1989 samt etablere forskningskontakter.
- har i samarbejde med Agnete Raaschou-Nielsen, Institut for Afsætningsøkonomi arrangeret et forskerkursus med støtte fra forskerakademiet med emnet: "Institutionalismen i Samfundsvidenskaberne".
- er censor ved Roskilde Universitetscenter.
- har været formand for et udvalg "Fælles HA/cand.merc.-problemer". som har afleveret sin endelige rapport i foråret 1988.

Aage Nedergaard har været medlem af bedømmelsesudvalg for ansættelse af lektor, adjunkt og ekstern lektor.

- har undervist på Hälsovårds Højskolan i Gøteborg i helsepædagogisk uddannelsesudvikling, samt deltaget som forelæser ved konferencen 'Folkevalgte i Grønland'.
- desuden har Aage Nedergaard besøgt universitetet i Tromsø og distriktshøjskolan i Kristianssand m.h.p. at undersøge fjernundervisningsforsøg i Norge.

Hans Henning Nielsen har været medlem af bedømmelsesudvalg for ansættelse af ekstern lektor ved HHK.

- har været censor ved Københavns Teknikum.
- har deltaget i The Fifth International Conference on Information Technology and Education, University of Edinburgh, marts 1989.

Michael Møller Nielsen deltaget i et udviklingsprojekt under DANIDA vedr. reorganisering af en handels- og produktionsvirksomhed i Mozambique. Opgaven har især været fokuseret omkring ændring af virksomhedens organisation og identifikation af behovet for teknisk og administrativ bistand. Projektet understøtter såvel det igangværende forskningsprojekt som de igangværende undervisningsaktiviteter ved dets fokus på sociokulturelle og samfundsøkonomiske faktorerens betydning for virksomhedernes organisation, ledelse og kvalifikationsbehov.

16. CENTER FOR REVISION

16.1 Oprettelse og formål

Efter flere års overvejelser og forsøg på at skabe nye organisatoriske rammer for revisionsområdet på HHK blev Center for Revision dannet i juni 1987. Centret etableredes af medarbejdere fra institutterne: Erhvervsret og Revision, Informatik og Økonomistyring, Regnskabsvæsen og Økonomistyring samt Center for Uddannelsesforskning. Pr. 1. september 1988 blev centret rent fysisk etableret med lokaler på Howitzvej 60.

Formålet med centret er at skabe et tværfagligt miljø, der kan styrke og integrere forskningen inden for revision, regnskabsvæsen, erhvervsret og skatteret samt tilgrænsende områder. Forskningsaktiviteterne forventes at føre til en forbedring af undervisning på og udvikling af revisorkandidatstudiet, samt til dialog og påvirkning af praksis.

16.2 Medarbejdere

Professorer: Lic.merc. Jens Oluf Elling og lic.jur. Vagn Greve.

Lektorer: Cand.merc. Dennis Clausen, cand.jur. Kjeld Hemmingsen, cand.merc. Ulrik Gorm Møller og cand.jur. Poul Olsen.

Kandidatstipendiat: Ph.D. Anne Loft.

Eksterne lektorer: Cand.merc.aud. Susanne Nørgaard og Statsautoriseret revisor Kurt Keldebæk Rasmussen.

Assistenten: Grethe Christiansen og Jane Meyer.

Studentemedarbejder: Stud.merc.aud. Lars Greve Hansen.

16.3 Centrets ledelse

Centerbestyrer: Lektor, cand.merc. Ulrik Gorm Møller.

16.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Centret er i sin forskning stærkt interesseret i internationale forhold.

Udviklingen i EF's indre marked har stor betydning for flere af de forskningsområder, som ligger inden for centrets regi.

I øjeblikket arbejdes der på at indsamle og systematisere information om harmoniseringen af skatter og afgifter, som led i gennemførelsen af EF's indre marked. Selv om harmoniseringsbestræbelserne er længst fremme for så vidt angår de indirekte skatter (moms og punktafgifter) vil harmonisering af de direkte skatter - og her i særdeleshed selskabsbeskatningen - meget vel kunne blive nødvendig i løbet af nogle få år. Det er hensigten at ansøge Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd (eller andre) om finansiering af 2 projektmedarbejdere, der kan arbejde videre med denne problemstilling.

Den europæiske (og internationale) regnskabsharmonisering er et andet område, hvor EF's indre marked har forårsaget en accelereret udvikling. Der arbejdes for tiden fra centret på en kortlægning af regnskabspraksis i Danmark og en række af de øvrige EF-lande. For så vidt angår praksis i Danmark indgår regnskabsdatabasen Account Data DK som en væsentlig kilde ved denne kortlægning.

Udviklingen af EF's indre marked påvirker ligeledes harmoniseringen og internationaliseringen af revisorprofessionen. I centret planlægges i øjeblikket et projekt inden for dette område, hvor bl.a. spørgsmål om hvorledes EF's selskabsdirektiver øver indflydelse på revisorprofessionen, samt hvorledes internationaliseringsprocessen påvirker revisionsteknikkerne ønskes analyseret.

De nye internationale problemer kommer også frem på andre af centrets forskningsområder. Der vil således blive iværksat forskning omkring bl.a. den internationale strafferet.

Der afholdes i foråret 1989 en seminarrække i centret, hvor de præliminære resultater af ovennævnte projekter præsenteres.

Revisors rolle i forbindelse med rådgivning - herunder i særdeleshed skatterådgivning - er et andet område, hvor centret planlægger et kommende forskningsprojekt. En række problemstillinger rejser sig i forbindelse med revisors rolle som rådgiver: Er der konflikt mellem dobbeltrollen som rådgiver og revisor, revisors uafhængighed, hvor langt kan og bør revisor gå i rådgivning om anvendelse af skattereglerne etc.

Centret ønsker fremover at styrke forskningen inden for den centrale revision. Forskningsemner og -projekter er endnu ikke færdigformulerede og vil desuden være afhængige af de personer, der rekrutteres. For at øge muligheden for at rekruttere nyuddannede revisorkandidater ønsker vi at tilbyde kommende stipendiater en detaljeret forskeruddannelse, herunder tilbud om 1 års studieophold i udlandet.

I de store revisionsfirmaer foregår en forskning og udvikling inden for revisionsområdet med en meget omfattende indsats af ressourcer. Vi anser det for meget betydningsfuldt fremover at få etableret et samarbejde mellem centret og disse udviklingsafdelinger, idet et sådant samarbejde efter vor opfattelse vil have en betragtelig synergi-effekt. Ligeledes ønsker vi fremover at etablere en tæt kontakt med forskningsmiljøerne inden for revisionsområdet ved de øvrige Handelshøjskoler. En sådan kontakt er påbegyndt, idet Vagn Greve og Anne Loft fra centret deltager i SSF's miniinitiativ om revision og revisorer, hvor der også er repræsentanter fra de øvrige Handelshøjskoler.

16.4.1 Ekstern regnskabsrapportering

Dennis Clausen har i kølvandet af 7. EF-direktiv og IAS-standarder m.v., arbejdet på en tiltrængt revision og opdatering af lærebogsmaterialet vedrørende koncerners regnskabsaflæggelse.

Derudover har Dennis Clausen arbejdet med at finde egnede veje til at overkomme mere og mindre regnskabskyndige brugeres problemer i forbindelse med forsvarlig analyse og fortolkning af virksomhedernes eksterne økonomirapportering.

Jens Oluf Elling har som projektansvarlig arbejdet med videreudvikling af regnskabsdatabasen Account Data DK. En række danske og udenlandske læreanstalter er blevet tilkøbet systemet i løbet af 1988 og et forskningsnetværk er under opbygning.

Publikationer:

Dennis Clausen (redaktør i samarbejde med Palle Hansen): "Håndbog i Årsregnskab" FYR. Kbh. 1988 (kapitler om: Analyse af årsregnskabet og Inflation og årsregnskabet).

Jens Oluf Elling: "Ny database klar" Revision og Regnskabsvæsen 1988.

- "Perioderegnskab vs cash flow-regnskab - en falsk problemstilling". Praktisk økonomi 1988.

- "Regnskabsregulering - af og for hvem og hvordan". FSR's Årbog 1988.

16.4.2 Skatteret

Kjeld Hemmingsen har sammen med Isi Foighel, Jens Drejer og Peter Taarnhøj udgivet bogen "Skat Personer" (485 sider) til brug for skatteretsundervisningen på Københavns universitet. Bogen er første del af et tobindsværk om beskatningen i Danmark.

Han har herudover publiceret en række artikler og kommentarer til domme og andre retsafgørelser i Tidsskrift for Skatteret og i Revision og Regnskabsvæsen og har sammen med Peter Dyhr udarbejdet nationalrapport til IFA's skattekonferens i Rio de Janeiro om tildelsesregulering af selskaber, der misbruges i skattemæssigt øjemed.

Poul Olsen har i perioden skrevet en lærebog om særlig indkomstskat. Manuskriptet er afleveret til forlaget. Bogen udkommer i januar 1989.

Poul Olsen har sammen med Ulrik Gorm Møller og Lars Greve Hansen påbegyndt arbejdet med at definere et forskningsprojekt inden for skatte- og afgiftsharmonisering i EF.

Ulrik Gorm Møller har i samarbejde med statsautoriseret revisor Svend Vedde i perioden ajourført bogen: "Skattemæssige afskrivninger og særlig indkomst". Bogen, der udkom i efteråret, foreligger nu i 5. udgave. Bogen anvendes på revisorkandidatstudiet, HD-R-studiet og HJ-studiet ved HHK, samt på andre uddannelsessteder.

Ulrik Gorm Møller har fortsat arbejdet med at indsamle materiale til en bog om skatterådgivning. Bogen vil bl.a. omhandle emner som: Typisering af skattemæssige problemstillinger og løsningsmodeller, skatteplanlægningens hjælpemidler, hvor langt kan rådgiver gå med hensyn til udnyttelse af skattereglerne etc.

Ulrik Gorm Møller har i samarbejde med Poul Olsen og Lars Greve Hansen påbegyndt en systematisk indsamling af information om skatte- og afgiftsharmoniseringen som følge af EF's indre marked.

Publikationer:

Isi Foighel, Jens Drejer, Kjeld Hemmingsen og Peter Taarnhøj:
"SKAT Personer" A/S skattekartoteket. Kbh. 1988.

Ulrik G. Møller og Svend Vedde: "Skattemæssige afskrivninger og særlig indkomst m.v." Tekstdel. Samfundslitteratur. Kbh. 1988.

Poul Olsen: "Lærebog om særlig indkomstskat". Foreningen af Yngre Revisorer. Kbh. januar 1989.

16.4.3 Revision

Vagn Greve har i beretningsperioden arbejdet med udarbejdelse af en lærebog om økonomisk kriminalitet. Udarbejdelse af engelsk bog om det danske strafferetlige system, samt revision af kommenteret straffelov (almindelig del). Ovennævnte tre bøger forventes trykt i første halvår 1989.

Derudover arbejder Vagn Greve på en fremstilling af fiskalstrafferettens udvikling.

Under udarbejdelse er endvidere artikler om revisorers ansvar.

Vagn Greve er medlem af en arbejdsgruppe under Nordisk Ministerråd vedrørende revisorer og økonomisk kriminalitet. Endvidere samarbejder Vagn Greve med Tolddirektoratet om problemstillingen økonomisk kriminalitet.

Anne Loft arbejder inden for området "Regnskabsvæsen og revision i et historisk og samfundsmæssig perspektiv". Mere præcist arbejder hun med:

- Forskning om den danske revisorprofessions rolle i samfundet i fortid og nutid.
- Teorier om forhold mellem revisorprofessionen, staten og samfundet.
- Internationalisering af den danske revisorprofession.
- Færdiggørelse af en artikel "Supervision and Accounting: An Examination of Visibility in the Modern Corporation" sammen med Jan Mouritsen med henblik på præsentation til "European Accounting Association Conference" Stuttgart, april, 1989.
- Færdiggørelse af en artikel "The 8th Directive in Denmark" med henblik på præsentation til "EIASM: Research Workshop on The Eighth EC Directive on Regulation of Auditors" september, 1989.
- Færdiggørelse af en bog om den historiske udvikling inden for den engelske organisation "Chartered Institute of Management Accountants".
- Færdiggørelse af en artikel om regnskabsvæsen og tid sammen med professor Anthony Hopwood fra London School of Economics.

Publikationer:

Vagn Greve "Strafansvar" 3. udgave. Kbh. 1988.

- "Kommenteret straffelov". Speciel del Kbh. 1988 (med B. Unmack Larsen og P. Lindegaard).

- "AIDS 6. udg. Kbh. 1988 (med A. Snare).
- "Økonomisk kriminalitet". Festskrift til Willy Madsen. Foreningen af Yngre Revisorer. Kbh. 1988.
- "The protection of computer data". Computerization of Criminal Justice Systems. Helsingfors 1988.

Anne Loft "Understanding Accounting in its Social and Historical Context": The case of Cost Accounting in Britain 1914-1925 Garland Press, New York, 1988.

- "The Accounting Profession in the United Kingdom", in Festskrift, ed. Pedersen, R.S, Kbh. FYR, 1988.
- "Educating Professional Accountants: A Comparison og Developments in England and in Denmark", in "The Proceedings of Sixth International Conference on Accounting Education", Japan Accounting Association, 1988.
- "The History of Management Accounting: Relevance Found" i "Topics in Management Accounting" red. Ashton, D., Hopper, T., Scapens, R. 1989.
- "Auditing Education and Research in Denmark". Artikel publiceret i European Accounting News, september, 1988.
- oversættelse af ovennævnte artikel publiceret i "Inspi" oktober 1988 under titlen "Revisoruddannelsen i Danmark, en kommentar til "Hvidbogen"".

16.5 Anden forskningsaktivitet

Dennis Clausen har samarbejdet med Landbohøjskolen og Københavns Universitet om årsregnskabs-analysetemaer.

Jens Oluf Elling gæsteforelæser ved Norges Handelshøjskole.

Vagn Greve hovedredaktør for Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab.

- Formand for Betalingskortudvalget.
- Formand for Justitsministeriets kriminalpolitiske forskningsgruppe.
- Medlem af Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi.
- Medlem af bedømmelsesudvalget vedrørende juridisk disputats ved Kbh. Univ.
- Medlem af bedømmelsesudvalget vedrørende juridisk professorat ved Århus Univ.
- Gæsteforelæser ved Max Planck Institut i Freiburg.

Kjeld Hemmingsen artikelredaktør for Tidsskrift for skatteret.

- Konsulent for skattelovrådet (deltaget i rådets fortsatte arbejde med udformningen af et ændret skatteretligt driftsomkostnings begreb).
- Deltaget som suppleant i Nordisk Skattevidenskabeligt Forskningsråds møde- og seminaraktiviteter.
- Udpeget af Dansk Skattevidenskabelig Forening til at være nationalrapportør ved IFA's skattekongres i Rio de Janeiro, efteråret 1989.

Anne Loft har deltaget i "European Accounting Association Conference i Nice", Frankrig, april 1988 med oplæg (arbejdsrapport) "Regulating the Work of Accountants and Auditors: The Case of the State Authorisation of Auditors in Denmark".

- Har deltaget i "Interdisciplinary Perspectives in Accounting Conference", Manchester, juli 1988, med oplæg "Regulating Accounting and Auditing, The case of the Danish Auditing Profession".
- Medlem af redaktionen af det nye internationale tidsskrift "Accounting, Auditing and Accountability" (AAJ) samt redaktør (Danmark) af European Accounting News (the newsletter of the European Accounting Association).
- Medlem af arbejdsgruppen vedrørende Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråds miniinitiativ om "Revision og revisorer" samt Center for Revisions repræsentant i SSF's initiativudvalg (vedrørende netværk m.v.).
- Sammen med Jan Mouritsen IIØ har hun været med til at oprette en studiekreds/netværk. Formålet med studiekredsen er at diskutere "sidste nyt" inden for forskningsområdet "Accounting, Organisations and Society" og opbygge kontakt med udenlandske forskere.

BILAG 1: Fakultetets økonomi

Fakultetets regnskab for 1988

Udgifter (excl. tilskud):		
Lønninger (alle former for løn)	kr.	96.094.049
Tjenesterejser og studierejser	kr.	647.616
Kontorhold	kr.	5.563.090
Fremmede tjenesteydelser	kr.	1.944.227
Undervisnings- og eksamensmateriale	kr.	242.567
Anskaffelse af maskiner, undervisnings- og kontorinventar mv	kr.	1.877.616
Vand, varme og el	kr.	11.611
Reparations- og vedligeholdelsesarbejde	kr.	2.260.176
Betaling af regionale edb-centre	kr.	82.845
Diverse	kr.	3.016
Udgifter over særlige tilskudskonti:		
Løn til adjunkter	kr.	3.890.000
Løn til ekstraordinære lektorer	kr.	280.000
Løn til seniorstipendiater	kr.	2.006.698
Løn til kandidatstipendiater	kr.	2.157.176
Løn til kandidatstipendiater (Rektor- kollegiet)	kr.	2.600.000
Ekskursioner - studerende	kr.	412.478
Introstipendier (Forskerakademiet)	kr.	1.056.000
Gæsteprofessorer (Forskerakademiet)	kr.	737.900
Studieorienterende møder	kr.	57.000
Internationale kontakter	kr.	321.100
Stipendier til danske studerende ved udenlandske institutioner	kr.	235.267
1-årig suppleringsuddannelse for huma- nister	kr.	1.313.000
Samlede udgifter	kr.	<u>123.793.432</u>
Indtægter (incl. indtægtsdækket virksomhed):		
Salg af undervisningsmateriale mv	kr.	561.567
Indtægtsdækket virksomhed (Norske studerende på HA-uddannelsen) ..	kr.	1.625.994
Samlede indtægter	kr.	<u>2.187.561</u>

Fakultetet har i finansåret 1988 modtaget følgende tilskud:

Fakultetet

Etablering af Scandinavian Consortium
for Organizational Research, fordelt på
3 år/FUHU..... kr. 75.000

Institut for Afsætningsøkonomi

Modeller til forudsigtelse
af salget for nye produkter/SSF..... kr. 19.400
Gæsteprofessor/SSF..... kr. 8.235
Kommercielt massekommunikation/
Direktør Ib Henriksens Fond..... kr. 10.000
Forskningsseminar/FUHU..... kr. 40.000
Sponsoring: Former, Formål og
Virkninger om sportssponsoring/
Tuborgfondet..... kr. 25.000

Center for Uddannelsesforskning

En analyse af relationerne mellem
revisorprofessionen og dets kunde-
grundlag i Danmark/SSF..... kr. 10.275
Strategi og struktur i de 100
største industrivirksomheder
i Danmark/SSF..... kr. 10.275
Gæsteforlæsere/SSF..... kr. 6.044
Rejse- og opholdsudgifter/SSF..... kr. 13.910

Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning

Uddannelse til demokrati og
kooperation/SSF..... kr. 252.000
Dynamisk specialisering og Erhvervs-
systemets udviklingskompetencer/SSF.... kr. 33.730
Lokalsamfundsudvikling og beskæftigelses-
og kvalifikationsnetværket/SSF..... kr. 7.350
Arbejds miljøregulering og international
konkurrence/Nordisk Ministerråd..... kr. 256.000

Institut for Erhvervsøkonomi og Ledelse

International ledelse/SSF..... kr. 17.410
Dynamikken i professionelle markeder
belyst ved hjælp af den Skandinaviske
virksomhedskonsulentprofession/SSF..... kr. 360.000

Institut for Europæisk Markedsret

Studierejse/FUHU..... kr. 78.000

Institut for Finansiering

Forskeruddannelseskursus/
Forskerakademiet..... kr. 75.000

Institut for Internationl Økonomi og Virksomhedsledelse

Udviklingsprocessens struktur/
Forskningsrådet for
Udviklingsforskning..... kr. 238.000
Evaluation of Development/Danida..... kr. 68.200

Institut for Natioanløkonomi		
Analyse af medarbejderejede virksomheders økonomiske adfærd/SSF.....	kr.	22.920
International Transmission og koordination af økonomisk politik/SSF.....	kr.	18.150
4 seminar on the small nations of the North in International and Constitutional Law/SSF.....	kr.	75.000
Institut for Organisation og Arbejdssociologi		
Den offentlige sektor og samfundsøkonomi (COS)/SSF	kr.	1.160.000
Køn, Lederskab og Organisation/Styringsgruppen for Kvindeforskning.....	kr.	205.800
Studieophold/SSF.....	kr.	27.024
Studieophold/SSF.....	kr.	27.223
Forsker/Alternativ Fremtid.....	kr.	20.000
Samarbejdsrelationer mellem erhvervsliv og højere læreanstalter om forskning og produktudvikling på højteknologiske områder/Direktør E. Danielsen og Hustrus Fond.....	kr.	200.000
Industriledere/FUHU.....	kr.	19.000
Institut for Trafik-, Turist- og Regionaløkonomi		
Gæsteforelæsere/Frode Hedorf og Hustrus Fond.....	kr.	50.000
Miljøregulering og industriudvikling/SSF.....	kr.	21.830
De nye styringsredskaber i virksomheder/SSF.....	kr.	27.200
Teknologi og lokale arbejdsmarkeder/SSF.....	kr.	19.270
Scenarier for energiforbruget i transportsektoren/SSF.....	kr.	19.270
Studenterhøjlp/SSF.....	kr.	40.040
Logistikledelse og infomations-teknologi/FUHU.....	kr.	44.000
Center for Sprog/Økonomi		
Studierejse/FUHU.....	kr.	58.000
Studierejsetur/FUHU.....	kr.	32.000
Studierejse/FUHU.....	kr.	42.800
Ialt har fakultetet modtaget	kr.	37.333.356

**BILAG 2: Fortegnelse over institutternes og
centrenes adresser**

Institut for Afsætningsøkonomi
Rosenørns Allé 31
1970 Frederiksberg C
Tlf.: 31 39 70 66

Institut for Anvendt Datalogi og Systemvidenskab
Julius Thomsens Plads 10
1925 Frederiksberg C
Tlf.: 31 35 71 22

Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning
Nansensgade 19, 6.
1366 København K
Tlf.: 33 15 32 23

Erhvervsfremme- og Iværksættergruppen
Howitzvej 60
2000 Frederiksberg
Tlf.: 38 33 07 70

Institut for Erhvervsret og Revision
Nansensgade 19, 2.
1366 København K
Tlf.: 33 13 67 66

Institut for Erhvervsøkonomi og Ledelse
Rosenørns Allé 31
1970 Frederiksberg C
Tlf.: 31 35 10 66

Institut for Europæisk Markedsret
Nansensgade 19, 3.
1366 København K
Tlf.: 33 14 92 24

Institut for Finansiering
Rosenørns Allé 31
1970 Frederiksberg C
Tlf.: 31 39 12 44

Institut for Informatik og Økonomistyring
Howitzvej 60
2000 Frederiksberg
Tlf.: 31 86 14 44

Institut for International Økonomi og Virksomhedsledelse
Nansensgade 19, 7.
1366 København K
Tlf.: 33 15 40 70

Institut for Nationaløkonomi
Nansensgade 19, 5.
1366 København K
Tlf.: 33 15 21 31

Institut for Organisation og Arbejdssociologi
Blågårdsgade 23 B, 4.
2200 København N
Tlf.: 35 37 05 55

Institut for Regnskabsvæsen og Økonomistyring
Howitzvej 60
2000 Frederiksberg
Tlf.: 31 87 70 77

Institut for Teoretisk Statistik
Julius Thomsens Plads 10
1925 Frederiksberg C
Tlf.: 35 37 70 43

Institut for Trafik-, Turist- og Regionaløkonomi
Blågårdsgade 23 B, 3.
2200 København N
Tlf.: 31 35 33 86

Center for Uddannelsesforskning
Nansensgade 19
1366 København K
Tlf.: 33 14 44 14

Center for Revision
Howitzvej 60
2000 Frederiksberg
Tlf.: 31 86 11 01

Center for Sprog/Økonomi
Dalgas Have 15
2000 Frederiksberg
Tlf.: 33 19 19

C. CENTER FOR SPROG/ØKONOMI

C. CENTER FOR SPROG/ØKONOMI

1.1 Oprettelse og formål

Center for Sprog/økonomi blev oprettet i 1985 i forbindelse med det nyetablerede studium i erhvervsøkonomi og sprog. Centeret har været bemanded især med udlånte lærere fra institutter under det sproglige fakultet, lærere fra det økonomiske fakultet, som har lagt deres forskningsindsats på økonomiske institutter, samt med deltidsundervisere. Først i februar 1988 fik centeret en fast lektor fra det økonomiske fakultet.

En stor del af aktiviteten på centeret har bestået i at opbygge den nye uddannelse, som indeholder adskillige nye fag og utraditionelle elementer, og derfor har forskningen i vid udstrækning været individuel og undervisningsrelateret forskning.

1.2 Medarbejdere

Lektor: Sven Bislev cand.scient.pol.

Eksterne lektorer: Carsten Kyhn mag.art. og Per Kongshøj Madsen cand.polit.

Gæsteprofessor: Kirsten Appendini ph.d. fra 1. august til 31. december 1988.

Overassistenter: Lone Krabbe og Hjørdis Molin.

Udlånt fra institutter under det sproglige fakultet:

Lektor Hans Elbeshausen (tysk), afdelingsleder Jørgen Jensen (spansk), kand.stip. Anne Marie Ejdesgård Jeppesen (spansk), adjunkt Simon Ulrik Kragh (spansk), lektor cand.mag. Peter Harms Larsen (spansk), kand.stip. Flemming Olesen (engelsk), adjunkt Jette Schramm-Nielsen (spansk).

Engelskundervisningen på Spræk-studiet varetages af medarbejdere fra institut for engelsk.

Undervisningen i økonomiske fag er i vid udstrækning tilrettelagt og varetages af medarbejdere fra det økonomiske fakultets institutter.

1.3 Centerets ledelse

Centerbestyrer: Thomas Werner Hansen indtil marts 1988, Jørgen Jensen fra 1. marts til 31 december 1988.

1.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Forskningen på Spræk er ikke opdelt i faste grupper eller områder, fordi centerets organisation er foreløbig og persontilknytningen indtil videre meget afhængig af undervisningen. I løbet af 1989 er det tanken, at der skal udarbejdes en plan for centerets bemanning og dermed den fremtidige forskning. Indtil da kan man for overblikkets skyld rubricere forskningsaktiviteterne som følger:

1.4.1 Kultur og erhvervsøkonomi

Skiftende politiske styreformers betydning for erhvervsstrukturen i Argentina, herunder for danske virksomheders etableringsmuligheder.

En interkulturel, semiotisk analyse af forbrugsvarer i Spanien. Marcopolo: ledelsesprocesser i danske og franske virksomheder.

1.4.2 Samfundsudvikling, økonomi og kultur

Aspekter af tysk kultur efter 1945.

Nordiske Velfærdsstater.

Handel og distribution i den mexicanske landbrugssektor.

1.4.3 Kommunikation

Faktion som udtryksmiddel.

Kommunikation med særligt henblik på internationale forhandlinger.

Publikationer:

Sven Bislev, "Comparing Social Policies: Nordic Variations".

Paper for the XIV World Congress of the International Political Science Association, Washington D.C. August 1988.

Hans Elbeshausen, "Glemte Socialister", i: Thomas Jensen, red., "Stridens Æbler - aspekter af tysk kultur efter 1945", Odense Universitetsforlag 1988.

Simon U. Kragh, "Varesemiologi og Vinideologi", Spræk arbejdspapir.

Peter Harms Larsen, "Faktion som udtryksmiddel. 1. Det historiske synspunkt", Danmarks Radio 1988.

- "Den iscenesatte TV-virkelighed." Mediekultur 8, 1988.

- "Giv sproget en på frakken - om at oversætte fra dansk til dansk", Sprint 2, 1988.

1.5 Anden forskningsaktivitet

Sven Bislev har været formand for et bedømmelsesudvalg, deltaget i et nordisk samarbejdsprojekt om velfærdsstatsforskning og deltaget med oplæg på International Political Science Associations verdenskongres.

Peter Harms Larsen har været formand for et lektorbedømmelsesudvalg, deltaget med oplæg på Association Danoise de Linguistique Appliquées' konference om sprog og litteratur, deltaget med oplæg i selskab for Nordisk Filologis seminarrække om sprogvidenskabens discipliner, afholdt seminar på Roskilde Universitetscenter om TV-faktion, afholdt seminarer om projektvejledning og projekt-eksamen for erhvervsproglige undervisere på HHK.

D. DET ERHVERVSSPROGLIGE FAKULTET

D. DET ERHVERVSSPROGLIGE FAKULTET

I. Almindelig beretning

1. Dekanens beretning.

Det Erhvervsproglige Fakultet har i 1988 både inden for forskning og undervisning været præget af de stigende krav til fagsprog og den fagsproglige kommunikation i et internationaliseret og eksportorienteret erhvervsliv.

Nye forskningsprojekter har kunnet iværksættes under det af Det Humanistiske Forskningsråd støttede initiativ: Fagsprog og fagsproglig kommunikation i erhvervslivet.

I forbindelse med tildelingen af de særligt afsatte midler til grundforskning kunne Fakultetet glæde sig over, at erhvervsprog/fagsprog fra ministeriets side var fremhævet som et område, der skulle opnå en væsentlig styrkelse på grundlag af grundforskningsbevillingen, og Fakultetet håber, at Statens Humanistiske Forskningsråd, vil finde det påkrævet i forbindelse med den strategi og handlingsplan som rådet har under udarbejdelse at fagsprogsforskningen fortsat støttes, således at der dannes grundlag for fortsættelse og udbygning af de iværksatte initiativer.

Fakultetets usædvanlige store stigning i S/L-ratioen forårsaget af en kombination af generelle besparelser og voksende studenterbelastning har gjort det stadig vanskeligere for Fakultetet at leve op til den erhvervsproglige reforms mål og intentioner.

Fakultetet modtog i februar 1988 ekstraordinært en engangsbevilling på 2 mio.kr., men Fakultetets økonomiske problemer er fortsat meget store og det er fortsat Fakultetets opfattelse at ressourceallokeringen inden for de videregående uddannelser hæmmes af for mange traditionelle hensyn.

Mange af Fakultetets studerende er i det forløbne år via ERASMUS-programmet og ministeriets internationaliseringspulje taget på studieophold i udlandet. Fakultetet har indgået adskillige samarbejdsaftaler med udenlandske universiteter og vil som følge heraf fortsætte udviklingen af uddannelstilbud, der er attraktive for såvel danske som udenlandske studerende.

Fakultetet har i efteråret afholdt en tema-dag om kvalitet i de erhvervsproglige uddannelser som led i den generelle kvalitetsdebat. Der arbejdes videre i studienævnene med de fremkomne forslag og ideer.

Fakultetet har pr. 1.9.1988 iværksat et længe næret ønske om en cand.ling.merc. overbygningsuddannelse i italiensk i et uddannelsesmæssigt samarbejde med Københavns Universitet. Fakultetet har et tilsvarende ønske om en overbygningsuddannelse i russisk.

I august 1988 flyttede Det Erhvervsproglige Fakultet ind i Handelshøjskolens nye bygning i Dalgas Have på Frederiksberg. De erhvervsproglige institutter og Center for Sprog og Økonomi er hermed samlet i én bygning. De spændende og farverige rammer er hermed lagt for et levende miljø for den erhvervsproglige forskning og de erhvervsproglige uddannelser. Et miljø, der udfordrer kreativitet og kvalitet.

II. Det Erhvervsproglige Fakultet

Virksomhed og struktur

1. Det Erhvervsproglige Fakultetsråd.

Sammensætning:

Dekan, lektor Bente Kritensen, afløst pr. 9.11.88 af prodekan, lektor Inge Gorm Hansen, lektor Lilian Stage, lektor Sven Sorgenfrey, lektor Birthe Vesterli, lektor Anne Dueholm, lektor Anette Villemoes, lektor Finn Sørensen, prodekan pr. 9.11.88 handelsfaglærer Hanne Nielsen, lektor Jørgen Alsø, translatør Ingrid Stage, adjunkt Birthe Pass, afløst pr. 9.3.88 af Else Marker-Larsen, assistent Elna Oberleitner, assistent Anna Berg von Linde, assistent Anne Lunding, EG-stud. Kirsten Devantier, cand.ling.merc.stud. Lisbeth Larsen, SPRØK-studerende Thomas Gylling, EG-stud. Anne Kjær.

1.1. Udvalg nedsat af Det Erhvervsproglige Fakultetsråd.

Budget- og Forretningsudvalget.

Sammensætning:

Dekan, lektor Bente Kristensen (formand) indtil 9.11.1988. Derefter lektor Inge Gorm Hansen. Lektor Anne Dueholm (næstformand), lektor Finn Sørensen, assistent Anna Berg von Linde, cand.ling.merc.stud. Lisbeth Larsen, SPRØK-studerende Thomas Gylling.

Terminologiafdelingens bestyrelse:

Lektor Inge Gorm Hansen, lektor Jaques Qvistgaard, lektor Heribert Picht, lektor Bente Kristensen, lektor Bodil Nistrup, sekretær Elna Oberleitner, stud. Lisbeth Larsen, stud. Mari Lindum.

Fagsprogligt Centers styringsgruppe:

Lektor Lise Mourier, Lektor Jacques Qvistgaard, lektor Heribert Picht, lektor Flemming Koue, assistent Anette Warnez, stud. Karin Westrup, stud. Birgite Kjær.

Kontaktudvalg med Københavns Universitet:

Lektor Inge Gorm Hansen, lektor Anne Dueholm, lektor Niels Henning Pedersen, lektor Inge Baaring, assistent Anna Berg von Linde, vicekontorchef Hanne Feveile, stud. Lea Møller Pedersen, stud. Kirsten Devantier. Lektor Bente Kristensen tilforordnet udvalget.

Forskningsplanlægningsudvalget

Lektor Bente Kristensen, lektor Inge Gorm Hansen, lektor Lise-Lotte Hjulmand, professor Niels Davidsen-Nielsen, professor Michael Herslund, professor Lars Fant, professor Hans-Peder Kromann, professor Carl Vikner.

Forskningskollegiet:

Samtlige forskningsmedarbejdere ved Fakultetet samt (repræsentanter for lærere uden forskningspligt)
Lektor Inge Livbjerg, lektor Tyge Stavnstrup, lektor Helle Pals Frandsen, lektor Anne Dueholm, lektor Niels Krogh-Hansen, lektor Erna Sølling, lektor Niels Henning Pedersen, lektor, Hans Peter Jørgensen, lektor Flemming Koue, og stud. Jens Lautrup Nørgaard.

EDB-udvalget:

Lektor Bodil Nistrup Madsen, lektor Finn Sørensen, lektor Arnt Lykke Jakobsen, lektor Henning Nølke, lektor Heribert Picht, lektor Theis Riiber, handelsfaglærer Hanne Nielsen, 1 stud.

Lokaleudvalget:

Fabrikvej: Lektor Anne Marie Bülow Møller, lektor Lita Lundquist, handelsfaglærer Hanne Nielsen, assistent Anne Lunding, stud. Helle Janlow.
Howitzvej: Lektor Birthe Vesterli, lektor Niels Henning Pedersen, lektor Bodil Nistrup, assistent Vivi Rønne, stud. Karin Westrup.

Licentiatudvalget:

Professor Niels Davidsen-Nielsen, kand.stip. Bodil Kragh, professor Michael Herslund, kand.stip. Marianne Olsen, professor Lars Fant, kand.stip. Birthe Nielsen, lektor Gyde Hansen, lektor K.T. Thomsen, professor Carl Vikner, lektor Steffen Leo Hansen, stud. Kirsten Devantier.

Internationaliseringsudvalget:

Lektor Lise-Lotte Hjulmand, lektor Jaques Qvistgaard, lektor Hanne Martinet, lektor Anette Villemoes, lektor Ingeborg Zint, stud. Lisbeth Larsen, 1 SPRØK-studernde.

Rejseudvalget

Lektor Bente Kristensen, lektor Anne Marie Bülow Møller, lektor Niels Henning Pedersen, assistent Anna Berg von Linde.

Det sproglige bogudvalg:

Lektor Helge Schwarz, lektor Lena Flugger, lektor Gunhild Dyrberg, lektor Hanne Martinet, lektor Gyde Hansen, lektor Theis Riiber, lektor Heribert Picht, adjunkt Simon Ulrik Kragh, professor Carl Vikner.

Bestyrelsen for Center for Konfrensetolkning

Medlemmer: Lektor Inge Baaring, adjunkt Hanne Aarup, lektor Anne Zoëga.

Det sproglige didaktikudvalg

Medlemmer: Lektor Birgitte Friis, lektor Per Anker Jensen, cand.phil. Tove Basballe, lektor Mogens Wied Jørgensen, lektor Steffen Leo Hansen, lektor Louise Denver, lektor Peter Harms Larsen, studerende Henrik Stockfleth Olsen.

2. Det erhvervsproglige Fakultetsstudienavn

Sammensætning:

Lektor Peter Colliander (formand), studerende Marie Lenstrup (næstformand), handelsfaglærer Kate Jensen, lektor Anne Dueholm, lektor Erna Sølling, lektor Helge Schwarz, studerende Jens Lautrup Nørgaard, studerende Anette Jørgensen, studerende Karin Westrup, studerende Henrik Stockfleth-Olsen (til 1/2 1988), studerende Trine Niemann (fra 1/2 1988)

2.1 Udvalg nedsat at Det erhvervsproglige Fakultetsstudienavn

Udvalget for valgfri fag

Medlemmer: Lektor Per Anker Jensen, lektor Lita Lundquist, studerende Henrik Stockfleth Olsen.

Styringsgruppen for "Kursus i Informationssøgning"

Medlemmer: Overbibliotekar Michael Cotta-Schønberg, lektor Anette Villemoes og studerende Henrik Stockfleth Olsen.

Koordineringsudvalget for faget dansk

Medlemmer: Lektor Finn Messell, lektor Birgitte Friis, afdelingsleder Mogens Wied Jørgensen, afdelingsleder Jørgen Jensen, lektor Peter Harms Larsen, studerende Henrik Stockfleth Olsen.

Udvalget vedrørende Introkursus

Medlemmer: Lektor Hanne Puggaard, adjunkt Bente Lihn Jensen, studerende Lara Grut, studerende Lone Zibrandtsen, studerende Birgitte Kjær.

Udvalget vedrørende Pilotprojekt

Medlemmer: Lektor Hanne Puggaard, adjunkt Bente Lihn Jensen, studerende Lara Grut, studerende Lone Zibrandtsen, studerende Birgitte Kjær.

Udvalget til drøftelse af 1.-dels studieordning

Medlemmer: Lektor Kirsten Haastrup, Institut for Engelsk, Lektor Birthe Vesterli, Institut for Tysk, lektor Helle Hermann, Institut for Fransk, handelsfaglærer Hanne Nielsen, Institut for Erhvervspraksis, lektor Søren Kaas Andersen, Institut for Spansk, stud.ling.merc. Helle Janlow, stud.ling.merc. Jens Lautrup Nørgaard.

Udvalget vedrørende tværsproglige fællesfag på 2.-dels-studiet

Medlemmer: Lektor Anne Marie Bülow Møller, lektor Hanne Martinet, lektor Agnethe Nielsen, lektor Bodil Nistrup-Madsen, lektor Gyde Hansen.

Censorindstillingsudvalget

Medlemmer: Censorformanden, professor Ove K. Clausen, translatør Birthe Marie Andersen, afdelingsleder, lektor Jørgen Jensen, studerende Anette Jørgensen.

Redaktionsudvalget vedrørende udslusningsprojektet

Udvalget er nedsat i samarbejde med Det Erhvervsøkonomiske Fakultetsstudienavn. Udvalgets medlemmer var: Lektor Rita Lenstrup (Institut for Engelsk) og studerende Henrik Stockfleth Olsen samt lærerrepræsentant og studenterrepræsentant fra Det Erhvervsøkonomiske Fakultet og Informationsudvalget.

Udvalg vedrørende disposition

Medlemmer: Lektor Mirella Cristofoli, lektor Rita Lenstrup, lektor Doris Hansen, studerende Pernille Lemming, studerende Mari Lindum, studerende Birgitta Jonsson.

3. De erhvervsproglige fagstudienavn

Studienavn for Engelsk

Sammensætning:

Lektor Helge Schwarz (formand), lektor Rita Lenstrup, adjunkt Gerda Christensen, undervisningsass. Lise Damsgaard, studerende Tina Stenquist (næstformand), studerende Mari Lindum, studerende Susanne Bang, studerende Rikke Søndermølle Lilholt.

Studienavn for Erhvervspraksis omfatter de økonomiske, erhvervsretlige og erhvervspraktiske fag.

Sammensætning:

Handelsfaglærer Marie Louise Heine (formand), handelsfaglærer Kåte Jensen, handelsfaglærer Mona Schjødt-Hansen, professor Flemming Agersnap, stud. Anne Mette Vestergård (næstformand), stud. Jens Lautrup, stud. Kate Folman, stud. Heidi Thestrup.

Studienavn for Fransk**Sammensætning:**

Lektor Lilian Stage (formand), lektor Lena Munck, lektor Mirella Cristofoli, lektor Anne Dueholm, studerende Pernille Lemming (næstformand), studerende Lea Møller Petersen, studerende Ulla Balling Engelsen, studerende Helle Pedersen.

Studienavn for Spansk**Sammensætning:**

Lektor Erna Sølling (formand), lektor Anette Villemoes, lektor Heribert Picht, lektor Søren Kaas Andersen, studerende Tine Götsche (næstformand), studerende Birgitta Jonsson, studerende Helle Christiansen, studerende Heidi Kjærbye Olsen.

Studienavn for Tysk**Sammensætning:**

Lektor Peter Colliander (formand), translator Henriette D. Holm, lektor Hans Peter Jørgensen, lektor Flemming Koue, studerende Karin Westrup (næstformand), studerende Helena Møbjerg Kristensen, studerende Dennis Gervin, studerende Anne Kjar.

III. Institutter og centre ved det erhvervssproglige fakultet

1. INSTITUT FOR ENGELSK

1.1 Oprettelse og formål

Instituttet blev oprettet i 1970 og er i dag landets største engelskafdeling med 2000 studerende og 36 faste lærere.

Det har til formål at undervise og forske inden for moderne engelsk erhvervssprog (dvs. alle former for professionel sproganvendelse, mundtlig såvel som skriftlig). Som baggrund herfor indgår også arbejde med kulturmønstre og samfundsforhold i den engelsktalende verden. Nogle centrale emner for det videnskabelige arbejde er leksikografi, grammatik og tekstlingvistik, tolkning og andre former for kommunikative færdigheder, samt samfundsstrukturer med særligt henblik på politiske, økonomiske og juridiske forhold.

1.2 Medarbejdere

Professor: Dr. phil. Niels Davidsen-Nielsen

Lektorer med forskningspligt: cand.mag. Malene Djursaa, BA, Ph.D.; cand.ling.merc. Dorrit Faber; cand.ling.merc., translator Lena Flugger; lic.pæd. Kirsten Hastrup; cand.ling.merc., translator Inge Gorm Hansen; cand.interpret Ole Helmersen (pr. 1.11.88); cand.phil. Lise-Lotte Hjulmand; cand.phil. Arnt Lykke Jakobsen; cand.phil. Per Anker Jensen; cand.ling.merc. Rita Lenstrup; dr.phil. Inger Mees; cand.interpret. Lise Mourier; dr. John Murphy; cand.mag. Anne Marie Bülow Møller Ph.D; translator Christian Quist; cand.mag. Helge Schwarz; cand.mag. Karen Stetting; cand.ling.merc. Charlotte Werther (pr. 1.12.88); cand.ling.merc. Anne Zoëga.

Lektorer uden forskningspligt: translator Jørgen Alsø; translator Edna Seear Christensen; cand.interpret., translator Helen Fogh, MA; cand.ling.merc., translator Helle Pals Frandsen; cand.mag. Inge Livbjerg; cand.mag. Sven Sorgenfrey; cand.mag. Tyge Stavstrup.

Adjunkter med forskningspligt: cand.mag. Niels Bjerre-Poulsen (fra 1.9.88); lic.phil. Gerda Christensen (til 30.11.88); cand.-interpret. Ole Helmersen (til 31.10.88); cand.interpret. Lisbeth Pals Svendsen; cand.ling.merc. Charlotte Werther (til 30.11-88); cand.mag. Margrethe Mondahl (fra 1.9.88); cand.interpret. Hans Henrik Sorgenfrey (fra 1.9.88)

Adjunktvikarer uden forskningspligt: cand.interpret. Kirsten Kirkegaard; cand.mag. Ole Strömrgren; lic.phil. Gerda Christensen (fra 1.12.88); translator Annette Clark-Christensen (fra 1.9.88);

Kandidatstipendiater: cand.interpret. Bodil Kragh; cand.phil Flemming W. Olesen, MA (fra 1.9.88); cand.mag. Margrethe Mondahl (til 31.8.88); cand.ling.merc. Dorte Salskov-Iversen; cand.interpret. Hans Henrik Sorgenfrey (til 31.8.88).

Eksterne lektorer: mag.art. Vera Böiken; cand.interpret. Anne Skou Gersel; cand.interpret. Karen Holst; cand.ling.merc. Karen Thrysoe; Linda Thøgersen BA; translator Svend Vesterli.

Undervisningsassistenter: cand.ling.merc. Mette Aarslev-Jensen; mag.art. Tove Grubb Basballe; cand.interpret. Bodil Benson; cand.mag. Jens Bechsgaard Christensen; cand.interpret. Torben Møller Christensen; translator Annette Clark-Christensen (til 31.8.88); cand.interpret. Lise Damsgaard; cand.interpret. Tove Dix; cand.mag. Vibeke Fengers (indtil 30.6.88); cand.interpret. Vibeke Lykke Friis; cand.interpret. Inger Gregersen; cand.interpret. Hanne Bitsch Hansen; cand.mag. Thora Runge Hansen; cand.phil. Jan Heinemann; cand.mag. Ida Hjørland; cand.phil. Vibeke Hover; cand.interpret. Ingrid McNair Hüffeldt; cand.ling.merc. Robert Ibsen; cand.mag. Ebbe Klitgård; cand.mag. Karen Kolmos; cand.ling.merc. Lone Ramskov Larsen; cand.mag. Karen Røndal Lauritsen; cand.phil. Susanne Leleur; cand.mag. Tove Lønning; Kevin McGovern (fra 1.9.88); Barry McKenna (fra 1.9.88); cand.mag. Marianne Madelung; cand.phil. Anne Marie Madsen; Francine Mandel (fra 1.9.88) cand.phil. Birgit Møller-Hansen; cand.phil. Lis Paaske; cand.phil., cand.interpret. Bent Norup Pedersen; cand.mag. Nina Benzon Petersen; cand.interpret. Anita Pontoppidan; cand.interpret. Elisabeth Pratt; cand.mag. Lars Bo Rasmussen; cand.phil. Ingrid Stage; translator Aase Marie Strandgaard (indtil 30.6.88); cand.ling.merc. Annemette Lyng Svensson; cand.phil. Birgit Søndergaard, cand.phil. Lisbeth Thomsen (fra 1.9.88); Steen Tofte, MA; cand.phil. Lise Trock-Jansen; cand.ling.merc. Pia Tønder; cand.ling.merc. Hanne von Wowern.

Sekretærer: assistent Anne Dorthe Stagemeier; fuldmægtig (fra 1.11.88) Helle Tindbæk; assistent Lillian Vindelbo.

Projektmedarbejder: Vibeke Rechnitzer (fra 1.9.88)

1.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: cand.mag. Anne Marie Bülow Møller, Ph.D

Medlemmer af bestyrelsen: lekt., cand.mag. Anne Marie Bülow Møller, adj. cand.interpret. Ole Helmersen, lekt., cand.phil. Arnt Lykke Jakobsen, lekt., translator Jørgen Alsø, undervisningsassistent, cand.mag. Nina Benzon Petersen, TAP medarbejder Helle Tindbæk, stud.rep. ingen valgt.

Formand for Institutrådet: cand.interpret. Ole Helmersen

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere blandt ovennævnte medarbejdere samt af:

Ekstern lektor: mag.art. Vera Böiken.

Undervisningsassistenter: cand.mag. Nina Benzon Petersen; cand.phil. Ingrid Stage; cand.phil. Birgit Søndergaard; cand.phil. Anne Marie Madsen.

TAP-repræsentanter: assistent Anne Dorthe Staggemeier, assistent (fuldmægtig 1.11.88) Helle Tindbæk; assistent Lillian Vindelbo

Studerende: Susanne Bang; Jette Kristensen; Mari Lindum; Tina Stenquist

1.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Herunder opregnes kun egentlig forskningsrelateret virksomhed. Flere af instituttets medarbejdere har desuden beklædt administrative poster (fx prorektor, dekan/prodekan) og siddet som repræsentanter for fakultetet i kommissioner og udvalg (fx Handelsudvalget).

Niels Bjerre-Poulsen:

- "The Transformation of the Fundamentalist Movement, 1925-1942" (American Studies in Scandinavia, Vol. 20, p. 91-103)
- "The Heritage Foundation, a Second Generation Think Tank" (endnu ikke trykt)
- "Verdens første moderne krig", Berlingske Tidende, 26.12. 1988

NBP arbejder på en bog om "USA og Sovietunionen efter 1945" og har desuden arbejdet med "the Draft Goldwater Movement". Dette arbejde skal ligesom artiklen the Heritage Foundation indgå i NBP's afhandling om den amerikanske højrefløj fra 1938 til 1988.

Gerda Christensen:

har afsluttet et projekt vedr. sociale og kulturelle problemer og holdninger inden for det amerikanske samfund, sådan som de afspejler sig i fiktive og ikke-fiktive tekster. Projektet foreligger i manuskript med titlen "What Every American Knows."

Lise Damsgård:

har udarbejdet "Forretningskorrespondance for Engelskstuderende" sammen med Kirsten Kirkegaard og Hanne Bitsch Hansen, Samfundslitteratur 1989 og har endvidere i samarbejde med Annemette Lyng Svensson udarbejdet: "Engelsk-dansk Merkantil Økonomisk ordbog", Kbh. 1988, Samfundslitteratur.

Niels Davidsen-Nielsen:

- "Has English a future?" Acta Linguistica Hafniensia 20, 1, 5-

20.

NDN har i efterårssemesteret været ved Lancaster University. Her arbejdede han på: "Tense and Mood in English and Danish", som udgives i 1989. Endvidere gæsteforelæste NDN ved University of Lancaster og ved University of Leeds.

Malene Djursaa:

- "Storbritannien: En fremmed kultur?" i Harvard Børsen Nr. 26, forår 1988, s. 92-97.
- "Med britiske briller: Danmarks image i Storbritannien". Ill. af Eiler Krag, Teknisk Forlag, Kbh. 1988.

Dorrit Faber:

- "Etablering af et juridisk tekstkorpus" i Hermes 1/1988, p. 209-227.
- "Fagsproglige Tekstkorpora" i Sprint 1/1988 p. 59-64 sammen med Gunhild Dyrberg og Joan Tournay.

DF har sammen med Gunhild Dyrberg, Joan Tournay, Steffen Leo Hansen og Helle Pals Frandsen samt Karen M. Lauridsen fra HHA gennemført et projekt under initiativområdet Fagsprog og Fagsproglig kommunikation: Oprettelse af fagsproglige tekstkorpora: Engelsk/fransk/dansk juridisk sprog, aftaleret. Rapport sendt til Statens Humanistiske Forskningsråd 1.4.1989.

Lena Flugger:

- "Det forsømte Forår i oversættelse", Sprint 1, 1988 med Hans Henrik Sorgenfrey.

LF har i samarbejde med Hans Henrik Sorgenfrey og Lise Mourier udarbejdet et oplæg til principper for tilrettelæggelsen af en ordbog over regnskabs-tekniske, skattetekniske og beslægtede emner. Endelig har LF anmeldt: E. Ettinger: "Rosa Luxemburg, A Life". Tidsskrift for forskning i arbejderbevægelsens historie nr. 30.

Kirsten Hastrup:

- "Hvordan gætter eleverne ord på et fremmedsprog?". I Elisabeth Hansen (red.) Sproglig bevidsthed. Københavnerstudier i tosprogethed. Danmarks Lærerhøjskole. Institut for Dansk Sprog og Litteratur. 1988.
- "Fremmedsproglig reception: lytte- og læseforståelse". I Gabriele Kasper & Johannes Wagner (red.) Grundbog i Fremmedsprogs-pædagogik. Gyldendal 1989.

- "Developing Learners' Procedural Knowledge in Comprehension". In Phillipson, R., Kellerman, E., Selinker, L. Sharwood Smith, M. & Swain, M. (eds.) Foreign Language Pedagogy Research: A Commemorative Volume for Claus Færch. Clevedon: Multilingual Matters. Forthcoming.
- "Voices from Åbo", anmeldelse af Håkon Ringbom: "The Role of the First Language in Foreign Language Learning", Scandinavian Working Papers on Bilingualism (Forthcoming).

Endelig har KH givet gæsteforelæsninger ved Åbo Akademi, Vasa og Interuniversity Centre of Postgraduate Studies, Dubrovnik, Jugoslavien samt på Danmarks Lærerhøjskole og for handelsskolerne.

Hanne Bitsch Hansen:

har udarbejdet "Forretningskorrespondance for Engelskstuderende", Samfundslitteratur 1989, i samarbejde med Kirsten Kirkegaard og Lise Damsgård.

Inge Gorm Hansen:

- Erfaringer og Resultater fra Projekt Juridisk Ordbog. LAMBA, Nr. 7.

Ole Helmersen:

har i samarbejde med Charlotte Werther, færdiggjort et projekt med titlen: KONFLIKT ELLER KONSENSUS: En undersøgelse af danske virksomheders indgåelse af agent- og eneforhandlerkontrakter med britiske principper samt sproglige analyser af disse. Dele af projektet er under publikation og forventes udgivet som ARK i 1989.

Arnt Lykke Jakobsen:

- Oversættelse af to noveller af den canadiske forfatter Audrey Thomas for Danmarks Radio, marts/april 1988
- "The Earliest Translations from English into Danish (c. 1640-1666)", in A Literary Miscellany. Presented to Eric Jacobsen, ed. Graham D. Caie & Holger Nørgaard, (=Publications of the Department of English vol. 16, University of Copenhagen), København 1988, 367-387.
- Kortfattet vejledning i søgning i LOB tekstkorpus", HHK, s.1-25. (Ny udgave)
- Artikler om engelsk, amerikansk og anden engelsksproget litteratur til Gyldendals etbindsleksikon: Fakta.

ALJ har holdt foredrag om "Salman Rushdie - en stemme fra den tredje verden" samt "Tendenser i den nyeste britiske fiktionslitteratur.

I øvrigt er ALJ i gang med sit forskningsprojekt om etablering og indeksering af et elektronisk foreliggende tekstkorpus: OVSDA. Det består af 1000 tekstprøver (à ca. 250 ord) på fiktionsprosa oversat fra engelsk til dansk og udkommet 1970-1975. Udarbejdes som parallelkorpus til romandelen af DAN(w)ORD.

Per Anker Jensen:

har fortsat arbejdet med beskrivelsen af syntaksen i talt amerikansk engelsk baseret på empirisk materiale indsamlet i Texas 1985-86.

Kirsten Kirkegaard:

har udarbejdet "Forretningskorrespondance for Engelskstuderende" sammen med Lise Damsgård og Hanne Bitsch Hansen, Samfundslitteratur 1989.

Bodil Kragh:

har fortsat arbejdet med projektet "Nominalfrasestruktur i medicinske tekster".

Rita Lenstrup:

har bidraget til udarbejdelsen af "Forretningskorrespondance for Engelskstuderende", som udkom januar 1989. RL har endvidere redigeret ordbogsmateriale over Joint Ventures. Principperne forventes fremlagt ved kongresindlæg i 1989.

Inge Livbjerg:

- "Practical English Phonetics", Kbh. 1988, Schönberg, sammen med Inger M. Mees, samt "Practical English Phonetics", lydbånd, Kbh. 1988, Schönberg også sammen med Inger M. Mees.

Inger Mees:

- "Practical English Fonetics", Kbh. 1988, Schönberg, sammen med Inge Livbjerg.

- "The Cardiff accent: an atypical variety of Welsh English", 1988. Dutch Working Papers in English Language and Linguistics 5, 1-20.

- Redaktion af midtvejsrapport i "Projekt Bysociolingvistik", Københavns Universitet.

Margrethe Mondahl:

har i beretningsårets løb arbejdet med projektet "On learners' explicit and implicit linguistic knowledge. A study of ten advanced learners' processing and output in relation to a translation task."

Lise Mourier:

arbejder fortsat med del II af en komparativ undersøgelse af centralbanksystemerne i USA, Storbritannien og Danmark samt med terminologi og praksis inden for revisions- og regnskabsvæsen. Hun har endvidere udviklet nyt undervisningsmateriale i forbindelse med projekter på 2.dels-studiet inden for 2 nye emnekredse: konkurs og forsikring. Endelig har hun anmeldt Einar Hansen, Bedre engelsk forretningsspråk, Oslo 1985, i SPRINT 3, 1988.

John Murphy:

- "Arbejderbevægelsen i Storbritannien", ABA/AOF/FREMAD 1988.

JM er desuden i gang med projektet "British Working Hours From the Middle Ages to the Present Day".

Anne Marie Bülow Møller:

har afsluttet monografien "Textlinguist: Methods for Analysis." Forventes publiceret 1989, Nyt Nordisk Forlag.

Christian Quist:

- "Afgrænsning, beskrivelse og strukturering af de tekniske fagsprog. Udvikling af analyseinstrument til synonymbeskrivelse i de tekniske fagsprog. Beskrivelse af polyseme/homonyme for hold belyst ved danske og engelske eksempler", ARK 44.

CQ har bearbejdet EK-specialet "Bilmotorens vigtigste elementer, terminologi og leksikografi", Lone Schmidt, 1982, med henblik på indlæsning i database (EF-projekt).

Vibeke Rechnitzer:

Projekt Interaktiv Video blev startet i 1987 på initiativ af lektor Kirsten Haastrup og lektor Arnt Lykke Jakobsen, Institut for Engelsk. Pr. 1.9.1988 blev VR ansat på projektet. I slutningen af 1987 blev der på bevilling fra Det Erhvervsproglige Fakultet indkøbt to anlæg (henholdsvis europæisk og amerikansk stan-

dard) til afspilning og styring af optiske videoplader. Det ene af disse anlæg, det såkaldte Domesday anlæg, er fra årsskiftet opstillet på sprogbiblioteket.

VR har i 1988 haft følgende arbejdsopgaver: Installering og afprøvning af det anskaffede udstyr, demonstration af udstyret for grupper og enkeltpersoner på Det Erhvervsproglige Fakultet, kontakt til andre interaktiv video projekter i Danmark og i udlandet samt udarbejdelse af demonstrationsprogrammer.

Dorte Salskov-Iversen:

arbejder med projektet: "Fastsættelse af løn- og arbejdsvilkår i Storbritannien, med særligt blik på det kollektive overenskomst-systems rolle."

Hans Henrik Sorgenfrey:

- "Det Forsømte Forår i oversættelse" (Sprint 1, 1988) sammen med Lena Flugler.

Karen Stetting:

har arbejdet med et projekt om den særlige form for oversættelsesarbejde, der indebærer omredigering og særlig tilpasning til en anderledes tekstfunktion og/eller en anderledes målgruppe. Dette område mellem redigering og egentlig oversættelse har KS navngivet transeditering ved oversætterkonferencen SSott III i Oslo i august og holdt indlæg herom. Desuden har KS indsamlet et materiale om forandringer og/eller fejl i vor tids journalistiske sprog med henblik på senere udgivelse af en bog herom.

Ole Strömgren:

har afholdt en serie på tre minikollokvier om udviklingen på det amerikanske arbejdsmarked i samarbejde med Institut for Organisation og Arbejdssociologi. Endvidere er OS ved at udarbejde et pilotprojekt om industrikultur omhandlende den amerikanske indflydelse på indgåelse af aftaler på det vesttyske arbejdsmarked 1945-49 sammen med Hans Elbeshausen, Carsten Kyhn og Jens Tofteskov.

Lisbeth Pals Svendsen:

- Portfolio Insurance (SPRINT 1988/3) samt anmeldt da-en/en-da fagordbog udgivet af IFF (SPRINT 1988/3).

Annemette Lyng Svensson:

- Engelsk-dansk Merkantil Økonomisk ordbog, Kbh. 1988,

Samfundslitteratur, i samarbejde med Lise Damsgård.

Charlotte Werther:

har i samarbejde med Ole Helmersen færdiggjort projektet "Konflikt eller konsensus: en undersøgelse af danske virksomheders indgåelse af agent- og eneforhandlerkontrakter med britiske principaler samt sproglig analyser af disse". Forventes udgivet som ARK i 1989.

Anne Zoëga:

har været udlånt til "Centret for Konferencetolkning" i beretningsperioden.

2. INSTITUT FOR DATALINGVISTIK

2.1 Oprettelse og formål

Institut for Datalingvistik blev oprettet i juni 1985. Institutet har til opgave at udvikle det faglige grundlag for undervisningen i datalingvistik, at planlægge og gennemføre denne undervisning, samt at udføre datalingvistisk forskning, specielt inden for følgende områder: databaseteori, datamatisk leksikografi, datamatisk korpusanalyse, maskinoversættelse samt natursprogssystemer.

2.2 Medarbejdere

Professor: Cand.mag. Carl Vikner.

Lektorer med forskningspligt: Cand.mag. Steffen Leo Hansen, cand.ling.merc. Bodil Nistrup Madsen, cand.mag. Finn Sørensen.

Kandidatstipendiater: Cand.mag. Søren Juul Nielsen (fra 1.9.88), cand.mag. Helle Wegener (fra 1.3.88).

Undervisningsassistenter: Cand.mag. Bent Christian Jacobsen, cand.interpret. Torben Schnoor Jensen, cand.interpret. Henrik Kersting.

Projektmedarbejder: cand.phil. et interpret. Hanne Hinz.

Scholarstipendiat: Henrik Kersting.

Systemmedarbejder: William Storm (fra 1.3.88).

Tasteoperator: Hanne Hinz.

Sekretærer: Overassistent Elna Oberleitner, assistent Marianne Jensen (begge er samtidig sekretærer for Terminologiaafdelingen).

2.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer og formand for institutrådet: Lektor, cand.ling.merc. Bodil Nistrup Madsen.

Institutrådet bestod af de fastansatte lærere samt af TAP-medarbejdere: Elna Oberleitner og Marianne Jensen.

Studerende: Lisbeth Larsen og Henrik Stockfleth Olsen.

2.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Instituttet udgiver en løbende publikationsserie med titlen LAMBDA.

Instituttets faste medarbejdere arbejder sammen om projektet FAGFLADE hvis formål er at udvikle og afprøve datalingvistiske teorier og metoder vedrørende fagsproglige fortolkere. En fortolker er et datamatisk system der overfører den information som ligger i en tekst til semantiske repræsentationer i en vidensbase i et ekspertsystem. Til projektet har i 1988 været tilknyttet Steffen Leo Hansen, Per Anker Jensen (Institut for Engelsk), Bodil Nistrup Madsen, Søren Juul Nielsen, Finn Sørensen, Carl Vikner og Helle Wegener.

Steffen Leo Hansen:

- "Korpuslingvistik - teori, metode, praksis", LAMBDA 5, Institut for datalingvistik, maj 1988, 92 s.
- "Etablering af et juridisk tekstkorpus", Hermes 1-1988, s. 209-227. (Sammen med Gunhild Dyrberg, Dorrit Faber og Joan Tournay).
- arbejder endvidere med maskinlæsbare tekstkorpora samt implementering af programmel til automatisk korpusanalyse.
- har i den forløbne periode deltaget i projektet "Fagsproglige tekstkorpora" under Statens Humanistiske Forskningsråds initiativområde "Fagsproglig Kommunikation" (et samarbejdsprojekt mellem HHK og HHÅ).

Hanne Hinz:

- DANTERM-systemprojekt.

Bodil Nistrup Madsen:

- "Simulering af relationel database". I LAMBDA 7. Proceedings fra Nordiske Datalingvistdage og Symposium for datamatstøttet leksikografi og terminologi 1987, Institut for Datalingvistik, marts 1988, s. 286-300.
- "Simulering af relationel database". LAMBDA 6, Institut for Datalingvistik, maj 1988, 74 s.
- "Anvendelse af databasesystemet KnowledgeMan", 2. udg., Institut for Datalingvistik, september 1988, 68 s.
- "Lexicographical Data Management Requirements". I Sprache und Datenverarbeitung, Special Issue on Automatic Lexicography, 1/1988, (under udgivelse).

har i beretningsperioden deltaget i følgende projekter:

- Dansk-Fransk Ordbogsbase: Arbejdet med overførsel af data til databasen er fortsat og der er udviklet søge- og sikkerhedsprocedurer.
- DANTERM-systemprojekt. Med støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd (initiativområde "Fagsproglig Kommunikation") er der udviklet en DANTERM-applikation af databasesystemet ORACLE, dvs. en "skal" som kan bruges til oprettelse af og arbejde med virksomhedsinterne terminologibaser.

Søren Juul Nielsen:

- Vurdering af PC-Translator, et EDB-program til automatisk oversættelse fra engelsk til dansk, LAMBDA 9, november 1988.
- arbejder med flertydighedsproblemer i forbindelse med automatisk oversættelse især fra engelsk til dansk.

Henrik Kersting:

- Udvikling af en editor til ordbøger lagret som Prolog-databaser (DICTED).

Finn Sørensen:

- Indice d'infinitif ou préposition? Comment intègre cette distinction dans un analyseur? i Revue Romane numéro supplémentaire 31, p. 223-233, Munksgaard 1988.
- Logik og Semantik, Institut for Datalingvistik, 1988, 77 s. (Sammen med Carl Vikner).
- Anm. af: Avigail Azoulay-Vicente: Les tours comportant l'expression de + adjectif, Revue Romane 23,2, 1988, p. 287-289.

Carl Vikner:

- "Pendant que: simultanité et situation" i: Traditions et tendances nouvelles des études romanes au Danemark. Articles publiés à l'occasion du 60e anniversaire d'Ebbe Spang-Hanssen. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague, 1988, 173-81.
- arbejder med automatisk syntaktisk og semantisk analyse inden for FAGFLADE-projektet.

Helle Wegener:

- "Vurdering af oversættelsessystemerne TSS (ALPS) og LOGOS", LAMBDA 10, Institut for Datalogistik, december 1988, 122 s.
- arbejder med principper for etablering af ordbogskomponenten i elektronisk behandling af naturligt sprog.

2.5 Anden forskningsaktivitet

Steffen Leo Hansen har holdt følgende indlæg:

- "Fagsproglige tekstkorpora", Temadag om Fagsprogsforskning arrangeret af Statens Humanistiske Forskningsråd, HHA, 15. april 1988.
- "Introduktion til datalogistik" og "Ekspertsystemer", HHS, forskningsseminar i Vejen, 26.-27. maj 1988.
- "A Database for Terminological Information and Generation of Dictionaries", University of Birmingham, English Department, 11. juni 1988.

Bodil Nistrup Madsen har deltaget i:

- projektet Behov og Brugerprofiler for Dansk Ordbank. Projektet udføres af DANLEX-gruppen med støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd.
- et internationalt standardiseringssamarbejde inden for datamatstøttet terminologiarbejde (ISO komiteen "Computer aided Terminology") og har været hovedansvarlig for et forslag til vejledning i oprettelse af terminologiske databaser (udkommer som teknisk rapport).

har holdt følgende indlæg:

- "Databasesystemer", HHS, forskningsseminar i Vejen, 26.-27. maj 1988.
- "Udvikling af terminologibaser efter DANTERM-modellen" på møde om leksikografisk forskning og ordbogsarbejde i Danmark, Fuglsø 8.-10. juni 1988 (udkommer i proceedings).
- "Computerized registration of the structure of a printed bilingual dictionary and the establishment of a database" på Colloque de Lexicographie Franco-Danois 19.-20. september 1988 (udkommer i Cahiers de Lexicologie).

3. INSTITUT FOR ERHVERVSPRAKSIS

3.1 Oprettelse og formål

Institut for Erhvervspraksis blev oprettet i februar 1970. Instituttet dækker fagområderne Erhvervsøkonomi (herunder regnskabslære), Samfundsøkonomi, Elektronisk Tekstbehandling, Tastaturbetjening og Lynskrift.

3.2 Medarbejdere

Handelsfaglærere: Anne Harries, EA; Marie-Louise Heine; Kate Jensen, ED (vikar); Erna Larsen; Hanne Nielsen, ED; Mona Schjødt-Hansen, ED (vikar).

Fagleder, erhvervs- og samfundsøkonomi: Professor Flemming Ager-snap.

Ekstern lektor: Adjunkt, cand. polit. Jørgen Dalhoff, HD (erhvervsøkonomi).

Undervisningsassistenter, erhvervsøkonomi: konsulent, cand. merc. Christian Christiani; underdirektør, cand. merc. Flemming Hansen; fuldmægtig, cand. merc. Jens Otto Hansen; konsulent, cand. merc. Torben Sværke Hansen; adjunkt, cand. merc. Torben Leinsdorff; konsulent, cand. merc. Preben Krogh Nielsen (også samfundsøkonomi); fuldmægtig, cand. merc. Steen Otto; adjunkt, cand. merc. Anders Pedersen; revisor, cand. merc. Per O. Premer; cand. merc. Britta Gammelgaard Sørensen; adjunkt, cand. merc. Niels Tranum.

Undervisningsassistenter, samfundsøkonomi: fuldmægtig, cand. polit. Ebbe Trørup Andersen; cand. scient. adm. Marianne Anton-sen; fuldmægtig, cand. scient. adm. Claus Borly; sekretariats- leder, cand. polit. Bent Greve; adjunkt, cand. mag. Erik Lon- ning; konsulent, cand. merc. Preben Krogh Nielsen (også erhvervsøkonomi); adjunkt, cand. mag. Carl-Peter Poulsen; cand. merc. aud. Jahn Thorup; cand. polit. Helle Thiele.

Timelærere, ETB og tastaturbetjening: handelsfaglærer Inge Lise Plejl; korrespondent Jane Storm.

3.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Hanne Nielsen.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de faste lærere blandt ovennævnte medarbejdere samt af:

TAP-medarbejder Marie Lenstrup.

Studerende Dennis Gervin, Jens Lautrup Nørgaard og Lene Rybner.

3.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publika- tionsvirksomhed

Instituttet har ingen medarbejdere med forskningspligt. Der er udarbejdet følgende undervisningsmateriale:

Lærebog i erhvervsøkonomi med opgave- og materialesamling udarbejdet af Søren Holm-Rasmussen, Torben Leinsdorff, Birthe Skov Pedersen og Elin Sundgård. Titel: "Erhvervsøkonomi i grundtræk" (Erhvervsøkonomisk Forlag S/I).

Faggruppen for ETB har udarbejdet nyt undervisningsmateriale til den nye version af tekstbehandlingssystemet, der er lagt ind på ND-anlægget på Dalgas Have.

Faggruppen har ligeledes udarbejdet metariale til kurset "Informationsteknologi på kontoret".

4. INSTITUT FOR FRANSK

4.1 Oprettelse og formål

Instituttet blev oprettet i februar 1970. Instituttet dækker alle fagområderne inden for fransk, italiensk og russisk.

4.2. Medarbejdere

Professor: Mag.art. Michael Herslund

Lektorer med forskningspligt: Cand.phil. Mirella Cristofoli (italiensk); cand.mag. Per Durst-Andersen (russisk); cand. ling.merc. Gunhild Dyrberg; docteur Kathrine Sørensen Ravn Jørgensen (orlov); dr. phil. Hanne Korzen; lic.phil. Steffen Nordahl Lund (vikar); cand.phil. Lita Lundquist; cand.phil. Hanne Martinet; cand. ling.merc. Lena Munck; lic.phil. Henning Nølke; cand.mag. Jacques Qvistgaard; cand.mag. Lilian Stage; cand.mag. Henrik Selsøe Sørensen; cand.mag. Hanne Aarup.

Lektorer uden forskningspligt: Cand.mag. Aase Baillais; cand. ling.merc. Benedikte Dilling-Hansen (vikar); cand.mag. Anne Dueholm; cand.interpret. Marianne Eide (vikar); cand. ling.merc. Ellen Fehrn-Christensen; cand.art Birgitte Friis; translatør Hélène Holm; cand.jur. Niels Krogh-Hansen; cand.phil. Birte Pass (vikar, russisk); cand.art. Dorte Westrup.

Adjunkter med forskningspligt: Cand.interpret. Helle Hermann; cand.mag. Bente Lihn Jensen (italiensk); cand.intepret. Jette Schramm-Nielsen; cand. ling.merc. Joan Haff Tournay.

Kandidatstipendiater: Cand. ling.merc. Elsebeth Lange (fra 1.9.88); cand. ling.merc. Marianne Olsen; cand.interpret. Jette Lund Pedersen; cand. ling.merc. Hanne Prætorius; cand.phil. Erling Strudsholm (italiensk); translatør Viktor Smith (russisk).

Introduktionsstipendiat: Cand. interpret. Helle Grotenborg (italiensk).

Eksterne lektorer: Civilingeniør Leonardo De Chiffre (italiensk); cand. ling.merc. Nina Hamerik; cand. ling.merc. Susanne Hertz; cand.phil. Else Koefoed; translatør Merete Kock (italiensk); cand.mag. Ghani Merad-Boudia; Maître en droit Maryse Pierrel Mikkelsen; advokat cand.mag et cand.jur. Jette Hassing Ronøe;

Undervisningsassistenter (fransk): Cand.phil. Françoise Andersen; cand.phil. Inge Lise Andersen; cand.phil. Nicole Andersen; cand.interpret. Jette Drost; cand.mag. Charles Cespedes; cand.phil. Mireille Daugaard; diplômé d'études supérieures Jean-Jacques Etienne; diplômée d'études supérieures Martine Fenger; cand. mag. Eva Hammershaimb; cand.mag. Kirsten Kieland-Brandt; cand.mag. Birgitte Krag; cand.mag. Else Juul Han-

sen; cand.ling.merc. Hanne Maj Munksgaard; cand.interpret. Eva Veedfald; cand.interpret. Karen Weinreich; cand.mag. Jørn Westengaard-Holm.

Undervisningsassistenter (italiensk): Cand.mag. Lise Møller Andersen; translatør Zita Andersen; cand.phil. Iørn Korzen; dott. Patrizia Paggio; cand.phil. Lise Velschow.

Undervisningsassistenter (russisk): Cand.mag. Britta Bjørn; cand.mag. Gertrud Bohlbro.

Sekretærer: Anna Berg von Linde; Anne Cambon; Kirsten Elsborg; Lone Jepsen; Annie Nonfjall; Annie Stahél.

4.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Lita Lundquist

Næstformand: Gunhild Dyrberg

Institutbestyrelse: Lita Lundquist, Gunhild Dyrberg, Mirella Cristofoli, Per Durst-Andersen, Michael Herslund, Helle Janlow, Anna Berg von Linde

Institutrådet bestod den 1.1.88 af de fastansatte lærere blandt ovennævnte medarbejdere samt af:

Undervisningsassistenter: Nicole Guillois, Else Juul Hansen

TAP-medarbejdere: Anna Berg von Linde, Kirsten Elsborg, Lone Jepsen

Studerende: Helle Janlow

4.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder

Mirella Cristofoli:

har skrevet kapitel om landbrug og fiskeri til nordisk lærebog om italiensk kultur og samfund og har til samme værk skrevet afsnit om arbejdsmarkedet i Italien i samarbejde med Zita Andersen.

Per Durst-Andersen:

er ved at lægge sidste hånd på en større afhandling om russisk aspekt baseret på en generel kognitiv og lingvistisk teori. I tilslutning til dette arbejde har PDA arbejdet med typologi og søgt at udskille to supertyper.

Desuden er PDA i færd med at udarbejde en lærebog i russisk syntaks i samarbejde med Jens Nørgaard-Sørensen, KU.

Gunhild Dyrberg:

- (sammen med Dorrit Faber og Joan Tournay) "Fagsproglige tekstkorpora", Sprint 1/1988 p. 59-64.

- (sammen med Dorrit Faber, Steffen Leo Hansen og Joan Tournay) "Etablering af et juridisk tekstkorpus", Hermes 1/1988 p. 209-227.

Gunhild Dyrberg har i den forløbne periode arbejdet videre med følgende projekter:

- "Oprettelse af fagsproglige tekstkorpora" under Statens humanistiske Forskningsråds initiativområde Fagsprog og fagsproglig kommunikation.
- Fransk-dansk samfundsfaglig ordbog (sammen med Joan Tournay og Anne Plaschke).
- Revision af de merkantile og økonomiske udtryk i Blinkenberg og Høybye: Dansk-fransk ordbog.

Helle Grotenborg:

arbejder med terminologi og oversættelsesproblemer i forbindelse med incassosager i Danmark og Italien. En redegørelse for den anvendte terminologi og fraseologi i forbindelse hermed, samt de problemer, der opstår i forbindelse med oversættelse af juridiske termer med henblik på at anvise en model, der kan anvendes for at nå frem til en adækvat gengivelse på målsproget af en given term på udgangssproget, især i tilfælde, hvor der må konstateres manglende eller kun delvis ækvivalens.

Helle Hermann:

arbejder på en korpusbaseret undersøgelse af høflighedsbrugen i danske og franske forretningsbreve med henblik på en kontrastiv analyse (forventes afsluttet ultimo 1989).

Michael Herslund:

- Anmeldelse af Jürgen Klausenburger: French Liaison and Linguistic Theory. Romance Philology XLI, p. 326-329. Berkeley CA.
- Opposition ved Hanne Korzens disputats. Revue Romane 23, p. 108-113. København.
- "Sur la préposition en en français moderne". Traditions et tendances nouvelles des études romanes au Danemark. Articles publiés à l'occasion du 60e anniversaire d'Ebbe Spang-Hanssen. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague 31, p. 79-87. København.
- sammen med Hanne Korzen, Ghani Merad og John Pedersen: Udgivelse af ovenstående festskrift.
- "Tense, Time and Modality". Papers from the Tenth Scandinavian Conference of Linguistics, vol. 1, p. 289-300. Bergen.
- "La construction causative en ancien français". Mélanges d'Études médiévales offerts à Helge Nordahl à l'occasion de son soixantième anniversaire, p. 80-93. Oslo.

- Le datif en français. Louvain-Paris.
- "Envoi" H. Nølke udg.: Opérateurs syntaxiques et cohésion discursive, p. 197-204. København.
- "On Valence and Grammatical Relations". F. Sørensen, udg.: Valency. Three studies on the Linking Power of Verbs. Copenhagen Studies in Language, CEBAL Series 11, p. 3-34. København.

MH har fortsat arbejdet med en valensgrammatisk beskrivelse af franske verber (sammen med Finn Sørensen), samt med udarbejdelsen af en lærebog i tekstlingvistik (sammen med Henning Nølke).

Bente Lihn Jensen:

har udarbejdet et kapitel: "La Pubblica Amministrazione" (Den offentlige forvaltning i Italien) til en fællesnordisk håndbog om italienske kultur- og samfundsforhold for italienskstuderende ved de højere læreanstalter. Endvidere har BLJ fortsat sine projekter om udforskning af "Brugen af participio passato på moderne italiensk", samt "Brugen af modus på moderne italiensk".

Elsebeth Lange:

arbejder på et komparativt landstudie Danmark-Frankrig af holdningerne til EDB-teknologi med henblik på at undersøge især de socio-kulturelle faktorerers betydning for teknologilegitimering.

Steffen Nordahl Lund:

- Le devenir du langage. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. 1988 (151 s.).
- Roland Barthes: Af mig selv. (oversættelse) Rævens Sorte Bibliotek 1988 (207 s.).

SNL arbejder på et projekt om "Réalismes romanesques".

Lita Lundquist:

- "Tekstlingvistik: regelmæssigheder og love", Hermes 1-1988.
- "Différents types d'inférences mis en oeuvre dans la résolution de l'ambiguïté référentielle", Psychologie Française 33-4, 1988.

LL fortsætter forskningen i argumentative tekststrategier, bl.a. i samarbejde med forskningsgruppen "Groupe de Recherche sur la Parole", ved Paris Universitet VIII, og planlægger at indgå i et projekt om kodering af et fransk tekstkorpus i samarbejde med Maurice Gross, LADL, Paris VII.

Hanne Martinet:

har publiceret:

- Girardets opskrifter, Viby, Centrum, 1987. Oversættelse af La cuisine spontanée, Girardet, F., Paris, Laffont, 1982.
- "Internationale Oversætterkonferencer og Oversættercentret i Arles", Forfatteren, 1988/1 (p. 9-10).
- Boganmeldelse af Translation Studies in Scandinavia. Proceedings from the Scandinavian Symposium on Translation Theory III, Lund 14-15 june 1985, Wollin, L. and H. Lindquist (red.), Lund, 1986, i Sprint 1988,1 (p. 69-72).
- "Peut-on faire exister une étude contrastive de la cohésion textuelle?", H. Nølke, udg.: Opérateurs syntaxiques et cohésion discursive, p. 51-61. København.

Lena Munck:

har fortsat projektet med beskrivelse af sprogbrugen i henholdsvis danske og franske tekniske tekster. Det danske tekst-korpus er revideret og udvidet, og de første kapitler omarbejdet tilsvarende. Nye kapitler om adverbielle angivelser, nominalstil, komposita, adjektivernes funktion samt tekstfunktion er udarbejdet. Løbende indsamles eksempelmateriale til en undersøgelse af sprogbrugen i franske tekniske tekster, specielt med henblik på syntaks, fraseologi, kollokationer.

Henning Nølke:

- "Peut-être." VERBUM XI.1 p. 15-42. Presses universitaires de Nancy.
- "Où placer un adverbe de phrase? Et pourquoi?" in Herslund, M. et al., udg.: Traditions et tendances nouvelles des études romanes au Danemark, p. 131-141. Etudes Romanes n° 31. København.
- udgivelse af: Opérateurs syntaxiques et cohésion discursive dans les langues slaves et romanes. Erhvervsøkonomisk Forlag, København.
- "Peut-être: fonction modale et discursive", i ovennævnte, p. 113-123.
- Anmeldelse af Robert Martin: "Langue et croyance". Revue Romane 23, p. 283-287.

Jette Lund Pedersen:

har arbejdet med fagsprogsdidaktik og kvalifikationskrav med henblik på at belyse forskellige indlæringsprocessers potentielle i forhold til korrespondentstudiets særlige målgruppe.

JLP har sammen med Britta Kragh uddgivet kompendiet "L'Algérie" til brug for undervisningen på SPRØK.

Hanne Junker Prætorius:

har arbejdet med teksttyper og stillag i fransk økonomisk sprog. En undersøgelse af teksttyper og stillag i fransk økonomisk sprog belyst ved et tekstmateriale omhandlende OD i Frankrig og anskuet ud fra et oversættelsesteoretisk synspunkt.

Jacques Qvistgaard:

har fortsat igangværende arbejder (herunder dansk-fransk teknisk ordbog, indsamling af terminologisk materiale, studier vedr. syntaks i fransk fagsprog og indsamling af materiale til opslagsbog for korrespondenter) JQ har deltaget i revisionen af Blinkenberg og Høybye: Dansk-fransk ordbog.

Lilian Stage:

arbejder med følgende projekter:

"Avec des si, on mettrait Paris dans une bouteille". Syntaktisk-semantic analyse af anvendelsen af si-sætninger samt en undersøgelse af danske oversættelsesækvivalenter. Analysen drejer sig om de faktiske si-sætninger, som kan gengive forskellige semantiske nuancer: concession, adversativitet m.m.

"Franske substantivers valens". LS arbejder med en analyse af substantivsyntagmets opbygning ud fra en valens-teoretisk synsvinkel. Undersøgelsesmateriale hentes fra juridisk sprog, hvor de mest komplekse substantivsyntagmer findes.

LS er desuden medredaktør ved udgivelsen af en revideret udgave af Blinkenberg og Høybyes dansk-franske ordbog.

Henrik Selsøe Sørensen:

- "Terminology within a machine translation project (EUROTRA)" in C. Lauren, M. Nordman (udg.): Special Language: From Humans Thinking to Thinking Machines. Multilingual Matters LTD, Clevedon Philadelphia 1988.
- "Maskinoversættelse II". Nordisk Tidsskrift for fagsprog og terminologi 88/1.
- "Frankrigs franskmænd" - en kort præsentation for danske besøgende". Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse, 1988.

HSS er i gang med følgende projekt:

Fagsproglig terminologi og maskinoversættelse. Med udgangspunkt i maskinoversættelsessystemers behov for at udnytte terminologier som supplement til en basisordbog, undersøge, hvad der skal til for at muliggøre en delvis automatiseret overførsel af data fra terminologiske databaser (eller ordbogsdata-baser) til ordbogen i et maskinoversættelsessystem.

Projektet indbefatter også en foreløbig undersøgelse af behovet for at udnytte en emneklassifikation til styring af maskinoversættelsessystemets valg af oversættelse, når det stilles over for homografer.

4.5 Anden forskningsaktivitet

Mirella Cristofoli:

har den 4.-5. marts talt i Fåborg om regionale forskelle i italiensk erhvervsliv på kursus for gymnasielærere i italiensk. Hun er medlem af redaktionskomiteen vedr. nordisk lærebog i Italiens kultur og samfund.

Gunhild Dyrberg:

har i samarbejde med Jens Rasmussen og Jacques Qvistgaard arrangeret "Colloque de lexicographie franco-danois" 19.-20./9. 1988, hvor hun sammen med Joan Tournay holdt følgende indlæg: "Définition des équivalents de traduction de termes économiques et juridiques sur la base de textes parallèles".

Endvidere har GD, ligeledes sammen med Joan Tournay, holdt et foredrag på HHÅ 12.4. 1988 om sammensætningen af et juridisk korpus.

Michael Herslund:

er medredaktør af Revue Romane, Copenhagen Studies in Language og Erhvervsproglige Skrifter.

Lita Lundquist:

er medlem af Styringsgruppen for initiativområdet "Fagsproglig Forskning", koordinerende redaktør af Erhvervsproglig Skriftserie, samt redaktør af ARK.

Herudover har LL efter invitation afholdt gæsteforelæsninger ved bl.a. universiteterne i Trondheim, Uppsala og Stockholm, samt ved Vasa Högskola, bl.a. plenarforelæsning ved AFinLas seminar om fagsprog.

Hanne Martinet:

har deltaget i Kollokviet "L'identité française", Københavns Universitet, 20.-21. november 1988 og holdt foredrag: "Oversættelsesstrategier og begrebet 'ækvivalens'", Københavns Universitet, 21. november 1988.

HM har desuden deltaget i Kollokviet "Auteur - Traducteur - Editeur", Chambre belge des Traducteurs, interprètes et philologues A.S.B.L., Bruxelles, 21. marts, hvor HM holdt foredraget "Overvejelser over uddannelsen i oversættelse set ud fra et dansk eksempel". og i "3rd Scandinavian Symposium on Translation Theory", Oslo Universitet, 11.-13. august, hvor HM holdt foredraget "Prosody in translation: it's amazing!"

Henning Nølke:

arbejder på følgende projekter:

- Les adverbess contextuels: théorie, analyse, application, hvoraf første del (ca. 300 sider) foreligger i en foreløbig udgave.
- sammen med Michael Herslund arbejder HN på en lærebog i tekstlingvistik.

HN har afholdt tre gæsteforelæsninger i Uppsala og Stockholm, 26.-28.4. 1988, over emnerne:

1. "Les adverbess de phrase: où les placer et pourquoi?"
2. "La théorie polyphonique."
3. "Analyse polyphonique de quelques adverbess français."

HN har desuden, 17.-19.5. 1988, deltaget i "Colloque de linguistique: De la grammaire au style: problèmes de langue française" i Rennes, hvor han holdt foredrag om "Les adverbess contextuels. Problèmes de classification."

Jacques Qvistgaard:

- "Colloque de lexicographie franco-danois", 19.-20. september 1988 (Handelshøjskolen i København). Indlæg: "Production semi-automatique d'un dictionnaire spécialisé français-danois sur la base d'un dictionnaire danois-français".

Henrik Selsøe Sørensen:

har arbejdet som medredaktør af Nordisk Tidskrift for Fagsprog og Terminologi.

5. INSTITUT FOR SPANSK

5.1 Oprettelse og formål

Institut for Spansk blev oprettet i 1970. Ved instituttet drives der i dag forskning inden for områderne fagsproglig leksikologi og terminologi, tekstlingvistik, grammatik, komparativ samfundslære og kommunikationsvidenskab. Som en fællesnævner for forskningen inden for disse områder bør fremhæves den klare orientering mod erhvervslivets sprogbrug og kommunikationsmønstre.

Dansk som selvstændigt fag blev først indført på HHK i 1984 i forbindelse med revision af de erhvervssproglige studier. Der er ansat en lektor i dansk, der ligesom de øvrige danskundervisere af organisatoriske grunde er tilknyttet institut for spansk. Forskningen ligger inden for ovennævnte orientering mod sprogbrug og kommunikationsanalyse.

5.2 Medarbejdere

Professor: fil.dr. Lars Fant. (orlov fra 1.9.1988)

Lektorer med forskningspligt: Cand.mag. Søren Kaas Andersen; afdelingsleder, translatør Jørgen Jensen (udlånt til SPRØK); cand.phil. Peter Harms Larsen (dansk); cand.ling.merc., translatør Agnete Berg Nielsen; cand.ling.merc., fil.dr.h.c. Heribert Picht; cand.ling.merc, translatør Hanne Puggaard (fra 1.9.1988); cand.ling.merc., translatør Anette Villemoes.

Lektorer uden forskningspligt: Translatør Niels Henning Pedersen HD; translatør Erna Sølling.

Adjunkter med forskningspligt: Cand.ling.merc., translatør Louise Denver; cand.mag. Simon Ulrik Kragh (fra 1.9.1988) (udlånt til SPRØK); cand.mag. María Pilar Lorenzo; cand.ling.merc., translatør Hanne Puggaard (til 31.8.1988).

Adjunktvikar: cand.interpret., translatør Hans Peter Elmøe (fra 1.9.1988).

Kandidatstipendiater: cand.mag. Anne-Marie Ejdesgaard Jeppesen (fra 1.4.1988) (udlånt til SPRØK); cand.mag. Simon Ulrik Kragh HD (til 31.8.1988) (udlånt til SPRØK); cand.ling.merc. Birthe Nielsen.

Introduktionsstipendiat: cand.mag. Elizabeth Djørup (fra 1.7.1988).

Eksterne lektorer: Cand.mag. Carol Henriksen (dansk); cand.-ling.merc., translatør Anders Hermansen; Dr. María Berta Palares-Garçon; cand.ling.merc., translatør Ulla Winding.

Undervisningsassistenter (spansk): Cand.mag. Jens Borello; cand.interpret., translatør Boyja Dam; licenciada María Díaz-Varela; cand.interpret., translatør Hans Peter Elmøe (til 31.8.1988); cand.interpret. Ole Fuglsang-Damgård (til 31.5.1988); translatør Palle Gammelmark (til 31.10.1988); cand.interpret., translatør Ib Gustafsson; cand.phil. Jan Gustafsson; cand.phil. Inge Hammerich; cand.ling.merc., translatør Doris Hornemann; cand.interpret. Torben Schnoor Jensen; cand.mag. Vibeke Kamp Jørgensen; cand.interpret. Ingrid Højgaard Knudsen; cand.interpret., translatør Kirsten Larnæs; cand.ling.merc., translatør Pelle Løvgren; cand.ling.merc. Elizabeth McFall (fra 1.11.1988); cand.ling.merc., translatør Lise Saxov; cand.interpret. Charlotte Uldal; cand.ling.merc., translatør Jørgen Aabye.

Undervisningsassistenter (dansk): Cand.mag. Maj-Brit Winther Henriksen (fra 1.9.1988 til 30.10.1988), cand.phil. Jytte Houkjær, cand.mag. Bjarne Vagn Le Févre Jakobsen, cand.mag. Lillian Højgaard Jørgensen (fra 1.9.1988), cand.mag. Charlotte Jørgensen, cand.mag. Anne-Lise Ebbeskov Larsen, cand.mag. Vibeke Rehfeld, cand.mag. Jan Sørensen,

Fuldmægtig: Kirsten Larnæs.

Assistenter: Ulla Kreutzfeldt; Vibeke Maaløe; Lis Olsen.

5.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer: Lektor, translatør Niels Henning Pedersen HD.

Formand for institutrådet: Lektor, cand.ling.merc., translatør Anette Villemoes.

Næstformand for institutrådet: Lektor, translatør Erna Sølling.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte lærere blandt ovennævnte medarbejdere samt af 1 fuldmægtig, 3 assistenter og 3 studerende.

5.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed.

Søren Kaas Andersen

- har sammen med H. Picht og Leon Dambro Jørgensen (HHS) påbegyndt projektet "Spansk tekstkorpus om genteknologi".

Louise Denver

- "SE eller ikke SE... del I". Artiklen omhandler gerundio-syntagmer med non-specifik agent af typen: Se aprende mucho leyendo. Sprint 1, København 1988, 11 s.
- "SE eller ikke SE... del II". Artiklen omhandler gerundio-syntagmer med non-specifik agent af typen: El jabón, aunque se endurezca, sale bien frotándolo. Sprint 3, København 1988, 15 s.
- arbejder på passivkonstruktioner dannet ved hjælp af ser/-estar + perfektum participium.

Elizabeth Djørup

- har afsluttet pilotprojektet "Forståelse af talt spansk i telefonsamtaler mellem spaniere og danske sprog-økonomistuderende".
- har arbejdet med projektet "pragmatisk svigt i dansk-spansk erhvervsinteraktion".

Lars Fant

- forbereder i samarbejde med Annette Grindsted, OU og Anette Villemoes, HHK, et projekt om spanieres og skandinavers kommunikative adfærd i forhandlingssituationer.

Jørgen Jensen (Udlånt til SPRØK, se SPRØK).

Simon Ulrik Kragh (Udlånt til SPRØK, se SPRØK).

Peter Harms Larsen

- Faktion som udtryksmiddel 1. Det historiske synspunkt. DR. 1988.
- Den iscenesatte TV-virkelighed. Mediekultur 8, 1988.
- Giv sproget en på frakken - om at oversætte fra dansk til dansk. SPRINT 2, 1988.
- Dansk SPRINT (en introduktion til ovennævnte temanummer om dansk på HHK).
- (m. N.E. Wille) De to musketerer - tyve år efter. Om pragmatik og pragmatisk analyse, med to illustrerende cases: Fiktion og faktion. Udkommer 1989 in: H. Ruus m.fl. (ed.): Forskningsprofiler. Selskab for Nordisk Filologi.
- Sig det med ord! Om analytisk efterkritik i store medieinstitutioner. Udkommer i et festskrift 1989.

- arbejder på faktion som udtryksmiddel. 2. Det systematiske synspunkt (foreligger i ufærdigt manus, 130 s.).

María Pilar Lorenzo

- José Bergamín. En digtantologi med introduktion til forfatterens liv og værker. Ediciones de la Torre. Madrid 1989.
- En boganmeldelse af Inger Engkvist: Las técnicas narrativas de Vargas Llosa. Revue Romane. København 1989.
- har sammen med Lars Fant udarbejdet et kursus i spansk udtale.
- arbejder på et større projekt om "Solidaritetsøkonomi i Santiago de Chiles slumkvarterer".

Agnete Berg Nielsen

- har forberedt udgivelsen af sin undersøgelse vedr. "Neologismer i spansk økonomisk sprog" og indsamler i forbindelse hermed danske ækvivalenter.

Birthe Nielsen

- har fortsat sit forskningsprojekt, som falder i 2 dele:
  - en juridisk del, som tager udgangspunkt i en sammenligning af den danske og spanske lovgivning angående køb, salg og tinglysning af fast ejendom.
  - en del, der omfatter interkulturel kommunikation i forbindelse med emnet.

H. Picht (I 1988 forskningsmæssigt udlånt til Handelshøjskole Syd (HHS), uddannelsessted Varde).

- har editeret PR-materiale for NORDTERM.
- har publiceret "NORDTERM -Das Forum der nordischen terminologischen Zusammenarbeit" i Der Ginkgo Baum, Germanisches Jahrbuch für Nordeuropa 1988.
- har editeret Nordisk Tidsskrift for Fagsprog og Terminologi, Special Issue 88/2, samt publiceret 2 bidrag i samme nr.
- har holdt et foredrag om "Fachsprachliche Phraseologie" ved Ericssons 2. CAT-Anwendertreffen, Bad Homburg, nov. 1988; publiceret i proceedings udgivet af samme virksomhed.
- har sammen med prof. dr. Christer Laurén skrevet en kontrastiv analyse af de eksisterende terminologiske skoler; publiceres i "Selected Readings on Terminology", bind 1, editor af bindet er C. Laurén, H. Picht; udkommer i 1989.

- har sammen med en arbejdsgruppe ved University of Surrey skrevet en artikel (ca. 60 sider) om "Terminology and Knowledge Engineering".
- har sammen med prof. dr. R. Arntz færdiggjort bogen "Einführung in die Terminologearbeit", forventes udgivet i foråret 1989.
- har sammen med S. Kaas Andersen og Leon Dambro Jørgensen (HHS) påbegyndt projektet "Spansk tekstkorpus om genteknologi".
- arbejder, sammen med Infoterm, Wien, på en deskriptiv ordbog om terminologiens terminologi.
- har deltaget i workshop "Stand und Aufgaben der fachsprachlichen Forschung" samt holdt et indlæg, (juni 1988).
- har anmeldt "Fachsprachen - Instrument und Objekt" og "Descriptive Tools for Electronic Processing of Dictionary Data, Studies on Computational Lexicography", LSP-Newsletter (26) may 1988.
- har bidraget til Inform-document 8-88 om "Terminology Teaching and Training".

Hanne Puggaard

- har afsluttet arbejdet med udvalgte problemstillinger i tilknytning til projektet "Database til terminologisk information og generering af ordbøger", herunder forskellige korpusundersøgelser, undersøgelser vedr. tekstuel kodering, generering af terminologisk materiale, korpus lingvistiske og terminologiske anvendelighed, programmel, records, projektadministration o.s.v.
- har gennem en årrække udviklet et omfattende undervisningsmateriale til disciplinen spansk juridisk sprog og i tilknytning dertil i foråret 88 afsluttet en (65 sider) beskrivelse af materialet, dets tekstuelle og tematiske sammensætning, indfaldsvinklen til disciplinen, kompetencekrav, didaktiske og faglige undervisningselementer og -metoder o.s.v.

Anette Villemoes

- har i samarbejde med adjunkt Annette Grindsted, Odense Universitet, og professor Lars Fant, Stockholms Universitet, påbegyndt indsamling og bearbejdning af danske og spanske videooptagelser af forhandlingssituationer med henblik på en kortlægning af forskelle og ligheder i dansk, henholdsvis spansk forhandlingsadfærd.

5.5 Anden forskningsaktivitet

Søren Kaas Andersen

- været redaktør af SPRINT.
- revideret Kompendium i Spansk Tekstanalyse til brug for undervisningen på EG.

Elizabeth Djørup

- har holdt foredrag med titlen "Forståelse af talt spansk" ved OFTI-symposium om Tale og interaktion i Uppsala 20.10.1988.

Lars Fant

- har den 5.2.1988 holdt et indlæg på ADLA-kongressen på Lærershøjskolen om spanieres og skandinavers kommunikative adfærd i forhandlingssituationer.
- har indgået i redaktionskomiteen for Copenhagen Studies in Language (CEBAL) samt været Institut for Spanske repræsentant i redaktionen af Erhvervsproglige Skrifter, under Erhvervsøkonomisk Forlag.

Jørgen Jensen (se SPRØK).

Simon Ulrik Kragh (se SPRØK).

Peter Harms Larsen

- har deltaget i ADLA's konference om sprog og institution med oplæg: Sprog-, tekst- og billedanalytisk efterkritik i store medieinstitutioner.
- har afholdt seminar på RUC: Faktion som udtryksmiddel.
- har deltaget i konferencer i Sveriges Television og YLE med oplæg om programanalyse og -kritik.
- har deltaget med oplæg på Det erhvervsproglige fakultets konference om kvalitet i undervisningen.

Agnete Berg Nielsen

- har holdt foredrag på Stockholms Universitet om "Neologismer i spansk økonomisk sprog".

N. H. Pedersen

- har i september 1988 sammen med H. Picht og H. Puggaard afholdt et 1-uges seminar ved Escuela Universitaria de Traductores e Intérpretes (EUTI) ved Granadas Universitet om curriculumudvikling i forbindelse med en kommende studiereform. Under besøget holdt N.H. Pedersen en række foredrag, jfr. publikationen "Seminario sobre diseño y desarrollo curricular", EUTI, Granada.
Seminarret var led i en indgået samarbejdsaftale mellem HHK og EUTI under ERASMUS-programmet.

H. Picht

- har deltaget i NORDTERM-projektgruppen "Terminologiens terminologi".
- har deltaget i arbejdsgruppe 2 (Richtlinien für den Aufbau von terminologischen Datenbanken), arbejdsgruppe 6 (Berufsbilder des Terminologen und des Wissensingenieurs) samt arbejdsgruppe 8 (Arbeitsplatz des Übersetzers) under "Gesellschaft für Terminologie und Wissenstransfer e.V.", Trier.
- har i september 1988 sammen med N.H. Pedersen og H. Puggaard afholdt et 1-uges seminar ved Escuela Universitaria de Traductores e Intérpretes (EUTI) ved Granadas Universitet om curriculumudvikling i forbindelse med en kommende studiereform. Under besøget holdt H. Picht en række foredrag, jfr. publikationen "Seminario sobre diseño y desarrollo curricular", EUTI, Granada.
Seminarret var led i en indgået samarbejdsaftale mellem HHK og EUTI under ERASMUS-programmet.
- har i samarbejde med forskningsenheden "Terminologi og Videsteknik" tilrettelagt og afholdt et kursus (2 weekender) for terminologikonsulenter i DANTERM-Center Syd's regi.
- har deltaget i standardiseringsarbejde på nationalt, nordisk og internationalt plan.
- har efter opfordring af ON, Wien, deltaget i udarbejdelse af ONORM 2704 om terminologiske principper og metoder.
- har skrevet en artikel om "Training seminar for terminology advisors", TermNet 20 (1988).

Hanne Puggaard

- har i september 1988 sammen med N.H. Pedersen og H. Picht afholdt et 1-uges seminar ved Escuela Universitaria de Traductores e Intérpretes (EUTI) ved Granadas Universitet om curriculumudvikling i forbindelse med en kommende studiereform. Under besøget holdt H. Puggaard en række foredrag, jfr. publikationen "Seminario sobre diseño y desarrollo curricular", EUTI, Granada.
Seminarret var led i en indgået samarbejdsaftale mellem HHK og EUTI under ERASMUS-programmet.

6. INSTITUT FOR TYSK

6.1 Oprettelse og formål

Tysk Institut har siden oprettelsen i 1970 været rammen om forskning og undervisning i tysk på alle erhvervsproglige uddannelsesniveauer. Inden for forskningen har instituttet profileret sig på det internationale plan som et af de førende forskningsmiljøer inden for leksikografisk teori og metodedannelse med henblik på oversættelse og - i samarbejde med fakultetets øvrige institutter - inden for terminologilære. Der forskes desuden i (kontrastiv) grammatik og i tolkeprocesser og -strategier samt bedrives komparative studier inden for samfund og kultur.

6.2 Medarbejdere

Professor: Mag.art. Hans-Peder Kromann.

Lektorer med forskningspligt: Cand.ling.merc., translatør Inge Baaring (orlov fra 15.9.88); lic.ling.merc. Peter Colliander; cand.mag. Hans Elbeshausen; cand.mag. Gert Engel (orlov 1.7.87-30.6.90); cand.interpret. Doris Hansen (fra 1.9.88); lic.ling.merc. Gyde Hansen; cand.mag. Mogens Wied Jørgensen; cand.jur, translatør Bente Kristensen; translatør Theis Riiber; cand.mag. Poul Rosbach (indtil 31.1.1989); cand.mag. et interpret. Monika Wesemann (orlov 1.10.86-31.8.89).

Lektorer uden forskningspligt: Cand.mag. Frede Boje (tjenestefrihed 75% af sin stilling); cand.mag. Liselotte Brøndlund; cand.art. Hans Peter Jørgensen; translatør Flemming Koue; cand.ling.merc. Birthe Vesterli.

Lektorvikar med forskningspligt: Dr.phil. Ingeborg Zint.

Adjunkter med forskningspligt: Cand.interpret. Doris Hansen (indtil 31.8.88); cand.interpret. Annette Zimmermann; lic.ling.merc. Knud Troels Thomsen (fra 1.9.88).

Adjunktvikarer uden forskningspligt: Cand.mag. Lise Neersø Jaspersen; cand.ling.merc. Kristian Bruun Rasmussen.

Kandidatstipendiater: Cand.ling.merc. Anne Lise Kjær, cand.interpret. Knud Troels Thomsen (indtil 31.8.88)..

Forskningsstipendiater: Cand.phil. Gitte Baunebjerg Hansen (indtil 30.4.88), cand.mag et mag.art. Hans Kristian Mikkelsen (indtil 31.8.88).

Eksterne lektorer: Cand.mag. et jur. Peter A. Henriksen; cand.mag. Flemming Roland Jensen; cand.mag. Henrik Rye Møller; cand.ling.merc. et jur. Astrid Rosell.

Undervisningsassistenter: Tolk Klaus Peter Callesen HA; cand.interpret. Per Christiansen; cand.interpret. Benedikte Dalhoff; cand.mag. Jens Østergaard Kristensen; cand.mag. Mi-

chael Nielsen; translatør Ulla I. Olsen; cand.ling.merc. Antje Rösch; cand.mag. Ursula Schmalbruch; cand.phil. Hilde Svendsen.

6.3 Instituttets ledelse

Institutbestyrer og formand for institutrådet: Lektor, cand.ling.merc. Birthe Vesterli.

Institutrådet bestod i beretningsperioden af de fastansatte medarbejdere blandt ovennævnte medarbejdere.

TAP-medarbejder: Vivi Rønne Hansen.

Studerende: Dennis Gervin; Helena M. Kristensen; Karin Westrup.

6.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

Inge Baaring

arbejdede før sin orlov på et projekt med titlen: "Tolkning - en beskrivelse af arbejdsmetoder, arbejdsområder og beskæftigelsesmuligheder."

Peter Colliander

har arbejdet videre med en samlet fremstilling af det tyske sprogs opbygning, herunder forberedt 1. del, der er en redegørelse for fremstillingens teoretiske baggrund, til udgivelse i ARK (udkommer i maj 1989 som ARK 46).

Har arbejdet videre med modalitet med henblik på et års ophold ved Institut für Deutsch als Fremdsprache ved Münchens Universitet.

Har færdiggjort en artikel om genuskategorien ved de tyske substantiver, der udgives i Deutsch als Fremdsprache.

Hans Elbeshausen

Se SPRØK.

Doris Hansen

har afsluttet afhandlingen "Kommunikative handlinger i tyske forretningsbreve - specielt med henblik på anmodninger". En corpusbaseret analyse af nogle udvalgte kommunikative handlinger i tyske forretningsbreve, idet der særligt fokuseres på deres situationsadækvate anvendelse og deres grad af høflighed.

Doris Hansen fortsætter studierne inden for kommunikative handlinger.

Gitte Baunbjerg Hansen

- "En undersøgelse af dansk-tyske/tysk-danske ordbøgers brug og brugbarhed i en oversættelsessituation". ARK 41, maj 1988. Resumé i SPRINT, 1, 1988.
- "Stand und Aufgaben der zweisprachigen Lexikographie". Nachlese zum Kopenhagener Werkstattgespräch 12.-13.5.86. I: Lexicographica. International Annual for Lexicography 4, 1988, s. 186-202.

Derudover: Færdiggørelse af en afhandling med titlen: "Artikelstruktur im zweisprachigen Wörterbuch. Überlegungen zur Darbietung von Übersetzungsäquivalenten im Wörterbuchartikel" (219 manus.s.). Afhandlingen skal indleveres til bedømmelse med henblik på erhvervelsen af den erhvervsproglige licenti- atgrad.

Gyde Hansen

arbejder på en lærebog i tekstanalyse. (Udkommer på forlaget Erhvervsproglige Skrifter i sommeren 1989).

Mogens Wied Jørgensen

har fuldført en faglig-pædagogisk undersøgelse af de nye stu- derendes kundskaber i elementær tysk grammatik fra begyndel- sen af 70'erne til begyndelsen af 80'erne. Det påvises, at de studerendes kundskaber på dette område er blevet stadig rin- gere i den forløbne periode.

- "Grammatikkundskaber - før og nu." En sammenlignende fejl- frekvensundersøgelse. ARK nr. 43, s. 1-47. København 1988.

Anne Lise Kjær

er ved at afslutte sit licentiatprojekt med arbejdstitlen: Normbetingede ordforbindelser i tysk juridisk sprog. Projek- tet har som overordnet formål at udvikle et ordforbindelses- begreb, som kan redegøre for juridiske ordforbindelsers sær- lige karakteristika. Med dette formål for øje opstilles en beskrivelsesmodel, som inddrager den ikke-sproglige virkelig- hed, hvori juridiske ordforbindelser anvendes.

Bente Kristensen

har i beretningsperioden været dekan indtil 31.10.88. Pr. 1. november 1988 er hun udpeget som formand for Det faglige Landsudvalg for de Humanistiske Uddannelser (FLUHU).

Hans-Peder Kromann

har fortsat de kontrastive leksikologiske studier med henblik på oversættelsesleksikografi.

- "Zur funktionalen Beschreibung von Kollokationen und Phrasologismen in Übersetzungswörterbüchern." I: Gréciano, Gertrud (ed.): EUROPHRAS 88. Phraséologie Contrastive. Actes du Colloque International. Klingenthal-Strasbourg. 12.-16. maj 1988. Strasbourg. Université des Sciences Humaines, Departement d'Etudes Allemandes. 1989. s. 265-271. (Collection Recherches Germaniques 2).
- "Zur funktionalen Benutzerperspektivierung bei der Äquivalentdarbietung in einem zweisprachigen Wörterbuch mit Deutsch und Portugiesisch." Manuskript færdiggjort til udgivelse i: Figge, Udo (Hrsg.): Portugiesische und Portugiesisch-deutsche Lexikographie. Grundlagen, Makro- und Mikrostruktur, Computerunterstützung, Anwendung.
- "Selection and Presentation of Translational Equivalents in Monofunctional and Bifunctional Dictionaries." Foredrag ved Colloque de Lexicographie Franco-Danois, 19.-20.9.88. Manuskript under udgivelse i: Cahiers de lexicologie. Revue internationale de lexicologie et de lexicographie.
- "Hvad er erhvervsproglig forskning?" Hermes 1, 1988, s. 189-196.
- "Opgaver og problemstillinger for dansk fagsprogsforskning." Hermes 2, 1989; s. 127-132.
- H.-P. Kromann/H.K. Mikkelsen: "Fagsprog og fagsproglig kommunikation." En selektiv systematisk bibliografi ca. 1980-1988. ARK 45, januar 1989. (Arbejdsrapporter fra Det erhvervsproglige Fakultet, HHK).
- H.-P. Kromann/K.T. Thomsen: "Akzente der Fachsprachenforschung von heute und morgen." Bericht vom Kopenhagener Werkstattgespräch 1.-2.6.88, i: Terminologie et Traduction 1989, 24 s. (under udgivelse).

Se i øvrigt under Hans Kristian Mikkelsen og ordbogsgruppen.

Hans Kristian Mikkelsen

- "Fagsprogsforskning i Sovjetunionen", i: Hermes 1, 1988, s. 197-208.
- "Two new bibliographies about special language research. Hermes 2, 1989, s. 133-135.
- H.K. Mikkelsen/H.-P. Kromann: "Fagsprog og fagsproglig kommunikation ca. 1970-1988." En udførlig systematisk bibliografi på database.

Theis Riiber

Se Ordbogsgruppen.

Poul Rosbach

Se Ordbogsgruppen.

Knud Troels Thomsen

- Artiklen (sammen med H.-P. Kromann): "Akzente der Fachsprachenforschung von heute und morgen." Bericht vom Kopenhagener Werkstattgespräch 1.-2. Juni 1988. (Udkommer i Terminologie et Traduction 1/89).
- Licentiatafhandlingen: "Präpositionen mit Instrumental", forsvaret den 23.11.88.

Afhandlingen tager sit udgangspunkt i moderne tyske grammatikkers behandling af udvalgte præpositioners semantik på området semantisk instrumentalis. Instrumentalisbegrebet diskuteres indgående på baggrund af forskningslitteratur om emnet, på hvilket grundlag der opstilles en ny teori for beskrivelse af instrumentalis, som har implikationer for en mere generel beskrivelse af præpositioners semantik set fra et kasusrolleperspektiv.

Annette Zimmermann

er ved at færdiggøre et arbejde med titlen "En semantisk analyse af et tysk verbalfelt" (150 manuskriptsider) som led i et projekt, der involverer en kontrastiv analyse af en række danske og tyske verber, der i tekster omhandlende økonomiske forhold anvendes til at beskrive "en bevirket tiltagen/aftagen med hensyn til størrelse, grad, antal, værdi o.l."

Ingeborg Zint

har fortsat undersøgelser inden for sammenligning af tysk og dansk kultur og samfund samt undersøgelser med henblik på 'falske venner' mellem tysk og dansk sprog.

- "Zum Stand der Sprachvariationsforschung", i: Sprogvariation i den dansk-tyske grænseregion. Sprachvariation im dänisch-deutschen Grenzgebiet. Institut for grænseregionsforskning/Institut für regionale Forschung und Information. Aabenraa, Flensburg 1988.
- (sammen med M. Dyhr): "Lubliner Jiddisch." Ein Beitrag zur Sprache und Kultur des Ostjiddischen im 20. Jhdt. anhand eines Idiolekts. Phonai, Lautbibliothek der deutschen Sprache, Bd. 37, Niemeyer, Tübingen 1988.

Ordbogsgruppen (H.-P. Kromann, Th. Riiber, P. Rosbach)

- Rapporten om det af Ordbogsgruppen afholdte symposium er udkommet. Se: Gitte Baunebjerg Hansen.
- "Constructions in bilingual dictionaries." Artiklen udkom-

mer i Internationales Handbuch zur Lexikographie, Walter de Gruyter, Berlin - New York.

Med Poul Rosbachs fratræden 1.2.1989 vil Ordbogsgruppen ophøre med at virke som sådan.

7. CENTER FOR KONFERENCETOLKNING.

7.1 Oprettelse og formål.

Centret er oprettet pr. 1.4 1981 og har til opgave at varetage alle administrative og undervisningsmæssige funktioner i forbindelse med konferencetolkeuddannelsen ved højskolen. Disse funktioner omfatter bl.a. annoncekampagner, udarbejdelse af informationsmateriale og afholdelse af informationsmøder og optagelsesprøver. Centret varetager i øvrigt udarbejdelse af lærerdækningsplan samt skemalægning, planlægning og gennemførelse af undervisningsaktiviteter og afholdelse af eksamen.

Konferencetolkeuddannelsen har til formål at bibringe dimittenderne sådanne kundskaber i konsekutiv og simultantolkning, at de er i stand til at fungere som konferencetolke ved overnattonale organisationer samt på det fri marked i Danmark og i udlandet.

Centret har i perioden 1981-1988 gennemført 5 uddannelsesforløb à 6 måneder. Ialt 34 kandidater har bestået eksamen, og alle har fået beskæftigelse, de fleste ved EF.

De 2 første uddannelsesforløb blev gennemført for studerende med dansk som modersmål og med fremmedsprogene engelsk, fransk og tysk. Siden 1984 har uddannelsen tillige været åben for studerende med engelsk, fransk og tysk som modersmål, ligesom der i forløbet 1985/86 var adgang for danske studerende med græsk som fremmedsprog. Endvidere har der siden 1985 været mulighed for at optage studerende med dansk som modersmål og med italiensk eller spansk som et af deres fremmedsprog.

Pr. 1. oktober 1988 påbegyndtes et nyt uddannelsesforløb. De studerende havde dansk eller fransk som modersmål, ligesom der var danske studerende med italiensk som fremmedsprog.

Blandt centrets tilbagevendende aktiviteter kan tillige nævnes afholdelse af kurser i dansk sprog og tolkning fra dansk.

7.2 Medarbejdere.

Adjunkter/lektorer: Lektor, cand.ling.merc. Inge Baaring (orlov fra 15. september 1988), adjunkt, lic.phil. Gerda Christensen; lektor, cand.ling. merc. Lena Flugger; lektor, cand.interpret. Doris Hansen; lektor, cand.ling.merc. Inge Gorm Hansen; afdelingsleder, translatør Jørgen Jensen; adjunkt, cand.mag. Maria del Pilar Lorenzo; lektor, dr. John Murphy; ekstern lektor, cand.ling.merc. Ulla Winding; lektor, cand.ling.merc. Anne Zoëga og lektor, cand.mag. Hanne Aarup.

Undervisningsassistenter: Translatør Zita Andersen; konferencetolk Peter Armstrong-See; konferencetolk, cand.mag. Torben Bagge Hansen; konferencetolk, cand.mag. Thomas Harder; konferencetolk, cand.interpret. Linda Hoffmeyer; translatør, cand.phil. Kjeld Lings; konferencetolk, cand.ling.merc. Antje Rösch; konferencetolk, cand.ling.merc. Marie-Claire Thorsen.

Sekretærer: Fuldmægtig Linda Hoffmeyer og assistent Anne Lunding.

7.3 Ledelse.

Daglig leder: Lektor, cand.ling.merc. Anne Zoëga.

Bestyrelse: Lektor, cand.ling.merc. Anne Zoëga, lektor, cand.ling.merc. Inge Baaring (indtil 15. september 1988), lektor, cand.ling.merc. Lena Flugger (fra 15. september 1988), lektor, cand.mag. Hanne Aarup samt 3 studerende: Jean-Charles Garcia-Pelayo, Anne Poulsen og Jens Rahbek Rasmussen.

7.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed.

Der henvises til oplysningerne under de enkelte institutter.

8. FAGSPROGLIGT CENTER

8.1 Oprettelse og Formål

Fagsprogligt Center, der også fungerer som sekretariat for UNESCO alsed-LSP projektet, blev oprettet i 1976 som et tværsprogligt center ved Handelshøjskolen i København og har til opgave at opbygge et internationalt network af institutioner og personer, der beskæftiger sig med fagsprog, at indsamle, koordinere og sprede information og dokumentation om fagsproglige aktiviteter samt at fremme forsknings- og undervisningsprojekter inden for fagsprog.

8.2 Medarbejdere

Afdelingsleder, cand.mag. J. Qvistgaard;

Medarbejder: dr.phil. Jennifer Draskau, B.C., F.I.L.;

Sekretær: Annette Warnez.

8.3 Centrets ledelse

Styringsgruppe: Afdelingsleder Jacques Qvistgaard (formand); lektor, cand. interpret Lise Mourier (næstformand); lektor, cand.-ling.merc. H. Picht; lektor, translatør Flemming Koue; lektor, cand.ling.merc. Bodil Nistrup Madsen.

Sekretær: Annette Warnez (TAP).

Daglig ledelse: afdelingsleder Jacques Qvistgaard.

8.4 Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed.

Publikationer

- UNESCO Alsed-LSP Newsletter, Vol. 10 no. 2, december 1987
- UNESCO Alsed-LSP Newsletter, Vol. 11 no. 1, maj 1988
- UNESCO Alsed-LSP Newsletter, Vol. 11 no. 2, januar 1989

Under udarbejdelse

- New Bearings II
- Forberedelse af The World of LSP III
- BT12 (i samarbejde med Terminologiaafdelingen og Infoterm, Wien)
- Selected Readings (i samarbejde med Terminologiaafdelingen og Infoterm, Wien).

8.5 Anden fagsproglig og international aktivitet.

Jacques Qvistgaard har deltaget i

- "Expo Langues" 18-22 februar 1988 (Paris)
- FAUST (Forum des Arts de l'Univers Scientifique et Technique), 18-24 oktober 1988, bl.a. Symposium over "Lexiques électroniques" (Toulouse)
- "Colloque de lexicographie français danois", 19-20 september 1988 (Handelshøjskolen i København) Indlæg: "Production semi-automatique d'un dictionnaire spécialisé français-danois sur la base d'un dictionnaire danois-français."

ADLA

Association Danoise de Linguistique Appliquée (Det danske selskab for anvendt lingvistik) har med deltagelse fra HHK og i samarbejde med KU, HHÅ, AUC, OU, ÅU og DLH afholdt følgende møder:

- Årsmøde over emnet "Sprog og Institution" 5.2.88 på DLH

Gæsteforelæsninger og minisymposier:

- "Forhandlingssprog" v. Asger Blom, Annette Grindsted, Uwe Helm Petersen, Johannes Wagner m.fl. 25.4.88, OU
- "Referential Communication in a Second Language" v. Dr. Eric Kellerman, Universitetet i Nijmegen, 5.5.88, ÅU
- "Tilegnelse af dansk som fremmedsprog" v. Anne Holmen, 13.12.88, OU.

9. TERMINOLOGIADFDELINGEN

9.1. Oprettelse og formål

Terminologiafdelingen blev oprettet i 1974 som et tværsprogligt center og har til opgave at drive undervisning og forskning i terminologi og fagsproglig leksikografi samt at udføre informations-, dokumentation- og konsulentarbejde inden for de nævnte områder.

9.2. Medarbejdere

Medarbejdere: Projektmedarbejder Alette Banzaf; Lektor, cand.ling.merc. Gunhild Dyrberg; lektor, cand.ling.merc., translatør Inge Gorm Hansen; lektor, cand.mag. Steffen Leo Hansen; forskningsrådsstipendiat Hanne Hinz; lektor, cand.ling.merc. Bodil Nistrup Madsen; lektor, fil.dr.h.c. H. Picht; lektor, cand.ling.merc. Hanne Puggaard; lektor, translatør Chr. Quist; afdelingsleder, cand.mag. J. Qvistgaard; projektmedarbejder cand.interpret. Anne-Mette Keogh Rasmussen; lektor, cand.mag. Henrik Selsøe Sørensen.

9.3. Afdelingens ledelse:

Bestyrelse: Lektor, translatør, cand.jur. Bente Kristensen (formand); afdelingsleder, cand.mag. J. Qvistgaard (næstformand); lektor, cand.ling.merc., translatør Inge Gorm Hansen; lektor, cand.ling.merc. Bodil Nistrup Madsen; lektor, fil.dr.h.c. H. Picht; TAP-medlem: Elna Oberleitner.

Daglig ledelse: (indtil 10.2.88) J. Qvistgaard

9.4. Afsluttede og igangværende forskningsarbejder og publikationsvirksomhed

DANTERM-systemgruppen

Bodil Nistrup Madsen og Hanne Hinz har arbejdet med udvikling af en DANTERM-applikation af databasesystemet ORACLE, dvs. en "skal" som kan bruges til oprettelse af og arbejde med virksomhedsinterne terminologibaser. Projektet gennemføres i samarbejde med HHS og HHÅ og har modtaget støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd (initiativområde "Fagsproglig Kommunikation").

En arbejdsgruppe bestående af Bodil Nistrup Madsen, H. Picht og J. Qvistgaard, med assistance af Hanne Hinz, har fortsat det påbegyndte arbejde med indtastning af terminologiske specialer, så de via termbanken kan gøres tilgængelige for en større brugerkreds. Selve indtastningsarbejdet er påbegyndt i efteråret 1987 (tildels for midler fra EF). Projektmedarbejdere: Alette Banzaf; Torben Schnoor Jensen

En arbejdsgruppe bestående af Bodil Nistrup Madsen, H. Picht, J. Qvistgaard og H. Selsøe Sørensen har arbejdet videre med den af Nordterm AG2 udarbejdede termbankklassifikation med henblik på

tilpasning til danske brugere og specielt Danterm. En foreløbig udgave er udarbejdet og sendt til udtalelse til medlemmerne af Danterm-brugergruppen og hørings svaret er indarbejdet i klassifikationen.

Henrik Selsøe Sørensen har inden for sin ansættelse ved EUROTRA arbejdet med terminologi som særligt ansvarsområde.

En arbejdsgruppe bestående af Bodil Nistrup Madsen, J. Qvistgaard og Henrik Selsøe Sørensen har arbejdet videre med de teoretiske problemer omkring udviklingen af en dansk-fransk og en fransk-dansk teknisk ordbog på basis af Compulexis-systemet. (Samarbejdsprojekt mellem Fonden for fagsproglig leksikografi og Aschehougs forlag).

Projektleder: J. Qvistgaard

Projektmedarbejdere: Hanne Blaaberger, Birgitte Lauterbach.

Følgende medarbejdere har deltaget i den igangværende revision af Blinkenberg og Høybye: Dansk-fransk Ordbog:

Gunhild Dyrberg (økonomisk sprog)

Bodil Nistrup Madsen (Dansk-fransk ordbogsbase)

J. Qvistgaard (teknisk sprog)

Nærmere oplysninger vedr. ovennævnte og andre igangværende og afsluttede forskningsprojekter samt publikationer findes i de enkelte institutters beretning:

Institut for Datalingvistik (Steffen Leo Hansen, Bodil Nistrup Madsen)

Institut for Engelsk (Inge Gorm Hansen, Chr. Qvist)

Institut for Fransk (Gunhild Dyrberg, J. Qvistgaard, Henrik Selsøe Sørensen)

Institut for Spansk (H. Picht, Hanne Puggaard)

Institut for Tysk (Bente Kristensen)

9.5. Anden forskningsaktivitet

En arbejdsgruppe bestående af bl.a. Bodil Nistrup Madsen, Henrik Selsøe Sørensen, Jacques Qvistgaard, Anne-Mette Keogh Rasmussen har på basis af den af Anne-Mette Keogh Rasmussen udarbejdede plan dels afholdt 2 kurser gennem Erhvervsprogligt Forbund, dels arbejdet med videreudvikling af kurser m.h.på HHK's studerende.

H. Picht og Bodil Nistrup Madsen har i forbindelse med projektet BT12 (International bibliography of terminological theses and dissertations) som Terminologiaafdelingen gennemfører med Infoterm (Wien), stået for vedligeholdelse af databasen og forberedt de eksisterende data for udgivelse.

Terminologiaafdelingen har et nært samarbejde med Infoterm i forbindelse med andre bibliografier, især BT 1 - terminologisk litteratur og BT 16- terminologisk uddannelsesmateriale.

Terminologiaafdelingen er repræsenteret i NORDTERMs arbejdsgrupper ved flg. medarbejdere:

Styregruppen: H. Picht

AG 1 - (Terminologiuddannelse): H. Picht

AG 2 - (Datamatstøttet terminologiarbejde): Bodil Nistrup Madsen, Steffen Leo Hansen

AG 4 - (INSTA-gruppen for ISO/TC 37): Bodil Nistrup Madsen, Chr. Qvist, Henrik Selsøe Sørensen, H. Picht

Nordterm AG 4, der harmoniserer de nordiske landes indsats inden for det nationale og internationale standardiseringsarbejde på terminologiområdet, følger i sin fordeling af arbejdsområder ISO/TC 37's opdeling. Den omfatter 3 Subcommittees:

SC 1 - Terminologiske principper

SC 2 - Terminografi

SC 3 - Datamatstøttet Terminologi

Der har på individuel eller institutionsbasis været løbende kontakter med forskellige formål med organisationer/institutioner på terminologiområdet gennem NORDTERM, EF, Østrig (Infoterm), England (University of Surrey), Spanien, Frankrig, DDR, Vesttyskland, samt flere latinamerikanske lande.

Nærmere oplysninger findes i de enkelte institutters beretning.

10. AFDELING FOR TEGNSPROGSTOLKNING

10.1 Oprettelse og formål

Tegnsprogstolkeuddannelsen er en 2-årig forsøgsuddannelse, som oprettedes i 1986. Der optages forløbige studerende på uddannelsen sidste gang d. 1.9.89. Uddannelsen er baseret på et samarbejde mellem Døves Center for Total Kommunikation (KC), som varetager uddannelsens 1. år, og Handelshøjskolen i København, hvor uddannelsens 2. år - den egentlige tolkeuddannelse - finder sted.

Formålet er at uddanne tegnsprogstolke, der kan varetage en bred vifte af tolkeopgaver, så som simultan- og dialogtolkning fra talt dansk til tegnsprog og omvendt inden for undervisningssektoren, i sociale sammenhænge, mødevirksomhed o.l.

10.2 Medarbejdere

Fra KC: Projektmedarbejder, undervisningskonsulent og tegnsprogstolk Pernille Bott-Petersen. Undervisningskonsulent og tegnsprogstolk Inga Pedersen, Bente Sparrevohn og Sussi Toft. Undervisningskonsulent Gerd Baden, Ritva Bergmann, Ole Faustrup, Anne Skov Hårdell, Annegrethe Pedersen, Birthe Pedersen og Signe Birch Rasmussen.

Fra HHK: Projektmedarbejdere: 1.1.88-21.8.88, cand. ling. merc. Nina Hamerik; fra 22.8.88, cand. phil. Gitte Baunebjerg Hansen. Lektor, cand. interpret. Doris Hansen.

Undervisningsassistenter: Cand. mag. Charlotte Jørgensen (dansk).

Gæsteforelæsere: Karen Albertsen (tegnskrift); stud. psyk. Ildi Batory; Beth Elverdam (antropologi); cand. ling. merc. Nina Hamerik (etik/notatteknik); læge Claus Johnsen (hospitalsvæsen); forsorgschef, cand. psyk. Peter Knudsen; Inger Riis Laursen (koncentration); Marianne Henry Nielsen (etik); Saida Sonne (sundhedspleje); læge Jens Aagaard (medicin); lektor, cand. mag. Hanne Aarup.

11. AFDELINGEN FOR SOCIAL OG MEDICINSK TOLKNING

11.1 Oprettelse og formål

Afdelingen, der er en projektafdeling med undervisningsopgaver inden for social og medicinsk tolkning, oversættelses- og terminologiarbejde, blev oprettet i 1988 ved en særlig bevilling til flygtninge. Afdelingen varetager en basisuddannelse for flygtninge- og indvandrertolke, der arbejder i social- og sundhedsforvaltningen. Afdelingen arbejder med en overbygning, f.eks. med moduler i politi- og retstolkning samt i genetik og psykiatri. Afdelingen er desuden aktivt involveret i Nordisk Ministerråds nye forskningsprojekt med henblik på oprettelse af en skandinavisk termbank for det sociale og medicinske område.

Afdelingen tilbyder undervisning i arabisk, farsi (persisk), polsk, serbokroatisk, tyrkisk og urdu.

11.2 Medarbejdere

Projektleder, cand.ling.merc. Nina Hamerik ; projektmedarbejder, cand.mag. Marianne Henry Nielsen.

Undervisningsassistenter : Translatør og tolk Allan El-Zayat (arabisk), mag.art. Ellen Wulff (arabisk), cand.mag. Marianne Henry Nielsen (arabisk), cand.mag. Bodil Hjerrild (farsi), stud.mag., B.A. Mozaffar Ghahreman (farsi, dispensation), cand.mag. Hanna Lehrmann (polsk), stud. mag. Juni Arnfast Söderberg (polsk, dispensation, forventet dimission sommer 1989), cand.mag. Jane Kabel (serbokroatisk), lærer, B.A. Zeljka Rasmussen (serbokroatisk), stud.mag., B.A. Anne Grete Öker (tyrkisk, dispensation), cand.scient. Murat Alpar (tyrkisk), lærer, B.A. Abbas Razvi (urdu).

Gæsteforelæsere : Sundhedsplejerske Saïda Sonne, læge Jens Aagaard, socialrådgiver Marianne Boesen (socialministeriet), socialrådgiver Susse Kolster (socialministeriet), antropolog Beth Elverdam, politiassistent, cand.jur. Svend Boye Petersen, cand.ling.merc. Anders Hermansen, RCT, oversygeplejerske Lone Jakobsen, RCT, cand.ling.merc. Nina Hamerik (notatteknik og tolkeetik).

Sekretær : Assistent Lajla Mark Awad.

12. PUBLIKATIONSVIRKSOMHED

12.1 Copenhagen Studies in Language (CEBAL- serien nr. 11)

er en publikationsserie, der indeholder lingvistiske studier og rapporter over forskning, der udføres ved Handelshøjskolens sproginstitutter samt, i et vist omfang, ved andre indenlandske- og udenlandske sproginstitutter. De publicerede artikler og monografier omfatter studier i almindeligt såvel som fagligt sprog, i social og institutionel baggrund og i sprogundervisningsperioden. Der udgives fortrinsvis temanumre.

I beretningsperioden er udkommet:

Nr. 11 "Valency", Three Studies on the Linking Power of Verbs.

Redaktion: Niels Davidsen-Nielsen. Artikel af FinnSørensen.

12.2 SPRINT

SPRINT er et tværinstitutligt skrift, som udkommer 3 gange årligt. Redaktionen, der er sammensat af lærere, to fra hvert sproginstitut, én repræsentant for Terminologiaafdelingen samt to TAP'ere, ser det som sin opgave i lettilgængelig form at behandle nogle af de fremmedsproglige problemer, man som lærer eller studerende ved handelshøjskoler, handelshøjskoleafdelinger, handelsskoler og -gymnasier støder på.

For tegning og lay-out har sekretær Kirsten Elsborg været ansvarlig i beretningsperioden. Bladet udkommer 3 gange i beretningsperioden og har vakt stor interesse inden for den tilsigtede læserkreds.

12.3 ARK

Sproginstitutternes Arbejdsblad er oprettet 1979 og af Forskningskollegiet tænkt som en ramme for foreløbige arbejdsresultater fra medarbejdere under Det Erhvervsproglige Fakultet. Der optages artikler om fagligt og almindeligt sprog.

I beretningsperioden er udkommet:

ARK 41 Gitte Baunebjerg Hansen: En undersøgelse af dansk-tyske/tysk-danske ordbøgers brug og brugbarhed i en oversættelsessituation. Maj 1988.

ARK 42 Alex Klinge: Tempus i engelsk. En funktionelt orienteret redegørelse med særligt henblik på en sammenføring af forskellige analysemetoder. September 1988.

- ARK 43 Mogens Wied Jørgensen: Grammatikkundskaber - før og nu, en sammenlignende fejlfrekvensundersøgelse. Grammatikkundskaberne i tysk hos en årgang tysk-studerende fra 1970'erne sammenlignet med tilsvarende årgange fra 1980'erne. Oktober 1988.
- ARK 44 Christian Quist: Afgrænsning, beskrivelse og strukturering af de tekniske fagsprog. Udvikling af analyseinstrument til synonymbeskrivelse i de tekniske fagsprog. Beskrivelse af polyseme/homonyme forhold belyst ved danske og engelske eksempler. Dec. 1988.

Bilag 1: Fortegnelse over institutternes og centrenes adresser

Alle institutter og centre under det erhvervsproglige fakultet samt Center for Sprog/Økonomi har adresse på:

Handelshøjskolen i København
Dalgas Have 15
2000 Frederiksberg
Tlf.nr. 31-191919

E. HANDELSHØJSKOLENS BIBLIOTEK

1. OPRETTELSE OG FORMÅL

Biblioteket blev oprettet i begyndelsen af 1922 og havde dengang til huse i Købmandsskolens bygning på Nørrevold. I 1927 flyttede det til Julius Thomsens Plads. Samme år blev samlingen systematiseret og en del deraf (1.500 bind) kom på åbne hylder. I slutningen af 1984 flyttede biblioteket til den nye bygning i Rosenørns Allé 21. En filial, sprogbiblioteket, er oprettet ved sprogfakultetet på Fabrikvej.

Handelshøjskolens bibliotek har et dobbelt formål: som institutionsbibliotek for højskolen har det til opgave at anskaffe, tilgængeliggøre og formidle bøger, tidsskrifter og andet informationsmateriale, der er relevant for højskolens forskning og undervisning. Som dansk hovedfagbibliotek for erhvervsøkonomi anskaffer det et repræsentativt udsnit af den danske og internationale faglitteratur vedr. erhvervsøkonomiens forskellige discipliner og stiller litteraturen til rådighed for alle interesserede benyttede.

2. PERSONALE

Overbibliotekar: Michael Cotta-Schønberg.

Forskningsbibliotekarer: Hanne Abrahams, Leif Hansen, Finn Hansson, Niels Ole H. Jensen, Peder Lærke Nielsen, Lars Nondal, Helge Pedersen.

Bibliotekarer: Karen Bache, Erik Bennetzen, Liselotte Faurholdt, Kirsten Schmidt Hansen, Rene Herring, Bente Høst-Madsen, Annemarie Gjedde Jørgensen, Elizabeth Knudsen, Ulla Heltberg Kvist, Annette Laursen, Per Falk Petersen, Preben Rasmussen, Susanne Seemann, Birgit Nellemann Støvring, Iben Dindler, Iben K. Kirkegaard.

Fuldmægtig: Elsebeth Kjarstrup.

Overassistenter: Svend Bundgaard, Inge Halling, Ellen Mogensen, Inge Stokholm, Tine Timm, Kim Ryder Tønnesen, Sanne Vestergaard.

Assistenter: Lone Falther, Inge Gotthardt, Jette Grosell, Thor Holstein-Rathlou, Kirsten Høgberg, Per Rannung, Henning Rothe, Doris Thaarup.

Biblioteksbetjente: Ghulam Hassan, John Hedegaard.

Efg-praktikanter: Anne Grete Rafn Dahm og Charlotte Rode Nielsen (01.05.89 til 31.12.89)

3. LEDELSE

Overbibliotekar: Michael Cotta-Schönberg. Souschef: Finn Hansson. Budgetdelegeret: Leif Hansen. Ledelsessekretariat: Inge Stokholm.

Biblioteksudvalget er nedsat i henhold til styrelseslovens paragraf 10 og højskolens statut paragraf 20. Det nedsættes for ét år ad gangen ved Konsistoriums foranledning og har bl.a. til opgave at udarbejde bibliotekets budgetforslag, at træffe afgørelse vedrørende bibliotekets indkøbspolitik og at fastlægge de generelle retningslinier for bibliotekets virksomhed og dets forhold til brugerne.

Biblioteksudvalget bestod i 1987 af følgende: Michael Cotta-Schönberg (overbibliotekar, formand); Heine Andersen (økonomisk fakultet); Lena Fluger (sproglige fakultet, næstformand); Johannes Rahbeck (FDC); Jonas Møller (FUHU); Hanne Abrahams og Finn Hansson (forskningsbibliotekarer); Bente Høst-Madsen og Steen Bichel (øvrige medarbejdere) samt Merete Bedstrup og Anne Hefting (studerende).

Til rådgivning vedrørende bogudvalgsprincipper m.v. har biblioteksudvalget nedsat et økonomisk bogudvalg og et sprogligt bogudvalg med repræsentanter for institutterne ved de respektive fakulteter.

4. BERETNING IØVRIGT

Året 1987 har været præget af arbejde med en række serviceforbedringer samt en væsentlig stigning i de almindelige ydelser. Hertil kommer forberedelserne af bibliotekets kommende EDB-løsning og det dermed sammenhængende overordnede og strategiske planlægningsarbejde, der for begges vedkommende blev afsluttende behandlet i Konsistorium i december 1987.

NY ERHVEERVSØKONOMISK DOKUMENTATIONSTJENESTE

I efteråret 1987 oprettedes en erhvervsøkonomisk dokumentationstjeneste, der i 1988 vil blive støttet af Undervisningsministeriet med 300.000 kr. (heri 1/2 årsværk). Tjenesten skal dække erhvervsøkonomi og tilgrænsede områder. Dokumentationstjenesten skal yde følgende former for service: a) litteratur- og emnesøgninger, hvor det drejer sig om fremfinding af bibliografiske referencer, primært ved søgning i on-line baser; b) elektronisk baseret dokumentfremskaffelse fra ind- og udland; c) efterbehandling af fremskaffede bibliografier og dokumenter i form af sortering, redaktion og sammenfatning; d) factsøgning i on-line-baser. Ydelserne vil blive givet retrospektivt og i form af løbende overvågning af baser (SDI). I et vist omfang vil der blive tale om brugeravgift for søgningerne, men endelig stillingtagen til omfang og form heraf afventer Rigsbibliotekarembedets kommende generelle forslag. I en første fase vil tjenesten koncentrere sig om traditionel on-line-søgning, men senere vil analyse og bearbejdning af søgeresultaterne blive tilbudt.

CD-ROM

Dokumentationstjenesten har fra begyndelsen arbejdet med CD-ROM. I sommeren blev anskaffet et HITACHI-DRIVE og en IBM-PC'er til formålet, og biblioteket har fra begyndelsen abonneret på Business Periodicals Index (BPI) og Public Affairs Quarterly (PAIS). Begge disse databaser har biblioteket i forvejen i trykt form, og de trykte publikationer hører til de mest benyttede referencetidsskrifter i biblioteket. Business Periodicals Index refererer til tidsskrifter, hvoraf 40-50 % haves af biblioteket. Anskaffelse af CD-ROM udgaverne betyder en meget væsentlig besparelse i forhold til søgning i de tilsvarende on-line-udgaver, idet benyttelsen i sig selv er gratis.

NY INTERN STYRELSESORDNING

Ifølge bibliotekets tidligere styrelsesordning, etableret i 1973, blev bibliotekets interne styrelse varetaget af en styregruppe (BIS) på 8 medlemmer. Overbibliotekaren var født medlem, men beslutninger blev truffet ved almindeligt stemmeflertal.

Konsistorium har i januar 88 tiltrådt en ordning, hvorefter BIS afløses dels af et koordineringsudvalg, dels af et samarbejdsudvalg. Koordineringsudvalget består af overbibliotekaren og de to øvrige medlemmer af ledelsesgruppen, samt repræsentanter for bibliotekets afdelinger. Udvalget kan ikke træffe beslutninger uden tilslutning fra overbibliotekaren. Under koordineringsudvalget er nedsat to stående udvalg: et EDB-udvalg og et katalogiserings- og emnedataudvalg. Under samarbejdsudvalget er ligeledes nedsat to underudvalg: et uddannelsesudvalg og et teknologiudvalg.

Afdelingerne har, med undtagelse af administrationsgruppen, fortsat kollektiv ledelse. Som noget nyt udpeger hver afdeling en fast kontaktperson til ledelsen. Kontaktpersonen repræsenterer samtidig sin afdeling i koordineringsudvalg.

SYSTEMADMINISTRATION

I forbindelse med indførelsen af bibliotekets nye online-system, Hermes, er der oprettet en funktion som systemadministrator. Systemadministratoren er ansvarlig for den daglige drift og den konkrete udvikling af Hermes, og han bistås af to medarbejdere fra intern og ekstern afdeling. Den samlede arbejdstid for systemadministrationen er ansat til 38 timer ugentlig, svarende til en heltidsstilling.

Udover systemadministration fungerer et medlem af ledelsesgruppen som edb-chef med ansvar for overordnet edb-styring og planlægning, og et edb-udvalg behandler fælles edb-spørgsmål.

STRATEGISK MÅLSÆTNING

I januar 1988 tiltrådte konsistorium en strategisk målsætning for biblioteket, der på ret konkret måde angiver målene for bibliotekets interne processer og servicefunktioner. Målsætningen følges op en gang om året. Den første statusrapport, for 1988, har peget på tre særligt graverende problemer, der søges løst i 1989: for lang intern procestid vedr. nye bøger, for lange ekspeditionstider i behandlingen af interurbane indlån, og manglende samlet katalog over bibliotekets tidskrifter.

LIGESTILLINGSSPØRGSMAÅ

På baggrund af en henvendelse fra centralrådet for Statens Samarbejdsudvalg har bibliotekets samarbejdsudvalg behandlet ligestillingsspørgsmål. Udvalget har i enighed konkluderet, at der ikke er ligestillingsproblemer ved HB, som kræver særlig indsats. Skulle sådanne problemer opstå, bliver sagen taget op igen.

NYE LOKALER TIL SPROGBIBLIOTEKET

Det sproglige fakultet er flyttet til en ny bygning i Dalgas Have, tegnet af arkitekt Henning Larsen. Bygningen hører til de mest markante arkitektoniske frembringelser i Danmark i 80'erne, hvad der også har præget bibliotekets indretning på en overordenlig heldig måde. I tilslutning til det nye bibliotek er der indrettet et antal grupperum og studieceller.

De nye lokaler er imidlertid mindre end de tidligere, hvilket medfører en beskæring på ca. 25% af hyldepladsen og en nedsættelse af antallet af arbejdspladser både for medarbejdere og lånere. Det sidste problem er søgt afhjulpet ved indførelse af korttidslåneordninger. Det første må løses ved en accelereret udskillelse af bøger fra biblioteket, i et omfang der i løbet af en overskuelig periode på årsbasis vil skulle svare mindst til antallet af nye bøger ved Sprogbiblioteket.

HERMES

Biblioteket har i september 1988 installeret sit nye online-bibliotekssystem, HERMES. HERMES kører på en superminidatamat, Supermax, leveret af firmaet Dansk Data Elektronik. Systemet er leveret med et bibliotekssoftwaresystem, der pt. omfatter katalog-produktion og katalogsøgning samt visse administrative funktioner. Det vil senere blive udbygget med et udlånssystem, et accessionssystem og et tidsskriftsstyringssystem. I valget af systemet er bl.a. ingået hensyn til "lokal support" af systemet samt ønsket om et system baseret på internationale standarder (UNIX, CCL) og 4. generations programmeringssprog.

DOKUMENTATIONSTJENESTEN

I 1988 har bibliotekets nyoprettede dokumentationstjeneste fungeret i sit første hele år. Fra en søgning om måneden er aktiviteten ved udgangen af 88 steget til en søgning om dagen, heraf ca. 3/4 for lånerne fra Handelshøjskolen og ca. en 1/4 for eksterne benyttede, herunder erhvervsvirksomheder.

Dokumentationstjenesten benytter i princippet alle relevante online-baser, men en del af aktiviteten er i 1988 blevet koncentreret om bibliotekets CD-rom publikationer, og herunder først og fremmest Business Periodicals Index. Tjenesten varetager iøvrigt i stigende omfang elektronisk baseret dokumentfremskaffelse i relation til de udførte dokumentationsopgaver.

INDRE MARKED

For handelshøjskolebibliotekerne har EF-beslutningen om oprettelse af det Indre marked medført en kraftig stigning i efterspørgslen af litteratur og information om dette emne. Således også ved Handelshøjskolens Bibliotek, der i en periode i efteråret næsten blev oversvømmet af studerende, som ønskede information om det Indre marked, ikke mindst i forbindelse med oprettelsen af over 100 projekter om emnet ved Institut for Afsætningsøkonomi.

Biblioteket imødekommer det nye behov ved intensivering af sine anskaffelser på området, og herunder ved at afsætte af særlig budgetpulje til anskaffelse af EF-litteratur. Endvidere er oprettet en samling af artikler om Indre marked, der benyttes meget kraftigt af lånerne. Hertil kommer, at biblioteket har påbegyndt udgivelsen af en løbende bibliografi om emnet, der vil blive lagt ind i HER-MES med henblik på at etablere løbende onlinesøgning deraf.

AV-SAMLINGEN & DOMESDAY PROJECT

I forbindelse med flytningen til sprogfakultetets nye bygninger er sprogfakultetets store AV-samling fysisk integreret med Sprogbiblioteket. Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse har bevilget et kvart årsværk til katalogiseringen af samlingen i HERMES. Sprogbiblioteket har endvidere overtaget servicefunktionerne med hensyn til en række af sprogfakultetets interaktive optiske medier, herunder Domesday-project, med tilhørende apparatur.

Ved Økonomisk Bibliotek er der truffet beslutning om at etablere en mindre samling af videobånd til støtte for undervisningen ved Det økonomiske Fakultet. I samlingen vil indgå en række videobånd fra en konference afholdt af institut for Afsætningsøkonomi om det Indre marked.

TYVERISIKRING

På baggrund af en række konstaterede enkelttyverier herunder af vigtige referenceværker samt af at det af lokalemæssige grunde ikke er muligt at indføre taskeforbud i Sprogbiblioteket, er der etableret tyverisikring af sprogbibliotekets samlinger. Sikringen er baseret på et anlæg fra firmaet KNOGO. Ordningen gælder for et år, og skal derefter til revision. Dens eventuelle udvidelse til også at omfatte Økonomisk Bibliotek vil bl.a. afhænge af resultatet af en igangværende undersøgelse af svind i Økonomisk biblioteks samlinger.

ACCESSIONSPOLITIK

I forbindelse med behandlingen af statusrapport over biblioteket for 1988 har Biblioteksudvalget vedtaget en accessionspolitik for biblioteket med tillæg vedr. Sprogbiblioteket. Det har i denne sammenhæng vist sig vanskeligt at definere hvilke emneområder, der falder uden for højskolens interessesfære.

Endvidere er der gennemført en fagdeling af bogkontoen, og på Sprogbiblioteket yderligere en fagdeling af tidsskriftkontoen. Alle monografiserier og fortsættelsesværker vil i fremtiden blive konteret til bogkontoen. Formålet hermed er at sikre, at abonnemeter på sådanne ikke fortsætter automatisk, uden årlig fagreferentvurdering af deres stadig relevans for biblioteket.

Som et led i undersøgelsen af bogaccessionens relevans er der gennemført en stikprøveundersøgelse af forholdet imellem emneprofilen for udlånet og for anskaffelserne. Undersøgelsen har vist relativ god overensstemmelse med undtagelse af området virksomheds- og afsætningsøkonomi, hvor anskaffelsesniveauet ligger væsentligt under studenterbenyttelsen, men til gengæld svarer til lærerbenyttelsen. Det har endvidere vist sig, at der ved økonomisk bibliotek fortrinsvis udlånes bøger på engelsk og dansk, og lidt på de øvrige skandinaviske sprog, men stort set ikke på tysk og fransk og andre sprog. Som et tredje forhold kan nævnes, at reservationskøerne stort set ikke omfatter dansksprogede lærebøger indenfor højskolens fagområder.

REDUKTION AF HJEMKALDELSESPROCEDUREN

Hjemkaldelsesproceduren er reduceret ved bortfald af trediegangshjemkaldelsen. Den samlede procedure består herefter i to hjemkaldelser efterfulgt af tilsendelse af regning. Betales regning ikke, rejses incassosag ved kammeradvokaten. Der gives ikke bøder, men regning påføres et gebyr. Reduktionen af proceduren har primært til formål at fremme bøgernes tilgængelighed for lånerne. Desuden spares der væsentlige personaleresourcer.

STUDIEBOGSSAMLING

Lærere ved Sprog fakultetet har peget på det problem, at bøger og artikler, der henvises til i undervisningen, med det samme udlånes og kun kan benyttes af få studerende i pågældende semester. Der er derfor etableret en studiebogssamling opdelt efter de forskellige fagområder. I studiebogssamlingen placeres litteratur som lærere ønsker tilgængelige for deres studerende i pågældende semester, og som kun kan benyttes på biblioteket.

HOVEDFAGSAFGRÆNSNING VEDR. LANDBRUGSØKONOMI

Med Rigsbibliotekarembedets medvirken er der i efteråret 88 foretaget en klargøring af den eksisterende afgrænsning af hovedfagdækningen af området landbrugsøkonomi. Området vedr. landbrugets mikroøkonomi varetages af Landbohøjskolens Bibliotek, mens den erhvervsøkonomiske dækning af handel med landbrugsprodukter og industriel bearbejdning deraf varetages af Handelshøjskolens Bibliotek.

SAMARBEJDE VED HANDELSHØJSKOLENS INFORMATIONS OG PROJEKTKONTOR

Handelshøjskolens Bibliotek har i 88 haft nært samarbejde med Handelshøjskolens Informations- og Projektkontor, HIP. Således er HIP's samling af erhvervsøkonomiske avisudklip og HIP årsberetninger fra virksomheder registreret i Greens blevet gjort offentligt tilgængelige via biblioteket. Endvidere er den ved HIP udarbejdede database vedr. forskningsprojekter ved Handelshøjskolen blevet indlagt som delbase i HERMES og på den måde blevet gjort online-tilgængelig.

UDGIVELSER

Aktuelle tidsskriftartikler 1988, nr. 1. til 23 (omfatter emner som kunstig intelligens, erhvervsetik, produktansvar, børskrakket 87).

Michael Cotta-Schønberg: Med IFLA i Kænguru-land. I DF-revy 8-9 (1988) s. 197-200.

Litteratur om EF/Indre Marked, No. 1-2, 1988. Redigeret af Lars Nondal og Birgit Bregnebøl.

Refleksiv ret. Redigeret af Asmund Born, Nils Bredsdorff, Leif Hansen og Finn Hansson. København 1988. Med kapitel om Refleksiv ret og retsteoretiske problemer, af redaktørerne, pp 199-240.

Palle Svennevig, Dansk økonomisk Bibliografi 1986-87 (Skrifter fra Handelshøjskolens Bibliotek) København 1988 464 s.

Michael Cotta-Schønberg har i øvrigt sammen med Poul Erlandsen og Inge Stockholm redigeret DF-revy.

2.0 INFORMATIONS- OG PROJEKTKONTORET**RING ET FORSKNINGSPROJEKT**

Ring et projekt - det er ikke mere sød fremtidsmusik. Fra foråret 1989 bliver det muligt, hvis man ønsker at få oplyst, hvad der forskes i på HHK, at ringe til Handelshøjskolens Informations- og Projektkontor, HIP, og forhøre sig. Har man det nødvendige maskinel (en PC-er og et modem) - og et password - kan man sågar søge online!

Denne nyskabelse er produktet af en DVU-bevilling fra efteråret 1987, iflg. hvilken HHK oprettede ovennævnte kontor med henblik på at formidle kontakt mellem skolen og det omgivende samfund, dvs. det private erhvervsliv, andre institutioner, organisationer mv.

Mere konkret betyder det, at man i dette regie har oprettet en edb-baseret og online-søgbar forskningsdatabase.

I basen findes projektbeskrivelser indberettet af medarbejderne ved HHK's institutter og indskrevet af HIP. Målet er, at interesserede - det private erhvervsliv, enkeltpersoner, forskere fra andre institutioner m.fl. - skal kunne ringe til HIP/søge i basen og på den måde søge sig samarbejdspartnere enten om fællesprojekter eller i erhvervsøjemed.

Det gælder ikke mindst HHK's egne forskere.

Under forarbejdet med basen er det blevet klart, at det ville være for snævert alene at koncentrere sig om de projekter, der allerede er under udførelse.

Derfor er basen også gjort fremadskuende, dvs. at det fra basen skal være muligt at få en ide om, hvilke interesser eller emner den enkelte forsker overvejer/planlægger at tage op som forskningsområde - "hvad bærer fremtiden i sit skød"?

Det har ført til opstillingen af en interesseprofilbase. Til denne indberettes de interesser, den enkelte medarbejder gerne vil have ind i basen. Hensigten er, at interesserede ved opslag i denne kan etablere kontakter med henblik på fremtidigt samarbejde.

Da der er tale om emner og interesseområder, bliver de ikke beskrevet, som var det projekter. Det enkelte interesseområde (man kan indberette så mange/få man ønsker) bliver alene defineret ved emneord, hvilket skulle lette adgangen til samarbejde om dele af et projekt, uden at man derfor forpligter sig til at engagere sig i en større sammenhæng.

Det vil i en nær fremtid tillige blive muligt at søge studenterprojekter og måske også hovedopgaver.

Endelig er en institutbase under udarbejdelse.

I denne bliver det muligt at søge det enkelte institut. Det vil blive beskrevet ved en institutprofil, der kort fortæller om instituttets forskningsområder og intentionerne bag dets oprettelse. Instituttet vil desuden blive beskrevet med nogle emneord - lige-

som det er tilfældet for projekterne og interesseprofilerne-
taget fra dets forsknings- og undervisningsområder.

Som det er tilfældet med de andre baser, vil det på den måde blive
en enkel opgave at finde de relevante institutter for en henven-
delse, hvad enten det drejer sig om at vide, ved hvilke institut-
ter en given forskning finder sted, eller det drejer sig om, hvor
man som studerende skal indskrive sig.

Sluttelig: Der er pr. 1.februar 1989 indberettet 154 projekter og
87 interesseprofiler.

Jens Mørk Lauridsen
HIP